

ORATO

ART

R E

B I

*Prior part
sterior part
genera*

*Nec non sup
Historia*

*.P. MIC
JESU. S*

*Secundo em
editum,*

DAMUM

*A M
Apud J A*

ORATOR EXTEMPORANEUS,
Sen
ARTIS ORATORIÆ
BREVARIUM
BIPARTITUM,

Cujus

*Prior pars præcepta continet generalia,
posterior praxin ostendit in triplici dicendi
genere, præsertim Demonstrativo;*

*Nec non supellectilem Oratoriam, Sententias,
Historias, Apophtegmata, Hieroglyphica
suppeditat.*

AUCTORE

R. P. MICHAELE RADAU Societatis
JESU. S. Theologiæ Doctore & Profess.

Nunc

*Secundò emendatus, & tertiâ parte auclius,
editum, ac à rapina Georgii Beckheri
vindictatum,*

Per

DAMUM MOTKOWSKY gratum discipulum
admodum R. Patris.

— (o) —

AMSTELODAMI,

Apud JACOBUM à MEURS.

CLD IDC LXI.

A. VI. 96

Non cuivis Lectori Auditorique
placebo;
Lector & Auditor nec mihi quicquam
que placet.

Qui legis ista, tuam reprehendo,
mea laudas
Omnia, stultitiam: si nihil, invidiam.

SER

REV

P R

POLO

C A

FER

EP

PLO

TIS

Dn

RENISSI

SVL
un
sp
de

uis, cum b
ario; atq

SERENISSIMO

A C

REVERENDISSIMO

PRINCIPI

POLONIÆ ac SUECIÆ

CAROLO

FERDINANDO

EPISCOPO

PLOCENSI & URA-

TISLAVIENSI, &c.

Dno. Dno. Clementissimo.

SERENISSIME PRINCEPS.

 *Vb Serenissimi Nominis Tui
umbone tam securus quam
splendidus, ut in orbem pro-
deat Orator hic extempora-
neus, cum bipartito Artis Oratoriae Bre-
viario; atque ut inter Aulae Tuae Sere-
nissime*

* 3

DEDICATIO.

*nissima domesticos censeatur; non gra-
 vate poteris exorari. Nam quod rarum
 hoc aeo Principum Epiphonema est:
 Affabilitas apud Te Ianuariam agit:
 & quemlibet ingredi rogantem non
 duntaxat humaniter admittit, sed du-
 bitantis etiam & ad Celsitudinis Tue
 majestatem trepidantis animum; amœ-
 no vultu ac fronte demulcet, allicit, in-
 vitat, mannducit. Quanquam Virtus
 & Sapientia, Veteres Serenitatis Tue
 familiares, liberi passus privilegio non
 indigent ut in conspectum veniant.
 Omnia Tua habent quando Te habent:
 ad sua veniunt quando ad Te. Sic pul-
 cherrima inter Te & Virtutem existit
 compositio, ut nihil Tuum esse velis nisi
 quod simul Virtutis sit peculium: imo
 nec ipse dici Tuus si non ante Virtutis.
 Et appellem alio nomine Aulam Tuam
 quam nobile Virtutum Templum & sin-
 gulare Sapientie Gymnasium, in quo
 parvi*

DI
 parvi Ci
 scunt. I
 tum cere
 que cult
 stantissim
 fruuntur
 non erud
 tur. Bre
 cept: ta
 dio, ut
 judicio
 famamq
 Tue. H
 Aula Tu
 gantia co
 sui mecu
 extemp
 tem ven
 sime Cels
 nec ex ho
 plenissim
 gratitud

DEDICATIO.

parvi Cives Ecclesiam Patriamque discunt. In qua tot Nobilium Adolescentum cerei adhuc animi ad recti honestique cultum formantur; & quod præstantissimum est Te Regio & Vivo fruuntur Exemplo ac Imagine, à quâ non erudiuntur magis quàm accenduntur. Breviter dicam Serenissime Princeps: tantus evasisti in Virtutum studio, ut qui Te non miratur nec laudat, iudicio & existimationi detrahat suâ; famamque suam redimat qui favet Tue. Habuit semper, hodieque habet Aula Tua Viros ab omni literarum elegantia commendatissimos, inter quos & sui mecum olim studiosos hic Orator extemporaneus invenerit. Vel hi saltem venienti fores pandent ad Serenissime Celsitudinis Tue Majestatem, donec ex hospite in familiam transcriptus, plenissimè totus Tibi deserviat, aeterno gratitudinis sacramento devinctus

* 4

Cliens.

DEDICATIO.

*Cluens. Vive diutissimè decus Ecclesie ;
gemma Patria nostra : Virtutis & Sa-
pientia singularis Mecenas : tot Regum,
tot Imperatorum sanguis. Sic opto , sic
voveo , pronus corpore , pronus animo.*

Serenissimæ Cellitudinis

T U Æ

servus infimus

ADAMUS MOTKOWSKY.

LE-

LECTORI
BENEVOLO.

Nobile Horatii commentum est, Corniculam olim Avium Comitia intravisse alienis plumis formosam, & tumente passu, voce, subsellio, contendisse superiorem fieri universis: donec singulis sua certatim repetentibus inops decoris & formæ, ludibrium ac risus facta est omnium. Nec satis fuit sibi-
lis explodi, stultè arrogantem; evulgato præterea plebiscito, è sociali confessu publicè exclusa est. Nulli jam satis fida futura putabatur, quæ sibi se non reliquisset; & impudentiæ fastigium attigisse, dum furto gloriâ quæreret, quo Judicum censuris alii furcam inveniunt. De quo, *Benevole Lector*, mutatò nomine, præsens fabula occinitur? Nimirum

AD LECTOREM.

de Georgio Beckhero Prutheno Elbingensi. Is cornicari ausus est & raptâ aliunde eloquentiâ se Extemporaneum Oratorem coràm orbe venditare. Brevibus grandem hominis audaciam aperio. Breviarium bipartitum Artis Oratoriæ scripsimus in schola Rhetorices sub Professore dignissimo R. Patre Michaële Radau, Brunsbergæ in Prussia, in Collegio Hosiano Societatis Jesu. Anno à partiente Virgine 1641. & quia placuit multis, à multis privatâ doctrinæ & eruditionis ambitione exscriptum fuit. Inter hos erat Georgius Beckherus Elbingensis, tunc Poëseos Auditor sub R. P. Bernardo Roth. S. J. Is hoc Rhetoricæ nostræ monile non accepit solum, sed etiam sui juris fecit: & quod decumanum est; tanquam sui capitis foetum, sibi suoque Nomini supposuit. Indolui frequentius

AD LECTOREM.

tius & , sic vos non vobis mellificatis Apes , sed labores vestri ignavis fucis in gloriam cedunt, centies ingemina- vi. Expectavi verò ut Auctor ipse quod suum est repeteret ab invasore; siquidem ad id stimulos striggereba- mus omnes quotquot adhuc merito jure , ipsius Auditores ac discipuli nuncupamur, quorum nunc plerique Magnates Magnifici, plerique Præla- ti Perillustres, plerique in Principum & Regum aulis fortunam suam se- cuti degunt. Sed quia R. Pater gra- viorum mole negotiorum detentus, Philosophiâ nimirum & Scholastica Theologia legendis; ego impatiens moræ , dum subinde iterum atque iterum sub raptoris nomine opus re- cudi video , ea qua potui diligentia illud vindicare accuravi & legitimo possessori atque parenti librum resti- tuere. Optarunt id mecum plurimi

Ma-

AD LECTOREM.

Magnatum Poloniæ, qui mendis ac erroribus scatere librum multis in locis observabant & dignum suis suffragiis censebant, ut nativæ redderetur puritati ac integritati. Nam forte idcirco Beckherus corripit ut suum faceret quod alienum erat, memor Poëtæ canentis

*Quem recitas meus est, ô Fidentine, libellus ;
Sed malè dum recitas, incipit esse tuus.*

Contuli cum autographo & correxi; an omnia satis ad mentem & gustum Auctoris nescio. Ignoscet ille si non ea qua par est plenitudine, ipsius doctrinam ad æstimationem orbis in lucem profero. De sui nominis fama satis securus est quam tot experimentis aliàs probavit. Tu *Lector* boni consule laboris mei levidense munus & superbi raptoris gloriam tandem merito fieri ignominiam vel tuo calculo confirma. *Vale.*

PRÆ-

PRÆLOCUTIO.

Explicat propositum

AUCTORIS.

Artem Rhetorices nunquam satis sincere iuventuti proposuisse, mihi visi sunt illi, quibus omne studium fuit præceptionibus chartas superfundere, & quid ac quomodo aliquid faciendum sit, duntaxat dicere: re autem & exemplo illud non demonstrare. Vtique Ars qualibet sicut praxi & exercitio viget valetque; ita nascitur: & longum iter per præcepta, breve & efficax fit per exempla. Neque aliter fabricare discitur nisi cum fabricantibus fabricando; imo nec loqui sciremus nisi cum colloquentibus fuisset collo-

PRÆLOCUTIO.

collocuti. Ut parvuli gressum formare-
 mus, à gerulis parentibusque non doce-
 bamur solum pedes alternare sed manu-
 ducti præeuntes sequebamur, atque cum
 euntibus ibamus. In fabulis est: Man-
 dasse Cancrorum Patrem filiis, ut cate-
 rorum ritu animalium graderentur, nec
 ordine præpostero amplius committerent,
 ut præcederet cauda, sequeretur caput.
 Erant ad gerendum morem parati filii
 sed exemplo volebant à parente instrui.
 Ito præ (ajebant) Pater & quod fieri à
 nobis postulas qui fieri possit & facien-
 dum sit monstra. Sed præcipere potuit
 Pater, non præire; ideo huc usque can-
 crorum gressus in posteris manet præpo-
 sterus. Tanti est præcepto addere exem-
 plum, & linguæ manum. Ad hunc
 scopum collimant mei conatus currentis
 anni, quo nobilis juventus ex Majorum
 meorum imperiò mihi erudienda traditur
 in Oratoria facultate. Præcepta dare
 volo sed simul præxes & exempla: ut
 non solum audias quid faciendum sit, sed
 qui fieri debeat etiam videas. Adjiciam
 histo-

histori
 non sen
 pia Ty
 tum,
 culi ju
 tant m
 nihil
 possint
 quentes
 florum
 specula
 prægne
 Iupiter
 Inter e
 alienos
 rii plan
 ditor m
 vel sup
 Tunc b
 c
 Cur
 q
 Aggr
 cium.

PRÆLOCUTIO.

historias, symbola, Apophtegmata nec
 non sententiarum supellectilem, ut ino-
 pia Tyronum rerum penuriâ laboran-
 tium, utcunque succurram. Nam ridi-
 culi juvenes sæpe caput fatigando cogi-
 tant multum; at nihil excogitant, quia
 nihil habent repositum quod cogitare
 possint. Est enim cogitare, multa fre-
 quenter in unum cogere. Certè nisi vel
 florum odoratu contactuque, vel cæli
 speculatione mundique conceptibus im-
 pregnetur caput, nec Iuno Martem nec
 Iupiter de cerebro suo pariet Minervam.
 Inter eruditiones veluti flores, ac inter
 alienos conceptus, veluti amœnas virida-
 rii plantulas, ut deambulet cupio Au-
 ditor meus: atque adeo vel audeat simile
 vel superet. Nam ut rectè Poëta

Tunc benè fortis equus referato car-
 cere currit,

Cum quos prætereat quosque se-
 quatur habet.

Aggredior fortiter propositum nego-
 cium. **DEUS** Ter Opt. Ter Maxi-
 mus.

PRÆLOCUTIO.

mus bene vertat ut & feliciter & constanter. Opus erit partim meâ industria elaboratum, partim ex aliorum sudoribus collectum, ad scopum tamen à me præfixum accommodatum, atque idcirco de integro meum. Stat pro me magni Lipsii decretum. Lapidem (ait in Politicis) & ligna ab aliis accipio, adificiū tamen extructio mea est. Architectus ego sum & materiam variè undique conduxī. Nec Aranearum textus ideo melior quia ex se fila gignunt: nec noster vilior quia ex alienis libamus ut Apes.

I

PARTITIO OPERIS.

BREVIARIUM nostrum in duas partes distribuemus : In *Prima Parte* docebimus generaliter *Invenire, Disponere, Eloqui* : In *Secunda Parte* ad tria dicendi genera *Demonstrativum, Deliberativum, Iudiciale*, easque *Orationes* quæ ad hæc genera pertinent, descendemus. Et verendum licet ne in *Secunda* hac *Parte* moram nobis ubertas materiæ **P R A X I U M Q U E** scribendarum voluntas incipiat, brevitati tamen studebimus quoad fieri poterit.

P A R S P R I M A.

De Inventione, Dispositione & Elocutione.

TRia Eloquentiæ Candidato Eloquentiæ difficilia obveniunt; *primò* ut Studioso habeat quod dicat, & hoc docet **I N V E N T I O** : *secundò* ut sciat quo tria potissima ordine dicat; & hoc docet **D I S P O S I T I O** ; *tertiò* ut ornate ac venustè difficilia.

A dicat

dicat & hoc docet ELOCUTIO. Distincte ergo de his Tribus præcipiemus, distinctis Capitibus: Nam de MEMORIA & PRONUNCIATIONE utpote iis, quæ à natura melius; & usu habemus aut nihil aut aliquid breviter.

CAPUT I.

DE INVENTIONE.

Inventio.

UT clarius procedamus de *Inventione*, quæstiones aliquot movebimus.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid scripturus Orationem invenire debeat?

RESP. I. Ante omnia scopum Orationis invenire debet ad quem in omnibus collimet, hoc est; debet certam propositionem sibi præfigere & excogitare, ad quam omnia dirigat; alias cæcis oculis natanti similis erit, qui brachiorum plausu multum fatigatur & parum proficit; eo quod littus quo debeat tendere non videat.

Quæ materia eligenda?

Ex materiis vero occurrentibus ea semper eligenda est, quæ apta est tem-

tempori, utilis, selecta, quæ non sterilis, non difficilis, ab Auditorum captu non aliena.

In genere *Exornativo* invenienda materia gravis, magnifica, plausibilis: Quare cum *Virgilius* Culecem, *Catullus* Passerem, *Psittacum Staius*, *Majoragius* Lutum, *Ovum Puteanus*, Ebrietatem alius, alius *Pediculum & Pulicem*, scabiem & quartanam febrim alter laudavit, exercitii gratia & ingenii factum arbitrare: Ceterum si quis talia serio ageret apud prudentes risum & puerilitatis notam incurreret.

In Demonstrativo genere.

In *Deliberativo & Iudiciali* talis quaestio accipienda est, qualem necessitas requirit & Auditorum capacitas exigit.

In Deliberativo & Iudiciali.

Inventio porro provenit, pulchra quidem ab ingeniosa natura, ea tamen quæ eruditione non careat: Nam *Eruditio* parens est & nutrix inventionis; quapropter si facile & pulchre invenire vis, scito *Historias*, gentium consuetudines, *fabulas*, *Apologos*, *Sententias*, *Hieroglyphica*, *Apophthegmata*; Nam ex his non difficulter aliquid quod in rem tuam erit eruere poteris.

Inventio unde proveniat.

Orato-
res mo-
derna
acuta
gaudent
inven-
tione,
vid.
quæst.
seq. se-
primam
scil.

Observe vero Oratores & Histo-
ricos maximè hisce temporibus la-
borare ut *acutam* inveniant *Proposi-*
tionem. *Acutam* vero *Propositionem*
vocant illam, quæ sub *Allegoria* in-
fertur, quippe sensus simplex est &
antiqua veritas, sed nova veste incin-
gitur, hoc est; sub *Allegoria* sim-
plicitas tegitur, quam, è verbis con-
textam vestem si detraxeris, nudam,
apertam, & simplicem cognosces:
Exempli causa; Istius Propositionis
Allegorice; Castra vobis metabor Au-
ditores; Sensus simplex est; Bellum
vobis suadebo. Et illius; Togam lace-
ratam hodie consuam Audit: Veritas
nuda est; Pacem vobis post bellum
suadebo. Tales propositiones argui
non possunt; sed cavendum ne af-
fectatæ sint, leves, & scurriles vel
nugatorio nixæ fundamento, Gra-
vitatis siquidem Oratorem decet: Il-
li tamen, qui primum discere inci-
piunt, assuescant simplices & apertas
invenire propositiones, argumen-
taque facilia & clara conquirant;
sic enim brevi proficient: & ad pro-
positum loqui discant. Hoc ubi di-
dicerint facile pro suo quisque inge-
nio assurget.

RESP.

RESP. II. Ubi propositionem argu-
 invenerit. debet argumenta invenire
 quibus propositionem stabilem pos-
 sit, ut apud Audit: sibi fidem faciat. inve-
nienda
post pro-
positio-
nem in-
ventam
quibus
hæc ipsa
suffulci-
tur.
 Est autem Argumentum probabile
 Inventum ad faciendam fidem, hoc
 est; Est Causa, qua Orator suam
 propositionem veram esse suadet.

Dixi probabile Inventum, quia
 duplicia sunt Argumenta, alia cer-
 ta, evidentiâ, necessaria, quæ pro-
 fus convincunt: *Vt Petrus non est*
bestia, quia est rationalis. Alia sunt
 probabilia seu persuasibilia, suntque
 argumenta popularia, habentia spe-
 ciem veri, hoc est quæ videntur esse
 vera propter hominum opinionem,
 vel propter similitudinem quam ha-
 bent cum veritate, vel propter even-
 tum: Et talia præcipue Orator con-
 quirere debet, non quod necessariis
 demonstrationibus uti non possit,
 sed quia plerumque populares pro-
 positiones facit quæ carent demon-
 strationibus: vel quia cum populo
 agit, qui facilius movetur iis, quæ
 ingenio & consuetudini suæ magis
 accommodata sunt, quam demon-
 strationibus, quæ difficulter à ru-
 rioribus intelliguntur.

Argu-
menta
duplicia.

Orator
argu-
menta
popula-
ria ad-
hibeat.

Argu-
menta in
Locis
quaren-
da.

Loci
dup.

Porrò Argumenta in *locis* quaerenda sunt; *Loci* enim sunt domicilia & palatia eorum, & hi quidem duplices, *Intrinseci* & *Extrinseci*. *Intrinseci* vocantur, quod in re proposita lateant: *Extrinseci* vero seu *assumpti* dicuntur, quod extra rem sint, & ab extra assumantur. Sunt hi, præjudicia vel judicia, testes, leges, tormenta, tabulæ, auctoritas, exempla, hieroglyphica, apophthegmata, fabulæ, mores gentium, antiquitates &c. De *Intrinsecis* utpote rerum fontibus hic breviter agendum.

QUESTIO II.

Quomodo argumenta in Definitione sint invenienda?

Argu-
menta
in defi-
nitione.

Modi
aliquot
inve-
niendi
argu-
menta in
defini-
tionē:

R E S P. Definitio est oratio explicans quid res sit, apud *Dialecticos* constat communiter genere & *differentia* seu uno nomine generali, quod rei definiendæ & multis aliis est commune, & altero nomine quod huic solum rei convenit, quæ definitur. v. g. *Homo est animal rationis particeps*. Oratores rarissimè utuntur tali definitione, quia parvam

por-

In Elo-
quentia
sacra &
profana.

porrigit copiam, sed alios habent modos res explicandi, quorum aliquos enumero.

Primus est, per partes rem describere, quod fuse fit & ornate, sed descriptio potius quàm definitio dicenda est. Exemplum dat Caufinus *Papilionem* sic describens: *Papilio animalculum est, ut in urbibus rarum, sic in agris frequens, corpus illi plenum, tenerum, molle, flexile, paulatim in exiguam longitudinem gracilescens, cui super sparsus tenere lanuginis decor efflorescit, exstant veluti porrecta minutissimis filis cornua, quæ intermicantium oculorum jucundus fulgor irradiat; sed præcipuum in pennis miraculum, quippe supra tenuis corpusculi modulum gemmant floribus, nitent purpura, auro micant, stellis radiant: his veluti remigiis libratus in aërem volitat ludibundus & ad singulas pene stirpes adherescens, modo delicatissima proboscide foliorum succos pabulatur, modo molliter quiescit inter odorum delicias, modo redintegrato volatu superbius emicat & insultantium puerorum manus, sexcentos in aërem Meandros pingens, eludit.*

Primus.
Papilio-
nis de-
scriptio
elegan-
tissima.

In Elo-
quentia
sacra &
profana.

Secundus est per effecta, quæ à Secun-
quatuor causis profluunt: Et hic dus.

modus fusus est; cavendum tantum, ne leves effectuum minutiae conglobentur. Sic *Ebrietatem* descripsit *D. Ambrosius*: *Ebrietas est incentivum insaniae: fomentum libidinis, venenum sapientiae. Haec sensus hominum mutat & formas, per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes &c.*

Tertius. *Tertius* est per similitudinem, non ita uti communiter similia tractare solemus per particulas *Sicut, quemadmodum* &c. Sed his omissis, simpliciter affirmando sine comparatione, verbi gratia; *Quid est vita nostra?*

Vita. *est forum in quo venditur & emitur, in quo alter fallit alterum, & singuli in rem suam attentissimi sunt, & nemo non suae crumene invigilat: Est fabula, in qua suam quisque peragit personam, hic Regis, ille Rustici &c.*

Quartus. *Quartus* est per Synonymiam res explicare. Exempli causa; *Quid est aliud Liliam quam terrae ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, agrorum sidus, quod sic terram exornat, ut Caelum Stelle, ita floribus addit lumen, ut Iaspis auro, sic*

Sciolus *apud Caesinium Sciolus* quidam floride describens contra Cicero-
nem, *in Elog. Sac. & prof.*

nem, sic effert. *Ego sum Oratorum Lusciniola, Elegiacorum Olor, Epigrammatistarum Psittacus, Lyricorum Graculus, Comicoꝝ Pavo, Tragedoꝝ Struthio*: deinde me cum *Ido Arpinate* comparete, *Adamantem* cum vitro, *gausape* cum holoserico comparebitis.

Quintus est per *Causas* à quibus fluunt *Effecta*, quales sunt; *Materia, Forma, Efficiens, Finis*, verbi gratia; *Dadali manu exstructum aedificium* est, de vivo & secto lapide, forma orbiculari, cœli injurias non propulsat solum, sed exonerandi curis animi & oblectandi gratiam continet, maximam; Cœlum prope terrestre diceret, ita venustate non abluat.

Quintus. Per causas. Aedificium Dadali manu exstructum.

Sextus est per negationem; *Quando* primo ostenditur; quid res non sit, deinde dicitur quid sit; Sic *Ba- hufius Amicum* describit:

Sextus, Per negationem.

Lib. 3. Epigram.

Non nuda vox Amicus est, non Amicus.
cassa nux,

*Non amabilis risus, non blandi-
mentus,*

Non ocelli ludii &c:

*Cernitur Amicus Amore,
more, ore & re.*

Septimus, per
adjuncta
& proprie-
tates.
Christus
Dominus.

Salomon.

Septimus per adjuncta & proprietates; Sic Christus Dominus definitur: *Affertor humanae libertatis, sanctitatis Magister, absolutae perfectio- nis Praeceptor, Fons perennis virtutum omnium.* Sic Salomon describitur: *Magnum illud sapientiae humanae miraculum & oraculum Salomon, caeli discipulus, orbis universi Magister.*

à Vernu-
leo.

Homerus.

Sic Homerus: *Ingeniorum Phoenix scientiarumque fons Homerus, & humanae terminus admirationis, quem antiquitas veneranda, ore patulo romentem ita representavit, ut defluentes ab ejus ore liquores & flores in amphoribus & canistris colligerent Philosophi, Jurisconsulti, Oratores, Astrologi, Poëtae, Pictores.*

Ab co-
dem.

Octavus,
per contentio-
nem ironi-
cam.

Octavus per contentionem ironicam, quando res secundum quorundam opinionem definitur prius ironice, deinde remoto joco graviter ex propria mente explicatur.

Qui
Oratori
utilissi-
mus.

Hic locus definitionis Oratori non ad probandum solum utilissimus est, sed etiam ad amplificandum venustissimus; sed quia ingenia nostra non semper apta sunt ad inveniendum, juvat interdum ex probati

Plantus.
Aristot.
Trismeg.

bati Authoris loco occasionem sumere. Quis enim nescit, quantum orationis fundendæ campum aperiat una interdum pulchra *Metaphora* vel *Allegoria* apud Authorem lecta. Itaque definitiones selectas aliquarum rerum hic subjungam, quibus provocatus, in aliis materiis, simile quid attentabit diligens exercitator.

Definitiones, aut simavis, Descriptiones variæ.

<p><i>Plantus.</i> <i>Aristot.</i> <i>Trismeg.</i></p>	<p><i>Homo est fortune Lusus, inconstan-</i> <i>tiæ imago, corruptionis speculum, tem-</i> <i>poris spoliium, mortis mancipium, ver-</i> <i>satile sepulchrum, fragile simulacrum,</i> <i>tenuis umbra, umbræ somnium, spirans</i> <i>cadaver, viva mors, pila quâ ludit</i> <i>Deus,</i></p>	<p>Homo.</p>
--	---	--------------

Thrasylbulus multis victoriis & Thrasylbulus. triumphis inclitus, in magnam apud hostes invidiam incidit, captus ab iisdem cute exutus est & abjectus. Amici quæsiyerunt occisum, & ex-fangue corpus agnoscentes, ita hominem cum lamentis descripserunt: *Quid est Homo, nisi ampulla Sanguinis, consecrata Religioni, Patriæ, veritati?*

Vernu-
o.
Ab ce-
m.

Trismegist. Homo est magnum miraculum. Hominis definitiones
 Pythag. Homo est Deus mortalis. varia.
 Plato. Hominem divinum genus appellavit.

Plotinus. Hominem universum quoddam nominavit.

Gregor. Pont. Hominem universam creaturam vocavit.

Brusonius. Agesilaus quaesitus quid esset Virtus? respondit: Dictu optimum, et factu honestissimum.

Fingunt Poetae convocatas olim Scientiae ex praescripto Minervae Scientias & definiunt hominem definire, sic cepisse: DIALECTICA; Homo est nem. breve Enthymema, pro antecedente habet ortum, pro consequente interitum. ASTROLOGIA sic, Homo Astrologia. est quasi Luna mutabilis, quia nunquam in eodem statu permanet sed semper ad corruptionem tendit. PHY-Physica. SICA ita, Homo est animal rationale mortale. MATHEMATICA Mathematica. sic; Homo est veluti Figura spherica, ab eodem quo incipit puncto in idem terminatur. Sic Homo de terra initium sumens in terram tandem redigitur atque adeo de cinere in cinerem. RHETORICA sic, Homo Rhetorica. est Oratio cujus Exordium est nasci.
 Nar-

Marcel-
lin. lib. 7.

Drexel
in Pro-
dromo
atemi.

Narratio dolere, Epilogus mori: Orationis hujus figuræ sunt gemitus & fletus, vel gaudium fletu deterius.

Marcel-
lin. lib. 7. Persarum Rex Sapor in Epistola Sapor.
ad Constantinum sic se descripsit:
Rex Regum Sapor, particeps siderum,
frater Solis & Lunæ Constantino fra-
tri Salutem.

Drexel.
in Pro-
dromo
eternit.
Soldanus in literis ita: Salaman- Solda-
nus.
der omnipotens. ante Carthaginem Do-
minus Iordanis, Dominus Orientis,
Dominus Bethlehem, Dominus Para-
disi, Præfectus Inferni; maximus Im-
perator Constantinopoleos, Dominus
aridæ ficus, Dominus qua Sol & Luna
meant, Protector primi Iohannis Sa-
cerdotis, Imperator, Rex Regum, Da-
minus Christianorum, Iudeorum, Tur-
carum, Amicus Deorum.

Quidam Poloniam sic descripsit: Polonia.
Clarum Regnum Polonorum, est Cæl-
lum Nobiliorum, Paradisus Iudeorum,
Purgatorium plebeiorum, & infernus
rusticorum, aurifodina advenarum,
caussa luxus sæminarum, multis quidem
dives lanis, semper tamen egens pannis,
& copiam lini ferit, sed externam telam
quærit, merces externas diligit, domi
paratæ negligit, caro emptis gloriatur,
empta parvo aspernatur.

- Mundus est choreus constans ex longa & brevi; longa nimirum fatigatione & brevi mercede. *Binetus in Schol. agror.*
- Princeps est affecla Deorum. *Herodia. lib. 1. Plutarchus.*
 Iovis administer, Caput omnium & Musicus peritus. *Xenophon.*
 Pater & pastor populi; Lex viva. *Cicero.*
 Pictor Republicæ. *Plato.*
 Subditorum tutor. *Seneca.*
 Princeps est Medicus Patriæ. *Arist. in Epist. ad Alex. M.*
- Rex. Rex in Regno est sicut pluvia in terra, que est Cæli benedictio, terræ vita, viventium juramen.
 Alius quispiam; Rex est ignis ad quem nec prope nimis accedendum, nec longe nimis recedendum; Nam si prope accedas, adureris, si longe recedas, non calefis.
- Panis. Quidam in Nomenclatura politica panem ita: Panis est omnibus omnia.
 Christiernus verò Rex Daniæ; Panis est remus regni. Hic Rex in stemmate habuit cymbam cum remo in cujus manubrio panis erat, cum inscriptione: Et pangit & frangit; scilicet panis frangit hostes, pangit amicitias.
- Butyrum. Butyrum mane est aurum, meridie Binetus in Schol. agror.
 argentum, vesperi plumbum. *Mu.*

Hispan.
Proverb.

Orpheus.

Tympeus.

Hispan.
Proverb.

Mulier est paradiscus oculis, infernus animabus, purgatorium crumenis, limbus cogitationibus.

Mulier.

Orpheus DEUM vocavit Cor temporum, Quia mortuum est omne tempus quod sine Deo transigitur.

Vitalis est dies quem religio animat. Tempus.

Orpheus.

Luna est cerebrum mundi. Luna.

Sol est Cor & Oculus nec non demonstrator justitie. Quia omnibus idem est, nec minus torret Dominum quam servum. Sol.

Tympius.

Oculi sunt Legati cordis & animi nuntii. Oculus.

Ex oculis, poculis, loculis, agnoscitur homo.

S. Mihaëlem Archangelum sic descripsit Pantaleon: Lampas Divinitatis, Assessor Sanctissime Trinitatis, Amicus DEI, Caput plenum oculis, Oculus ex pluribus oculis. Michaël Archangelus.

S. Maximus Episcopus ferm. 114.

Sic.

S. Michaël altissimus Seraphim, Sol astrorum, Liliun florum, Cedrus lignorum, Aquila volatiliun, Rex principum, Dux militum, Caput membrorum, Apex Spirituum, Et ut semel totum loquar, Major in regno cælorum, Major

Binetus
in Schol.
agror.

Herodia.
lib. 1.

Plutar-
clum.

Xeno-
phon.

Cicero.

Plato.

Seneca.

Arist. in

Epist. ad

Alex. M.

Binetus
Schol.
agror.

Major inter magnos, major post ter-
maximum, Major à seipso, officio, ti-
tulo, triumpho.

S. Paulus. S. Chrysoſtomus describit S. Pau-
lum ita: Paulus cæli civis, Ecclesiarum
columna, Angelus terreſtris, Cæleſtis
homo. Et ſicut ferrum in igne ignis
efficitur; ita Paulus charitate ſuccen-
ſus, totus effectus eſt Charitas.

Gregorius 13. Pontifex Funda-
tores Ordinum Religioſorum ſic
deſcripſit: Dominicus eſt aurora DE I,
Franciſcus Manna DE I, Bruno ter-
ror DE I, Ignatius Ventus DE I.

Milites. Babuſius Milites Sic. Hæc ſola
nunc eſt vita militum, Male vivere &
bene bibere.

Saluta-
tio. Quidam ſalutationem ſic: Salu-
tatio eſt ſaltatio in qua qui non cantè
vadit, cadit.

Aneas Sylvius. Scientias dixit in
plebejo homine eſſe argentum, in No-
bilibus aurum, in Principibus gemmas
precioſas.

Vita ho-
minis. Owenus vitam hominis Sic.
Tota hominis vita eſt nil niſi Nolo,
Volo.

Pecunia. Pecunia eſt nervus belli, ferri lima Caſtoda-
eſt aurum, ferrum hebecit quod aurum ruſ.
non exacuit.

Socrates. Pulchritudo corporis est exigui temporis Tyrannis. Pulchritudo.

Theophrast. Pulchritudo est filens fraus.

Carnead. Regnum sine satellitio est pulchritudo.

Diogenes. Pulchritudinem vocat litteras commendatitias.

Nigron. Linguam & calamum sic describit : Quid lingua nisi loquens calamus ; Quid calamus nisi lingua tacite clamans ; illa Spiritu. hic atramento utitur , illa scribit vocibus , hic clamat litteris , illa auribus locutione , hic oculis scriptione. Lingua & calamus.

Lib. E. Pulex est parasitus (inquit Bahus) opes sunt sanguis , non te linquet , Adulator. opum dum tibi sanguis erit.

Petrarcha. Amor est gratum vulnus , jucundum venenum , suavis amaritudo , letum martyrium , blanda mors.

Seneca. Morbi sunt usura & Voluptatum.

QUESTIO III.

Quomodo argumenta inveniendæ sunt ex partium Enumeratione & Notatione.

RESP. I. Partium enumeratio est rei in suas partes divisio , ut si dividas vitam humanam , in pueritiam , adolescentiam , juventutem , virilem ætatem.

Argumenta ex partium enumeratione quom. inven.

atatem, seu etatem. Sumuntur vero hic partes late, scilicet pro omni eo quod sub generali continetur, siue hoc generale genus sit, siue totum.

Argumentatio triplex à part. ad Totum.

Tripliciter à partibus ad Totum argumentamur, 1. Ut omnibus affirmatis partibus totum affirmetur: *Ut si probes totam domum vitiosam esse. divides domum in parietes, tectum, laquearia; & ostendes singula vitio laborare:* 2. Ut negatis omnibus partibus, totum negetur: *sic si probare velles nusquam mittendos esse Liberos peregrinationis causa; diceres nec in Italiam, nec in Galliam, nec Hispaniam mittendos.* 3. Quando rejectis omnibus partibus una aliqua affirmatur: *ut aut amat, aut odit, nihil est tertium, non amat verò, oderit ergo necesse est.*

Tractari solet hic locus venustè per Interrogationem, per Repetitionem, per Subjectionem, per Præteritionem, per Apostrophem; Pro Exemplo placet hic formosam horti descriptionem per partes appone-

Horti elegantissima descriptio. *Hortus erat amœnissimus & prope Paradisi æmulus, stabant foliorum germine residentes arbores, quæ cum hilari*

In Dreuxelii Niceta.

Cicero in Verrem.

hilari odore gratas diffundebant umbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant, has inter loquax rivulus & omni cristallo nitidior errantibus ludebat aquis & querulo rore lapillos vexabat: unde pene musico concentu pulsabatur: Utrimque flores, & copiosa Zephyri familia, hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascens rose promicabant, istinc narcissorum nivem & ebur, hinc cinthorum sanguis & aurum acuebat, ventulus ab omni parte placidissimus adspirabat &c.

RESP. II. Notatio seu Etymologia est vocabuli interpretatio quæ inquirit originem verbi & significationem. *Vt Senatus à Senibus dicitur.* Hæc Etymologia apud Grammaticos frequentior est, quam apud Oratores, datur tamen interdum occasio, ut illius suavitate venustemus orationem, quod quidem ad persuadendum parum, sed ad delectandum multum confert: *Sic Cicero in Verrem* in Cicero in Verrem jocatur cum ejus nomen vel à verre porco desceat, vel, à verrendo, quod verrere solitus sit è templis aurum, è domibus supellecilem &c.

Argumenta ex Notatione, quomodo inve-niend. & quid sit?

Liberius hoc loco utuntur Poëtæ ; Sic quispiam in *Erasmus* è Monasterio fugientem :

*Cur Monachos fratres & claustra
relinquis Erasmus ;*

*Non misera factum hoc ambitione
caret ;*

*Namque latens illic velut in scrobe,
vilis eras mus ,*

*In lucem , ut videas , ut videare,
salis .*

Item.

*Vnde suum ducat quæris Cerevisia
nomen ?*

*Quod cerebrum visat sepe Sabelle
tuum .*

Hic locus à Notatione valet non tantum ad lepores orationis, sed interdum foecundam orationi vel concioni porrigit propositionem.

Q U Æ S T I O I V .

*Quomodo argumenta inveniendæ ex
Conjugatis , Genere & Forma .*

Conju-
gata
quid ?

R E S P . I . Conjugata illa dicuntur quæ sunt ex verbis ejusdem generis . hoc est ; sunt plura verba quæ ab uno orta variè immutantur ; uno verbo , sunt primitiva cum suis deri-

derivativis: *Vt Sapientia, sapiens, sapiens &c.*

Ab his ita argumentamur. *Si pietas amatur & pius amari debet. Si stultitia plenus est, quid nisi stulta effundiet. Et tu homines, qui omnes humanitatis cancellos egressus, non unam moribus refers belluam. Rudite Bahufius; fient aurea secula, aufer aurum: nam sunt ferrea secula propter aurum.*

Argumentatio ab his.

Differunt Conjugata à Notatione, quia in Notatione explicatio verbi fit; in Conjugatis tantum inflexio, derivatio & variatio casuum spectatur.

RESP. II. Genus est quod habet multa sub se specie seu naturis diversa: ut *Ars est genus habens sub se Rhetoricam, Grammaticam &c.*

Genus quid?

Forma autem seu Species est una res ex illis quæ sub genere continentur: *Vt Rhetorica continetur sub arte, est ergo forma.* Locus à genere copiam magnam dat Oratori. Nam hic propositio finita, hoc est, circumstantiis personæ, loci &c. inclusa, ad libertatem propositionis infinitæ reducitur. Argumentamur vero dupliciter à Genere; 1. quando aliquid dicimus de genere; idem etiam

Species quid?

Argumentatio ab his duplex.

etiam de forma dicere debemus: *Vt si virtus diligenda est, & temperantia diligenda debet.* 2. Quando negamus aliquid de genere; idem de forma negare debemus: *Vt si necessariam militi omnem artem liberalem negas, negabis etiam Rhetoricam militi esse necessariam.*

Q U E S T I O V.

Quomodo argumenta invenienda sunt in Simili, Dissimili, Contrariis, Repugnantiis & Comparatione.

Similitudo
quid?

R E S P. I. Similitudo est duorum vel plurium longe diversorum in aliqua re collatio: hoc est; Similia sunt quæ non sunt quidem idem secum, interea tamen habent aliquid in quo conveniant. Sic, verbi gratia; *umbra & gloria diversissima sunt: In hoc tamen conveniunt, quod umbra corpus, gloria virtutem comitatur: unde dictum à Cicerone, Gloria virtutis umbra est.* Potest duci similitudo ex factis, dictis, fabulis, & nulla fere res est, ex qua duci non possit. Valet ad probandum aliquando, frequentius tamen ad illustrandam rem assumitur. Quando com-

Unde
possit
deduci?

Sivada
de bello
Belgico.

Catullus.

communiter dicitur, omnis similitudo claudicat, intellige quod non per omnia res rei teneatur esse similis, sed satis est, si in aliquo conveniat: Partes similitudinis ligantur passim his particulis: *Vt, ita, ut sic, quemadmodum, pari ratione, sicut, non aliter &c.* Aliquando simpliciter omittis particulis ponitur; verbi gratia; *Responsa tua sint sponsa, ira lyre, joci croci, panegyris iris, dicta edicta:* Pulchre Historicus; *quoties, inquit, mota est sacra Religionis anchora, toties fluctuavit magna Reipublica navis.*

Strada
de bello
Belgico.

RESP. II. Dissimilitudo est Dissimilitudo duorum vel plurium diversitas, seu litudo disconvenientia, sicut Similitudo est quid? convenientia.

Ab hac ita argumentamur, cum Argumentatio ab hac. quod uni dissimili competit, alteri competere negamus, & quod uni non competit, alteri competere asserimus; verbi gratia, *Ignavi cives Reipublice damna non curant, generosi itaque & boni civis est ea propulsare.*

Catullus. *Clarius Catullus: Soles occidere & redire possunt, nobis cum semel occidit brevis lux, nox est perpetuo una dormienda.*

Contra-
ria quid?
Horum
divisio.

RESP. III. Contraria sunt
quæ non possunt eidem rei simul
convenire, propter eandem ratio-
nem; *Sic nemo potest in ea re sapiens
esse in qua stultus est.*

1.
In Ad-
versa.

Dividuntur in quatuor genera &
primo quidem in Adversa; hæc sunt
illa, quæ sub aliquo generali nomi-
ne comprehenduntur & maxime
secum discordant, nec in eodem
Subjecto se compatiuntur: *ut calor
& frigus.* Ab Adversis argumen-
tatur bene, si de quo unum illorum
affirmamus, de eodem alterum ne-
gamus, ut *Siquidem Petrum à convi-
ctu meo alienum audis, quomodo mihi
familiarem esse objeceris.*

Argu-
menta-
tio ab
his.

2.
In Pri-
vativa
eorum
Argu-
menta-
tio.

2. Privativa quæ significant rem
& absentiam rei, in subjecto apto
habere eam rem: *ut auditus, surdi-
tas, lux, tenebra, &c.* A Privatione
argumentaberis, quando unum pri-
vatorum de aliquo negabis, & aliud
de eodem affirmabis, ut *pauperiem
optatis mihi, quia divitias invidetis.*

3.
In Rela-
ta.

3. Relata sunt quæ ad se invicem
ducunt ordinem: ita *Pater refertur
ad filium, Preceptor ad discipulum &
simile ad simile.* A relatis argumen-
tamur, ex vi unius inferendo aliud.

v. g. *Discipulus diceris, quis ergo tuus est Præceptor?*

4. Negantia sunt, quorum unum id affirmat, quod aliud negat: ut *est bonus, non est bonus.* A Dialecticis contradictoria vocantur. Argumentum ab iis sumitur: si uno negato aliud affirmetur aut è contra.

4.
In Negantia.

Argumentatio in iis.

RESP. IV. Repugnantia sunt, quæ secum nunquam cohærent: ut *Cupiditas nocendi cum amicitia.* Regula argumentandi ab his, hæc est, cui convenit unū repugnans, non convenit alterum: ut *si Petro animus est occidendi Paulum, quomodo eum diligit.*

Repugnantia quid?

Argumentandi regula ab his.

Observa verò quomodo Contraria, Dissimilia, Repugnantia differant: Nam Contraria illa sunt, quæ secum pugnant; Dissimilia non pugnant, sed solum diversa sunt. Repugnantia verò sunt, quando unum Contrarium ponitur & alterius contrarii effectus. Ut *amare & nocere: nam nocere ex odio profuit, odium vero contrarium amori est.*

Nota Differentiam.

RESP. V. Comparatio est unius rei cum altera collatio. Est duplex, *par & impar.* Par collatio est quando duo æqualia secum comparantur. Ut *sefellit te, igitur & me fallit.*

Comparatio quid & quoruplex?

Argu-
menta-
tio.

let. Impar collatio duobus modis fit; primo quando argumentamur à majore ad minus: ut Deus Angelo superbo non pepercit, quomodo homini parceret? Secundo quando argumentamur à minori ad majus: ut Vnum scelus impune non tulit, multo magis ergo plura puniet.

Differt Comparatio à Similitudine quia in comparatione fit duorum collatio respectu tertii alicujus: in Similitudine fit quidem duorum collatio, non vero respectu tertii, sed unum cuique attributum datur. v. g. *Licit M. Antonio defendere Clodium, cur Cicero non liceat defendere Milonem?* Ecce hic Cicero & Antonius conferuntur respectu tertii nempe defensionis. Hic vero, *Sicut infirmi suavitatem cibi non sentiunt, ita improbi vere laudis gustum non habent:* Hic infirmi cum improbis conferuntur, non est vero tertium respectu cujus conferantur, sed & infirmis & improbis suus gustus corruptus attribuitur.

Q U Æ S T I O V I.

Quomodo inveniendæ sunt argu-
menta ex Causis, Effectis, Adjun-
ctis, Antecedentibus & Consequentibus?

R. S. P. I. Causa est id à quo aliquid quomodocunque procedit: quid, & Est vulgo quadruplex. Efficiens, quatuorplex? Materialis, Formalis, Finalis.

Efficiens Causa est, quæ aliquid facit: *Vt Sol diem.* Huc revocantur etiam instrumenta & alia, quæ non

solum faciunt aliquid, sed juvant tantum facere; ut *Calamus juvat scripturam.* Ab hac Causa sic argumentamur, negata causa, negamus effectum, affirmata, affirmamus, laudata vel vituperata, laudamus vel vituperamus.

Materialis Causa est id ex quo aliquid fit, seu circa quod aliquid versatur: *ut ex auro pecunia: Circa res omnes Orator.* Ab hac argum-
tamur sic; data materia potest dari effectus, sublata ea, tollitur; *ex meliori vel peiori, melior vel peior.*

Formalis Causa est per quam res est id, quod est, seu per quam constituitur & distinguitur ab aliis re-

Argu-
menta-
tio. bns. Ita navis & domus lignea per
diversam partium dispositionem diffe-
runt. Ab illa sic argumentamur;
data meliori forma, melior res est,
pejori pejor; & res omn̄is suæ for-
mæ debet proportionari seu adæ-
quari: Sic quia animus hominis im-
mortalis est, homo immortalia querere
debet.

Finalis. Finalis Causa est propter quam
aliquid fit; & tria sunt vulgo pro-
pter quæ agimus & facimus aliquid,
scilicet *honestum, jucundum, utile*. Ab
hac argumentamur juxta hæc axio-
mata; qualis est Finis, talia sunt quæ
destinantur ad Finem. Si Finis bo-
nus vel malus, etiam quæ ad Finem
referuntur bona vel mala sunt.

Argu-
menta-
tio.

Effecta
quid?

Argu-
menta-
tio ab
his.

R E S P. II. Effectus seu Effecta
dicuntur res factæ à Causis. Ab his
argumentamur vel inferendo Causam
posito Effectu, vel negando
Causam negato Effectu, vel com-
mendando Causam si boni sunt Ef-
fectus, vel damnando si mali: Loci
à Causis & Effectis copiosissimi
sunt fontes argumentorum.

Adjun-
cta, alia
perfo-
na.

R E S P. III. Adjuncta sunt ea
quæ cum re sunt conjuncta sed non
necessario: Alia sunt personæ, quo-
rum

rum Cicero duodecim numerat; Nempe: *Nomen, Natura, Victus, Habitus, Fortuna, Vita, Affectio, Studia, Consilia, Facta, Casus, Orationes*; Adjuncta rei communiter alia rei. sex dicuntur; *Locus, Tempus, Occasio, Modus, Facultas, Instrumentum*: Nonnulli ad Septem revocant hoc versu.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Q U I S significat qualitatem personæ, in qua consideratur *natura, sexus, etas, natio, cognatio, patria, fama, vires, forma corporis, dona animi, virtus, ingenium, &c.* Bona fortune, *divitiæ, honor, naturales inclinationes, ut metus, gaudium, voluptas, mores, educatio, magistri, famuli, facta, &c.*

Q U I D significat negotii quantitatem, gravene an leve, heroicum an vile, periculosum, formidabile, &c.

U B I Locum denotat.

Q U I B U S A U X I L I I S Significat cum quibus sociis, instrumentis, &c.

C U R significat causam finalem, qua cupiditate, quo fine, &c.

Q U O M O D O modum indicat

facti, quam facile, quam graviter fecerit.

QUANDO Tempus notat.

Et hic locus fertilissimus est Oratori.

Antecedentia
quid?
&
Consequentia.

RESP. IV. Antecedentia edicuntur, quæ rem antecedunt; *Ut percussisti, igitur sentit.*

Et denique V. Consequentia illa sunt quæ rem necessario sequuntur: *ut mors sequitur vulnus cordis*: Differunt ab Adjunctis, quia Antecedentia necessario coherent eum Consequentibus, Adjuncta vero non necessario junguntur. Ab Antecedentibus argumentamur, posito Antecedente, necessario ponatur Consequentia. v. g. *Vulneratus est in corde, igitur morietur.* A Consequentibus vero, primo, asserendo Consequens, asseritur Antecedens: *ut magna cicatrix est, ergo & plaga magna fuit*: secundo, Negando Consequens, negamus Antecedens *ut, mortuus non est, ergo nec in corde latus.* Et hi sunt loci Intrinsicæ argumentorum: Ceteros si alii porrigunt, vel ex his, vel in his sunt.

Argumentatio.

Praxis inveniendi argumenta
ex jam predictis & enu-
meratis locis.

Nota quod omnis Propositio
constet *Subiecto*, *Predicato*, & *Copula*. *Subiectum* dicitur, id de quo
dicimus. *Predicatum* id, quod de
alio dicimus. *Copula* est passim ver-
bum Est, aut aliud conjungens Sub-
jectum cum Prædicato. E. G. *Clodius*
struxit Miloni insidias. Hic *Clodius*,
est *Subiectum* quia de illo dicitur :
Insidias struere est *Prædicatum* quia
hoc est, quod de *Clodio* dicitur.

Proposi-
tio ex
quibus
constet.
Subje-
ctum
&
Prædica-
tum
quid ?

Jam ergo cum argumenta inve-
nire voles, adverte primum bene,
quod in propositione tua *Subiectum*
sit, & quod *Prædicatum* : accipe de-
inde *Subiectum* & per omnes locos
extrinsecos circumi, primo ad *Defi-
nitionem*, & quære quid sit, quæ na-
tura ejus, & quomodo ab aliis rebus
discriminetur. *Secundo* perge ad
Partium Enumerationem, & vide in
quas partes dividi possit ; & sic ul-
tra perge ad alios & alios locos.
Semper verò quod argumentum
invenieris ex *Subiecto* adnota tibi &
cum *Prædicato* conjunge & agnosces

an bene tuam propositionem confirmet; postea ubi exhausteris *Subiectum*, accipe simili modo *Predicatum* propositionis suæ & cum eo per locos deambula: Vel si res postulaverit & melius judicaveris non divisim cum *Subiecto*, & *Predicato* sed cum *tota propositione* simul mente concepta, adi locos dialecticos & argumenta quære Noli vero anxius hære in singulis locis, sed si in uno non occurrat, ad sequentem transi, non enim facile quilibet argumentum porrigit, aut si porrigit, non semper solidum est; Cæterum si scire voles, utrum argumentum aliquod ex *Subiecto* an ex *Predicato* fuerit sumptum, dispone illud in forma Syllogismi, & si videris *Majorem* esse certiorum puta sumptum ex *Predicato*, si verò *Minor* fuerit verior, puta sumptum ex *Subiecto*. Postquam habueris argumenta probantia propositionem, eadem ipsa debes in certam Syllogismi formam ordinare (ut in sequenti capite docebimus) in tres communiter propositiones: *Majorem*, *Minorem*, *Conclusionem*, Et tunc rursus eadem viam quam modo tradidi, pro singulis, si res

si res egebit propositionibus, rationes quærendæ sunt, quibus ipsæ propositiones roborentur; & ad hoc valent potissimum, *Similia, Dissimilia, Exempla, Apophthegmata, Sententiæ*, &c. quæ omnia in promptu habenda sunt. Ut vero facilius obveniat Inventio, consulendi libri sunt, qui de re tua de qua dicere vis, scripserunt, inter alios est *Polyanthea, Theatrum vitæ humanæ* & id genus alii.

Q U Æ S T I O VII.

Quid sit Acumen & an Oratori usurpandum?

Nauseat simplicitatem seculum nostrum, & quendam in stylo luxum requirit, ut jam fere Orator non audiat, imo luce non dignus, qui per Acumina vibrare Orationem ignorat. Loquamur itaque de Acuto, ut seculo nos accomodemus.

R E S P. I. Sicut materiale Acumen est duarum linearum seu duorum laterum in unum punctum concursus & unio ex uno fundamento provenientium. Ita Acumen metaphoricum est concursus seu

B. S. discors

discors concordia *Subiecti & Predicati* in oratione. Alii sic brevius definiunt: Acumen est concors discordia seu discors concordia, h. e. tunc acute loquimur, quando *Predicatum & Subiectum* orationis ex una parte secum conveniunt, ex alia vero parte secum disconveniunt. Exemplum habes in *Mar-*

*Si qua fides vulnus quod feci non
dolet inquit;
Sed quod tu facies, hoc mihi Pete do-*

Lib. I.
Epigram.
13.

Ubi vides *Subiectum & Predicatum* concordare aliquomodo & discordare: *Nam vulnus proprium inquit non dolet, alienum mihi dolet.* Discordat quia contra *Naturam* est, ut alienum vulnus mihi doleat. Concordat vero, quia cum amici vulnus sit, dolorem & compassionem ex vulnere ejus capio.

Acumen
triplex: Triplex vulgo Acumen est, *contra Naturam, præter Naturam, juxta Naturam.*

Contra
naturam. Acumen *contra naturam* est quando conveniunt duæ res dissimiles, repugnantes, contrariæ & quomodocunque oppositæ; seu breviter, quan-

Bider-
man:
lib. 2.
Epiq. 69.

Mart.

quando dispar collatio *Subjecti & Prædicati*, v. g.

Biderman:
lib. 2.
Epig. 69.

Mutârunt elementa fidem, prius igne calebant

Omnia, nunc ipso frigus ab igne venit.

Contra naturam enim est ut ab igne frigus veniat & tamen quia multi Virginitatem igne defende-
runt & libidinis ardorem restinxe-
runt, apte dixit Poëta, *frigus ab igne venit. Præter naturam Acumen est,*
quod non est quidem contra natu-
ram rei nec tamen etiam est usita-
tum, sic Martialis:

*Præter natu-
ram.*

Mart.

Delitiæ populi quæ fuerant Domini.

Quia non est naturale & usita-
tum ut à Domino ad plebem deli-
tiæ transferantur, non est tamen
etiam repugnans naturæ; dicitur
ergo saltem *præter naturam. Juxta*
naturam acumen est quod convenit
naturæ rei, ut Martialis: Impensis
vitam Principis annumeres: Quasi di-
cat, vita civilis Principi est in acceptis
referenda, est vero naturæ conve-
niens, ut Princeps vitam conservet
civium.

*Juxta natu-
ram.*

Est ergo Acuminis natura, ut de

Perfecta
 acumina
 quæ?
 Subjecto prædicetur Prædicatum vel
 contra, vel præter, vel juxta naturam.
 Perfectissima vero illa Acumina sunt
 quæ sunt contra naturam, quia ma-
 gnam pariunt admirationem; ad-
 miratio autem non potest esse, nisi
 in una re, ut dixi, fiat duarum re-
 rum quomodocunque opposita-
 rum concursus.

Orator
 adhi-
 beat.

R E S P. II. Acumina Oratori
 adhibenda sunt: Nam & Cicero de
 claris Oratoribus multos laudat
 qui hac in re excelluerunt, & vitu-
 perat alios qui nullo Acumine in-
 structi fuerunt, & ipse Acuminibus
 sæpe usus est. Hominibus tamen
 Politicis, qui sententiam in Repu-
 blica ferre debent, videtur hic lusus
 ingenii, si sit assiduus, inutilis esse;
 seria enim ac plana ab eo expectan-
 tur, non verborum joci, tamen nec
 ille prorsus omnia negligat, caveat
 tantum *obs. ura*, *nimia*, *affectata*, *le-
 via*, *aculeata*. Nam si *obscura* sunt
 quis intelliget, si *nimia* obscuritatem
 invehunt, si *affectata* contemptum,
 si *levia* risum, si denique *aculeata*
 odium.

Nota.

Q U Æ

Lib. I.
 Epigr. 82

Biderm

Idem I

Q U Æ R E S.

Qui sint modi faciendi concordiam
discordem Subjecti & Prædicati?

R E S P. I. Modus est, adponere ^{I.} Epitheton discordans ad Subjectum, Modus
sic facit Martialis. faciendi
concor-
diam

Lib. 1.

Epigr. 82.

Quis neget curam esse te Deorum,

Propter quam fuit innocens ruina.

Sic dicitur *Hermes optimus malo-*
rum seu optimus malus. theton.

II. Est, adponere ad Subjectum ^{2.} Modus
aliud Substantivum discors, sic Poë- per sub-
ta: *Tela videbantur, murus & agger* stantiv-
erat. discors.

III. Est, adponere Catachresin ^{3.} Modus
vel in Adjectivo, vel in Substantivo, per Cata-
Idem l. 2. vel in Verbo. In Adjectivo ponitur chresin.
Catachresis: ut *Doctior in causis nul-*
la favilla fuit.

Sic illud Poëta de Hildegunde qua
pro fure abrepta non potuit alligari fur-
ca.

Iussus stringere funis innocentem

Iussis restitit improbis, gule quo

Insonti nisi parceret, vel ipse

Funis crederet esse se nocentem.

Sic in lite suâ puella funem

Ipsa est iudice nacta justiozem.

In Substantivo Catachresis est, si

voces Eleemosynam v. g. piam libera-
lis dextra pluviam, vel aureum pieta-
tis imbrem in egenos. In Verbo Cata-
chresis est, si dicas, hostes belli neces-
sitate & ardorem aquis accenderunt.
Id est, animosius pugnabant, quia
prope aquas pugnabant, ubi fugæ
spes nulla.

4. Modus eodem
pradica-
to affir-
mando
& neg.
in subje-
cto.

I V. Est, idem *Prædicatum* de eo-
dem *Subiecto* & affirmare & negare
in diverso sensu. Sic Poëta de S. Bri-
gitta formam perdente ut pudorem
conservaret: *Et tunc credidit esse se
venustam, postquam desit esse tam ve-
nusta.* Plures modos quisque su-
apte ingenio observabit.

QUÆSTIO VIII.

Vbi inveniendæ sunt Acumina.

I.
Fons
Acumi-
nis.

RESP. Bonus fons Acuminis,
redundat primum ex Locis Diale-
cticis: *Definition: Part. Enumer. & c.*
Nullus enim fere tam sterilis est, ex
quo si rem de qua loqueris circum-
ducas, Acumen haurire non possis.
Sic:

*Quid facimus glaciata gelu si lym- Biderm.
pha negetur?*

*Ex oculis haustas funus habebit a-
quas. Ubi*

*Remun-
dus.*

Ubi docet aquam funeream nihil aliud esse quam lachrymas. Sic de Magdalena currente ad pedes medici Christi.

*Me precor ah, dixit remorantibus
obvia turbis,
Linquite; si morbum discere vultis
amo.*

Longum foret ire per singulos locos cum exemplis, Scias tamen quod inter alios maxime locus à *Causa finali*, ab *Effectis*, ab *Adjunctis*, à *Contrariis*, à *Repugnantibus* pro *Acumine* foecundus sit: Hic enim facile invenitur consentaneum & dissentaneum aliquid *Subjecto*.

Secundus fons est *Paradoxum*, hoc est aliquid insolitum: quale est illud in *Elogio*: *Euntis Legati facies in venteres statuas & simulacra urbis, hominum fere animos immutavit*, id est, stupere fecit. Ad *Paradoxum* revocantur hi loci ex *facetiis* desumpti, qui etiam *Acumina* porrigunt, *Primo Metaphora*, ut *si equum mutilatum labris ridere dicas*. *Secundo Parano-masia*. sic *Poëta* de homine picto inter inferos:

2.
Fons
acumi-
nis.

Iunge

*Lunge tuam tabula clamanti, quis. Biderm.
quis es, aurem,*

Ipsa sibi clamat Vae! tibi vero cave.

3. *Etymologia nominis;*

Sic Poëta de S. Margaretha.

*Vellet inops fieri, sed dum se possidet
ipsam*

*Margaris; incassum credo feretur
inops.*

Et illud de S. Lucia excæcata.

Tu quamvis oculis carebis istis,

Dum sis Lucia luce non carebis.

4. *Narratio lepida & rara. Exem-
plum habes apud Mart. de fure lib.
12. Epigr. 29.*

*Tertius fons est Documentum mo-
rale.*

3.
Fons
acumi-
nis.

*Quartus fons est Ambiguum, cum
vox ambiguè sumitur; sic Poëta de
flagello Christi sanguine purpurato.*

4.
Fons
acumi-
nis.

*Flagrum in Domini tergo protinus Idem:
erubuit.*

Et illud Poëtae.

*Vis dici devotus, & es Chrysambli-
ce, totos*

*Improba te conjux devoret usque
dies.*

Item.

*O mihi prateritos referat si Iuppiter
annos*

Pars I. Cap. I. Quest. VIII. 41

Horbe roves ; Iove vix est opus
Horbe tibi.

Nupta tibi est uxor, qua ut primum
rixa coorta est.

Præteritos annos & tua facta re-
fert.

Quintus fons est ex figuris Rhetor. 5.
& Tropis, maxime Metaphora, Al- Fons
legoria, Catachresi, Metonymia, Pro- acumi-
sopopæja, Træductio casuum, Inter- nis.
rogatio & Responso, Optatio, &c. Et hi
fontes Acuminum ab aliis olim tra-
di solitorum, licet boni sint, nobis
tamen numquam satis limpidi &
clari visi: Ideo ex tractatu de Acuto
Lyricorum Regis Sarmatici, alte-
rius Horatii P. Matthie Sarbierii fe-
re easdem praxes inveniendi Acumi-
nis clarius tamen propositas quon-
dam collectas, siquidem placet, sine
invidia cape.

Praxes aliquot inveniendi
acuminis. Praxes
inve-
niendi
Acumi-
nis.

Prima praxis est, quando rei at-
tribuitur apte aliqua magnitudo ;
moles, majestas, authoritas ; ampli-
tudo, vastitas, in sensu tamen dubio,
& communiter inter realem & mo-
ralem v. g. Sic moralis Philosophus
acute

acutely dixit: Scævola confecit bellum Seneca in
 inermis ac mancus & illa manu trun- *Epist. 66.*
 ca reges duos vicit. Nec illud inveni- *in fin.*
 nustum est de Attilio: Nam Attilius
 Regulus cum contra Pœnos in
 Africa pugnaret. ad Senatum scripsit,
 mercenarium suum decessisse & ab eo
 desertum esse rus, quod Senatus publi-
 ce curavit, dum abesset Regulus. De
 eo ergo sic Seneca: Tanti fuit ser-
 rum non habere; ut colonus ejus, po-
 pulus Romanus esset. Sic & illud Poë-
 tæ de morte Pompeji Magni:

Sed timuit strato miles ne corpore Lucanus.
 Magni

Non fugeret, supraque Ducem pro-
cumberet orbis.

Secunda. Secunda praxis contraria huic est
 quando rei magnæ attribuitur par-
 vitas; vel rei pretiosæ vilitas; in
 dubio tamen sensu inter realem &
 æquivalentem sic Seneca: *Videō, De ben.*
 inquit, *istuc mensas & estimatum li. l. 2. c. 10.*
 gnium Senatoris censu eo pretiosius, quo
 illud in plures nodos arboris infelicitas
 torfit.

Sic de Domitiano muscas quotidie
mactante dictum: Hostis fuit muscis,
hostibus musca.

Tertia. Tertia praxis est quando Acumen
 con-

D. Au-
 gust.

Seneca.

Seneca in
 Thyest.

continet in se causam de facto vel certe in dubio sensu insinuat aliquam veritatem contrarii effectus : Sic vir ille Sanctus : *Domine*, inquit, *tu implens sublevas eum*, & quia ego plenus Tui non sum, ideo mihi oneri sum. Est & non leve Acumen, quando alicujus effectus realis datur causa moralis pro vera & reali.

Quarta praxis consistit in ambiguo aliquo verbo, vel sententia, ita ut aliud vere significet, aliud autem intendat significare. Sic cum *Iulius Montanus* recitaret carmen suum & incepisset, paulo ante descripto Solis ortu, describere occasum; quidam ex Schola incepit abire & causam quæsitus dixit; *numquid diutius illa audire potui quam ab ortu solis usque ad occasum*. Sic crudelis quoque *Atreus* fratrem alloquitur *Thyestem*, cui incauto filios dederat devorandos. *Hic natos esse crede in amplexu patris, hic sunt, eruntque; nulla pars prolis tue tibi subtrahetur*.

Tale est & illud Poëtæ.

Si fortè stultus per calumniam læsit,
Curare noli; & vulnus omne curasti.

Item

Seneca in
Epist. 66.
in fin.

D. August.
gust.

Seneca.

Lucanus.

Seneca in
Thyest.

De ben.
2. c. 10.

Quinta. Item illud in Fornicatore & bibonem.

Et liberis & Libero assuete liberaliter.

Dici Magister Artium potes Anle liberalium.

Item in Astrologum potatorem.

Non tu polorum regeris influentiis, sed pocolorum.

Item in Furem Glauciam.

Omnes quæ sua sunt querunt, vitiumque putatur:

Ergo non querit Glauca quæ sua sunt.

Item in Medicum.

Non sinit in longo miseros putrescere morbo,

Absoluitque brevi morte: benignus homo est.

Quinta.

Quinta praxis est quando attribuitur alicui rei inanimatæ aliquid, quod proprium est rei animatæ, ita tamen, ut totus sensus constet ex aliqua actione ad aliena attributa rei de qua loquimur. Sic *Plinius* de quodam post victoriam arante: *Gaudet tellus vomere laureato, & coli Plinius. victrici Imperatorum dextera fructuum ubertate, superbit.* Et super verba *Christi; Ego sum lux vera. Ergo pi-* *August.*

ger surge, inquit, via ipsa ad te venit,
& te de somno excitat surge & ambu-
la. Loquitur etiam acute, qui res
naturales convertit in arte factas.
Sic in nasum cujusdam:

Mares. Si tuus ad Solem statuatur nasus
h. ante

Ore, bene ostendet, dentibus hora
quota est.

Sexta Praxis est, quando aptè id Sexta.

Plant.

quod veris personis convenit, attri-
buitur non veris: Sic ille: Semper
oculate sunt manus nostre, credunt
quod vident. Plurimum verò placet
hic modus quando simul & vera &
falsa persona communicant in ea-
dem re: Sic Augustus Cæsar dice-
bat: Dnas se habere filias delicatas,
quas necesse est tolerare, Iuliam alte-
ram, alteram Rempubicam.

Alter adhuc modus hic subjun-
gendus Acuminis inve-
niendi Causa.

Alter
Modus
eliciendi
acumi-
nis,
Compa-
rando
rem:
Compa-
ratio tri-
plex.

Est bonus modus inveniendi acu-
minis si rem compares cum locis
oratoriis: Triplex autem potest esse
comparatio hujusmodi: Prima est
si rem conferamus cum locis singu-
lis

Plinius.

August.

lis separatim sumptis, cogitando
 quænam sit res, de qua loquimur
*Definitio, quæ partes, quod genus, quæ
 adjuncta, &c.* Sic *Romana Eloquentiæ
 facile princeps Consulatum Vatini ac-
 te ridet per distributionem partium con-
 sulatus.* *Magnum, inquit, portentum* Cicero.
*anno Vatini factum est quod illo Con-
 sule nec Bruma, nec Ver, nec Autum-
 nus, nec Æstas fuerit. Secunda, si
 ipsius rei unum locum cum alio di-
 verso loco ejusdem rei comparave-
 ris v. g. Definitionem cum Adjunctis
 rei, vel Effectus cum Causis.* Sic *Va-* Lib. 6.
lerius Maximus ex comparatione c. 1.
*Materialis & Formalis Causæ, id
 est, animæ & corporis elicit Acu-
 men de Lucretia: Dux, inquit, Ro-
 mana pudicitia Lucretia, cujus virilis
 animus, maligno errore fortune, mulie-
 bre corpus sortitus est. Tertia est, si lo-
 cos rei unius ordinis comparemus
 cum aliis locis oratoriis ejusdem or-
 dinis, ut definitionem cum defini-
 tione, causam cum causa, &c. e. c.
Mucius Scævola Regem quem armata Seneca.
*manu non poterat, exusta fugat. Hic
 Acumen est ex comparatione caus-
 sæ cum causa, id est, manus armatæ
 cum exusta.**

Mo.

Theoc.
Socrat.
Seneca.
Theoph.

Cicero.

Idem.

Modus inveniendi Acuminis
in locis Oratoris.

DEFINITIO.

Theoc. Definitiones acutæ sunt quæ Ex Defi-
Socrat. fiunt per contrarium: sic Formam nit.
Seneca. descripserunt: Regnum solitarium; Acumi-
Theoph. dulcem Tyrannum: dulce malum: dul-
ce damnum.

PARTIUM ENUMERATIO.

Hæc acuta fit, Primo quando o- Ex par-
stenditur, quod pars sit major suo tium
Lib. 6. toto. Sic Cicero cum vidisset Q. Ci- Enume-
c. 1. ceronis fratris imaginem ingentibus rat.
Cicero. lineamentis usque ad pectus depi-
ctam, ipse vero Q. Cicero erat par-
vus. Frater, inquit, meus dimidius
major est quam totus: Secundo. Quan-
do res intrinseca in ordine ad ali-
quam mensuram consideratur ad
Idem. exprimendam magnitudinem vel
parvitatem. Sic Cicero de Dolabella.
Quis generum meum alligavit gladio?
Seneca. Tale est illud Martialis l. 7. epig. 5 2.
Nunc Roma est, olim magna taber-
na fuit.

Tertio. Quando aliquod magnum
ostenditur includi in aliqua sui par-
te. Sic ille de Venetiis:

Quid

Quid pugnās Europam, Asiam, Ly- ^{Paul.}
di. mque. Neamque : ^{Meliffus.}

Quatuor hac una cernis in urbe pla-
gas.

Et illud de incarnatione Christi : ^{Bathus.}
Vah ! punctus ambit circulum.

Et Martial. l. 8. epig. 46.

Pars maxillarum tonsa est tibi, pars
tibi rarsa est

Pars vulsa est : unum quis putet esse
caput.

Item in ebrium Appium.

In niveis Appi jam regnat Brumæ
capillis,

Inque oculis semper vino flammanti-
bus æstas,

Baccifer autumnus pingit nasumque
genasque,

Cumque bibit florum dulce illi ad
tempora Ver e st ;

Sic potans totum in vultu gerit
Appius annum.

CONTRARIA.

Ex Con-
trariis.

Locus Contrariorum valde ser-
vit Acuminibus, quando idem om-
nino affirmatur & negatur, salva
tamen veritate dicti diversimode in-
tellecti. Sic de malo Principe Histo-
ricus ; *Omnia in eo Principe sunt, præ-* ^{Tacit.}
ter-

Curt.

Seneca.

Cicero.

P. Mi-
mus.

Seneca.

Claudi.

Curt. terquam Princeps. Et alter: *He manus*, inquit, *sufficiunt desiderio meo*, nihil habenti nihil deerit. Et *Philosophus*: *Non persuadebis, etiam si persuaseris*. Et *Cicero*: *Nunquam sum otiosus, quam cum sum otiosus*.

PRIVANTIA.

Acuta sunt cum prædicatur forma de privatione vel certe quando aliquid proprium formæ tribuitur negationi formæ: Sic *P. Mimus*. Pars beneficii est, si quod peto cito negas. Et illud: *Congesto pauper in auro est*.

P. Mimus.

Sic illud de ineptè garrulo. *Nec taces nec loqueris, quia sic garris ut nemo te intelligat*.

Ex Privativis.

REPUGNANTIA.

Seneca. Acuta sunt, quando unum de altero prædicatur: v. g. *Deo parere libertas est*: Et alibi: *Miserum te iudico qui nunquam fuisti miser*. Sic de *Claudi*. Nuptiis Honorii:

Ex Repugnantis.

Non odium terrore moves, nec frena resolvit

Gratia, diligimus pariter pariterque timemus;

Ipse metus Te noster amat.

Sic si divitem dicas esse pauperem eo quod

C

quod

Paul. Mellissus.

Bambus.

Tacit.

quod aurum non habeat sed ipse habeatur ab auro.

Sic & Poëta.

Cur oculis pollet surdus, cæcusque
quid aures;

Ille oculis audit, auribus iste videt.

Sic & alter de Claudio & Cæco.

Claudum humeris cæcus, claudus per
devia cæcum

Dirigit, hic oculos commodat, ille pedes.

Quam benè concordēs amor hos univ-
vit utrosque,

Alter & alter homo est, sed tamen
unus homo est.

Tale est & illud Arabum dictum.

Esto inter homines surdus audiens,
cæcus videns, & mutus loquens.

R E L A T A.

Ex Re-
latis.

Ex his oritur Acumen primo

quando patienti actio attribuitur,

agenti verò passio v. g. Beneficium P. Mi-

dando accepit qui digno dedit. Secun- mus.

do, Quando una eademque persona

ad se tamquam ad aliam refertur.

v. g. Tam autem eras excors, ut tota in Cicero
oratione tua tecum pugnares ipse, ut Philippi-
non tanta quanta tecum tibi esset con- ca 2. in
tentio. Anton.

C A U-

C A U S Æ.

Ex Cau-
fis.

Materialis & Formalis, dabunt
Acumen, si ostenderis alterutram
alteri consentaneam esse & dissenta-
neam. E. G. de apibus Poëta :

Virg. *Ingentes animos angusto in corpore
versant.*

Et :

Statius, *Magna sub exiguo regnabat corpore
virtus.*

Et.

*Rhetoris hæc Ruffi statua est quia
saxea ; vera est.*

Cur dicitur ? semper Saxeus ille fuit.

Efficiens Causa & instrumenta-
lis dabit Acumen, si ostendatur res
dissentaneas efficere: Sic ille de quo-
dam in rota ad supplicium vecto, ca-
putque casu eâ sibi frangente: *Eo-
dem vehiculo, inquit, quo ad pœnam
vehebatur, pœnam effugit.*

Sic Poëta :

*Gignitur ex visu, non ergo Firmice
cæcus.*

*Nascitur ex oculis cum generatur
Amor.*

Finalis illa est acuta, quæ ab ipsa
actione, quæ propter se exercetur
erit dissentanea & consentanea. Sic

Martialis: *Cur in theatrum Cato serò Mart. venisti, idcone tantum veneras, ut exires.*

E F F E C T A.

Ex Effec-
tis.

Acumen faciunt cum iuxta se prorsus dissentanea sunt, & tamen vera: Sic Scytharum Legati coram Alexandro: *Fuga nostra victoria est, etiamsi vincamur, vincemus.* Curtius lib. 7.

A N T E C E D E N T I A E T
C O N S E Q U E N T I A.

Ex Antec.
& Consequen-
t.

Exstruunt Acumen, quando inter se permutantur, id est, quando dicimus ea antecedere, quæ deberent consequi; & contra. Sic Magnus ille Heinsius de puero in utero Matris mortuo cum eaque sepulto: Heins. l. Epigr.

Sic tumulusque domusque fuit tibi Mater, & ante

Quam natus poteras esse, sepultus eras.

De quodam Prælato omnia per Vicarium faciente, Sic lusit quidam.

*Ad noctis horas per Vicarium sur-
gis.*

Horas diurnas per Vicarium cantas.

*Animas tuorum per Vicarium pas-
cis.*

Ani-

EX
Compa-
ratis.

*Animosque vinclis per Vicarium
Solvis*

Convexa cali per Vicarium vises.

Item.

*Omnibus amissis à tergo, à fronte ca-
pillis ;*

*Quid tibi jam restat perdere Calve?
caput.*

Acutum & illud : Tantum à se *Patercu-
lus in*
discordavit fortuna, ut cui defuerat ad *Pompejo.*
victoriam terra, deesset sepulchrum.

COMPARATA.

EX
Compa-
ratis. *Triplex acumen faciunt. Pri-
mo quando ea quæ sunt majora,
fiunt minora V. G. Fratris propin- Seneca.
quorumque extrema hora deseritur, &
ad mortem muli concurritur. Secundo,
Quando illa quæ sunt minora vel
majora, fiunt paria. E. C. Par est
pauper nil cupiens, Principi omnia ha-
benti. Tertio, Quando illa quæ sunt Idem.
minora fiunt majora v. g. Majus be-
neficio dat, qui gratè accipit, quam Idem.
qui libenter dedit. Et hi fuere modi
ex supra dicto R. P. collecti quos æ-
qui consule. Pro fine tamen mo-
neo, ut non morose nimium his lo-
cis inhæreas, acumen quærendo : A-
liquando enim naturalis bonitas ci-
tius*

Mart.

Curtius
lib. 7.

Heins.
l. Epigr.

tius quam exacta diligentia illud porrigit, & artificiosa inquisitione interdum tardamus impetum animi sponte sagacem.

Q U Æ S T I O IX.

Quomodo Orator Acumina in Oratione ponere debeat.

Ut plenitudinem Doctrinæ de Acuto habeas, non erubescio meis scriptis inserere quædam ex decem præceptis orationis acutè scribendæ, quæ ingeniosissimus P. Thomas Fabritius quondam observavit.

Oratic-
nis acutè
scriben-
dæ Præ-
ceptum
I.

Primum Præceptum est.

Ut acuta sit Oratio tractetur dictum aut factum aliquod ita, ut ex occasione ejus aliquid apponatur per modum additamenti sententiæ, sive ex Causis sive ex Effectis.

Alexan-
der.

Exempla dat Seneca: Alexander victor tot Regum & populorum iræ succubuit: id enim egerat, ut omnia potius haberet in potestate quam affectus, nec sciebat imperare sibi, maximum imperium esse. Et: Post Darium & Indos pauper est Alexander, querit quod sumum faciat, scrutatur maria ignota;

Quod

Epist.
119.

Idem.

*Seneca
de Consol.
ad Hel-
vianum
cap. 13.
Idem,
Naturæ
quæst.
l. 2. cap.
43.*

*Seneca
lib. 3.
de Ira.
Coryso-
logus
Serm. 8.*

ibidem. Quod natura satis est, homini non est.
 Inventus est qui concupisceret aliquid
 post omnia. Et alibi: Socrates eodem Socra-
 Seneca de Consol. ad Helvian cap. 13. Idem, Natur. quest. l. 2. cap. 43.
 illo vultu, quo aliquando solus triginta
 Tyrannos in ordinem redegerat, carce-
 rem intravit, ignominiam ipsi loco de-
 tracturus, neque enim poterat carcer vi-
 deri in quo Socrates erat. Et: Regem
 prodesse etiam solum oportet, nocere
 non nisi cum pluribus visum est: Ideo-
 que antiquitus dictum; Fulmen quod
 solus Iuppiter mittit, placabile est, per-
 niciosum id, de quo deliberavit, et quod
 aliis quoque Diis authoribus misit, ni-
 mirum ubi aliquid percuti debet, ne Io-
 vi quidem suum consilium satis est.

Secundum Præceptum.

Ut acuta sit oratio, ponantur in-
 geniosæ Causæ Finales, ex occasio-
 ne facti vel dicti alicujus v. g. Cali-
 gula optabat ut populus Romanus u-
 nam cervicem haberet, ut scelera ni-
 mirum sua tot locis ac temporibus di-
 ducta in unum cogeret. Et: Da pau-
 peri terram ut accipias Cælum, da num-
 mum, ut accipias regnum, da pauperi
 ut destibi, da, quia quicquid pauperi
 dederis Tu habebis, quidquid pauperi
 non dederis, habebit alter. Et: Ma-

gnus Paulus cecidit in via, cecidit In- Idem
 deus, ut surgeret Christianus. Et: Sol Sermom.
 obscuratus est, ut tanto sceleri officium 176.
 luminis denegaret, nec luceret eis lumen Ambro-
 mundi, à quibus fuerat lumen salutis siu Ser-
 mon. 52.
 extinctum.

Tertium Præceptum est.

3. Ut acuta sit Oratio, ponantur Chryso-
 breves & ingeniosæ definitiones; stomus
 V. G. Vilis & tenuis & simplex men- tom. 3.
 sa bonæ valetudinis Mater est. Et: Homil.
 Morientem divitiæ non sequuntur, sit 21.
 ergo tibi perâ conscientia tua, sit tibi Chrysol.
 panis vita tua. Et: Voluptas bonum Seneca.
 pecorum amplectitur nos, ut strangulet;
 Et alibi: Omnia ad quæ gemimus tri- Idem
 buta vitæ sunt, omnia ista in longa vi- Epist. 96.
 ta sunt, quomodo in longa via & pulvis
 & lutum & pluvia.

Quartum Præceptum est.

4. Ut acuta sit oratio, ex occasio-
 ne alicujus veritatis, ponantur vel
 Similia, vel Exempla, vel Hierogly-
 phica, vel aliæ veritates sententio- Idem
 sæ. E. C. Noli huic tranquillati con- Epist. 4.
 fidere; momento mare vertitur, & eo-
 dem die ubi luserunt navigia, sorben-
 tur: Cogita posse & Latronem & ho-
 stem

Epist.

Epist. 9

Senec.

Natu

quæst.

l. 7. c.

Senec.

Epist. 3

Epist.

Plata

in Pon

pejo.

Lycaste

Plutar

Schola

Salern

tan.

Epist. 56. *stem jugulo tuo admovere gladium. Et alibi: Vitia in aperto leviora sunt; morbi quoque tunc ad sanitatem inclinant cum erumpunt. Et: Postquam docti prodierunt, boni desunt, docemurque disputare, non vivere. Et: non cognoscitur bonum, nisi amissum, Sol spectatorem nisi cum deficit, non habet; adeo naturale est magis nova quam magna mirari.*

Quintum Præceptum est.

Senec. *Ut Acuta sit oratio, simile sententiose ponatur. v. g. Non est admirationi una arbor, ubi in eandem altitudinem tota sylva surrexit. Et alibi: Parvus pumilio est, licet in monte consistiterit; Colossus magnitudinem suam servabit etiam in puteo, Sic: Plures sunt qui orientem quam qui venerantur Solem occidentem. Et: In vino nimium veteri delectat etiam ipsa amaritudo.*

Lycosten. *Et: Hedera invenit, quo se alliget. Et: Plutar. Apem propter aculeum non odisti, sed propter fructum fores & tueris. Sic etiam: Panem sume meum sed non fac*

Bartholomæum.

Sextum Præceptum.

Ut acuta sit oratio, ita simile ponatur.

C § natur

Idem
Sermon.
176.
Ambrosii
Sermon.
52.

Chryso-
stomus
con. 3.
Homil.
21.
Chrysol.

Seneca.

Idem
Epist. 96.

Idem
Epist. 4.

natur ut *protasis* & *apodosis* exprima-
tur, sed adverbium comparativum
non exprimatur. v. g. *Nec gubernator otiosus in tempestate, nec praeceptor docens & non faciens quidquam mihi prodest.* Item: *Corpus totum animo servit, tota Respubl. Regi.* Sic *Ferdinandus Imperator apud Reufnerum: Boni viri & boni vini non est origo inquirenda.*

Seneca
Epist.
108.

Seneca
Epist. 4.

Septimum Praeceptum.

7. Ut Acuta sit oratio, simile ita ponatur ut fit per modum *Apodosis*,
E. G. *Non satis est opibus pollere, nisi fortitudo accesserit; Nam & Cervis frustra sunt ingentiâ cornua, cum desit animus.* Et: *Non accepimus brevem vitam sed fecimus, nec inopes ejus sed prodigi sumus: sicut amplæ opes, ubi ad malum dominum veniunt, momento dissipantur; at vero licet modicæ, si bono custodi tradite sunt, crescunt.*

Seneca.

Chryso-
stom.

Idem d
passione
Christi.

Octavum Praeceptum.

8. Ut Acuta sit Oratio ponatur veritas una in qua tanquam in foecundo semine lateant plures veritates, v. g. *Non dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi, det ipsam*
manum

Chrysol.

manum pauperi & plus erit ipsam dedisse manum pauperi, quam nummum.
Et: Hoc habet virtus boni, quod stentia non inspicit, Platonem non accepit Nobilem sed fecit.

Seneca
Epist. 44.

Nonum Præceptum.

Ut Acuta sit Oratio, ponatur aliquid magnum, quod sit velut Paradoxum, insolitum, inexpectatum, & hoc ex modo dicendi, vel rerum combinatione, maxime verò sit per contrapositionem: Sic v. g. Peccator cum terra sit, in Cælum pugnat; cum fœnum sit, cum igne bella gerit; cum lutum sit, adversatur ei, qui illum finxit. Item: Actum est ut Author seculi, seculo teste moreretur, & à mundo, mundi Dominus prius per pœnam quam per gloriam nasceretur; Pax cœli traditur docti osculo, tenetur tenens omnia, illigatur omnium nexus, ducitur attrahens universa, à falso accusatur veritas, sistitur cui assistunt omnia. Iudæi gentibus tradunt, reddunt gentes Iudæis, sicque commercium fit impietatis pietas, & sanctitas in nundinas crudelitatis producitur, flagellatur remissio, condemnatur venia, illuditur majestas, irridetur virtus, perfunditur sputis largitor imbrum,

9.

Chryso-
stom.

Idem de
passione
Christi.

brium, clavis ferri cœli stater affigitur,
mellis dator cibatur felle, propinator
fontium potatur aceto.

Decimum Præceptum.

10.

Ut Acuta sit Oratio; ponatur sæpe concors discordia inter *Subiectum* & *Prædicatum* seu aliquomodo disconvenientia: quia cum Acumen omne ideo gratum sit, quia admirationem parit & delectationem; videlicet delectationem convenientia, disconvenientia admirationem dabit. Hæc autem concors discordia nascitur ex Tropis & Figuris, maxime *Metaphoris*, *Metonymia*, *Antonomasia*, *Allegoria*, &c. Et hæc de Acuto atque adeò de Inventione.

C A P U T II.

DE DISPOSITIONE.

Posteaquam quid dicere possis invenisti, naturaliter sequitur scire, quo ordine dicere debéas, ordo enim ubique anima rerum est, & illud sequentibus edocetur.

Q U Æ S T I O I.

Quid Dispositio, quotuplex, & quid
Oratori disponendum.

RESP. I. Dispositio est rerum Dispositio quid?
inventarum in ordinem positio. Duplex,
Duplex est, alia Naturalis cum quis Naturalis.
eo ordine de rebus differit, quo factæ
sunt aut quo fieri secundum Natu-
ræ leges solent. Ut si laudares ali-
quem & Pueritiam Primo, deinde,
Juventutem, tum ceteros ætatis gradus
traderes.

Alia Artificialis quæ voluptatis Artifi-
gratia aut utilitatis diversimodè res cialis.
miscet ac confundit, rejiciendo ini-
tium in finem & finem in initium;
ut ita oblectet & suspensum teneat
Auditorem, pendentes enim Audi-
torum animi ex inopinato eventu
plus hauriunt jucunditatis. Sic Dis-
posuit *Æneidem* suam *Virgilius*, in Ænei-
qua narrat *Æneæ* discessum in Ita- dos dis-
liam non eo ordine quo inceptit. Sic positio
ordinavit *Argenidem* suam *Barcla-* Virgilia-
nus. Sic faciunt omnes ii qui Tra-
gœdias & Comoedias per successus
deducunt inexpectatos.

RESP. II. Orator habita pro-
positione videat Primo an simplex

fit, an partes habeat propositio & quæ pars Primo, quæ Secundo loco sit ponenda vel tractanda potius. *Secundo* Ex inventis pauca ea quæ meliora argumenta seligat & valida quidem initio, debilia in medio, fortissima in fine Orationis collocet, quia initio statim Auditor rerum cognoscendarum avidus præoccupari debet & convinci, in fine vero valide confirmari & impelli. Robustiora autem argumenta sunt ex *Definitione, ex Partibus, ex Genere, ex Causis, ex Effectis*, quia naturam rei explicant: Minus ponderis habent quæ ex Adjunctis levibus & aliis Conjecturis sumuntur. *Tertio* Rationes & Argumenta disponat sibi Dialecticæ; Primo in Syllogismos, deinde videat quomodo oratoricæ eadem tractare possit; *Quarto* Videat in quot partes Orationem debeat distribuere; sed de his infra clarius.

QUÆSTIO II.

Quomodo Argumentatio Dialecticæ faciendâ?

Argumentatio Dialecticæ quid?

RESP. Argumentatio est Argumenti dispositio seu explicatio. Constat, cum perfecta est, tribus

pro-

propositionibus, quarum, quæ Primo loco ponitur vocatur à Dialecticis *Major*, à Rhetoribus *Propositio*; quæ Secundo loco ponitur vocatur à Philosophis *Minor*, ab Oratoribus *Assumptio*: quæ Tertio loco ponitur, dicitur à Dialecticis *Conclusio*, à Rhetore *Complexio*. Et hæ tres Propositiones, quando ordinatè ponuntur vocantur *Syllogismus*, quem formare debes ex propositione tua & Causa ejusdem à Te inventa. v.g. *Propositio* Tua fuit, *Clodius jure est occisus*; Argumentum seu Causa inventa, *Quia fuit insidiator*. Jam forma syllogismum ita, accipe Causam hanc & conjunge illam cum *Prædicato* propositionis tuæ, dicendo *Insidiator jure est occisus*; & ecce *Major*; Accipe deinde *Subjectum* propositionis tuæ & conjunge cum Causa eadem & dic; *Clodius fuit insidiator*, & in promptu est *Minor*; denique pone ipsam propositionem tuam, dicendo: Ergo *Clodius jure est occisus*, sic fiet conclusio atque adeo totus *Syllogismus*. Sic fac in aliis; semper autem cogita quibus rationibus aut exemplis aut sententiis, aut similitudinibus

Argumentandi praxi.

Major

Major vel *Minor* confirmari rursus debeant, maxime si probabiles tantum sunt & debiliores. Nam si verissimæ sint, non probandæ sed exponandæ sunt. Ubi hoc fecisti, jam cogita, quibus modis Oratoriæ eisdem Syllogismos trades.

QUESTIO III.

Qui sunt modi Argumentandi Oratoriæ?

Aliquot modos usitatos tractandi Argumentum oratoriæ hic pono.

Primus Modus.

I. Solet disponi Syllogismus eo ordine quo à Dialecticis ponitur, ita ut prius *Major* sit cum suis rationibus ac comprobationibus. Secundo *Minor* itidem cum suis rationibus. Denique *Conclusio*.

Argumentandi Oratoriæ modus.

EXEMPLUM.

An ob scelus Rex deiciendus Regno. Contra Regem. Fingamus Regem quempiam occidisse fratrem Principem ex ambitione regnandi; Et fiet Propositio, v. g. *Rex deiciendus est*; Ratio: *Quia scelestus est*: pone Dialectice sic: *Scelestus nobis in regno ferendus*

non

non est. Rex est scelestus: Ergo in re-
gno serendus non est. Ratio Majoris:
Quia famam læderemus nostram
apud externos, apud quos honesti &
virtutis studiosi audivimus, nunc
sceleris patroni & servi diceremur.
Ratio Minoris: Fratrem occidendo
fraudulenter ex ambitione, in nos
& in naturam injurius fuit. Orato-
rie v. g. sic tractari possit.

E L A B O R A T I O.

Eosne tandem Cives N. in sce- Major.
rum amore progressus fecimus, ut
sceptrum deferri sceleri super capita
nostra & libertatem non erubescam-
mus? Itane inter sceleratos ut cen-
seamur, principem in scelere, scelus
in Principe diutius venerabimur?
Miseret me proh dolor! Cives N. Ratio
miseret me gloriæ nostri nominis, Majoris.
quam Majorum nostrorum emptam
sanguine, sic temere apud externos
incuria nostra prodigimus, ut qui
antea virtutum Patroni, nunc scele-
rum mancipia audiamus. Ecquid
dicent finitimæ, quid remotæ natio-
nes. En inquit viri quorum rebus
cum Virtute gestis orbis angustior
erat; qui amplecti noverunt nihil,
agere

agere nihil, nisi quid limites vel attingeret vel non excederet honesti: Ecce eousque in malitiam delapsi ut projecta verecundia scelus in throno adorare non pudeat. Et quæ cæterorum civium facies? quis procerum honor? si turpitudine in Diadema sic volentibus triumphat. Certe non possunt scelera non diligere, qui scelera pati & honorare voluerunt. Et haberet fortasse umbraculum utcunque immanitatis suæ Rex noster, si minoris subfellii scelus cruentis manibus perpetratum posset gloriari; sed in Principem fratrem, liberis omnium nostrum vobis scepro admotum, crudeliter sæviisse, quid aliud est quam nobis & naturæ bellum indixisse, atque omnium gentium una hac impietate offendisse tribunalia. Revera si ab aurore recte diem describimus, possumus non vani augures ominari, quem nobiscum sit acturus *Neronem* is, qui crudelitatem suam suorum sanguine incepit saginare, & ibi Tyrannidis suæ initium fecit, ubi finem cæteri. Quapropter evigila generosa Lechi progenies & si nominis tui, si gloriæ publicæ injuria vul-

Minor.

Ratio
Minoris.Com-
probatio.

vulneraris, throno scelus dejice. Audiat orbis, audiant posterius, scelus in Regno fieri potuisse, impune abire in Principe non potuisse.

Secundus Modus.

Interdum Orator Primo loco ponit *Minorem* cum ejusdem Rationibus; Deinde *Majorem* & Rationes illius; tandem *Conclusionem*.

2.
Argu-
mentan-
di Ora-
torie
modus.

EXEMPLUM.

Sit Propositio priori contraria Pro Re-
ge.
v. g. *Rex de Regno nec deiciendus nec occidendus ob commissum piaculum. Ratio est: Quia hoc faciendum famam nostram offenderemus: Pone Dialectice ita: Famam nostram ledere civis non debemus. Sed si Regem throno detrudimus & occidimus, famam nostram ledimus. Ergo Regem neque de throno dejicere, &c. Ratio Majoris. Quia fama divitiarum publicarum nostrarum & nobile Reipublicarum patrimonium est, quod singuli curare debemus. Ratio Minoris. Quia hactenus laudabamur, quod nunquam Principem dejecerimus aut occiderimus, ab hac gloria jam cademus occidendo Regem. Comprobatio, Quia Majores nostri malos*

malos etiam Principes habuerunt & tamen tolerarunt. Oratorie v. g. sic tractabis.

E L A B O R A T I O .

Minor. Optarem Cives N. ut in posteritatem oculos conjicerent illi, qui crudeli suffragio non è throno duntaxat Principem, sed è vita execrando prorsus & ausu nefario deturbandum decreverunt, adverterent utique majorem nostro nomini maculam sua temeritate, quam patientia P̄ncipis infligi. Fuit enim haec hactenus ea gloria præcipue nostra in pectoribus nobis libere Reges non in cunis nasci, natos autem nullibi majori veneratione haberi; nec audivit unquam orbis Ducis sanguine nostras manus cruentatas fuisse, quod sicut supra reliquas nationes præconium singulare est, ita nostro studio perennare deberet. At modo si manus Principi injicimus, nonne de fastigio commendationis dejicimur? & parricidæ cum reliquis perrenni sarcasmo condigne celebrabimur. Vel Majores nostros respicite & ab eorum vestigiis recedere vobis sit religio. Utcunque illi herodes

Ratio
Minoris.

Com-
proba-
tio.

roës in folio, homines tamen habuerunt, quorum omnium sine vitiiis vitam fuiffè, & neminem scelere thronum oneraviffè mihi veriffimile non eft; ferre illi nihilominus fceleratum, quam tollere, & nimia potius pietate peccare, quam furore voluerunt.

Quid degeneres igitur famam dilapidabimus, quid in Rempubicam crudeles cruenta machinari fufinebimus? Nos, qui gloriam veluti publicas omnium divitias & nobile regni patrimonium inter principes curas habere ab ipfa honeftate compellimur; & alii quidem gladiis, alii rectè factis, alii iuftitia, alii clementia, tamquam quoddam honoris ærarium debemus comportare.

Fuerit Rex in fratrem fceleftus, nos in Principem fceleratos præcipitatio non faciat; nec rideat æternitas fcelus alio fcelere à nobis fuiffè vindicatum; habeat locum apud nos Sapientum parcœmia; *Principem fi bonus eſt audi, fi malus tolera.*

Major
cum Ra-
tione.

Conclu-
ſio.

Tertius Modus.

3. Solet non raro *Conclusio* Primo
 Argumentan- loco poni & huic *Major* aut *Minor*
 di Ora- subjicitur per particulas *Enim*, *pro-*
 torie *pterea*, *idcirco*, *quapropter*, &c. Et si
 Modus. sequitur aliud Argumentum, *Con-*
clusio vel jam non repetitur, vel si
 necesse est repetitur: Quod si Ora-
 tio brevis sit, ut sunt plerunque no-
 strates vernaculae, ponitur denuo
 communiter *Conclusio*, sed aliis
 Verbis.

E X E M P L U M.

Gratia- Sit Oratiuncula gratiarum Acto-
 rum ria. Cujus *Propositio* est: *Debeo Ti-*
 Actoria *bi magnas gratias*. Ratio: *Quia de-*
 Dignita- *diſti mihi dignitatem omiſſis aliis com-*
 tis obla- *petitoribus*. Pone dialectice ita: *Cui*
 ta. *datur dignitas omiſſis competitoribus*
aliis, is magnas debet gratias; Sed mi-
hi. &c. Ergo. Oratorie sic.

E L A B O R A T I O.

Conclu- Gratia, Serenissime Rex, quas
 ſio. pro collata dignitate Majestati Tuæ
 debeo, tantæ sunt, ut ne verbis ex-
 plicari, minus multo referri à me
 unquam possint, cogorque neces-
 sitate

fitate doctus, quod *Socrates* olim
Platoni fecit, coram Serenissima
Majestate Tua usurpare: Qui cum
parem beneficiis facultatem apud
se non reperiret, inopiam ingenue
professus, *Socratem*, exclamavit,
pro beneficiis ô *Plato* accipe: Non ali-
ter ego amplioribus ornatus mune-
ribus, siquidem tenuitas regie gra-
tiæ non sufficit, me meosque tuæ
Majestati perpetuum devotos in
pretium beneficiorum adnumero.
An enim grandi obsequiorum de- Major.
bito obæratum se non sentiat is, ad
quem de regia liberalitate proma-
navit honor, multorum obvio sinu
captatus, multorum precibus quæ-
situs. Certe cumulatur gratia ex Ratio
votis & desiderijs aliorum & in uno Major.
duplex pullulat beneficium, quan-
do & petito honore exornaris, &
ornato æmulis longe antepone-
ris. Eccui vero aut obscurum aut du-
bium quanti viri quam bene de Ma-
jestate Tua, quam egregie de Patria Cum
meriti, hanc præsentem dignitatem Ration.
& votis ad se & precibus tam suis
quam suorum provocaverunt, cum
quibus ego, si in contentionem ve-
nire debeam vix ullatenus meritis
possem

Conclu-
sio repe-
tita.

possem comparari. Sed tua Majestas Serenissima animum meum semper Majestati Tuæ, semper Reipublicæ devotissimum adspexit, humanitateque ac clementia, quod tenuitate defuit, liberalissimè explevit. Quid jam pollicear nisi sollicitè elaboraturum, ut apud ingratum animum non collocavisse beneficium videaris. Me igitur meaque studia, meos, meorum obsequia ad nutum & voluntatem Serenissimæ Majestatis tuæ humillime depono: Libeat imperare & vitam nobis imperiis Tuis viliores esse experieris.

Quartus Modus.

4. Aliquando ponitur Primo loco
Argu- Major cum suis rationibus: Secun-
mentan- do *Conclusio*, Tertio *Minor*. Quar-
di Ora- to si videtur necesse, repetitur *Con-*
torie clusio Verbis aliis.
Modus.

EXEMPLUM.

Gratula- Si v.g. Gratulari velles in Adven-
toria de tu viri Magni & Regis cujuspiam
Adven- Legati, hanc faceres Propositionem:
tu Viri *In Tuo adventu ad nos est gaudendum;*
M. Ratio: *Quia vir magnus es.* Pone
Dialectice ita: *In adventu viri magni*
gais-

gaudendum est: Tu vir magnus, &c.
Ergo. Oratorie sic proferes.

ELABORATIO.

Nec Sidera sine orbis gaudio, nec Major.
magni viri sine animorum serenita-
te transire possunt. N. N. Eam illis
legem natura dixit, ut esse non pos-
sint, nisi profint: Hanc pulcherri- Ratio
mam necessitatem virtus imposuit, Major.
ut magnis esse nullibi liceat, nisi ad
minores favor & clementia inclinet.
Utinam liceret hodie vel de lucida Conclu-
Momi fenestra omnium nostrum sio.
animos vicinius contemplari, vide-
res utique amorem cum timore,
gaudium cum tristitia, vota cum E-
loquentia, non in leganti conspectu
in pectoribus nostris concurrere: Ut
quando Te magnum hospitem sa-
lutamus, adhuc an Te metus noster
amet, an amor Majestatem timeat,
aut gaudium de sua tenuitate triste-
tur, an tristitia de tuo adventu gau-
deat, an vota perorent, an Eloquen-
tia faveat, dicere non possimus: To-
ti gaudium fieri, toti amor, toti vo-
tum, toti Eloquentia volumus, ut
animorum de Te adfectus coram
Te dignè explicemus.

D

Et

Minor
cum suis
proba-
tionibus.

Et sane Te magnum esse non stir-
pis solum claritudo, non prudentia
singularis, non omni humanitate
perfusi mores, non virtutes dum-
taxat cæteræ perorant, quas nisi
modestix vulnera timeret, in lucem
facile præeunte fama produceret fa-
cundia: Sed totius Regni iudicio
Te magnum veneramur, quod cum
hos dignitatis radios in Te posuit,
Orbi Te Sydus suum proposuit. Ma-
gnus Rex noster iudicavit, cum ar-
canorum Te conscius & regii con-
silius non semel Arbitrum voluit. Ma-
gnus, quando Te personæ suæ ca-
pacem, iterum atque iterum osten-
dit, & hanc non per Germaniam
tantum & Britanniam, &c. circum-
ferre sed etiam in Regni sui ambitu
dedit, ut foris & domi Magnus ha-
berere: Magnum Te & litteræ no-
stræ fatebuntur, vel ex hac submis-
sione Tua, qua illustrem vultum &
excelsum animum ad nostram te-
nuitatem tam benevole inclinasti.
Magnos siquidem se demittendo
crescere nemo nostrum est, qui
ignoret.

Quin-

Quintus Modus.

Aliquando omittitur *Major*, & ^{5.} *Argumentan-*
ejus loco ponitur *Ratio Majoris* cum ^{di Ora-}
suis comprobationibus. Deinde *Con-* ^{torie}
clusio, tandem *Minor* cum suis pro- ^{Modus.}
bationibus; & ultimo *Conclusio* re-
perita. Pro hoc vulgare accipe.

E X E M P L U M.

Sit Propositio: *Non debes in mor-* ^{Conso-}
te amicorum graviter dolere Ratio est, ^{latoria}
Quia mors est commune malum: ^{in mor-} ^{te Ami-}
Dialectice ita: *In communi malo gra-* ^{ci.}
viter dolendum non est; *Sed mors ami-*
corum est commune malum; Ergo, &c.
Ratio Majoris est, quia malum com-
mune vitari nequit; Oratorie sic
tractabis.

E L A B O R A T I O.

Quod vitari nequit patienter fe- ^{Ratio}
rendum esse, Sapientes existimave- ^{Majoris.}
re. Ita enim fit ut alienum malum ^{Com-}
à nobis videatur cum non sentitur. ^{proba-}
Male igitur profecto agimus si ani- ^{tio.}
mum nimio mœrori ob amicorum ^{Conclu-}
discessum damus, & veluti eodem ^{sio.}
funere lætitiã cum amicis tumu-
lamus. Non enim hoc malum ad ^{Minor.}
unum aliquem refertur, unum pe-

Ratio
Minoris.

Confr-
matio.

Exorna-
tio.

Conclu-
sio repe-
titur.

tit, unum premit ; sed in omnes pa-
riter grassatur, universos affluit. Ii
enim quibuscum vivimus, quorum
vita fruimur, quorum usu oblecta-
mur, omnes eadem conditione de-
vincti sunt, omnes mortalitate da-
mnati. Infirmum enim & debile ho-
spitium animus noster incolit, quod
& intra se pugnancia hostiliter ele-
mentorum bella alit, & plurimis a-
liunde maximisque periculis oppu-
gnatur. Perquam egregie Seneca :
In hoc multi erramus, quod mor-
tem tanquam venturam præstola-
mur ; magna pars illius transit, atq;
hoc ipsum quod vivimus mors est.
Divide igitur dolorem omnibus,
quem ex communi acerbitate For-
tunæ tibi assumpsisti: eodem in cur-
su sumus iidem, omnibus toleran-
dum est, neque recte factum judica,
si animum doloribus nimis discer-
pendum ultro concesseris.

Sextus Modus.

6.
Argu-
mentan-
di Orato-
ric Mo-
dus.

Frequenter omittitur *Major* &
ponitur solum *Minor* cum proba-
tionibus & *Conclusio* : dicitur hæc
Argumentatio *Enthymema*, cujus
Prima pars vocatur *Antecedens*, al-
tera

claustra egreditur, insolentius effervesceit, & non concessis antea Sirenum illecebris, animos plenissimis conatibus immergit: Nitimur enim in vitium semper & ardentius negata concupiscimus. Hunc animi morbum melius aliqua indulgentia curaveris: Nam ut optime *Naso* illud naturæ compendium.

Quod licet ingratum est, quod non Ovidius licet acrius urit.

Ipsa potestas

Semina nequitiae languidiora facit.

Septimus Modus.

7. Ad *Herennium* hic Modus à *Cicerone* præscribitur: ut Primo, ponatur *Expositio* seu res probanda. Secundo, *Ratio* una seu plures. Tertio, *Comprobatio*; Quarto, *Exornatio* seu *Illustratio* à *Contrario* vel *Exemplo*, à *Simili*, *Testimonio*, *Sententia*, &c. Quinto *Complexio* in qua totum colligitur; Modus hic facillimus est & ad Oratiunculas extemporales aptissimus.

Medio-
cris ma-
litia ju-
veni non
nocet.

EXEMPLUM.

Sit *Propositio*; *Brevis malitia & petulancia non nocet iuventuti*: **RATIONES**; *Quia non ideo dicentur statim*

statim mali esse. Quia homo bonus semper esse non potest. Quia & Sol suas habet nebulas. **COMPROBATIO;** *Perfuasoria.* Et hi qui modo senes sunt petulantes fuerunt dum iuvenes essent. **EXORNATIO à TESTIMONIO;** Quod Poëta quidam dixerit: *Per ex anno tollit, qui ex iuventute petulantiam.* **A SENTENTIIS;** Quod quævis ætas sibi convenientes debeat habere mores. **A CONTRARIO;** Turpe est senem juveniliter agere; ergo & juvenem instar senis graviter. **A SIMILI;** Nam recens cerevisia nisi insaniat, & feces depellat, nil valet in posterum. Oratorie sic v. g. tracta.

ELABORATIO.

Perfunctoria & brevis malitia *Expositio.* quid damni tandem Juventuti importaverit. An ideo aquam bibunt *Rationes.* *Hispani*, quia vinum diluunt; aut si una caleat dies, ætatem statim censebimus; & quis mortalium omnibus horis sapiat. Solem adhuc tam felicem non vidimus ut diem interdum euntibus sursum terræ marisque sudoribus non maculaverit; & in juvenum vita minimum nævum tam religiose perhorrescimus:

Quamquam, (ignoscite liberius dicenti) pridem & nos vera rerum vocabula amisimus, & quod petulantia est, malitiam novo Calepino appellamus. Quid enim est deambulatione socia plateas coronare; uno vini, vel mulsi poculo cum sociis indecoram juveni tristitiam mergere, vel amissas revocare vires, ludicro certamine alter alteri caesariem vellere, brachia brachiis amico praelio fatigare, non perpetuo doctorum in coetu plantis terram premere, nec semper lucubrationibus invigilare atque libris impalescere, aliquando risui, salibus, saltibus indulgere, quid inquam aliud nisi juventutis blandimenta sunt & defacantis se ad maturitatem aetatis certamina. Nimirum nisi instructa frontis scena Saturnum induas, nisi damnatis perpetuo ad terram oculis, lapides omnes & pulverem computes, nisi deposita in humeros cervice devotionis larvam praeferas, Gyaros jam & ultimam Thulen vitiosus promeruisti. O rigidos juventutis Catones! O Censores Manlio iudice dignissimos! vel ipsi suam relegerent juventutem, discerent utique ex pristina stulti-

Com-
probatio.

stultitiæ suæ indulgentia ad nostram aliquantisper connivere, nec audent violato juventutis privilegio naturam arguere, cum idem sit (ut bene Vates cecinit) Ver ex anno, petulantiam ex Juventute tollere. Habet suos quælibet ætas limites, & sicut vestimenta corpori, ita mores annis congruere necesse est. Si vero puerilem Senem ridemus, cur non æquali arbitrio juvenem vetulum detestamur. Et quæ hæc crudelitas est in aurora ætatis, gravitatis meridiem desiderare & dum vix prudentiæ crepusculum adfulget plenum Sapientiæ diem exigere. Equis certe juvenisque in primorum annorum libertate incuriosos impetus effundere conceditis, & adeo cæcæ mentes quod in cæteris animantibus videtis in vestris pignoribus aut negligitis aut nescitis. Saltem ex Cerevisia (ut mitissime dicam) veritatem bibite, hæc nisi à Coctione juvenis petulanti tumultu auram, dolia, cellaria misceat, nec gustui nec valetudini, ubi maturuerit prodesse poterit. Hic *Complexio* poni posset, in qua hortatio fieret, ut boni consulatur ubi juvenus petulca fuerit.

Exortatio.

à Testimonio.

à Sententiis.

à Contrario.

Octavus Modus.

8.
Argu-
mentan-
di Ora-
torie
Modus.

Fit per *Inductionem*. Est vero *Inductio* Oratio, quæ præmissis non dubiis infert ex iis unum aliquid. Duo in illa observanda sunt. *Primo*. Ut ea quæ præmittuntur sint certa. *Secundo*. Ut id quod infertur sit præmissis simile. Hæc *Inductio* familiarissima est Oratori & ad ornandum illustrissima. *Suaviter instillat, inquit Causinus, & probando delectat, & si rerum, quæ inducuntur, magna sit multitudo, latissimum præbet campum Orationis.*

EXEMPLUM.

Com-
menda-
toria per
Indu-
ctio-
nem.

Sit Propositio: *Homo à se debet commendari non ab extrinsecis bonis;*
Ratio: *Quia & navis & gladius & regula à se non ab ornamentis suis commendantur. Oratorie sic tractat Seneca.*

ELABORATIO.

Navis bona dicitur non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui rostrum est aureum, nec cujus tutela ebore celata est, nec quæ fidei aut opibus regis pressa est: Sed stabilis
&

& firma, ad ferendum incursum
maris solida, gubernaculo parens,
velox & consentiens vento. Gla-
dium bonum dices, non cui deaura-
tus est balteus, nec cui vagina gem-
mis distinguitur: Sed cui ad secan-
dum subtilis acies & mucro muni-
mentum omne rupturus. Regula
non quam formosa sed quam recta
sit quæritur, quod que illi proprium
est laudatur: Igitur in homine quo-
que nihil ad rem pertinet quantum
aret, quantum scœnoret, à quam
multis salutetur, quam pretioso in-
cumbat lecto, quam pellucido bi-
bat poculo, sed quam bonus in se
sit, &c.

Huc quoque pertinet illud Le-
gatorum Scytharum probantium
Alexandro non esse nimis fidendum
magnitudini atque fortitudini per
Curtius. Inductionem sic: Quid Tu, inquit, igno-
ras arbores magnas diu crescere, una ho-
ra extirpari, stultus est qui fructus ea-
rum spectat, altitudinem non metitur.
Leo quoque aliquando minimarum a-
vium pabulum fuit, & ferrum rubigo
consumit, nihil tam firmum est, cui pe-
riculum non sit etiam ab invalido.

Nonus Modus.

9.
Argu-
mentan-
di Ora-
torie
Modus.

Est argumentari per *Exemplum*.
Est autem *Exemplum* imperfecta in-
ductio seu argumentatio ab uno si-
mili ad aliud. Fit duobus potissi-
mum modis: *Primo* per *Protasin* &
Apodosin rem explicando. Ita hæc
propositio V. G. *Dux belli debet lit-
teras amare sicut Iulius Cesar fecit;*
tractetur sic: *Iulius Cesar bellicis vi-
etoris quam nomine clarior tanto studio
est litterarum amplexus eruditionem,
ut gladium sepe calamo permutarit, &
manum qua palmas hosti eripiebat stilo
imbueret. Quis ergo Principum, quis
Imperatorum litteras convenire bello
negare potest? imo si saniore uti consilio
non detrectaverit, si omnes boni Princi-
pis partes explere cupiet has magno stu-
dio sedulus exercebit, &c.* *Secundo* Ar-
gumentamur ab exemplo, quando
post narratum illud rationes pro-
bantes vel reprobantes ei subijcimus
ita sicut in cæteris Orationis parti-
bus facimus, post rationes vero sub-
junctas rem ad nostram causam re-
ferimus & in illa aut paritatem aut
disparitatem ostendimus. Hic mo-
dus quotidianus est venustus; Sed
obser-

Plutar-
chi.

observa pulcherrimum esse usum Exemplorum (& idem de Sententiis, Apophthegmatibus, Hieroglyphicis, &c. dictum volumus) quando per illud sive ab initio sive in aliis partibus Orationis cum sensum exprimimus quem aliàs nostris verbis exprimere deberemus. V. G. *Vellem dicere, cavendum est, Iudices, ne pramiorum spe ad Tribunalia accedatis*; hoc exprimerem Exemplo; *Agathocles* Agathocles iturus ad iudicium dicebat: *Eamus ad auream messem*. Deinde subjungerem rationem quam essem subjuncturus meæ propositioni V. G. *Improbe id quidem, qui ab alienis malis se ditari voluit*. Postea idem latius probarem & amplificarem. Possẽm etiam loco hujus exempli uti illa sententia V. G. *Non tamquam ad nundinas eundem est iis, qui Magistratus sibi à Republica habent commissos*: Eidem sententiæ subjungeres rationes & probationes utiliores. Diligenter tantum attendendum est, ut exemplum aut sententia illum ipsum sensum significet qui eo in loco exponi debet. Solet Exemplum & simplici modo brevissime poni v. g. sic: *Iulii Caesaris fata expectent Tyranni, &c.*

Plutar-
chi.

Agatho-
cles itu-
rus ad
Judi-
cem.

APPENDIX.

Appendix.

Ad Tyronem
monita.

Etſi modi prædicti Oratoriæ argumentandi ſumme utiles ſint & in praxi quotidiana proficua; Tyro tamen ſciat *Primo*, non ſemper per diſpoſitionem oratoriam ita argumentum dilatari, ſed aliquando, ſive in membra, ſive in unam ſive in duas periodos Argumentum cum concluſione compingi atque ita commiſceri ut diſtincte evidens non adpareat. V. G.

Si rotas omnes & omnem ſuppliciorum crudelitatem promeruit ille, qui de poſito filii animo in amantiſſimam Patriam ſerit viperino adfectu; Quid Tis pœnarum exſpectare debes Catilina? qui dies nocteſque ad excidium Reipublicæ invigilas, & quaſi bonos ſuſtulſiſſe parum ſit, aris etiam & Deorum templis interitum machinaris, &c.

ſciat *Secundo*, Quod quando Concluſio ex antecedentibus ſatis intelligitur, tunc ab Oratore *Major* aut *Minor* tractari tantum debeat. Nam poſt ſingula argumenta Concluſionem repetere, eſſet moleſtam *Crambem recoquere*: Imo verò ut faſtidium & ſatietatem evitet, non eodem ſemper

semper elocutionis passu Argumenta tractet; Sed nunc rotundo circuitu ac paribus membris circumscribat, modo longioribus ambagibus diffundat Orationem, modo in commata ac membra scindat.

Sciat *Tertio*, Omissum esse à me *Dilemma* (quod est cornutus Syllogismus seu Argumentatio ab utraque parte concludens) eo, quod minus frequens sit apud Oratores & à Syllogismis nihil differat, nisi quod hic duæ partes ponantur, verbi gratiâ; *Vel verus est timor, vel falsus; si verus discedo, ne opprimar, si falsus ab eo, ut aliquando timere desinam.*

Q U Æ S T I O I V.

Quomodo partes Orationis disponi debeant.

Ubi inventa in certum ordinem digessit Orator, constituat apud se quas velit in Oratione partes ponere. *Quinque vero sunt secundum Ciceronis doctrinam partes: Exordium, Propositio, Narratio, Confirmatio, Peroratio: Nam Confutatio in Confirmatione comprehenditur: Scias tamen non semper ponendas has esse: Nam ingeniosus Orator sicut expedire*

Orationis partes.

dire videbit aliquando *Narrationem* omittet, interdum *Exordium*, nonnunquam *Conclusionem*: Imo & *Confirmatio* sæpe vix dignoscitur, quando nimirum res certæ sunt & non tam probantur quam ornantur, ut plerumque fieri assolet in officiosis Oratiunculis, *Gratulatoriis*, *Saluatoriis* & *Similibus*; si spectes *Dispositionem nature* eo ordine debent poni partes Orationis quo paulo ante numeratæ sunt, nisi quod *Narratio* frequenter omittatur: sed de singulis enucleatius loquendum est in sequentibus.

QUESTIO V.

Quid sit Exordium & quale debeat esse.

Exordium.

Captatio benevolentia.

Exordium est facies & atrium Orationis in quo Orator animos sibi aptat Auditorum ad reliquam dictionem: Aptat verò tribus modis, videlicet *Captando benevolentiam*, *Docilitatem faciendo*, *Attentionem conciliando*. *Benevolentia captatur* seu favens redditur Auditor vel ex persona ipsius Oratoris; vel ex Auditorum ipsorum; vel ex Adversariorum; vel denique ex re & negotio præsentè. Ex propria persona

sona captas benevolentiam si Te-
moribus Auditorum accommodes,
si modestiam præferas, si tua merita,
dignitatem, virtutem modestissime
enumeres; (si enumerari debent.)
Ex persona Auditorum: Si eorum
in Rempubl. merita vel in te vel
in alios aut dignitatem aut virtutes
enumeres. Ex adversariorum
persona, si eorum vitia aperias &
Auditoribus inensos facias, modeste
tamen & quasi injuste criminando
eos: Non enim gravis criminatio
forte esset placitura. Ex Negotio
seu re proposita; si dicas Rem
celebrem esse, necessariam, utilem &c.

Docilitas fit cum clare Orator aperit
quid, & de quo, & quomodo dicturus
sit. *Docilitas* fit cum clare Orator aperit
Docilitas fit cum clare Orator aperit
quid, & de quo, & quomodo dicturus
sit. *Attentio excitatur* cum dicit
se dicturum de magnis & mirabilibus,
de jucundis, necessariis, pertinentibus
ad Auditores &c.

Vitia Exordii sunt *Primo*, si sit
vulgare, hoc est quod in diversis
Causis usurpatur. *Secundo*, Longum
quod magnitudini Orationis totius
non quadrat & quasi verbis obesum
intumescit. *Tertio* separatum; quod
cum reliquis Orationis partibus
non bene cohæret. *Quarto* translatum,

tum, quod non efficit hoc quod
Causa postulat.

Bonum
Exor-
dium.

Bonum Exordium est, quod ele-
gans & venustum est, aptum rei pro-
positæ, verbis & sententiis concin-
num, faciens Auditorem docilem
& benevolum, & à quo non violen-
tus nec coactus, sed facilis & con-
nexus est accessus ad *Propositionem*.

QUESTIO VI.

Quomodo Exordia formari debeant.

Exor-
dium.

Prolixe licet nimium in Exordiis
occupetur *Cicero*, ut scilicet ejusmo-
di sint ex quibus propositio conne-
xe possit inferri: Attamen hoc opti-
me docebit optimus rerum Magister
usus, & diligens observatio, quo-
modo Authores Exordia in suis O-
rationibus confecerint. Solent ta-
men Rhetores certas formas præ-
scribere secundum quas Tyrones
exordiri recte assuescant, ex quibus
quatuor tantum selectiores pono.

Prima.

Exor-
diorum
Forma.

Ponatur *Primo*, aliqua propositio
seu *Protasis*, à qua facile accessus fieri
potest ad rem propositam. *Secundo*.
Ratio seu *Confirmatio* quæ & *resuta-*
tionem potest habere adjunctam, nam
libe-

liberum est cuique dum confirmat
vera, refutare falsa. *Tertio, Redditio,*
seu *Apodosis*, quæ aliàs Rationis
corroboratio dicitur. *Quarto, Con-*
clusio seu *Complexio Exordii* quæ po-
nitur post *Protasin* veluti aliquid
particulare, potestque illi etiam ra-
tio addi & sic jam fiet accessus ad
Propositionem.

E X E M P L U M.

Sit *Propositio*; *Volo famam meam* Exem-
quam leserunt Improbi, coram vobis plum.
Auditores defendere. ad eam sic pos-
ses descendere. Nihil non violare *Protasis.*
solet malignitas, & aded eximium
reperiri potest nihil, quod non è ve-
stigio aut Theonino dente arrodatur
aut nigro contumeliæ sarcasmate
conspuat. *Ratio.* Accidit hoc ex infami se-
culi nostri genio quo plerique jam
sine humanitate homines vivunt,
& non contemnere dumtaxat, quæ
cum virtute fiunt, laborant, sed quæ
ad honestatis etiam regulam facta
vel audiunt vel vident, verborum
ludibriis: si quidem aliter non pos-
sunt, velut injecta caligine oppri-
munt. Et nonne pedetentim eo de-
labemur vitio indulgentiæ nostræ,
ut

Rationis
Corro-
boratio.

Compl.
Exordii.

Ratio
Com-
plexio-
nis.

Accessus
ad Pro-
positio-
nem.

Exordii
Secunda
forma.

ut improbi Momi familia indies in-
crementum fumente nos singulos
tandem honesti pudeat: siquidem
scelera in triumpho cum plausu fer-
ri, virtutes ad exilia, ad fannas, ad
odia condemnari impune adhuc &
intuemur & patimur. Noluisssem
ego primus hanc sceleratorum Ca-
marinam commovere, sed procella
quæ super caput iterato fluctu incu-
bit, patientiam meam vincit, & no-
citurum me bonis arbitror, si malis
ignoscam. Jam enim non fortunas
meas invadunt quod per se misera-
bile esset, non fundos diripiunt &
ædes quod nefarium, non vitæ in-
hiant & Saluti quod plus quam in-
humanum; Sed famam meam sed
honorem sed opinionem, probo
cuius vita longe cariorem, aggressi,
plenis convitiatorum plaustris obrue-
re machinantur. Ut igitur hæc Im-
proborum Audacia per vos Sapien-
tissimi Audit: semel reprimatur da-
bitis gratiam hodierna die, & me
pro me dicentem brevissimi tempo-
ris humanitate donabitis.

Secunda.

Intellige prius bene Propositio-
nem

nem tuam de qua dicere vis ; deinde deduc ex illa *generalem Rationem*, quæ sit ex ipsis rei visceribus, tum hanc amplifica & exorna jam per *Sententias*, jam per *Exempla*, jam per *Similitudines*, &c. Tandem subsume Propositionem tuam, quæ sit quasi quædam particularis assumtio illius discursus generalis : Hæc forma Exordii in gravioribus Orationibus communiter adhibetur, etiam in Epistolis, dum rei de qua scribunt, quosdam prius generales discursus ponunt per modum accessus ad rem scribendam. Pro Exemplo sit Exordium Orationis funebris olim in obitu cujusdam Viri non Ignobilis compositæ.

E X E M P L U M.

Super omnes omnino mortales jussa & confirmata de Cælo vivit sententia ut aliquando exeat, qui semel mundum intravit. Quemadmodum enim vivis aquis sic morturis hominibus uno in loco consistere non conceditur : Trudit dies diem, annum devorat annus, fluctus fluctum depellit: non aliter plangere volentes aut nolentes de transitoria

Orationis funebris Exordium.

toria vitæ transitione tandem migrare & discedere urgemur. Foveamus namque animum in nostro humano corpore, teste *Seneca*, Deum hospitem; numquid verò Deus terram amare quem alta trahunt, numquid hospes diversorio affigi debeat, quem sui repetunt per naturam?

Pegasus. Pegaso alato Solis equo hominem imponunt Ægyptii sacerdotes, nimirum quoniam tempus, quod volucris Pegaso exprimitur, portat quidem ac devehit hominem tamquam equus Sessorem, sed exigua mora per terram circumfert, mox enim quo loco non speraveris, quo tempore non expectaveris, de terris sub terras, de vivis ad defunctos subducit atque exportat, & more alitis freno regi aut voce revocari non potentis exsensibus evolat & non rediturum discedit.

Accessus
ad Propositi-
onem.

Vellera cum vero pugnaret mea Oratio. Sed nimium esse veram, Illustrissimus juxta ac Amplissimus Senator N.N. duos ante menses luci Patriæque surreptus exserte probat ac testatur. Probat inquam, exorta occidere, probat intranti ex-eundum esse, probat animum nostrum in corpore non regnare, sed pere-

peregrinari, non morari sed hospitari. Fuit, fateor, Vir ille ad summa omnia natus, ad summa designatus; cogente tamen inevitabilis necessitate fati, de summis vivorum apicibus ad ima mortuorum sepulchra iussus est descendere, Abiit è Sella Senator abiit, &c. Sed de funebri urna fluentes oculos parumper transferte & spectata duce itineris virtute in Capitolium æternitatis illustrius abivisse, quam olim Barbararum gentium Triumphator urbem Romam inVectus est, intuebimini. Tu &c. O ventura olim posteritas quem virum ante Te habueris, quam absolutum imitationis exemplar amiseris, tecum poteris sollicita expendere, &c.

Tertia.

Pone prius sententiam contrariam tuæ opinioni cum vel sine ratione; *Secundo* Pone tuam sententiam propriam cum ratione una vel pluribus, vel etiam sine ratione. *Tertio* Solve rationem Contrariam, si videbitur id necessarium esse, & fac accessum ad Propositionem; id est, pone sensum aliquem in præcedentibus

Exordii
Tertia
forma.

tibus locutionibus, à quo connexe Propositionem tuam aperte vel occulte inferas. E. C. Sit Propositio v. g. in aliqua oratione: *Nobili maxime convenit Sapiencia*: Hanc ut deducas, pone primo contrariam sententiam, nempe *multi sunt qui putant Sapienciam ad Plebejos tantum pertinere*. Ratio contrariae Sententiae. *Quia Nobiles ad bellum nascuntur, non ad Scholam, & à for. una commendationem habent*. Tua Propria Sententia: *Mala haec opinio est & refutanda*; Ratio & Solutio contrariae; *Quia multum nocet Orbi, Accensus ad Propositionem: Ostendam ergo Nobili maxime convenire sapienciam*. Oratoric sic; praemissis generalibus sententiis de mutabilitate judicii humani.

Nobili Sapiencia proficua.

Nobiles ad bellum nati.

EXEMPLUM.

Nihil diu placet mortalibus, & alterno saltu honor & contemptus judicia hominum obambulant; quodque suam modo Majestatem super capita ceterorum protulisse videmus, everso rursus ordine, miserabilem dedisse ruinam, omniumque pedibus succumbere non uno

expe-

Contra-ria Sententia.

experimento discimus. Credidisset hoc contingere potuisse quisquam, ut princeps bonum sapientia, in Regum haftenus palatiis dominata & Templis ad ignobile vulgus damnaretur? Ecce! jam illud vivimus seculum quo factum prius inter funera ingeniorum dolemus, quam fieri potuisse arbitramur. Populi clamor est & inter oracula Urbis nosster recensuit eos, quos Majorum claritate illustres in mortalitatis theatrum natura produxit, manu non lingua, pedibus non ingenio indigere atque ad eò ab ipsa stirpis profapia Marti non Palladi initiari. Illos autem qui ad tenuiorem projecti sunt sortem, apud Musas debere fortunam mendicare & de caliginosa originis nube cum artibus emergere. Fatalis enimvero & relabentis in barbariem seculi opinio, quæ consuetudine robusta ne remedii tandem impatiens fiat, rationum robore profliganda est, atque in annis sapientiae encaniis pro sapientia perorandum. Dicam igitur Auditores in hoc doctissimo confesso vestro. & omnibus quidem congruere sapientiam, in primis tamen Nobili contentam,

Ratio
Contra-
ria Opi-
nionis.

Propria
sua sen-
tentia &
solutio
Contra-
ria.

Accessus
ad Pro-
position.

E

dam,

dam, atque adeo *Nobilem sine sapientia oculum esse sine pupilla, ignem sine fulgore, Sidus sine lumine demonstrabo.*

Quarta.

Exordii
Quarta
forma.

Sumitur à *Sententia* vel dicto aliqujus vel ab *historia* vel à *fabula*, *consuetudine*, *legibus*, *Apophthegmatis*, *Adagio*, *Hieroglyphico*, vel ab *alia eruditione*. Tractari verò solet eo modo quo *argumentatio ab exemplo* tractatur. *Exempla* habes passim in *Mureto*, *Perpiniano*, *Vernulao* & aliis, quapropter his immorari supervacaneum: In omnibus vero videndum ut quam optime accessus ad Propositionem fiat.

Nota.

Nota vero quod aliquando hæc eruditiones sumantur ex *Causæ* visceribus, id est, de eadem ipsa re de qua loquimur, & tunc facillima via est ad Propositionem. Aliquando sunt contrariæ rei de qua dicimus, & tunc tractantur per rejectionem. Ut plurimum vero adducuntur & tractantur per modum *Similitudinis*.

QUESTIO VII.

Qui sunt fontes precipui Exordiorum. Ut

Ut omnis cura circa Exordium ^{Fontes} attenuetur, duodecim fontes tan ^{Exor-} tum indigitant meliores Rhetores, ^{diorum.} è quibus liberaliter exordia hauriantur.

Primus Fons est.

Enumeratio Causarum, cum Ora-Primus.
tor Causas dat, cur dicat, v. g. Di-
cturus de laude cujusdam Herois,
ejusmodi tibi faceres Exordium.
Non debes mirari, quod ego dicam: He-
me Causæ impulerunt (& hic Causas
adducit) Ergo dicam. Sic Cicero pro
Roscio, item pro *M. Marcello*.

Secundus fons.

Ab Adjunctis persona vel Orato- Secun-
ris ipsius vel Auditoris vel illius de dus.
quo dicis: Exemplum *Primi* v. g.
Laudaturus aliquem sic exordieris:
Majorem hic quidem Panegyristen re-
quirit Vir, tamen & ego loquor ut ad-
fectum meum & gratitudinem osten-
dam, quia benefactor meus est: Exem-
plum Secundi v. g. sic: *Licet tenuitas*
mea mihi silentium indicit, vestra tamen
Auditorum, benignitas, qua soletis di-
gnari dicentes, me allicit & invitat;
Igitur loquar &c. Exemplum *Tertii*
E 2 v. g.

v. g. Demosthenem aliquem aut Tullium requiret hæc persona, si pro Majestate laudari deberet; tanta enim & talia sunt quæ ad laudandum in illa occurrunt: Dicam tamen quia instar silentii erit, pauca dixisse vel tenuiter.

Tertius Fons.

Tertius. *Ab Adjunctis loci* v. g. Si loci dignitatem spectassem hodie, non dicendum hodie susciperem vel à dicendo abstinerem (Et Causas ponit cur) Sed ego magis vestram Humanitatem specto, aut rei necessitatem: Ergo dicam.

Quartus Fons.

Quartus. Est ab *Adjunctis temporis* v. g. Tempus desiderat, ut hodie dicam (& Causas subjunge.)

Quintus Fons.

Quintus. *Ab Adjunctis Persona, Locis, Temporis & modi simul.* Exemplum habes in Oratione Secunda Mureti, ad quem Teremitto si lubet.

Sextus Fons.

Sextus. *Ex hominum adfectu & opinione:* Nam aut latantur homines aut contristantur, aut dolent aut irascuntur,

tur, &c. Et ita variabis Exordium pro adfectu & opinione hominum. v. g. Dicturus de victoria Regis diceret: *Communis gaudii ubertas, quo omnium pectora implentur, meum etiam inundavit & in verba debuit emanare, &c.*

Septimus Fons.

Adfectus quivis gravior, quem secum Orator adfert, sive ira, sive admiratio, sive dolor; sive gratitudo; Sic Cic. Catilinariam inceptit primam; Sive per invocationem.

Septimus.

Octavus Fons.

A difficultate rei de qua dicendum est v. g. Onus Aetnae gravius humeris meis impositum est, cum de hac re dicere debeo, &c.

Octavus.

Nonus Fons.

A purgatione Sui, vel ab impro- batione adversariorum v. g. Si alicui contradicturus diceret, Tibi non placere illius sententiam, adductisq; rationibus tandem tuam sententiam subjungeret. Vel si aliquem accusaturus diceret, Te non odio aliquo privato aut animo nocendi adductum

Nonus.

id facere sed boni communis amore vel
necessitate vel justitiae studio impulsus.

Decimus Fons.

Deci-
mus.

Cum per praeiterationem dicis posse
Te quidem multa de aliquo dicere,
sed nolle omnia, atque ideo unum
tantum eligere.

Undecimus Fons.

Undeci-
mus.

Ex iis quae jam praecesserunt, seu
quae ante jam dicta sunt vel facta: Ut
si aliquem accusaturus diceres: *Non
hoc est Tempus primum quo hic reus fa-
ctus est, jam ante criminibus obnoxius
erat, sed tolerari potuit, modo jam ultro
tolerari non potest.*

Duodecimus Fons.

Ulti-
mus.

Si compares & opponas senten-
tias vel personas v. g. Si suadeas pa-
cem, diceres: *Multi bellum & san-
guineum laborem volunt, ego vero exi-
stimo pace nihil melius nobis esse.* Vel si
Conferas personas, sic: *Perorarunt
quidem alii ante me Viri & dignitate
& doctrina maximi, quibus cum ego
nullatenus conferri possum, quia tamen
de Republica sermo, ego quoque loquar.*

Potest hic ultimus fons esse à Si-
mi liti-

militudine, ab Eruditione, à Consuetudine Veterum, Fabulis, Exemplis, Sententiis, &c.

Q U Æ S T I O VIII.

Quid sit Propositio, ubi ponenda & qualis esse debeat.

Propositio est pars Orationis in qua Orator proponit, de qua rediturus sit, & breviter hortatur Auditores ad se audiendum, si necessum est. Ponitur aliquando statim post Exordium, aliquando post Narrationem: debet autem esse brevis, clara & accommodata ad Confirmationem, ne aliud sit Propositio; aliud Oratio; Sed.

Adverte Primo quotupliciter poni possit Propositio, nempe Primo Aperte, quando Orator clare denuntiat de quo sit dicturus. Secundo Occulte, quando vel res de qua est sermo nota est, & facile ex contextu patet: vel quando id quod probandum est, non tanquam pars separata ab Exordio ponitur, sed veluti membrum ejus adnexum insinuat, probandum tamen ulterius.

Adverte Secundo; Quod Propositio

Quomodo
distribuen-
da.

fitio quando longior est, debeat distribui in aliquot partes, ut & Orator rem clarius explicet, & Auditor melius retineat. Sic Cicero pro Lege Manilia: *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo esse dicendum.*

QUESTIO IX.

Quid sit Narratio, quotuplex & quomodo facienda.

Narratio
quid?
quotu-
plex.

Narratio est facti vel rei gestæ relatio; Duplex est vel separata pars Orationis & communiter statim post *Exordium* ponitur, ut ex illa *Propositio* cum *Confirmatione* eliciatur: Vel conjunctim cum *confirmatione* ponitur, quod fit in illis Orationibus, quæ ad probandam rem ipsius rei gestæ explanationem assumunt: v. g. *Si probares generosum fuisse militem quempiam in bello, necessario deberes narrare gesta & facta in quibus generositatem ostendit.* Jam vero in illa narratione quæ ut separata pars Orationis ponitur, debet res gesta breviter & simpliciter sine exaggeratione narrari: In hac vero Narratione quæ *Confirmatio-*
nem

nem intrat, facta & gesta magnis & collucentibus verborum gemmis, *Sententiis & Figuris* illustrantur. Præterea adhibentur *Discursus, Æstimationes facti, sententiæ, Acumina, Amplificationes*, præsertim ex *Similitudine & Comparatione*. Denique ubicunque *Protasin* vel ex *Historia* vel *Fabula* constantem ponere voles, cui deinde subjungas applicationem, ibi debes *Narrationem* instituere, quod fieri potest in quavis parte *Orationis*, etiam *Exordio*; maxime tamen vigent hæ *Narrationes* in *Laudatoriis & Vituperatoriis* *Orationibus*, ubi aliorum *Virtutes & vitia* narrare necesse est.

Ut bona sit *Narratio* observanda sunt hæc: *Primo*, Ut res nota breviter in memoriam revocetur, ignota prolixius narretur: *Secundo*, ut *narratio* sit morata & adfectibus plena, hoc est, ut habeat *Sententias aptas & hominum mores exprimat*; v. g. *Avari, Divitis, Superbi* &c. Valent vero ad hoc *Hipotypoſes, proſopopœjæ & id genus figura*, tunc scilicet, cum inducuntur aliqui cogitantes, deliberantes, vel dicentes aliquid naturæ suæ & propensione conforme.

Ut sit
bona ob-
serva.
I.
II.

- III. *Tertio*, ut sit perspicua & clara; Erit vero talis, si longæ verborum ambages evitentur; si nimia rerum personarumque multitudo non ponatur veluti uno impetu; *Si Parentheses* crebræ & longæ, & digressiones inutiles omittantur.
- IV. *Quarto*, ut sit probabilis; quod fiet, si *Circumstantiæ* congruentes, *loci, temporis, personæ, modi* ponantur. Insuper testimonia breviter adducantur, licet narrans ipse probus fuerit & fide dignus. Quod si occurrat quid minus probabile, præmuniendum est, sive *Causam* addendo v. g. *Sprevit avarus divitias, quia videbat sibi periculum imminere. Vulpes contempsit uras, quod cauda decutere non poterat.* Sive *Confitendo*, si non potest *defensio* institui idque aut simpliciter sic: *Mirabile dictu si fides adhibenda Poëtis:* aut cum *compensatione* sic: *Mirum est, sed tamen verum.* Aut ad testes appellando sic: *Causam ignoro sed ita viri graves asserunt.* Sive petendo ab Auditoribus ut in præsentia fidem habeant ei rei, quam postea sis probaturus. *Quinto* ut omnia narrata ad finem propositum spectent, ut ex ea pro-

probationes instituantur. Porrò hæc maxime in re narranda observet; *personas, rem, tempus, locum, modum, causam* quæ ubique fere interveniunt: non omnes tamen hæ circumstantiæ semper exprimendæ sunt, sed prout iudicium sanum suggererit.

Vitia Narrationis supra dictis virtutibus contraria sunt: Nempe si sit de rebus notis prolixa, si non plena affectibus, si incredibilis.

Exemplum habes in Miloniana Ciceronis. Mihi placet hic apponere niti-

Ex Can-
fino.

dam Narrationem de Fabrica Cosdroæ potentissimi Regis machina Chrystallina. *in qua, ut est apud Cedrenum mirum dictu, Cæli immensitas, Solis cursus, Lunæ labor & æternæ conversiones micantium Syderum cernebantur; aderant quoque machinæ, è quibus vis aquarum exsiliret, quæ modo subirent in imbres, modo rigescerent in grandines, modo tumescerent in fluctus, modo precipitarentur in torrentes: Tum vero aer modo serenus, blanda velut Etesiarum amœnitate ridebat, modo nubibus obducebatur, furebat procellis, micabat fulguribus, minaci fulminum terrore confundebatur: Ipse*

Narra-
tionis
Vitia.

Cosdroæ

quasi Deus aliquis in medio collocatus, ad nutum compositos cursus recursusque stellarum contemplabatur, pluebat, nixgebat, tonabat, fulminabat, permiscebat omnia. Simili profecto ratione animus in capite velut in arce positus sedet & dominatur; Nunc, ut ait Plato, cupiditatum gynæcea dispensat, nunc desideria, veluti volitantes prodromos emittit, nunc furiales irarum exercitus è castris educit, nunc serena luce circumseptus suavius renidet, nunc variis adfectuum turbinibus totus circumstrepit; atque cum talis & tantus ipse sit, duas habet facultates omnium præstantissimas, quibus veluti manibus rerum apprehendit species, intellectum dico, & Voluntatem, hac in amorem fertur & odium, illo vera discernit à falsis, investigat, capit, cognoscit; & si acutior fuerit atque solertior, vocatur Ingenium, cujus, Deus bone! quanta velocitas, quam celeres motus & plane ignei; vis disjunctissimas terrarum partes peragrare, jam peragravit, præcipis Oceanum tranare? jam tranavit; iubes in cælum evolare? jam evolavit; cupis detinere? non potes, quos enim obices oppones? pone terræ molem, penetrahit; pone claustra adamantina, per-

perrumpet; pone cælum, perfringet; ad extremam usque Naturam pervadet, & sic quid extra est, scrutabitur.

Aliud Exemplum Narrationis.

Ut quærat aliquando stilus ubi luxuriet, appono hîc Epistolam insignem & delicatam ad Picum Mirandulam de Paulo Vrsinii filiolo, quæ sic incipit.

Angel.
Politia-
nus lib.
12. epist.
2.

Filiolus est illi Fabius undecim annos natus, insignis cum pulchritudine tum virtute; flavi puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, vultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atque is militaris.

Ut ergo discubimus, canere quædam jussus notata musicis accentuunculis carmina, simul cum peritis aliis, statim suavissima quadam voce sic in aures nostras illapsus, imo verò in præcordia est, ut me quidem (ceteros nescio) pene extra me rapuerit, certe sensu tacito, divinæ prorsus voluptatis cujusdam affecerit. Pronunciavit heroicum deinde carmen, quod ipsemet nuper in Petri Medicis laudem composuerat; roges quale carmen; quale fere nec meum dici sanus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis, nec quasi canentis, sed in qua ta-

men utrumque sentires, neutrum discerneres, variè tamen prout locus posceret, aut aequalis, aut inflexa, nunc distincta, nunc perpetua, nunc sublata, nunc deducta, nunc remissa, nunc contenta, nunc lenta, nunc incitata, semper emendata, semper clara, semper dulcis. Gestus non otiosus, non somniculosus sed nec vultuosus tamen ac molestus: Rescolum diceres prorsus aliquem in scena versari. Postularunt quidam subito carmen, ut illud in prosam retexeret & Oratione soluta totum rursus ut argumentum colligeret. Cunctatus paululum quasi deliberabundus, cœpit mox dicere verecunde quidem sed tamen admirabiliter. Et fluebant ex ore tenello verba lectissima tanto cursu, quantum facile nec stilus ipse suppeditat; Miraris hæc Pice? dabo aliud majus, majusque quod mireris. Impleverat hoc jam munus, & cum pater jusserat ibidem cibum capere stantem, non enim solet aliter; jam Secunda mensæ erant cum proponere jubeor, quid & quæ Epistolarum argumenta velim, quas ille simul pluribus dictaret ex tempore: Proposui quinque duntaxat non enim plura libuit, ne forte puerum fatigarem, plura tamen ille blande adhuc deposcebat. Sed quæ
propo-

proposui nata ibidem sunt, varia, nova, quædamque ridicula, sic ut ad ea comparare se prius non potuerit. Collocati igitur quinque Librarii per ordinem cum stylis & pugillaribus excepturi quod ille dictasset. Consistit puer in summo, terram intuens modeste, cogitat aliquantulum, mox tamen oculos attollit, imperat ei, qui summus confederat, ut jam scribat, ubi pauca dictavit, innuit & Secundo, dictat & huic alterum argumentum, pergit ad ceteros deinceps, donec ad infimum: Rursus quoque ad primum revertitur, sarcians quod omiserat, fulciens quod pependerit, dissidebat ibi nihil, claudicabat nihil; ita sapius in orbem remeans Epistolas uno tempore, (quis credat,) absolvit quinque.

Q U Æ S T I O X.

Quid sit Confirmatio & quid in ea curandum Oratori.

Confirmatio est Cor Orationis & Anima quâ præcipuè vivit Oratio: Seu est princeps pars Orationis in qua producuntur argumenta ad probandam Propositionem nostram, & adversariorum si necesse est refutantur.

In

Curet
Orator.

I.

2.

3.

4.

5.

In hac quid curandum sit, ex dictis constare jam potest. Nam cum Confirmatio consistat ex rationibus inventis & recte dispositis; & quomodo inveniri & quomodo disponi debeant jam supra diximus: Attamen ut totam doctrinam in compendium colligam: In *Confirmatione* curet Orator *Primo*, ut aliquod argumentum fortissimum in principio ponat, *Similiter* & in fine *Confirmationis*, in medio vero debiliora collocet; *Secundo*, curat ut crescat semper Oratio, quod fiet si verbis minus significantibus, magis significantia subjiciat, si adfectus circa finem major erit. **TERTIO**, curet ut singula argumenta bene propositionem probent. **QUARTO**, ne argumenta semper eodem modo tractet & una forma: quod fiet, si per varias figuras ea tractaverit & modo in *Syllogismum*, modo in *Enthymema* disposuerit, modo *majorum* omiserit, modo *Conclusionem*: ut videbit expedire. **QUINTO**, curet ut agnoscat *Crinomenon*; Sed claritatis gratiâ

P E T E S I.

Quid sit Crinomenon.

Crinomenon est illa propositio Crino-
in Argumentatione sive generalis menon.
sive particularis, in qua est tota vis,
& qua probata, videtur tota res pro-
bari, quam proindè Orator maxime
confirmare & declarare debet.

Sed Nota I quod aliquando Cri-
nomenon idem sit cum propositio-
ne totius Orationis, & tunc plura
argumenta diversa adduci possunt
ad probandam propositionem, v. g.
fit hæc propositio. *Ostendam vobis
Audit. Quod Rex debeat amare sub-
ditos suos & Rempubl.* Primum Argu-
mentum est, *quia Caput debet ama-
re membra, Rex est Caput, subditi
membra, Ergo;* Secundum Argu-
mentum; *Patrimonium suum qui vis
debet amare, Respubl. est Regis patri-
monium, Ergo:* Hic vides multa ad-
duci diversa Argumenta ad confir-
mandam propositionem, quia hic
Crinomenon idem est cum propo-
sitione Orationis.

Nota II. Quod aliquando Cri-
nomenon diversum sit à proposi-
tione Orationis totius, & tunc uni-
cum

cum argumentum principale in tota Oratione dominatur, in quo confirmando & amplificando omnis industria verti debet. Porro agnosces. Crinomenon si præcipuum argumentum tuum in recta Syllogismi forma posueris; aliquando enim *Minor* Syllogismi est Crinomenon, ut in Primo argumento Orationis Milonianæ *Insidiator iure est occisus, Clodius fuit insidiator. Ergo: Ubi Major* verissima & notissima est. *Minor* saltim probanda incumbit Cicero-
ni, & probat eam per totam Orationem. Aliquando *Major* est Crinomenon: Ut pro S. Roscio: *Nullus filius sine magna causa occidit Patrem. Sextus Roscius est filius, Ergo: Minor* hujus Syllogismi verissima est; *Major* ergo tantum probari debet, in ea enim tota vis est. Aliquando & *Major* & *Minor* est Crinomenon V. G. *Cui bono fuit mors Roscii, ille occidit eum; Capitoni bono fuit mors Roscii, Ergo: Hic Major, & Minor* indiget probatione. Itaq; & in legendis Orationibus & in componendis, Crinomenon est advertendum. Quando vero Orationis propositio plures habet partes, tunc etiam Crinomena erunt plura.

P E T E S II.

Quid sit Transitio & quomodo usurpanda.

Transitionibus connectuntur argumenta Confirmationis, imo & partes Orationis, ut bene cohereant. Est autem Transitio Locutio quæ, quod dictum est paucis repetit, & quid dicendum sit breviter exponit. Duplex est perfecta & imperfecta. Perfecta Transitio est quæ & dicta repetit & dicenda infert: ut si dicas; *Satis de necessitate armorum dictum sit, jam quæ utilitas inde veniat, videamus.* Imperfecta Transitio est quando non revocantur ea quæ dicta sunt, sed tantum transitur ad dicenda per has vel similes particulas: *Quid; quod; jam vero; & vero; præterea; adde; adjunge; sed enim; deinde; ad hæc, &c.* Sed Nota etiam tunc bene argumentum unum cum altero connecti, quando in Fine præcedentis argumenti ponitur aliquis sensus hujusmodi a quo facile occasio porrigitur loquendi & argumentandi ulterius.

Debet Transitio esse elegans ex Verborum delectu & perspicua, quia per

Transitio.

perfecta alia.

Alia Imperfecta.

per illam *benevolentia*, *docilitas* & *attentio* renovatur.

P E T E S III.

Quid sit Sententia & quomodo adhibenda.

Senten-
tia.

Vel
aperta
alia.

Vel oc-
culto.

Quia pulchrum est, quod aliquando Orator argumentum per modum sententiæ enuniet, ideo hic de illa discere quod duplex sit Sententia: Alia aperta, alia occulta: Aperta Sententia est veritas paucis verbis inclusa, seu est locutio universalis de bonis expetendis, de malis fugiendis, de Deo, de Religione, de providentia, de rebus utilibus, de magnis, de admirandis, de dissimilibus & similibus rebus ad vitam hominum moresque pertinentibus V. G. *Nemo mortalium omnibus horis sapit*: Vel: *Veritatis una facies est semper*: *Falsis, nulla constantia, variantur & dissident.* Occulta sententia, est Locutio singularis facta ex generali, adjectis circumstantiis personarum, loci, temporis, &c. V. G. sic dicendo: *Non potest fieri, ô Petre, ut omnibus horis sapias.* Vel: *Cum sis mortalis ô Caesar, mortales iras gerere debes.*

Ejus-

Ejusmodi sententiæ occultæ frequentissimè debent esse in Orationis quacunque parte, ornant enim mirificè & capiunt Audientem. Apertæ etiam possunt esse, tamen hæ potissimum senibus conveniunt & experientiam habentibus. Usus earum in rebus gravibus esse debet.

P E T E S I V.

Quid sit Digressio & quando Oratori usurpanda.

Hæc sæpe & pulchre Confirmationem intrat: Est autem tractatio rei diversæ à proposito ad utilitatem causæ pertinentis. Solet poni vel breviter, & tunc nulla facienda est Transitiō: vel longius & fufius, & tum Oratio velut à longo devioque cursu revocanda est ad propositum.

Potest Orator uti digressione cum sermo incidit de rebus communibus & universim sumptis. V. G. *De vitiis, de virtutibus, de servitute, de libertate, de morte, de vita, &c.* E. C. *Probaret quis, literatum esse non ejiciendum ex urbe, posset digredi in laudes literarum, earum necessitatem utilitatem-*

Digressio.

tatemque ostendendo. Ad Digressionem revocantur rerum gestarum expositiones, descriptiones *locorum*, *personarum*, *morum*, &c.

P E T E S V.

Quid sit Amplificatio & quomodo adhibenda.

Amplificatio.

Amplificatio est Oratio, quæ id, quod simpliciter prolatum parvum videtur, auget, describendo ex adjunctis, ex circumstantiis. Duplex est Verborum & Rerum; de utraque sigillatim.

De Verborum Amplificatione.

Verborum Amplificatio.

Amplificatio Verborum est, per quam res verborum delectu atque elocutionis genere augetur. Potest autem ex uno Verbo undecim modis dilatari Oratio.

1. Additione aptorum Epithetorum; Sic Cic. *quod uno BELLI Verbo dici potuit*, dixit: *Horrificum quoddam & nefarium atque omni scelere imbutum bellum.*
2. Adverbiorum commoda appositione. Ut, *jure ac merito laudare potestis.*

De-

Definitione vel descriptione : ut 3.
Consceleratorum ac perditorum manus ;
pro sicariis. Sic Cic. Cum debuit dice-
re Sardius Clodii minister, dixit : Ar-
miger Catilinae, stipator Clodii, signifer
seditionis, concitator tabanorum, dam-
nator injuriarum, percussor, lapidator,
fori depopulator, obsessor curiae,

Notatione : ut Aureum illud os 4.
Chrysostomus.

Cum una vox in duas secatur : ut, 5.
improborum furor, pro improbis.

Synonymiâ ; cum idem signifi- 6.
cantia multa ponuntur : ut hanc ani-
morum conjunctionem, hanc in unum
conspirationem, hanc jucundissimam
vitae atque sociorum societatem ; pro
amicitia.

Periphrasi. Ut : id populi sermo in 7.
animis nostris jam ante defixit, pro
audiri ex populo.

Formarum enumeratione ; ut 8.
Sanctissimus, prudentissimus, fortissi-
mus, amicissimus Republicae ; pro opti-
mo. Vel, Omnia contra mores legesque
majorum, temere, turbulenter, per vim,
per furorem gesta sunt ; pro nefariè.

Partium enumeratione : quando 9.
loco totius, partes ponuntur. ut ;
afflicto Senatu ; perturbatis Equitibus,
suspens-

suspensa ac sollicita civitate; pro com-
mota urbe.

10. Causarum Commemoratione,
seu rerum antecedentium & conse-
quentium: ut *Hunc in ferro civem*
& armis & exercitus terrore & Con-
sulum scelere, & audacissimorum minis
obfessione templorum, occupatione fori,
oppressione curie, domo & patria cede-
re curasti; pro vi.

11. Adjunctorum frequentatione: ut
Frugum inopia, fames, vastitas, caedes,
incendia, rapina, scelerum impunitas,
fuga, formido, discordia; pro bello.

De rerum Amplificatione.

1. Amplificatio rerum est, cum res
ipsa gravibus sententiis augetur &
confirmatur. Fit ex iisdem locis ex
quibus Argumenta sumuntur Com-
muniter tamen, cum Definitiones
seu Descriptiones unius rei multæ
ponuntur: ut *Historia est testis tem-
porum, lux veritatis, vita memoria,*
nuntia vetustatis, magistra vite.

2. Cum consequentia multa po-
nuntur; h. e. cum ea ponuntur quæ
consequuntur sunt, vel quæ jam se-
quuta sunt: ut, sit *Propositio; Ne-
glectam libertatem multa damna sub-
sequuntur.*

sequuntur ; hæc si amplificaretur ;
Quid libertatem negligi patiemini ?
negligitur hoc pacto simul fortunarum
cura , negligitur bonorum possessio , ne-
gligitur fidelitatis tutela , negligitur ci-
vium defensio , contra furiosorum homi-
num audaciam objecta propugnatio ,
negligitur vita ac salus communis , &
latissime panditur aditus ad injuriam ,
jam violentia sine vitio , malitia sine
judicio , scelera sine accusatione , neces
sine pœna exercebuntur , &c.

Cum contraria contrariis oppo-
nuntur : V. G. sit Propositio ; Cali-
gula factus Imperator turpissime vitam
in pejus commutavit ; amplificaretur
sic : O Turpe monstrum & latens sub
purpura prodigium , quem virtus ex ser-
vo Imperatorem fecit ; vitium ex Im-
peratore in servum transformavit ; tran-
sit pietas in pravitatem , in odium pa-
tientia , pudicitia in pudorem , genero-
sitas in ignaviam , humilitas in super-
biam , comitas in barbariem , liberalitas
in prodigalitatem , sanctitas in Deo-
rum contemptum , gaudebat audire Do-
minus , & vitiis serviebat , gaudebat
salutari Deus , & Sacra prophanabat :
pulcher miles , turpis Lux ; bonus ser-
vus , malus Dominus ; ante Regnum
F
sceptro

3.
Caligula

sceptro dignus, in regno jugum meritus; ante dominium omnium gratiam habuit, in imperio omnium execrationem. Idem fortis & ignavus, pius & sceleratus: Patrie Pater & carnifex, custos civium & oppressor. Huc pertinent etiam Repugnantia & Dissimilia.

4. Cum Causæ multæ conglobantur V. G. sit Propositio: Nunquam fac, quod aliquando fecisse poeniteat: hæc ita amplificaretur: Quando id agis quod dolore luendum est, impetu ageris, quo quid stultius? animo destitueris, quo quid miserabilius; furore raperis, quo quid imprudentius? futura non prospicis, quid periculosus? cupiditates non refranas, quid indecentius?

5. Cum multa effecta conglobantur. v. g. sit Propositio; Antonius multa damna fecit Romanis. Amplificatur sic: Doletis tres exercitus populi Romani interfectos, interfecit Antonius; Desideratis clarissimos viros? eos eripuit Antonius; Authoritas nostri ordinis afflictata est? Afflicxit Antonius.

6. Cum multæ similitudines ponuntur V. G. sit propositio: Si vitia cum parva sunt non corriguntur; difficile postea cum creverint emendantur. Ampli-

Amplificares, sic: Prohibete igniculos scelerum si conflagrare non vultis; obstruite fontes si violento fluctu abripi non optatis; succurrite languori si morbo exstingui timetis. Quemadmodum enim ignis de parva scintilla ortus non raro integras urbes demolitur. quemadmodum fluvius guttatim aggeri se infundens universam molem eruit & evertit; quemadmodum levis febricula ingentes morbos excitat, totasque familias absunit; sic vitia Iuvenum nisi initio opprimantur fortius radices agunt, donec omnem animi virtutem, omnem honesti ornatum turpissima labe conficiunt.

Cum multa exempla adferuntur. 7.
Sic Cicero pro Milone. Uteretur eadem confessione Milo, qua Hala, qua Nasica, qua Opimius, qua Marius, qua nosmetipsi, &c.

A Comparatione fit pulchra amplificatio. ut, sit Propositio. Frustra disputatur utrum literarum studia armorum potiora sint, cum utrinque maxima dignitas emicet; Amplificaretur sic: O supervacaneos eorum labores, qui literas armis oppugnant, aut literis contra armorum dignitatem abutuntur; desistite ab infestis contentio-

Collatio
studio-
rum
cum ar-
mis.

nibus, utrinque magnum decus, magna commoda, magna gloria emicat. Arma Deorum inventum sunt & à Vulcano fabricantur; literæ Deorum sunt proles & Iovis cerebro prodierunt. Arma Bellonam colunt, Literæ Palladem. Arma ad fortitudinem & audaciam animum exercent, Literæ mentem honestate & virtutis amore excolunt. Armatus ab hoste non facile vincitur, sapiens à fortuna Armatus gladios & vulnera non timet; Sapiens mortem contemnit; Armatus res in manibus gerit; Sapiens in consilio. Armis dura franguntur; Sapientia emolluntur. Arma in corpus potestatem gerunt; Sapientia in animum; Armis Rempubl. defendimus, Doctrina observamus. Armis libertatem propugnamus; Doctrina discernimus. Armis imperia dissendimus; Doctrina & jure sub pace retinemus. Ab Armis robur & vires Reipublicæ accedunt; à litteris industria, doctrina, ars donatur, &c.

Pro pleniori Doctrina nota I. Quod omnes figuræ vehementiores ad Amplificationem valeant, præcipue autem; Interrogatio, Repetitio, Subjectio, Conversio, Complexio, Apostrophe, Exclamatio, Hypotyposis, Suf-

stenta-

stentatio, Etopæja, Prosopopæja, Communicatio, &c.

Nota II. Quod necesse sit, ut cum amplificare velis Orationem, semper ille versiculus ante oculos sit *Quis, quid, ubi, &c.* Quæ amplificandi Ratio tam singulis periodis quàm rebus potest servire, & videtur melior pro Tyronibus quam per locos communes. Nec tamen requiritur omnes hæ circumstantiæ ut exaggerentur aut ut certo ordine, sed satis est interdum aliquam vel aliquot adhibere, eo ordine quo placuerit.

Q U Æ S T I O X I.

Quid sit Confutatio & quomodo ponenda.

Confutatio est pars vel species Confirmationis, in qua objecta vel obijcienda rejicimus, ponitur vel ante Confirmationem vel post illam vel etiam spargitur per partes in tota Oratione. Refutantur autem objecta vel omnia simul, vel ea prius quæ prius objecta sunt, & deinde ea; quæ posterius: Vel firmiora prius, ut iis fractis leviora sponte sua

corruant: Velleuora prius ut illis elusis fortiora infirmentur & extenuentur.

Confutandi
modus.

Modus vero Confutandi, est ostendere id, quod ab adversario dictum est, esse falsum, repugnans, impossibile, incertum, incommodum, non coherens. Et quia Orationis pars est, plena caloribus & sæpe furoris, ideo admittit Dialogismos, seu colloctiones, *Ironias, Illusiones, Subjectiones, Interrogationes, Execrationes*, & alios adfectus atque vehementiores figuras. Sæpe autem rejicitur adversarius contemptu, sæpe non ita rationibus quam voce & gestu eluditur: Sæpe increpatione vexatur, premitur interrogationibus, sæpe similibus objectionibus impetitur: sæpe id quod ex nobis quasiuit sine responso omittitur: Sæpe responsum non statim redditur, sed diu prius suspenditur.

QUESTIO XII.

Quid sit Peroratio & quas habeat partes.

Peroratio.

Peroratio, aliter Epilogus, est ultima Orationis pars, in quo debet accu-

accuratè desudare Orator, ut aculeum in animis Audientium relinquat, eosque in suas partes pertrahat: Ideo figuræ vehementiores hic esse debent & adfectus motusque incitiores. Duas partes habet potissimum, *Enumerationem & Amplificationem*: *Enumeratio* requirit ut Argumenta Orationis in contextu fufius dicta, breviter, clare, & nova Verborum varietate repetantur, non iisdem verbis, ne cramben recoquas ad nauseam. *Amplificatio* desiderat ut gravibus verbis, sententiis, figuris hæc repetitio fiat. Vult adhuc Cicero requirere *adhortationem*, & *adfectum pro peroratione*, sed Amplificatione hæc includuntur. *Exemplum Perorationis Lege celeberrimum in Ciceronis Oratione pro Milone.*

Hæc Orationis pars vel ideò diligentius facienda est quod communiter Orator tanti fiat quanti æstimatur Peroratio. Eam enim tenaci memoria excipit Auditor, & ex ea de Nobis fert iudicium.

CAPUT III.
DE ELOCUTIONE.

Elocutio.

Inter quinque Rhetoricæ partes meo quidem calculo principem obtinet locum *Elocutio*, quippe parum est acute invenisse, parum bene disposuisse Argumenta, nisi eadem apris & idoneis verbis, figuris & sententiis ad audientium aures devehas. *Ab Elocutione Eloquentia & Eloquentes dicimur.* Ab ea quantum quisque Orator possit, iudicium fertur. Est autem *Elocutio* idoneus verborum, figurarum & sententiarum apparatus; quia *Eloqui* est, omnia ea quæ mente concepisti ornate promere. Jam *Elocutio* ut artificiosa sit, oportet *Primo* ut sit *Latina*; *Secundo* ut *Plana*; *Tertio* ut *Ornata & apta* ad id de quo agitur, de singulis enucleatius.

QUESTIO I.

In quo consistat Elocutio Latina.

Latina.

Cum de Latina *Elocutione* agimus, cave putaveris Latinis dumtaxat verbis *Orationes* efferrî, siquidem vernacula & quavis lingua possunt

sunt combinari: Sed nobis qui Latinitati nomen dedimus, inquirendum est de Latino sermone, ne barbare & insulse loquamur. Hoc universim discite, ut, quacunque usus fueris lingua, ejus morem patrium sequare: *Est enim cuius lingue suis genius, suis lepos.* Jam vero ille Latinam Elocutionem artificiose servabit. *Primo*, qui verbis pure Latinis & apud probatos Authores receptis utetur, non peregrinis aut alterius lingue, nisi forte consuetudine longa pro Latinis suscipiantur, ut sunt nonnulla Vocabula Scientiarum & Artium V. G. *Philosophia, Theologia* & quæ cum artibus simul à Græcis ad Latinos transiverunt. *Secundo*, is recte loquetur Latine, qui Latina utetur constructione; quamquam publice constat non à Poëtis solum, sed etiam ab Oratoribus maxime panegyricorum scriptoribus item Historicis Græcam passim constructionem & Syntaxin usurpari, est quippe vere elegans & eximie ornat, ut videre licet apud *Paterculum, Sallustium* & alios; Ut ergo ejusmodi constructiones in legendis Authoribus & noveris & judiciousè imiteris,

F 5 ostē-

ostendam hic quomodo *Hellenismus* seu quod idem est *Græcanica constructio* in Latinis Verbis fabricari possit: Et quod docebo ex Latinis probatis Authoribus confirmabo.

Primus Hellenismus.

Hellenismus.

Nominativus eleganter apud Græcos *adverbii loco* ponitur; hoc imitantur Latini dupliciter; *Primo* ponunt *Neutrum* pro *Adverbio*, *Neutrum* tamen illud transit in *Adverbium* & *Accentu* notatur V. G. *A-* Horat. cuium clamat, *Acutum* ludit pro *Acute*. Et alibi: *Crudelè micat*, *dulcè Silius*. loquitur, *dirum minari*, *dirum insonuit*. Et alibi: *grandè ingemuit*, *immanè Stadius*. *femit*, id est, *valde*. *Secundo Rectum* ponunt pro *Adverbio*, non *Neutrum* sed cuiusvis generis, ut *atrox instat*, id est, *atrociter*; *matutinus veni*, id est, *mane*. *Vespertinus fecit*, id est, *vespere*; *nullus dixeris*, id est, *ne dixeris*. Et hæc sunt per *Enallagen* figuram *Cicero*. ubi pars *Orationis* una pro altera ponitur.

Secundus.

Apud Græcos eleganter ponitur *Verbum* inter *Nominativum* unum & *Geni-*

Horat.

Quinti-
lianus.

Virgil.

Horat.

Horat.

Genitivum alterum : ita ut apud Latinos inter duos *Nominativos* solet poni, v. g. *Fies Nobilium tu quoque fontium*, id est, Tu quoque fies fons nobilis.

Tertius.

Adjectivum Neutrum venuste jungitur *Substantivo masculino* aut *ſæminino*. Ut, *Varium & mutabile semper ſæmina*; Et alibi *Tutiſſimum pœnitentiæ confefſio*: Et alibi, *Triste lupus ſtabulis*.

Quinctilianus.

Quartus.

Adjectivum apud Græcos *Substantive* ponitur & more *Substantivorum* conſtruitur: Latine eos pulchre imitantur dupliciter. *Primo* ponunt *Adjectivum* loco *Substantivi* ut *aquum* pro *æquitate*: v. g. Sic *Pœta*: *Servantiſſimus æqui*, id est, *juſtus*: *honestum* pro *honestate*; *pium* pro *pietate*; *serenum* pro *serenitate*; *verum* pro *veritate*; *ſiniſtrum* pro *infelicitate*. *Secundo* *Adjectivum* ponunt in *Neutro pluralis numeri* & *Substantivum in Genitivo*. V. G. *amara curarum*, id est, *amara cura*. Sic, *ardua rerum*; *incerta viarum*; *opaca ſylvarum*; *plana camporum*.

Virgil.

Horat.

Quintus.

Idem. Eleganter apponitur *Adjectivo*
Clandia- Casus *genitivus*; ut *Abstinens pecu-*
nus. *Abundans corporis*; *Cæcus fu-*
Cicero. *turorum*; *Candidus Eloquii*, *doctus*
Choræ, *Literarum*; *Nimius animi*, id
 est, *iracundus*; *nimius imperii*, id est,
Severus; *nimius sermonis*, id est, *Lo-*
quax; *plenus fori*, id est, *inter lites*
versatur, *plenus litium*, *animi*, *crapu-*
le, *ira*, *negotii*, *somni*, *timoris* &c.
parcus irarum; *parcus oris*; *reus voti*,
 id est, *debet solvere votum*.

Sextus.

Verba admirandi, appetendi, aman-
di, privandi, consequendi, participandi,
aberrandi, incipiendi, dominandi, ab-
stinendi, junguntur apud Græcos
 cum *Genitivo*; quod præclare, La-
Virgil. tini imitantur. v. g. *Abstine irarum,*
calidæque rixæ; desine tristium que-
Plant. *relarum: Fallor animi.*

Septimus.

Adjectivis Græci adjungunt *In-*
finitivum; hoc imitantur Latini.
 Sed fere tantum Poëtæ; & *Primo* ap-
 ponunt *Infinitivum Activum*, seu
 Neu-

Neutrum *Adjectivo*. ut *Amicus ferre jugum*; *ceruus diffluere*; *doctus ludere*, *durus componere versus*; *Facilis dare*; *piger ire*. *Secundo Infinitivum verbi* apponunt *Passivi* vel *Deponentis*, *Adjectivo*; ut *audax perpeti*; *blandus loqui*; *celeres vehi horæ*, *ceruus in vitium flecti*; *mitior adspici frons*; *Idem. furvus sedulus labi*.

Octavus.

Pulchre Latini imitantur Græcos illa constructione, in qua *verbum* aliquod apponitur *Infinitivo*, quod fit dupliciter. *Primo* apponitur *verbo Infinitivus Activus* aut *Neutrius verbi*: ut *Amo vivere tecum*; *descende promere vina*. *Secundo* apponitur *verbo Infinitivus Passivus* aut *Deponentis*, ut *Amat dici*; *gaudet aspici*; *annuit capi*, &c. Idem.

Nonus.

Multa *Adjectiva* laudem, vituperationem, patriam, gentem, nomen, vel partem significantia *Accusativum* regunt apud Græcos, item *Participia* & *verba*. Latini imitantur hoc frequentissime intelligendo ante *accusativum particulam* *Se-*

cundum, aut aliquid aliud: ut auctus opes, id est, secundum opes; cuncta pares fratres, id est, Secundum cuncta; testa caput nube, &c.

Hæc sufficiant de constructione, plura colliges ipse legendo; pro fine tamen moneo, ut Orator se exerceat unam eandemque rem pluribus modis efferre. Deinde ex istis aptiorem seligat, sic copiam acquirat & ad Latinæ linguæ gratiam perveniet.

Q U Æ S T I O II.

In quo consistat plana Elocutio.

Plana
Elocutio.

Reprehenden-
di qui?

Plana Elocutio est quando verba & modi loquendi, ita clari sunt, ut ab Auditoribus facile intelligantur; plane enim dicere, est clare dicere. Hinc illi sub reprehensionem veniunt, qui, ut subtiles & acuti videantur, orationes suas aut phrasibus & inusitatis verbis aut sensibus obscuris, ita infarciunt, ut ad intelligendum candela indigeas; certè extremæ dementiæ est, loqui ad aliquem & ab eo nolle intelligi: Sua detur tamen à doctis viris ut juvenes quoad fieri potest, tumide scribere &

& cum ingenii ostentatione adfessent, omnemque suam gloriam in ea sitam arbitrentur, quod magnifice & phrastice scribere possint, modo phrasas quærendo, sensum & rem non perdant, facile enim ubi iudicium maturuerit, detumescant & medium invēhiant.

Ut ergo plane loquaris, hæc quatuor observa: *Primo* Longas parentheses & frequentes non usurpa. *Secundo* Abstrusas phrasas & modos loquendi non usitatos rejice. *Tertio* Acumina crebra & inepta evita. *Quarto* Membra & periodos ultra iustam mensuram non extende.

Q U Æ S T I O I I I .

In quo consistat ornata Elocutio.

Ornatus Elocutionis in multis Ornata Elocutio. spectari potest, *Primo* in verbis singulis. *Secundo* in verborum conjunctione. *Tertio* in numero Oratorio. *Quarto* circa incipientes Syllabas & finientes periodum. *Quinto* circa figuras. *Sexto* circa affectus. Distinctionis gratia de singulis quam brevissime sigillatim.

Quo-

Quomodo ornatus in verbis singulis spectandus.

In verbis singulis. Verba, quibus Oratio conficitur vel simplicia sunt sive propria; vel translata sive impropria. Simplicia & propria ut ornata dicantur, has tres virtutes habeant; sint usitata, sonent optime, rem maxime exprimant. Usitata sunt illa quæ à bonis Authoribus usurpantur. Optime sonant primo *Superlativa*, ut, *conspectus noster, multo jucundissimus. Secundo Verbalia*; ut *dominatrix animi cupiditas*, pro *Domina. Tertio Composita*, ut *consceleratus, constuprare, &c. Quarto. Quæ habent plures Syllabas*, ut *tempestas* pro *tempore*; *moderatio animi* pro *modestia. Quinto. Quæ longiores habent Syllabas*; ut, *princeps* pro *primus, quamquam* pro *licet. Uno verbo*; illa verba sunt sonora in quibus vocales sunt A O V; Molliora & deliciaiora illa in quibus I E frequentius; quæ vero verba maxime exprimant rem, iudicio uniuscujusque relinquitur: Ita *Clementia* melius exprimit quam *lenitas*; *perditus* & *profligatus*, quam *malus*; *exterminare* melius quam *ejice-*

ejicere; trucidare quam occidere; ex-
cruciare quam torquere &c. De Alie-
nis seu translatis nil attinet dicere,
fatis de iis passim Rhetores.

Quomodo ornatus in Conjunctio-
ne Verborum spectandus.

In conjunctione verborum erit In ver-
ornatus *Primo*, Si apta *Vocalium &* borum
Consonantium structura fervetur. conjun-
Quod ad vocales attinet; *primo Vo-* ctione.
calium concursus est fugiendus fre-
quens: *Secundo*, ne eadem *Vocalis*
& præcedens verbum finiat, & se-
quens inchoet, exasperat enim Ora-
tionem v. g. *amplissima actio oritur*:
Maxime tamen hoc vitandum est in
A & E. ut autem hoc fiat natura *vo-*
calium est cognoscenda: Ergo con-
cursus A & A faciunt orationem
hiulcam v. g. *ad ea arma accingimur.*
A & I obtusam, ut, *diligentia inimi-*
cum vicit; A & V insuavem, ut, *Syl-*
va uritur. E & A minus dissonant,
ut, *tua voluntate ad bellum iri.* I & A
suaviter audiuntur ut, *prostrati ad*
pedes jacent. O & A insuavia sunt,
ut, *equo animo tuli.* O & E mollius
concurrunt, ut, *reprehensio exigua*
non nocet; O & I absona sunt, ut, *si-*
ne modo

ne modo injuria. V & A pulchrius sonant, ut, *urbs adscensu ardua*. Tertiò, *Vocalium* brevium & tenuium vitanda est multitudo, ut, *speciei progeniei*. Sed in his nec negligentes nec diligentes nimium esse oportet, alias singulorum verborum singulas Syllabas anxie inspicere, quæ tandem Oratori libero & quam intolerabilis esset servitus!

Quod *consonantes* concernit bene monet Rhetor asperum esse concursum, si S præcedens verbum finiat & X sequens incipiat; ut, *Exercitus Xerxis*: Item si S incipiat & S finiat, aut si X finiat & X incipiat; ut *Ars studiorum, Rex Xerxes*. II. erit ornatus in conjunctione verborum, si monosyllaba multa non ponantur simul. III. Si nomina aut verba brevia multa non continentur, sic enim compositio fit minuta & concisa. IV. Si nec longa verba multa in unum conglobentur, adferunt enim tarditatem, Iura lege apud *Souret*, lib. 3. Cap. 33.

Venustam etiam facit Orationem quando voces certæ, vel anteponuntur vel postponuntur, quod in Oratoribus passim observare potes.

Quo-

Quomodo ornatus sit in numero
Oratorio spectandus.

Numerus Oratorius est quædam In numero
mensura & vocum coordinatio; ut Orato-
hæ longis brevisque Syllabis con- rio.
stent, quæ voces vel partem sensus
faciunt, vel aliquem sensum, sed
pendentem, vel perfectum & inte-
grum. Si voces aliquæ partem sen-
sus faciunt, vocatur *Comma* seu *in-*
cisum, si aliquem sensum, sed pen-
dentem, vocatur *membrum* seu *color*
vulgò *duo puncta*; si perfectum &
integrum *periodus* vocatur. *Comma* Comma
est pars sententiæ seu elocutionis ex quid ?
duobus vel pluribus verbis constans
nihil adhuc perfecti & absoluti si-
gnificans v. g. *Etsi vereor Iudices,*
Duplex est comma; aliud est *membri* Quotu-
actualis pars, aliud *pars membri po-* plex.
tentialis: notatur *comma* virgula per
modum mediæ lunulæ inversæ (,))
ut quotidianus docet usus. Longi-
tudo ejus proprie sumpti, ad septem
Syllabas longas extenditur aut ad
breves quatuordecim, quia cum
longa quævis Syllaba duo faciat
tempora, possunt pro una longa
breves duæ substitui. Sed in Syllabis
nume-

numerandis terendum tempus non est, aures enim tersæ & politæ de omni superfluo & defectu facile ferunt iudicium: Et hac in re optimus magister sit usus.

CAPUT IV.

DE MEMORIA.

Memoria.

MEMORIA est facultas animæ retinens ea & conservans quæ cognovimus & impressimus: pulchre à Cic. *Thesaurus & sinus animi dicitur*: à Caufino, *horreum mentis*; ab aliis, *Ærarium ingenii*; quia in illa quæ volumus deponimus, ut pro tempore recipiamus. De hac multum loqui consilii mei non est, siquidem ea contenti esse debemus, quam à Deo accepimus; nec ullus sibi per præcepta si caret, formabit. Solent tamen Rhetores multa suggerere auxilia, ut quam natura nobis concessit Memoriam excolamus, amplificemusque; Suadent omnes & docent loca sibi quædam fingere atque imagines, sive nota ædificia, sive castella, sive alia spatia quæcumque concipere animo, atque in eorum partibus certas rei dicendæ partes collo-

Localis.

collocare, ut sic visa aut revocata loci parte, statim occurrat pars rei, de qua dicendum est, & hanc illi *Memoriam localem* sive *artificialem* appellant, eamque Rhetoricæ partem esse volunt: Utatur hac ope qui volet; mihi præsentiora videntur auxilia, quæ sequuntur.

Primo: Ut Oratiõnem commendaturus memoriæ, post invocatam Dei opem, semel totam prius legat, ut quasi confusam ejus habeat notitiam; deinde per partes ediscat, nec facile saltet ab una parte nondum plene possessa, in aliam. *Secundo,* Quia tempus matutinum longe commodius est ad ediscendum quam meridianum & Vespertinum, ideo illud curæ sit; tamen perquam utile est pridie vesperi priusquam dormitum concedas, semel & iterum percurrere ea, quæ postridie sunt ediscenda.

Tertio, dicerem ut curet intelligere, quia intellecta facilius hærent & fortius, sed Rhetori loquor qui sine dubio nihil declamabit quod non intelliget.

Quarto, proderit multum ex iisdem chartis, in quibus composuimus,

mus, ediscere; quia ad paginae loca & partes jam assuevit memoria, hinc scimus, quo in chartae angulo aliquid scriptum sit, atque adeo sedem verbi cuiusque quasi oculis tenemus. Turbatio verò & confusio, si in alia charta scribas & ex alia discas: inter dicendum enim utriusque chartae imago occurrens, distrahit & confundit animum perorantis.

Quinto, Utile est, ut si quidpiam difficilius addiscitur, illi loco aliquod signum vel notam aliquam apponas, cujus admonitu citus occurrat, & infigatur.

Sexto, Puto utilius esse si non tumultuarie sed declamando statim & cum gestu discat, eumque sensum quem jam infixit aliquoties secum revolvat, tum demum ulterius pergat.

Breviter; Maxima fabricandae & servandae sibi Memoriae ars est, indies illam exercere, aut saltem saepissime: quia otiosa diu & sine usu hebescit, & infidelis efficitur.

ORATORIS
EXTEMPORANEI

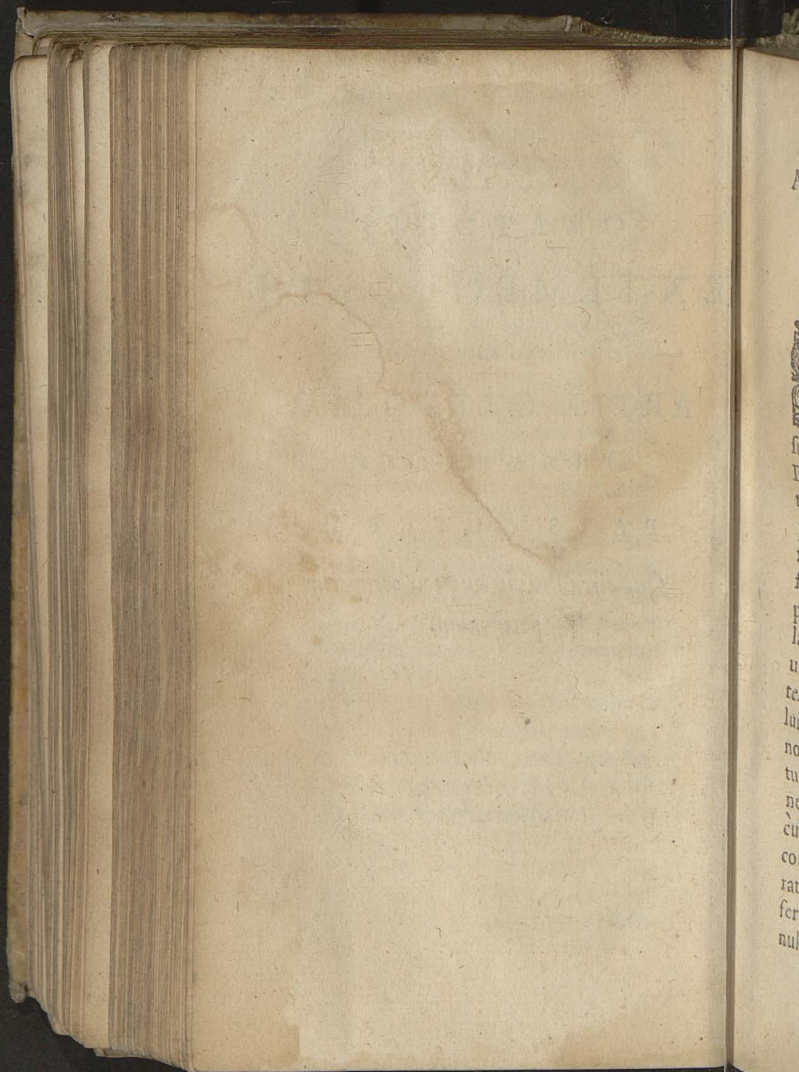
Sen

ARTIS ORATORIÆ

BREVIARII

PARS ALTERA.

*Qua circa Praxin in specie occupatur
potissimum.*

A
fi
D
t
l
r
f
p
la
u
fer
lur
no
tu
ne
cu
co
rat
fer
nul

B R E V I A R I I
 A R T I S O R A T O R I Æ
 P A R S P O S T E R I O R .

*De genere Demonstrativo &
 Deliberativo.*

I Ametſi generalia Ora- Accessus
ad rem.
 toriæ facultatis præce-
 pta, pro omni Oratione
 componenda, abunde
 ſufficere poſſint: Uberioris tamen
 Doctrinæ & claritatis Cauſſa, ad par-
 ticularia deſcendere volumus; &
 poſt oſtenſos fontes, rivos etiam de-
 monſtrare: Ut ſi forte aliqui minus
 felici ſtudio artem in genere ſcri-
 ptam non penetraverint, ſalem hinc
 laboris fructum colligant: quod
 utique gratum eſſe nemini non po-
 terit, cum illud jam vivimus ſecu-
 lum, in quo cum Orationibus nihil
 non inchoatur, nihil non perfici-
 tur. Nam & naſcentes nos Oratio-
 nes excipiunt & mortuos dedu-
 cunt, & menſe, hoſpita, fora,
 congreſſus ac ſinguli ferè motus O-
 rationibus perſonant: ut noſtrum
 fere loqui, ſit eloqui, atque adeo
 nullibi non ſedem ſibi Eloquentia
 G cum

cum libertate & theatrum elegisse
hac aetate videatur.

Instituti
ratio.

Hæc autem instituti nostri ratio
erit; *Præcepta* prius dicam, juxta
quæ *Orationes Demonstrativi* ac *De-
liberativi generis* componi debeant:
Deinde *Præces* subjungam & præci-
pue in genere *Demonstrativo*, quia ge-
nus hoc crebrius est; postremo su-
pellecilem dabo ex *Sententiis*, *Hi-
storiiis* & *aliis eruditionibus*, quibus in
ejusmodi Oratiunculis conficiendis
maxime indigemus. Sed prius in
communi docebo, ex quibus præ-
cipue locis Argumenta invenienda
sint pro utroque genere; & quibus
modis Oratiunculae facile possint
componi ac disponi.

C A P U T I.

EX quibus locis præcipue Argu-
menta invenienda sint in utro-
que genere.

Q U E S T I O I.

*Ex quibus locis præcipue invenian-
tur in genere Demonstrativo.*

Demon-
strati-
vum ge-
nus
quid?

*Genus Demonstrativum in quo lau-
damus vel vituperamus. Laudamus bo-
num, utile, jucundum: Vituperamus
malum.*

malum Porro, laudare vel vituperare possumus, aut *personas aut res*, De utrisque aliquid distincte.

Personas laudaturus maxime argumenta sumes ex *Causis, Effectis, Adjunctis, Comparatione & Similitudine*. Sunt verò *Adjuncta* *personae Patria, Majores, Parentes, Bona animi, Corporis, Fortunæ*. In *Patria* considerandum est, qualis sit, clarane & magnorum Heroum genitrix; an obscura, quam ferax, quam splendida, abundans, ubi & quomodo sita. In *Majoribus* nobilitas & res præclare gestæ. Deinde in ipso qui laudatur, natalis dies, & si quæ laudabilia aut prodigiosa natiuitatem præcesserunt. In *Pueritia*. Ingenium, indoles, docilitas, institutio, proclivitas ad virtutes, ad alta, &c. In *Adolescentia* mores & studium seu virtutis & sapientiæ seu vitii & ignaviæ, quomodo vitam egit, apud quos, sub quibus Præceptoribus, cum quibus aequalibus, quibus artibus & studiis vacabat. In *Iuventute*, genus vitæ, fortunæ, bonæ, ut honores, dignitates, facta præclare gesta, virtutes. In *Senectute* consilia, pietas, morbi,

Laudamus
Personas ab
Adjunctis Per-
sonæ.

tientia, constantia in bene cœptis,
&c.

Sed Adverte in factis vel operibus laudandis vel vituperandis bene ponderandum esse quale opus sit, honestum an turpe, utilēne Religioni, Patriæ aut alteri, an vero noxium: Facilēne an difficile, jucundum an molestum.

Quid vero sit honestum esse, utile, jucundum infra dicam. In Rebus hoc universim spectetur, ut rei laudandæ vel vituperandæ partes diligentissime inquirantur: Rursus examinentur Genera, Species, Causse, Effecta, Contraria, Adjuncta. Porrò res Naturales, item artes, lingue, virtutes, scientiæ, laudari vel vituperari solent ab honestate aut turpitudine, à Causa efficiente, à necessitate; aut contra ab utilitate vel à damnis, à facili vel difficili, à circumstantiis aliis, &c.

Sic Vires, Castella, Arces commendantur ab antiquitate, à conditoribus, à forma, à situ, partibus, edificiorum structura, aëris clementia, fertilitate soli, abundantia rerum, à Fluminibus, quibus irrigantur, à Civium moribus, à Studiis, Operibus, à Politia, Senatu, rebus gestis. Vituperantur à contrariis.

Insule, Regiones, loca alia laudan- Insulas,
tur à situ, figura, amplitudine, anti- Regio-
quitate incolarum, à Regibus, Ducibus, nes, &c.
à cultu Religionis, à fertilitate, fonti-
bus, aquis, stagnis, urbium frequentia
& celebritate, ab institutis & legibus,
à rebus gestis, &c.

Arbores, Plantæ, Herbe laudan- Arbo-
tur à nomine seu Notatione; à forma, res.
à loco subiecto, ab adjuncto tempore, à Plantas.
virtute, ab Effectu. Herbas.

Flumina & Fontes ab ortu seu sca- Flumina.
turigine, ab amplitudine, colore, natura Fontes.
aquæ, à velocitate cursus, à locis nobi-
lioribus per quæ fluunt, à piscium gene-
ribus, copia, salubritate, ab effectibus.

Montes laudantur à situ, ab iis quæ Montes.
in illis nascuntur ut herbis, arboribus:
vel quæ effodiuntur, ut metallis, à feris,
quæ in illis degunt, ab Arcibus & Tur-
ribus, quæ in ipsis sunt, à fontibus
inde scaturientibus, à rebus memorabili-
bus aut prodigiosis ibi factis.

QUÆSTIO II.

Ex quibus locis præcipue Argumen-
ta sunt sumenda in genere Deliberativo. Delibe-

Deliberativum genus est, in quo de rativum
rebus futuris, quæ in potestate no- genus
stra quid?

stra sunt, quæque evenire possunt & non evenire, deliberamus, **No-
bile & Civile** genus dicendi, *duabus
partibus constat: Suasione & Dissua-
sione. Suademus bonum, dissuademus
malum.*

Argumenta potissimum in hoc
genere quærenda sunt in *Causis, Ef-
fectis, Consequentibus, Contrariis, Ad-
iunctis, Comparatione.* Seu ut clarius
loquar, capita universalialia pro Argu-
mentis in *Deliberativo* genere ad sua-
dendum sunt hæc:

Suade-
mus.

*A necessario, ab honesto, ab utili,
à jucundo, à glorioso, à justo, à possi-
bili, à facili.*

Dissua-
demus.

Ad dissuadendum vero hæc:
*A non necessario, à turpi, ab inu-
tili, ab injucundo, à periculoso, ab im-
possibili, à difficili, à probroso, à mo-
lesto & damnofo.*

Hone-
stum.

Porrò *Honestum* illud dicitur
quod à Deo ac Religione vera com-
mendatur, quod rectæ rationi, quod
sanis legibus, quod sapientum dictis
ac monitis consonat. E contra ve-
ro *Inhonestum seu turpe*, quod Deus,
quod pietas reprobatur, quod sanæ
rationi repugnat, quod sanis legi-
bus, quod sapientum dictis ac mo-
nitis

Inhone-
stum.

nitis non congruit. *Utile* illud dicitur quod bona animi vel corporis vel fortunæ aut acquirit, aut auget, aut conservat. *Inutile* quod ad nihil horum conducit. *lucundum* est quod animum voluptate perfundit; *Injucundum*, quod nihil voluptatis habet. *Necessarium* illud dicitur sine quo vel salus vel libertas vel Religiō vel aliquid aliud esse non potest, vel quod necesse est ut fiat, alias multum nocetur. *Possibile* est, quod habet Causas à quibus fieri potest. *Facile*, quod sine labore magno; *Difficile*, cura & pretio.

Probrosūm, ex quo infamia sequitur. *Molestūm*, quod aufert voluptatem sensuum vel animi, quod tædium vel fastidium generat.

Utile.

Inutile;
Jucundum.
Injucundum.
Necessarium.

Possibile.

Facile.
Difficile.

Probrosūm.
Molestūm.

Adverte verò diligenter Oratori considerandum esse *in Suasione vel Dissuasione*, quinam & quales Auditores sint: Nam si Generosi & Nobiles, tunc maxime argumenta sumenda erunt *ab honesto*: Si vero plebeji animi & mechanici maxime *ab utili*: *utili* enim hoc genus hominum maxime trahitur.

CAPUT II.

De Dispositione Orationum generis Demonstrativi & Deliberativi.

PRÆter ea quæ supra de *Dispositione* diximus, nihil speciale hic occurrit; de genere *Demonstrativo* hoc solum addendum est, quod cum sit perpetua *Narratio cum Amplificatione*, laudando aliquem solemus incipere à *Patria*, deinde laudare à *Majoribus*, à *Parentibus*, *Consanguineis*, & *Familia* utriusque lineæ. Postea *nativitatem* describimus, tum *Pueritiam*, *Adolescentiam*, *Iuventutem*, *Virilem etatem*, *Senectutem*, denique *mortem*, atque ita quem ordinem vita habuit, eundem oratione sequimur. Aliquando verò accipimus unam tantum, vel aliquot virtutes laudandi tota oratione tractandas, atque ad eam vel ad eas alia honeste gesta deducimus quæ possimus, prætereundo *Patriæ* laudes, *Generis* & *Familia* &c. Sed *Decem* modos disponendi vel conscribendi *Oratiunculas* à *Neotericis* collectos proponere lubet, in quibus si sedulus te exercere

Decem
Modi
disponendi.

ercere volueris facile in Oratorem
etiam extemporaneum evadere po-
teris.

Modus Primus est.

Cum voles *Gratulari, Salutare,* 3.
Valedicere, Propinare & alia ejusmo-
di præstare, *Primo* rationem seu
Causam invenias propter quam id
facere velis: *Deinde* rationem cum
propositione in *Syllogismum* dispo-
nendo *Majorem, Minorem, Conclus-*
sionem, ut supra diximus, & facillime
paraveris Orationem.

EXEMPLUM.

Velles v. g. Amico gratulari *Na-*
talitia festa; quæres ergo prius *Ra-*
tionem propter quam facere velles &
occurreret hæc; *quia Amor impellit:*
Ex hac igitur *ratione & propositione*
conficeres hunc *Syllogismum*: E. C.
Amor urget amicum ut Amico debeat
gratulari. Sed ego habeo tui Amorem. Gratula-
Ergo &c. toria.

Oratorie hoc sic facile efferres.

ELABORATIO.

Habet suas faces, habet stimulos Major.
Fœcundus votorum AMOR, & eo
G 5 peru-

Minor.

Conclusio.

perurit, eo laceffit usque Amici pectus, donec in Amici praesentia totum in vota, totum in desideria extendet. Quid vero pectus meum, nonne Amoris in Te singularis palatium? quem humanitate haecenus non vulgari & favore ornavisse parum fuit; etiam plurimis & maximis beneficiis nutritivisti, fovisti. Certe urfit & jussit ille in amicissimum conspectum Tuum prodire, & hoc tuae benevolentiae Domicilium, siquidem re non potest, verbis aperire commendavit; Obsecundo, aperio, & cum has Natales Christi Ferias tibi evenisse felices gratulor; tum à Deo rerum & fortunæ Arbitro omnia fausta apprecatus annos etiam meos in felicitatis vitae tuae pro rogationem depono. Dixi.

RESPONSORIA.

Qui vellet gratulanti respondere, hunc *Sylogismum* institueret. v. g. *Gratulatio Amici gratissima est, Tu Amicus gratularis, Ergo: Oratorie sic tractabis:*

ELABORATIO.

Nullius quidem vota & salutis
 apprecatio grata esse non potest, ab
 amico tamen quæ venit pectore so-
 let esse semper gratissima. Ut enim
 pretiosis nobilius pretium adjici-
 mus, quando aurum adjicimus; Ita
 quæ amore condiuntur, si bona
 sunt fiunt optima. Jam vero à Te
 quid non amore plenum prodire
 potuit, qui totus amor es, & amo-
 ris mei singulare Elogium. Aperuisti
 hodie pectoris dulce Sacratium, &
 me novo favoris radio rursus perfu-
 sum beavisti: Fecisti quod prior fa-
 cere debui & in amicitia certamine
 me longe superior triumphare po-
 tes: Quid ad gratissimas amoris tui
 voces adjiciam? quia majora non
 possum paria repono, vive & vale
 semper felix, semper meus, & quem
 tempus inter nos inchoavit amo-
 rem, æternitas consignet.

Respon-
 foria.

Major.
 Ratio
 Majoris.

Minor.

Conclu-
 sio.

Adverte hic: *Primo*, quod si fu-
 sius loqui voles propositionibus
 tuis hoc est, *Majori & Minori, &c.*
 plures rationes, confirmationes, exor-
 nationes subjunge.

Nota.

Adverte *Secundo* Quod ii qui e-

ruditiones videri volunt, communiter rationes Majoris aut Minoris per Sententias & aliorum dictoria effertur. Quanto autem cultiores erunt rationes, tanto etiam ipsa Oratio plus habebit gratiæ.

Adverte Tertio Communiter in officiosis Oratiunculis loco Conclusionis ipsam adfectus testificationem poni, servientem ei rei, quam assumpsisti, ut si gratularis, gratulationem, si salutas, salutationem ponis in Conclusionem.

Secundus Modus.

2. Quando immutantur partes Syllogismi, & primo loco particularis propositio ponitur, seu quod idem est Minor: Deinde universalis propositio seu Major: vel ante vel post Conclusionem, ita tamen, ut si Conclusio ante Majorem posita fuerit, rursus repetatur aliis Verbis in fine.

EXEMPLUM.

Si velles v. g. Capitaneum primo ingredientem Capitaneatum nomine aliorum excipere, hanc pro fundamento simplicem rationem acciperes: *Letamur quod saluus ingrediaris,*
quia

quia hoc assequimur quod optamus.
Syllogismum formares sic:

Qui assequitur quod optavit, jure læ-
tatur;

Sed nos, cum incolumem Te accipi-
mus, assequimur quod optavimus: Ergo.
Oratorie sic:

E L A B O R A T I O.

Oculos nostros hodie primum
auspicatus ingrederis, sed in animis
omnium & votis pridem habitas.
N. N. Idem ipse Dies qui Te feliciter
Capitaneum nostrum denuncia-
vit, desideriis nostris impressit, ut de
Te unice solliciti, hoc in votorum
summa portaremus Te incolumem
accipere: Sæpe lentum accusavimus
Solem, quod eum moraretur diem
quo magis apprecationibus homi-
num & plausu, quam curru hanc
Urbem & sedem invectus, nominis
tui magnitudine exornare incipe-
res; quam ut à Majoribus libera-
lissimè derivare possis; in hoc ta-
men maximus es quod mensuram
magnitudinis tuæ totus in te habeas
& fortunam quantamcunque ani-
mo & meritis excesseris. Ecce verò
desideria hodie felix coronat even-
tus,

Saluta-
toria.
Minor.

Major. tus, quando Te Salvum nobis, quando faustum explicat. Et quis votis suis subscripsisse Numen non triumphet? quis voluntati diuturnæ? qui sollicitis animorum curis satisfactum esse non vehementer gaudeat. Gaudemus certe, triumphamus, & quem hodie ingredientem salvum felicem salutamus, eundem progredientem diu faustum, diu incolumem ut amare & venerari eveniat solliciti unanimes Coelum imploramus.

Conclusio.

Tertius Modus.

3. Quando Conclusionem primo loco ponis & ei Majorem & Minorem subnectis eo ordine quo melius videbitur. Denique reperis Conclusionem & facis testificationem adfectus, convenientem rei assumptæ.

PRO EXEMPLO.

Sit oratiuncula, qua Cancellarius Regni Polonia Georgius Ossolinsky à nobis salutatus est. Pro cuius fundamento hæc simplex ratio fuit. Salutamus Te, quia magnus Hospes es & ad nostram tenuem Salutationem audien-

diendam Te demittis : Syllogismus talis est :

Latitiae & amoris opus est , quando Saluta-
magni Viri se demittunt ad te- toria.
nues :

Tu magnus ad audiendam tenuita-
tem nostram Te demittis. Ergo :
Oratorie sic.

- E L A B O R A T I O .

Erubescere debet coram Te Elo- Conclu-
quentia nostra , Princeps Illustrissi- fio.
me , & pudore quam verbis orna-
rior Te hospitem orbis judicio ma-
gnum venerari: Felicitatem nostram
Tua humanitate metimur , quod
magnis assuetas aures ad nostram
dicendi infantiam inclines: Et ex-
plicatam Principibus praesentiam
nostrorum intra oculorum com-
pendia contrahas. Ut natura in ma- Major.
gnis miranda sit , in parvis semper
amabilior est , ita magni Principes
quando Majestatem in angustias
colligitis, forte magnitudinem strin-
gitis , sed amorem amplificatis; fit
molis jactura , sed pretium crescit
aestimationis. Angustum pridem Minor.
nominis tui splendori *Poloniae Cae-*
lum fuit , Mundus aperire debuit , ut
illu-

illustraretur: Imo ipse Mundi oculus *Roma* ad *Polonæ* indolis radios connivere, & cui omnem prope admirationem Heroum frequentia sustulit, cum Te vidit & loquentem audivit, etiam admirari. Quod *Ferdinandus Imperator* & in eo Orbis Christianus de Te ferret iudicium, fatis aperuit, cum Virtutes tuas *Ducis* titulo æstimavit. Quo in Amore collocaret *Patria*, luculenter annulo publicæ fidei, quam tradidit, testatum fecit; Quo loco *Rex Vladislaus* poneret, quando toties nomen & personam in Te suam transfudit, ad terrarum regna & Duces circumferendam; eccui tandem obscurum reliquit? Quid mirum igitur si cum humili Salutis appreciatione ad Majestatem Principis audacter vicini, à tui nominis radiis tenebras etiam nostras illustratum iri nequaquam dubitemus.

Conclusio repetita.

Quartus Modus.

4. Quando facto *Syllogismo* omittis *Majorem* & incipis à *Majoris Ratione*: eamque si placuerit exornas vel confirmas. Deinde *Minorem* ponis, cum suis itidem si placuerit *rationibus*

bus & exornationibus: Tandem Conclusionem: Vel si placebit pone primo Rationem Majoris, deinde subijce statim Conclusionem: Tandem pone Minorem, & rursus in fine repete Conclusionem.

E X E M P L U M.

Si velles v. g. Suadere non esse flendum ob Juvenis obitum, hanc rationem invenires; quia maturus Cælo propter virtutes mortuus est: Syllogismum hunc faceres:

Qui maturus Cælo licet juvenis moritur flendus non est, Sed hic &c. Ergo; &c. Ratio Majoris est, quia Cælum non à diebus etatis, sed à moribus annos computat. Oratorie Sic.

E L A B O R A T I O.

Si more nostro Cælum, vitæ Suafo-
dies in Annos computare arbitra-
ria.
mur, vehementissime nos ipsi falli-
mur & Cæli ingenium ignorare vi- Ratio
demur. A moribus etatem æstimat Majoris.
& de immatura adolescentia matu-
ros virtutum fructus frequentissi-
me decerpit. Hæc miserorum mor- Exorna-
taliū cæcitas est, sua non nôsse tio.
gaudia, & in lætitiā sæpissime mœ-
torem,

rorem, in mœrore latitiam comminisci: Ecce in mortali vita currimus omnes per plana & aspera, trucidimur per summa per ima, mera fortunæ & tempestatum ludibria sine pace, sine solatio, semper miseri, semper indigi; donec manumisso semel quod gerimus corpore, quasi procellarum solenni theatro, innocenti vita & morte, immortalitatis metam attingimus. Cur igitur ubi plerosque feliciter attingisse intelligimus, temere in lacrymas solvimur? Cur locum qui maturæ virtuti debetur invidemus? Nautam certe superata hyeme in portum feliciter evasisse nemo nisi hostis fleverit: & militem potitum victoria, quis nisi inimicus doleat. Doleat tuum occasum N. N. qui Virtutis tuæ & felicitatis conscius non est: qui mecum sanioris consilii rationes inire voluerit, gratulationes parabit & panegyres. Cecidisti in primo ætatis flore, sed bonus Salvatori Tuo odor; Ad urbis & parentum spem adhuc immaturus, sed jam maturus Cœlo: Annis non attingisti Senectutem, attingisti virtute, & quo cum mora temporis vix pervenire solent alii,

Conclusio.

Minor.

alii, eo celeri innocentiae cursu festinus pervenisti; quid multis? Parentem Deo, vitam aeternitate, immortalitate mortem, mundum Coelo permutasti. Hoc morum de Te innocens suavitas: hoc facilis animi in honesti studium propensio, hoc in Coelum & Parentes pietas, hoc in socios & pares amor suadent existimare. Et ut vitae inter nos ad prohibitae regulam transactae mentionem non injiciam, cujus cum socii fuimus, testes semper erimus; Quam mentis magnitudine morbum ingressus fueris, quis enarrando satis explicabit? Ostendisti in juvenili pectore virilem habitare animum, quando grassantes per membra cruciatus & ante ambulones mortis dolores invicta fortitudine sustinisti: Atque in maximo februm aestu, non nisi in Christi Salvatoris nomine solatium posuisti. Vere Christianus Athleta, qui & agere honesta didicit & fortia pati non ignoravit; qui defixis continuo infixum cruci oculis cordis tanquam in patientiae Magistrum cedro dignas & auro voces emittebat: En, inquit, Christe JESU à tuo pende

deo nutu, si mori jubes, lubentissime morior; si vivere placet, tibi vivere non renuo: Caterum in omnibus sanctissimæ voluntati tuæ subscribo, & me ex asse dedico. Sic Herois ille vixit vitam; Sic Heros mortuus est, & juvenem adhuc occubuisse lacrymabimur. Absint à vultu, absint næniæ tristes & querimonix: Juvenis vixit filius, vir mortuus est; matura virtus excedere terris debet: Depositum tibi Natura & Deus credidit: quod suum est, repetiit uterque: E tuis brachiis in beatitudinis sinum migravit, an meliorem Pater filio optaveris locum. Nos verò adolescentes, quando ultimum N. N. parentamus obsequium, cum J E S U vivere discamus, ut cum J E S U moriamur.

Conclusio repetita.

Quintus Modus.

5. Cum partes *Syllogismi* imminuo & ex ratione inventa duas tantum *propositiones* conficio, quarum *prima* fit inferens *alteram*, & *una* vocatur *Antecedens*, altera *Consequens*. Vocatur hic modus disponendi vulgo *Enthymema*: Fit vero dupliciter: *Primo* cum *una propositio* nudè ponitur.

tur, & altera ei per modum rationis subjicitur, exornaturque & confirmatur prolixius. Secundo Quando & Antecedens & Consequens suis rationibus pluribus vel paucioribus roboratur, prout res videbitur exigere.

E X E M P L U M.

Vide supra Parte prima Cap. II. Quæst. 3. Modo Sexto, pag. 75.

Sextus Modus.

Quando prius præmittitur per discursum aliquem generalem *Expositio* seu *Explicatio* rei illius de qua dicturi sumus: Deinde verò res ipsa subnectitur, sive illa *gratulatio* fuerit sive *salutatio*, sive quid aliud. Modus est & facilis & frequens, & cultus pro iis maximè, qui eruditionis famam volunt promereri. Constat his partibus: *Primo* ponitur *Propositio* sive sermo explicans rem, de qua dicturus sum. *Secundo* ponitur *Ratio* una vel plures. *Tertio* *Confirmatio* seu *Exornatio* quæ communiter accipitur ab *Exemplis*, *Sententiis*, *Symbolis*, *Similitudine* &c. *Quarto*; ponitur
Con-

6.

Conclusio, seu illa ipsa res tua, quam voles dicere.

E X E M P L U M.

Si quispiam v. g. vellet conjugium Sponso gratulari, Orationem posset optime hoc modo construere: *Primo* assumeret hanc *Propositio-*
nem. *Felix est & eximium*, invenire sibi *fidelem* amicum; *Secundo*, Daret *Rationem*, quia cum eo potest *prospera* & *adversa omnia* communicare. *Tertio*, Confirmaret hoc ex dictis *Sapientiam*; quia *Amicus* dimidium *anima* est & sine eo omnia etiam *dulcia* amarescunt. *Quarto*, *Gratulatio* quod *Sponsus* *fidelem* haecenus amicum diu *quæsitum* tandem invenerit, & ut in hac *interna* amicitia felices *vi-*
vant optabis. Oratorie sic;

Gratula-
toria.
Conju-
gii.

E L A B O R A T I O.

Propo-
silio.
Ratio.

Theaurum invenit qui amicum invenit, & *votorum suorum culmen* videtur attingisse. Enimvero si *visceratio Lupi & Leonis* vita est, quæ sola est, ut *Romanus rectè Sapiens* existimat; annon *supremæ felicitatis tessera* erit, cum sibi adscivisse, in cuius finem *arcanas pectoris cogitationes*

nes confidentius possis effundere : cum quo velut tecum loqui, cujus Spiritu vivere, in cujus animo securus habitare, suaviter quiescere, assiduus lætari liceat. Certè non desipuit ille, & à veritate laurum pro-
 meruit, qui *Amicum partem anime sue alteram aut dimidium sui nuncupavit*: perinde enim quasi non integer homo, qui sine amico est; & dumtaxat in vita moratur, non vivit, magna sui parte versatilis cadaver. Et verò habe fortunæ omnes cum *Cræso*; numera candidos cum *Polycrate felici* dies; fluant ultro dormienti in gremium victoriæ cum *Timotheo*; fiat aurum quidquid tetigeris cum *Myda*; fiat rosa quidquid calcaveris cum *Perseo*: nisi amicum tamen habeas, quo cum adfectus & animum commisceas, inter fortunæ & solatia *Tantalum* te & *Irum* invenies. In Comitibus sapientum definita veritas est, & experientiæ calculis probata perseverat; *Nullius boni sine socio jucundam possessionem esse, & absque amico etiam dulcia amarescere*. Hunc igitur amicum diu quaesitum tandem te N. N. invenisse, & yaga hætenus desideria in domo

Exornatio.

Gratulationatio.

mo N. N. constitisse gratulamur, & applaudimus in hodiernis mutui amoris feriis : Atque ut hæc animorum & cordium conjunctio, quam bene precantibus superis æternam esse jussistis; Ecclesiæ, Patriæ, Familiis utrinque nobilissimis ornamento sit & gloriæ, multis vocibus sed uno corde apprecamur : Facit spem non exiguam similis splendor utriusque Domus & stirpium clarissimarum æqualitas, quæ cum concordiæ mater sit & amicitia parens, quidni hoc liberum, quod vestris cordibus injecistis vinculum plus quam *Gordio Nodo* confirmabit : Vocabunt vos in amplexum Majores vestri, qui cum recte gestis & nomine famam impleverunt, non difficulter cuivis allucere poterunt & facem præferre. Sed eximia inprimis virtutes, quæ in vultu utriusque vestrum, velut in solenni animorum teatro, se late explicant, illa, inquam humanitas, ille pudor, illa comitas, illa modestia, illæ ceteræ mentium generosarum dotes ac pedissequæ, annon æternas mutui amoris nutrices se fore polliceantur. *Mollibus est verbis*, inquit Poëta,

ta, *dulcis alendus amor*; Ego satius dixerim perennem Amoris ignem ibi construi & foveri, ubi honesti fomitem supposueris.

Hic modus disponendi Orationem adhuc gratior est, si *discursum generalem* incipias ab *inopinato* seu ab aliquo adfectu & figura vivaciore maxime in materia pathetica. Tunc enim & arriguntur animi auditorum & statim initio capiuntur.

E X E M P L U M.

Si velles dolere supra mortem Adolescentis posses discursum communem *de imbecillitate vite humane sic affectuose exord.ri.*

E L A B O R A T I O.

Adhuc ne spes nostras in secula explicabimus? & cum unius puncti possessores esse non liceat, longas æternitatis ambages, in hac morientium Republica somniabimus? O ploranda mortalitatis felicitas! vix è portu plerisque in altum solvere contingit, & insperatis acti tempestatibus nunquam reparabile vite naufragium facimus; vix in Adolescente ætatis Vere, Autumnum

Oration-
cula su-
pra
mortem
Adole-
scentis.

num promittimus & contra Naturæ ordinem crudelissimam hyemem experimur. Nimirum inter mortales nihil non mortale est, & anni etiam teneriores diem cum morte partiuntur. Clarum heu nimis clarum ante oculos nostros decumbis speculum N. N. & de silenti tumba nimis ad mœrorem publicum vocalis, humanæ imbecillitatis exemplar peroras. Certe si viridem ætatis tuæ statum adspicimus; floruisti Juvenis! Si tui Parentis Spem de te conceptam consideramus; floruisti! Si omnium expectationem de tua juventute revocamus; floruisti! Si erectam tui ipsius ad omne honestum indolem memoramus; floruisti! Parenti Spes & Corona, Scholæ decus & gloria, studiosæ juventuti fidus & exemplar. Et quem illimis morum candor, simplex animi tralucens suavitas, innocentia & Religionis, pietatis & studii imago non recreabat aspicientem? At ecce tecum ceciderunt omnia, ac præterquam tui desiderium & mœrorem reliquerunt nihil! Exaruisti, proh dolor! pulcherrime plantarii floscule; cecidisti formosum Juven-

ventutis liliū! abiisti spes parentum & lætitia. O duram necessitatis legem! O acerbam mortis tyrannidem! O fati inclementiam immanem! Sed frustra lamentis agimus Auditores, Juvenis fuit N.N. Sed & homo; humanæ naturæ tributum est mori, & quicquid *ortum* habet, *occasum* exspectat: Nulli non eadem terenda semita est. Hac lege nascimur ut moriamur. Præcessit N. N. Serius aut citius omnibus & singulis sequendum est.

Septimus Modus.

Per *Protasim* & *Apodosim* hoc est, 7.
quando Orationem incipimus ab antiquitate aliqua; sive id sit *ab exemplo*; sive à *consuetudine gentis*, sive *ab Adagio* quodam, sive à *Sententia* vel *dicto Sapientis* alicujus; sive *Hieroglyphico*, sive etiam à similitudine pulchra, aut aliquo alio: deinde rem nostram ei applicamus, eamque rationibus & confirmamus & exornamus. Solet hoc fieri dupliciter: *Primo* quando rem de qua dicimus simpliciter subjungimus, & subjunctam confirmamus. *Secundo* quando partes *Protasis* cum partibus

bus. *Apodosis* & membra cum membris conferimus. Modus sic disponendi Orationem venustus est & valde usitatus eruditis, præsertim si ex occasione antiquitatis incipias discursum generalem, pertinentem ad rem de qua dicturus es.

EXEMPLUM.

Sit in hac Oratione gratiarum Actoria, qua captivus aliquis hostis ab Imperatore & vita & beneficiis donatus posset gratias agere: Si sumeret, pro fundamento Orationis, *consuetudinem Venetorum, quæ solent singulis annis solenni plausu in Mare annulum conjicere, illudque quasi sibi despondere ac amicum facere.* Oratorie sic.

Mos Venetorum.

ELABORATIO.

Gratiarum Actoria. Protasis.

Cor hominis mare esse tempestatibus varium, Sapientissimi judicant olim, & nos quotidie discimus N. N. Tamen sicut in commendationem cadunt nationes illæ, quæ quotannis consuetudinem susceperunt, injecto annulo Oceanum sibi despondere, & quasi temerario hoc munere ejus fidem devincire: Non fecus

secus merito in laudem veniunt illi,
qui hominis Cor diversis adfectibus
quasi ventis tempestuosum benefi-
ciis demerentur. Non tuæ Majestati
peregrinæ opis haud indigæ, sed no-
stræ consulisti varietati, his tantis
ac tot muneribus uno pene tempo-
ris momento in hostes nos tuos, di-
gna vere Imperatoris throno libera-
litate effusus: Ita Cor nostrum Tibi
obligasti, ut excluso cogitationum
æstu in Te dies noctesque sua non
poterit desideria non convertere;
quasi compedes injecisti, ut obara-
tum undequaque, ad tuum debeat
nutum sponte ambulare. Orbis præ-
dicet hanc animi tui celsitudinem,
erga inimicos etiam benignam:
Sciat æternitas hoc Tibi Cor esse
Regium, quo & tuos possis Cives &
Hostes una complecti. Nos cum
hanc throni tui assistricem Clemen-
tiam adoramus, tum hanc, quam à
Te accepimus vitam, beneficiis im-
pares refundimus: Hæc uti, tui erit
arbitrii; res adedò difficilis erit nul-
la, quam subire recusabimus, rati
pulchrum pro tè mori: Quod dum
fecerimus, ingrati adhuc manere
nobis videbimur.

Apodo-
fis.

Octavus Modus.

3. Per rejectionem, quando scilicet incipimus ab eo quod nobis contrarium est, illudque refutamus; deinde nostram opinionem subjungimus, atque ad rem de qua dicere volumus, transimus. Et hic modus venustus pariter ac frequens est eruditioribus.

EXEMPLUM.

Si quis Professor v. g. vellet suis Discipulis gratulantibus sibi valetudinem respondere: Posset prius assumere fabulam *Momi* desiderantis fenestram ad Cor humanum: eamque rejiceret & ostenderet, quod per Verba benevola & candide dicta, sufficienter animus videatur: Deinde gratias ageret pro hac ostensione & animorum dedicatione. Oratorie sic.

ELABORATIO.

Respon-
soria ad
Gratula-
toriam.

Pereat veritatis latro & emissarius invidiæ satelles *Momus* qui benevolum non aliter animum, in cognitionem amici devenire existimavit, nisi tralucens in pectore vitrum

trum ad altissimos Cordis labyrinthos conspectum admitteret: Quasi vero mendax color non æque luderet oculos; & quod nunc latebris tunc apertiori dolo non posset abscondere. Verba speculum cordis esse, voces animorum imagines scire debuit; & sicut radii Solem in notitiam deducunt, ita Orationes animum. *Clavis pectorum Lingua est*, aperit mentem qui loquitur: Et quemadmodum qui viam ad mare nescit, annem sibi Ducem eligit; Ita qui ignorat mentem, qui Cor indagat, per verba intelligit. Plus quam luculenti testes sumus, quando Scholam hodie nostram in amoris mutui campum & gratiarum amphitheatrum explicuimus. Produxistis imagines N. N. cordis & animorum, & me tot ornastis adfectibus, quot verbis; Toti sinceri; toti Ilypidi, toti mei. Alter altero superior esse voluit, & dulci conflictu nemo vestrum victus est, singuli amorem evicistis. Sileant jam Athenienses annuas amoris ferias, in quibus Amicos amicis simulachra amoris mittere solenne fuisse legimus: Coloribus illi divites animorum ty-

pos donare potuerunt; Vos ipsos animos obtulistis. Accipio gratissime nobilissima munera & quod *Æschinii Socrates* hoc vobis polliceor, vobis vos meliores restituum.

Nonus Modus.

9. Quando orationem incipimus aut per *extenuationem* nostræ facultatis & ingenii, aut à *magnitudine rei*, de qua dicendum est, aut ab *excellencia Personæ* coram qua aut de qua dicendum; sive id fiat separatim ab his singulis, sive ab omnibus simul: Et ex occasione *generalem discursum* aut de *tenuitate dicentis* aut de *beneficii magnitudine* aut de *excellentis Personæ* laude facimus. Possum etiam ab optatione & voto Orationem dicere; optando mihi aut felicitatem alicujus, aut copiam & suavitatem omnium simul Oratorum ad explicandum animum meum, & postea subicere rem meam de qua dicere institui.

EXEMPLUM.

Si quis deberet nomine Reipubl. Regi gratias agere & gratulari pro debellato hoste, posset ab extenuatione

tione sui & à magnitudine beneficii præstiti Reipubl. ex personæ conferentis excellentia sic discurrere.

E L A B O R A T I O.

Publicæ interpres lætitiæ & quasi omnium lingua ad tuam Majestatem missus venio; ut singulorum animos ad Majestatis tuæ pedes explicem & deponam. Felicitas fateor est tot cordium, Atlantem fieri, sed metus & sollicitudo me revocat, ne aut ob magnitudinem oneris, obsequium tenuitate corrumpam: aut ad hoc officii minus idoneus anxia hærenteque devotione gravatus in præsentem delinquam Majestatem. Quod enim jam ex orbis Comitio dari potest ingenium, quod Eloquentia sua ad nominis tui altitudinem assurgat; aut cum id non possit, saltem ad parem meritis venerationem & gratias se demittat. Evicisti obsequiorum nostrorum abundantiam, & immortales alias gratiarum horti, in tuis beneficiis nobis deficiunt: Nec de divite inopum penu usitatum illud (agimus gratias) nisi per violatam beneficii dignitatem possumus expromere: ita

Gratiarum A-
ctoria.

omnis facultatis potestatem debiti
 abstulit magnitudo. Voluimus col-
 latum Reip. à Tua Majestate benefi-
 cium in nostri adfectus pignus præ-
 sentare, & è benefactoris (ut fieri
 amat) ærario nostra redimere debi-
 ta; sed novo rursus miraculo expe-
 rimur plus pictorum tabulas, quam
 mentem posse humanam; quod il-
 læ orbem referant, nulla veri inju-
 ria, aliqua molis: Hæc tuæ Majesta-
 tis in Rempublicam meritorum ma-
 gnitudinem ita in summam cogere
 non possit, nisi & amplitudinem at-
 tenuet & veritatem roinat. In his
 tamen gratitudinis nostræ angustiis
 illud solari debet, quod hanc vobis
 magni Principes à natura impostam
 necessitatem videamus, ut esse non
 possitis, nisi profitis: & sicut sidera
 lucem habent ut effundant, ita vos
 dotes & animos benevolentia ple-
 nos ut communicetis. Cum vero
 plurimis meritis hominum obliga-
 tis voluntates, hoc rursus vicinum
 vobis cum Deo est; par recipere non
 posse, & in gloriæ stipendium ex be-
 neficiis dumtaxat sumitis, dedisse.
 Vix dum in Regem nostrum ac Do-
 minum ex orbis judicio liberis suf-
 fra-

frangi electus fuisti, nondum Majestatis aurum capite indueras & jam Te salutis publicæ ac felicitatis Parentem sensimus; agnovimusque luculentissime in tuo nomine tantum à virtute muneris, ut regni famam gubernaret, animos in spem erigeret, cives securitate, hostes terrore percelleret. Et quis non cohortuit Sereniss. Rex ad primas perduellis Moschi irruptiones: postquam tot annorum pacem in bello nobis fabricando posuisse audivimus, tot valentes undique ex orbis regionibus populos, immensis stipendiis collegisse, belli molem jam extra suarum fines provinciarum exportavisse in Regni partem & ferro favire & igne, fossas novo gentis artificio induci, delinari valla, erigi propugnacula, montes tot castris jam instructos, vias passim densis cratibus septisque impeditas? Ferale diluvium Patriæ incumbere ominabamur, & de coactis tantoturbine nubibus, ingentem sanguinis pluviam, aut aliquam provinciæ ruinam timebamus. Cum ecce Tu serenum sidus oriri cœpisti & simul diem facere; vix solium ascendere

& tuos conservare: Ut curantibus
 Tuam fatis gloriam occulte, hostem
 quoque tuæ laudis operarium fuif-
 se viderimus. Quando enim tot ex
 orbis provinciis manus comparasse
 recordamur, vel hoc nomine factum
 concludimus, ut per Te in illo Or-
 bis vinceretur. Ivisti in persona ad
 eam partem Regni, ubi dolor erat,
 & si quidem jam Cor & anima Rei-
 publicæ palpitabat anxie, ibi sangui-
 nem & auxilium contra metum &
 stuporem suggessisti. Eugebantur ad
 adventus tui famam, quæ prope in
 proclivi erant, & terra illa vires sibi
 sensit cum sacro tuo vestigio impri-
 mi. Tum meliorem Te Reipublicæ
Mercurium diximus, cum quocun-
 que gladium ferres, animi populo-
 rum redirent: meliorem *Persum*,
 cum quidquid calcares in laurum
 cederet. Quis insomnes curas tuas
 Rex Potentiss. satis celebret? Quis
 exantlatas *Cæli* injurias? quis in cæ-
 teris patientiam pro dignitate exag-
 geret? Hoc universum satemur;
 tuis curis nostram quietem; tuis
 vigiliis nostrum somnum; tua in-
 quietudine nostram pacem procu-
 ratam ac fundatam esse. E tuo sudo-
 re

re effloruit hæc palma & gloria Patriæ laurus, qua plerisque nationibus umbram facimus: Ex tua manu, secundum DEUM, desiderata manavit Pax, qua soli fere in Europa felices hac bellorum tempestate fruimur; Tua Virtus, Tua fortitudo, petulanti hostium fortunæ frænus iniecit, ut servire disceret, & cum nostram minuere somniaret, sui imperii portionem haud exiguam prostitueret, ac in redemptionis tributum Regno nostro adnumeraret. Quis igitur nostrum Cor tibi non subiciat? quis magnitudine beneficii & gaudii obrutus eloquentiam deliquium pati non sentiat? Desideriis & votis amor & gratiæ perorant ubi vincuntur, & per me Respublica tuis meritis minor, æternæ tuæ Majestati debito devincta, superos precatur, ut diutissime Te in Regno adorare liceat, &c.

Decimus Modus est.

Quando rem sub *Allegoria* tractamus: hoc est quando accipimus alicujus *Allegoriæ* partes & adjuncta: & singula alicujus rei laudibus vel vituperio applicamus. Hujusmodi

modi *Allegoriarum* occasio, maxime in stemmatibus nobis offertur. Ut v. g. Velles devictum Turcam ab Imperatore Romano describere, posses ex stemmate gentis utriusque *Allegoriam* formare & dicere, quod *Turcicæ Lunæ cornua*, suis decusserit expansis Alis *Aquila Romana*, & in tenebras & noctem suam sidus hoc barbarum compulerit. Curanda autem sunt hic diligenter duo; *Primo*, Ut *Allegorie* accipiantur ex rebus non humilibus sed magnificis; quales sunt *res Cælestes*; *res naturales*, quæ magni æstimantur; *res artificiales*, quæ rariores & celebriores sunt. *Secundo*, Curandum, ut obscura non fiat Oratio: & idèò apertis verbis ac simplicibus permiscenda erit.

EXEMPLUM.

Exemplum 1.

Sit in oratiuncula in qua *Christus* *patiens* sub *Allegoria* apiculæ mellificantis proponitur sic.

ELABORATIO.

Christus
patiens
sub Allegoria
apis
mellis.

Salve magna Cœli Apis dulcissime Servator. Satis superque nobis Te suavissimam esse Apem hi aculei tui probant, quos fronti tuæ defixisti;

si; ut tibi aculeos, nobis mella relinqueres: deque tuo capite favum salutis faceres, in quo tot dulcissimi nectaris cellulæ, quot perforatæ spinarum aculeis rimæ essent. Horruimus hætenus cognominis illius vilitatem, quando Te vermem & non hominem vocasti: quasi magnus superbusque titulus esset Deo homini, hominem vocari; Nunc autem, cum non quemque inutilem abjectumque vermem, sed apem Te esse circa Caput densissimis aculeis edocemur: amamus in tam vili nomine suavitatem, satisque jam mellis ad animæ pabulum à Te nobis paratum arbitramur, cum sic Te vocasti. Sed Tibi magnæ Api parum hoc fuit, nisi nobis plus, de tuis doloribus mellis faceres, ut non tam vocula quam fructu Te nobis Apem probares. Ergo in hortum *Gethsemani* primum volasti ut eo loco redemptionis mella colligere inciperes, nec alibi dignius quam in horto apis caperere; inde Te parricidarum crudeles manus, tamquam ventorum tempestates, ad iniqua iudicum subsellia, cæteraque supplicia asportarunt; & tamen quasi
prata

prata quædam nactus esses, ita ibi mel salutis fecisti, ubi felle acerbissimo pascebare: Nec vero hæc deformia in vultu tuo sputa contemno; quia suavissimi oris tui contactu, in suavissimum nectar sunt conversa: nisi aliquis forte credat Apis Paradisi, in ore tuo aliquid quod mel non esset, esse posse. Vulnera quoque tua non aliter aspicio quam in tanto alveari, id est, corpore tuo magna foramina, è quibus hyblæo nectare quovis gravior sanguis promanavit. Ita enim suavissima Apis etiam sanguinem tuum mel facis, memorque te esse florem, de Te ipso mel legis. Merito dulcissimus vocaris Salvator; quandoquidem Te undique sanguine quasi suavissimo nectare perfudisti: & quod de *Terra promissionis* narratur, melle atque lacte affatim de tuis vulneribus manante, totus immaduisti. Caput tuum plenum rore, sic in pectus demissum index est, multum divini mellis in tuo pectore esse, indeque suave animæ libum peti oportere. Curemus ergo ô inutiles tui placida Apis fuci, ut laboris ignari, parato à Te melle de tuo pectore perfruamur.

Alius

Alius nobis uberior favus non erit, quam is quem in corde tuo hastâ perforato, tuus ille amor magnus mellis artifex aperuit. Aculei hi tui nihil terrebunt, quos tu sanguine capitis tui imbuiſti, ut nulli terribiles essent. Denique juvat ad tuum mel, ô suavissima Apis, etiam per aculeos pervenire.

EXEMPLUM ALIUD.

Sit in illa Oratiuncula in qua ^{Exem-}Christus patiens sub *Allegoria* horti ^{plum 2.} vepribus confiti proponitur. Sic :

ORATORIE.

Ave delicate animarum Hortule, ac veprium corona, tanquam armato quopiam firmatoque septo admodum munite: Fideliter hactenus claudebaris, nec ulli omnino interior opum florumque tuorum copia & pulchritudo undecunque aperta fuit: Nunc primum ad Te tot januæ quot vulnera patuerunt: per quæ tota florum tuorum pulcherrima forma, clarissima à quolibet potest videri. Mali agricolæ Judæi, omnia tua membra in pulchro corpore ararunt: ut virtutum lilia, reliquaque animi decora, in Te non tam

Christus
sub Allegoria
horti.

tam plantarent, quam plantata aperirent. Vultum quoque tuum omni prato amœniorem, turpilaborum pectorumque fimo commaculant; ut inde fœcundi aureæ gloriæ manipuli, hilari olim ubertate mererentur. In manu vero tua, in illo nempe tam amplo divinarum virtutum perenniumque Nardorum arvo, levem plantarunt arundinem, quæ, ut ut nihil præclari habeat, contentu tamen tuo nimium floret & damnato ad vilitatem vanitatemque homini imperia & regna parit. Pulcher in ore tuo livor violarum colorem præfert; factæ toto in corpore maculæ, majorem quolibet Amaraco inhalant odorem; & quot rubicunda vulnera, tot veluti pulcherrima in novo Horto poma virent vernantque. Hæ quoque ah nimium duræ immanesque virgæ, quæ te auream Vitæ Arborem cæciderunt, cruore tuo tanquam fœcundo rigatæ imbre, in nova germina pullulavère, fructumque grandem animarum affatim protulère: ut non jam rudium immaniumque virgarum, sed nobilium palmarum; sed pulcherimarum laurearum habeant

beant Majestatem. Botri loco Cor-
tuum pono, è quo duo optima ani-
mæ vina, sanguis nimirum & aqua
tam largo flumine manârunt. O
Hortum tanta fructuum florum-
que varietate fœcundum! O vi-
neam hac aurea ubertate ornatam!
Parco nunc tuæ crudelitati barbara
carnificum furia parco! pulcherri-
moque huic Horto meo veprium à
te super injectam molem, non adeò
graviter fero; siquidem inde arma-
tum tutumq; vallum ac munimen-
tum Horto meo paratum animad-
verto. Flore beate! Hortule flore!
& ne quid à me quoque Operarum
requiratur, hanc meam tanquam
exiguæ aviculæ cantilenam in Te
audiri admitte.

EXEMPLUM ALIUD.

Sit in illa Oratione gratulatoria Exem-
Novi Anni, in qua Annus sub *Alle-* plum 3.
goria maris proponitur: sic v. g.

ORATORIE.

Anno velut Mari committimur, Gratula-
per tot undas vehendi, quot dies; toria
per tot fluctus & procellas, quot Novi an-
horas & momenta. Ecce ad por- ni sub
tum adhuc & prope littus consisti Allego-
mus; ria Ma-
ris.

mus; quidni, quod prudentiores
 Nautæ in consiliis habent, votis ve-
 la instruimus, ducem itineris coele-
 ste sidus intuemur? Magnetem cur-
 sus magistrum expeditimus. O Au-
 guste temporis & fortunæ Impera-
 tor; qui educis de thesauris ven-
 tos, lenem favoris zephyrum adspi-
 ra! aut si mavis nobilem gratiæ tuæ
 Favonium, ut ficcis oculis monstra
 natantia, decertantem Aquilonibus
 Africum, naufragos fluctus, sono-
 ras tempestates, & si quos alios oc-
 casio objecerit scopulos, felici pro-
 gressu transeamus. Sed quid undas?
 quid procellas perhorrescimus? Cœ-
 lestem hodie Cynosuram, nomen
 JESU accepimus; non mergendi
 certò si pietatem pectoris in Magne-
 tem adhibeamus: mugiat procel-
 la & madidam minitetur mortem!
 JESUM voca; vita est, sedabit.
 Misceant Cœlum Terramque Ven-
 ti! JESUM aspice & obmutescant.
 Diem eripiat Tempestas & *Ponto*
Nox incubet atra! JESUM intuere,
 Lux est, fugabit. Irruant Balenæ,
 & Cete grandia, aut si quod mon-
 strum Mare parturit crudelius! Ad
 JESUM curre, Asylum est, tuebi-
 tur.

tur. Melius cum J E S U quam sua fortuna C Æ S A R navigabis, & quasi ferres Halcyona, quocunque ratem direxeris, malaciam facies. Quis enim saluti nocere præsumat, ubi salutis tuæ custodem ipsam salutem viderit. Ite felices temporis Nautæ, & jam decisis rudentibus, mergite remos, transcendite fluctus, subigite procellas; cursus ego vestri me focium porrigo & votis meis ac desideriiis J E S U M itineris annui Rectorem ac portum non magis exopto quam exoro.

C A P U T III.

De Orationibus Sponsalitiis.

Tanta est Orationum prodigalitas, quibus Nuptias exornant hocce seculo, ut in Catalogum redigere fere operosum sit. *De quadruplicibus* hic agere tantum est animus; nempe de SPONSALITIIS; de NUPTIALIBUS; & EPITHALAMICIS deque MUNERUM OBLATORIIS: Nam Orationes vel hæ celebriores sunt, vel ad eas Sponsalitiæ quæ dicantur. cæteræ revocantur. Jam vero *Sponsalitiæ* Orationes illæ dicuntur, in quibus

bus Sponsa à Parentibus impetratur, vel per amicos Sponsi, vel aliquando per ipsum Sponsum: & Parentes vel patroni Sponsæ respondent; vel promittendo; vel negando, vel differendo. Sit itaque

Q U Æ S T I O I.

Quomodo conficiatur Oratio in qua petitur à Parentibus vel Patronis Sponsa per amicos Sponsi.

Petiturus
Sponsam
notat.

1.

2.
Obser-
vet ad
hæc.

1.

2.

3.

Qui petiturus est Sponsam à Parentibus vel Adfinibus vel Patronis, debet *Primo* invenire *Rationem* unam vel plures, quibus dicat Sponsum esse inductum ut hanc conjunctionem desideraret; *Secundo* *Inventas Rationes* debet aliquo modo ex supra dictis decem disponere: Hæc tamen puncta observet præcipue, *Primo* *Rationes* tales inveniat; quibus facile animum Parentis vel Adfinium Sponsæ conciliare possit & ad Connubium permovere. *Secundo* Pone laudem Sponsæ & Parentum ejus à familia, à virtutibus, &c. *Tertio* Exponat quis sit sponsus, quo genere, quibus dotibus, virtutibus, meritis ornatus: breviter quidem si notus

notus est, latius autem si ignotus. *Quarto* Explicet quo adfectu & desiderio ad hoc Conjugium feratur, quam magno, quam iusto, quam perpetuo. *Quinto* Si differri non placet, petat promptum ac determinatum responsum: Si vero placet differri, dicat quod Sponsus velit dare suorum morum & animi experimentum. Solet etiam fieri indolis & possessionum Sponsi mentio, sed communiter hoc punctum privatim tractatur.

Observe quod si aliqua alia puncta occurrant, quæ in argumentatione commode exprimi non possunt, debeant conclusioni subjici.

Ejusmodi Oratiunculas facile conficies, si ad jam dictos modos decem fueris attentus. Ego ut Te vel leviter manu ducam, aliquot Praxes hic dialectice dispositas subjicio, quas Oratotiæ vertendas tibi relinquo.

P R A X I S P R I M A .

Virtus speculum interioris hominis est: & Magnes non oculos tantum, sed pectora & voluntates aliorum ad se inclinans. Ast in Tua
N. N.

Praxes
aliquot.
I.

N. N. domo est virtus. Ergo inclinant & oculos & voluntatem Domini N. N. Majorem exorna *Ratione* aliqua vel Similitudine. *Minorem* proba ex laude familiæ ejus, quem petis. In *Conclusione* pete ut annuat voluntati inclinatæ: & si qui adfectus & officia occurrent, ibidem pone.

PRAXIS ALTERA.

2. Vulneri suo quisque medelam quarit; Cervus telo faucius ad herbam *Dictamum* natura docente festinat: Hirundo *Chelidonium* inquit, ut oculos recuperet. Vulneratus quoq; est ab amore domus tuæ Clarissimus Dn. N. N. & maxime à filiæ tuæ dotibus; quam Oculum & pupillam oculi sui nominat. Igitur remedium petit vulneri cordis. Et quia in Amore idem qui facit vulnus, sanat; In domo tua à Te Nobilissime Domine suppeticas rogat, succurres ei pro tua gratia.

PRAXIS TERTIA.

3. Ignis & Amor in hoc conveniunt, quod aliquandiu latere possint, sed tandem debeant erumpere. Fuit Amor pridem in Corde N. erga te

te & domum tuam N. Accendit eum claritas Majorum tuorum & familiae nobilitas & virtus tua & virtus filiae tuae. Latuit haecenus, sed jam per nos ecce manifestatur: atque ut fomentum in domo tua per gratiam tuam inveniatur, orat.

PRAXIS QUARTA.

A veritate non aberrarunt illi, qui Amori Citharam dederunt, & alterum *Orpheum* nominarunt: Non quod Sylvas & Saxa in Urbes & communitatem convocet, ut ille, sed quod suavi melodia & concentu animos & corda in pulchram amicitiam connectat. Ludit hic Amor Nob. Domino N. & quidem suavi concentu virtutum tuarum N. N. Majorumque tuorum, praecipue Avi M. Proavi, fratris, &c. Igitur hoc concentu victus, merita domus suae cum meritis domus tuae, Virtutes suorum Majorum, cum virtutibus tuorum Majorum conjungere desiderat; atque ad eum Cor suum cordi tuo subicere per nos petit ut sibi liceat.

PRAXIS QUINTA.

In hominum notitia habitare &
I fama

5.

fama ita pulchrum est, ut generosæ mentis possessores universas inter curas hanc principem numerent & in votorum culmine portent. Hinc & Romanus ille crystallinam domum, vitreos parietes & perspicuos habere optabat, ut velut in Theatro & cognitione omnium viveret. Sed quid opus est crystallo? res cum virtute gestæ pro Ecclesia & Patria clarissima specula sunt, quæ nobilem familiam tuam N. in omnium pridem cognitionem deduxerunt; deduxit N. hoc cum consideraret Nob. Dominus N. maturo secum consilio conclusit, meritorum horum particeps fieri, atque ideo ut hæc illi fortuna contingat per nos enixe postulat.

PRAXIS SEXTA.

6. Amicum sibi sincerum & socium reperire inter labores & curas gravissimus est. Nam & quæri sapienter debet & inveniri vix aliquando inter mille solet. Ideo & prudentes antiqui, quærenti Amicum tabulam proponebant, in qua Cor inter oculos, lampades, & stellas depictum esset, cum hac inscriptione;
Vide

Vide Cui : quasi monebant, Amicum quærere, esse, Cor velle tradere. Sed hic *centoculum Argum* esse oportere nec unam *Diogenis* lucernam, sed mille accendendas, imo cœlitus lucem petendam, ut satis cautus & felix inveniatis. Non temere, sed maturatione deliberatione rem exegit Dominus N. antequam nos ad Te Domine N. mitteret; ut hoc grande munus, Cor suum in domo tua posset deponere, atque nobilem thesaurum, amicum perennem invenire. Persuasit hoc illi virtus familiarum tuarum, virtus tua &c. Ut ergo desiderio illius annuas, & nos petimus.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo Oratio facienda sit in qua Sponsus ipse Sponsam petit.

Hæc Oratio eodem modo disposita debet, quo & alia; hæc enim puncta in ea observanda sunt. *Primo*, ut reddas Causam, cur eam conjunctionem desideres. Causæ autem plerumque sumuntur ex laude familiarum Sponsæ & parentum ejus. *Secundo*, ut magnitudinem adfectus declares, quo ad eam conjunctionem

Sponsus ipse petiturus Sponsam.

nem traheris. *Tertio*, si ignotus es, qui Sponsam petis; manifesta conditionem tuam & possessionem, modeste tamen: si notus es, fac idem sed brevissime. *Quarto* si placet differri responsum, dicas te ex dilatione non offendendum; si verò non placet, pete responsum quantociùs. *Quinto* Omnem gratitudinem & ad omnia obsequia animum paratum offer: Et ut Verbo me absolvam: In Oratione ejusmodi dicendum est, quid petas, quare, quis vel à quo missus & quanto adfectu.

Praxes vel similes, vel eadem, quæ jam datæ sunt, hanc Doctrinam illustrant: tantum ibi alieno fit Oratio nomine, hic proprio.

Q U Æ S T I O III.

Quomodo facienda sit Oratio in qua respondetur Sponso vel Amicis ejus petentibus.

Respon-
soria ad
petito-
riam
Sponsi.

Qui respondere volet, sive concessurus, sive dilaturus, sive negaturus; hæc debet puncta exprimere. *Primo* dicet, sibi summe gratum esse adfectum petentis & se merito jure ad compensationem teneri. *Secundo*

do Laudes suas & merita modice & modeste extenuabit. *Tertio* Si Sponsus notus est; dicat merita ejus & sibi & omnibus aliis perspecta esse: Si vero ignotus fuerit, dicat, se minime dubitare de ejus dignitate & excellentia: atque plurimum se ei debere, quod è longinquo venerit, ut studia sua & officia offerret.

Quarto Offerat gratum animum etiam Amicis ipsis, qui à Sponsò missi fuerunt, & eorum gratiæ se quoque commendet. Præter hæc puncta, si *Concedere* voles quod petitur, *Quinto* dices Te concedere & in parte felicitatis futurum tibi adventum Sponsi; quem proinde invitabis, ut domi Tuæ imposterum siquidem elegit, tamquam Amicus & domesticus agere velit. Quod si

vero *Differre* volueris; dices Te paratum quidem esse ad omne obsequium, rogare tamen ut absque offensa rem differre liceat & maturiore consilio digerere; siquidem hoc certissimum futurum est quod fata ordinaverunt. Quod si *Negare* vo-

les, præter supra dicta puncta, hæc *tria* maxime observa: *Primo* liberius Sponsum à virtutibus & meri-

Concessurus
notet.

Dilataturus.

Negaturus.

tis lauda. *Secundo* Causas da quare neget, tales tamen quæ Sponsum non offendant: Sumuntur vero hæc passim vel ex alia intentione Sponsæ vel ex ordinatione divina. *Tertio*, Roga ut hoc fiat sine læsione amicitia, & offer obsequia tua Sponso, Proci, atque Amicis pro omni alia occasione.

Pono *Praxes* Dialectice dispositas, quas ubi placuerit Oratorie vertes.

Praxis
Concedendi.

PRAXIS CONCEDENDI

Prima.

Prima.
Major.

Jure hospitalitatis apud eos qui humanitatem colunt, debet gratus esse, sacer & acceptus omnis quidem hospes; Ille tamen qui cum nova amicitia, novo domus ornamento venit, & cum gemma singulis optanda non potest non esse gratissimus, etiam ei apud quem crudeliores mores humanitatem non nihil libaverunt. *Ratio est*: Quia, qui Amicitiam offert, adfert solatium & senectuti parentum & amicorum desiderii & filiorum votis ingens &c.

Minor.

Sed Vos Nob. Domini cum nova Amicitia N. in domum meam veni-

venistis, & in benevolentia, erga me
servum vestrum, plane prodigi, ad-
firmatis, & Vos & Eum maxime,
cujus nomine venistis, meis meritis
& virtutibus provocatos esse. Uti-
nam esset aliquid in me & domo-
mea, quod tantorum virorum oculo-
s & corda posset advertere. Lætor
tamen Nobilissimo Domino N. ali-
quid in me placuisse, & hunc adfe-
ctum quem mihi domuique meæ
offert, libenter accipio, ejusque
voluntati respondere paratissimus:
ratus domum meam tanti viri
dotibus & virtutibus consecratum
iri. Cæterum oro enixe, ut Domi-
nus N. si quidem ita satis placuit, ad
me & domum meam, jam non ut
nobilis Hospes, sed ut singularis Am-
micus, aut filius potius imposterum
divertat.

Conclu-
sio.

Secunda.

Et laudare adfectum Domini N. *Secunda.*
& me domumque meam felicem
hodie prædicare debeo. Orbi enim
notum est, quantæ familiæ & quan-
torum Parentum homo suas virtu-
tes & monilia in domum meam in-
ferre desiderat, prout ex vestris ver-
bis

bis N. N. intellexi; Cæcus sim, si ornamentum non videam, quod ex utriusque domus conjunctione confurget; Barbarus, si tantum Domini N. adfectum non admitto: Invidus mihi ipsi & domui meæ, si huic fortunæ fores & ostium non aperio. Veniat Dominus N. ut Amicus & filius noster, siquidem Deo, siquidem illi placuit, & nostram domum suis meritis & dotibus exornare pergat. Unicum nostræ senectutis fulcrum erit, & solatium ingens. Vos vero N. N. qui tantæ felicitatis authores esse cœpistis, gratia vestra & adfectu singulari adestote. Vobis ego & domus mea, æterno gratiarum vinculo obligabimur.

PRAXIS DIFFERENDI.

Praxis
Diffe-
rendi.

Non soli vos limen domus meæ intraſtis N. N. vobiscum venit latitia omnis & ipsa fortuna, nobile & aureum vinculum manu offerens, quo corda & domus nostræ in perennem concordiam colligentur: Et non gaudeam, quando Dominus N. tot Majorum suorum, tot sua merita hic deponere, & apud me desideria

ria sua coronare desiderat. Utinam aliquid in me aut domo mea esset, quod hunc animi impetum Domino N. succendere potuisset! Sed cum nihil dignum videam, adfectum tamen & voluntatem meam petitioni Domini N. inclino: Deum ter O. M. precor, ut, felix principium, felici exitu definiat. Vobis N. N. immortales gratias refero, pro favore, adfectu, læritia, cujus Authores venistis, oroque enixè, ut mille salutes Domino N. à me dicere dignemini; postulantes, ut deliberationi aliquod tempus concedere non gravetur: Magna quippe, magnis sunt incipienda consiliis. Erit utique hoc certissimum; quod ad amantinis libris Fata futurum inscripserunt: nec voluntati divinæ ulla mora temporis resistet.

PRAXIS NEGANDI.

Et hoc mortalitatis infortunium Praxis est, quod fortunæ frequenter occidit. Negandi. ultrò Dominos, fieri non liceat: debeamusque inviti interdum felicitatem è gremio ejicere. Est Altior supra nos Potestas, quæ cogitationes & voluntates nostras

I 5 ordi-

ordinat, ut nostrum saepe numero tantum proponere sit, Illius proposita disponere. Nonne felicissimus ego hodie sum, ad quem Dominus N. omni ex parte, sive Majores spectes, sive ipsiusmet studia & merita, Nobilissimus divertit, ut aeterno fœdere domum meam tantarum virtutum heredem faciat. Sed ecce jam aliter cecidit alea; aliter Deus, qui disponit omnia, disposuit. Quare si Domini N. voluntati hac in re respondere non possum, pro alia omni occasione obsequia mea & studia domus meae, pro hoc favore & honore offero: enixe simul precor, ut pristina gratia me excidere non sinat. Vobis etiam N.N. pro obsequiis & studiis vestris, aeterno me compensandi debito obligatum profiteor.

QUÆSTIO IV.

Quomodo aliqua alia Orationes parantur spectantes etiam ad Sponsalia.

Aliquæ Multæ sunt alia Orationes quæ
 Alia Orationes haberi solent à modernis Politicis
 rationes ante & post Sponsalia: Sed de omni-
 quomodo perf. bus dicere non est necessarium; eo
 ciantur. quod vel similes sint prædictis, vel
 ad

ad eas pertineant, de quibus jam sumus dicturi. Nam *Gratiarum Actio* pro promissione; utique ad *Gratiarum Actorias* pertinet. *Significatio de adventu Sponsi*, utique spectat partim ad *Salutatoriam*, partim ad *Petitoriam*: quia in illa, nihil aliud agitur, nisi salus dicitur à Sponso, & ostenditur fervor durantis desiderii; deinde facta mentione temporis, petitur nomine Sponsi, ut actus ille utriusque domui honorificus terminetur.

DE DESPONSATORIIS

Orationibus hoc habe.

Desponsatio est, cum jam mutua Despon-
promissio fit futuri Matrimonii; satoria.
præsentibus Amicis utrinque & testibus: Certa que pacta & leges ex utraque parte intercedunt. In Oratione ergo desponsatoria hæc puncta exprimimus *Primo* Explicamus Dei nutum & lætitiã Amicorum Sponsi, qua hanc futuram conjunctionem prosequuntur. *Secundo*. Exponimus adfectum quo omnes eam optant, & gratias agunt Parentibus & Amicis Sponsæ, pro hac in se propensione. *Tertio*, Ominamur quod

decus, quod solatium inde in utramque familiam sit venturum. *Quarto* petes ut gratiæ promissæ Confirmatio in conventu tot illustrium virorum & Amicorum peragatur. Eiusmodi Orationes vix differunt ab iis; in quibus Sponsa petitur: nisi quod ibi coram Parentibus aut Adfinibus Sponsæ fiat; hic vero coram Amicis utriusque partis, & quod hic petatur promissæ gratiæ confirmatio ultima: Quare Praxes superius dictæ facile hic accommodari possunt.

Nota.

Est alia Oratio in qua solet petere facultatem Sponsus devovendi se in famulum Sponsæ; aut se ultro devovet, in obsequia illius. Hanc construendo hæc exprime puncta. *Primo*, Expones adfectum gratitudinis ob factam promissionem: & quam Te lætum, quam felicem hæc promissio fecerit, explicabis. *Secundo* Ages gratias quod Te dignum famulatu suo habuerit, & rogabis, ut imperare Tibi quam plurima velit, ut animum tuum ei obsequiis tuis possis aperire.

P R A-

Eccl. 6.

Cofiodorus in
Epist.

P R A X I S.

Et me copia gaudii verborum facit inopem; nec possum eloqui, quæ lætitiæ pectus meum inundaverunt, ubi precibus meis locum apud Te concessum video, & me nobili promissionis debito obligatum. Illud gaudio identidem sufficit, quod servus tuus esse cœperim: Hoc dulce nomen ante omnes titulos cordi meo vicinius est: hoc euntem, hoc sedentem oblectat. Cujus dignitatem ut jure portem, & jure portare merear, unum oro, ut audacter imperes, & certissimo imperia ante vitam mihi esse experieris.

Oratio
qua se
devovet
Sponsus,
Sponsæ.

SENTENTIÆ VARIÆ

His materiis servientes.

Eccl. c. 6. *Qui invenit Amicum, Thesaurum invenit.* Applica, invenisse sibi videtur Dominus N. in domo Tua Thesaurum, morum, virtutum, stemmatum, splendorum, charitatis.

Oratoria
Supel-
lex.

Cassiodorus in Epist. *Sine Amico omnis cognatio est tedium, omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio, omnis vita tor-*

mentum; sine ejus solatio vivere est Cassiodorus in
mori. Epist. Ovidius.

Quidquid Amor jussit, non est con-
temnereturum.

Gubernatores accommodant se ven-
torum mutationibus, & viri sapientes
adfectibus. Stobaeus.

Amor est latens ignis, gratum vul-
nus, sapidum venenum, dulcis amari-
tudo, delectabilis morbus, jucundum
supplicium, blanda mors. Petrarcha.

Quod est in Navigio Gubernator; Philippus
quod in Civitate Magistratus, quod
in Mundo Sol; hoc inter mortales est
Amor, Navigium sine Gubernatore
labascit; Civitas sine Magistratu peri-
clitatur; Mundus sine Sole obtenebra-
tur; & mortalium vita, sine Amore
vitalis non est. Tolle ex hominibus A-
morem; Solem è Mundo sustulisti.

Vt vincula ex commissura vires ac-
cipiunt, sic ex consensu Viri & Mulie-
ris familiae status. Augu-
stinus.

Amicitia est divitibus pro gratia; Petrus.
pauperibus pro censu; Exulibus pro
Patria; imbecillis pro virtute; pro me-
dicina egrotis; mortuis pro vita.

Amicus est anima dimidium. Horat.

Nullus est amico jucundior posses-
sio. Canic.
Gracius.

Quo

Idem.

Petrae.

Idem.

Idem.

Idem.

Plutar.

ign.

Nazian-

zen.

S. Greg.

Borea.

Hieron.

Cato.

Arist.

Tyndim.

m.

Adagiū.

Arist.

asud

Dion.

Lebr.

Arist. l.

Re. c. 20.

Eurip. in

Trea.

- Idem. Querendus agro Medicus est corpori
& ægritudini mentis amicus.
- Petrarc. Fama præsens, absentes parit amicos.
- Idem. Si amicum invenisti, magnas te di-
vitiis invenisse scias.
- Idem. Magnus thesaurus, est amicus.
- Idem. Cui Amicus abest, manui ei dexte-
ra & oculus abest.
- Plutar. Amicus magis necessarius est quam
ignis & aqua.
- Nazian- Amicitia, que disjuncta sunt, pro-
zen. pinqua efficit.
- S. Greg. Amicus animæ custos.
- Borea. Amicus in pectore queritur non in
atrio.
- Hieron. Amicus est alter Ego: igitur qui
amicum non habet, se non habet.
- Cato. Anima ibi plus est ubi amat, quam
ubi animat.
- Arist. Arma potentissima sunt hominibus
Virus.
- Tympius. Quatuor abscondi non possunt; A-
mor, Tussis, Ignis, Dolor.
- Adagiū. Unus Homo, nullus Homo.
- Arist. Amicus est anima in duobus corpo-
ribus una.
- Dion. Non est Amicus qui sempiternæ non
Læty. amat.
- Arist. l. Non est Amicus quisquis amare
Rb. c. 20. Eurip. in
Troa. desinit.

Amicitie immortales, mortales vero inimicitie esse debent. Livius.

Amore conciliatur Amor: Magnus amoris Amor. August.

Dogma nature est ut amatus ames. Nazianzen.

Ostendam Tibi potissimum remedium Amoris, ut ameris amam. Seneca.

E X E M P L A

Et Alia Supellex.

Catena, pedica, manicaque sunt Pierius. Symbolum vite conjugalis. Applicata; Dominus N. non refugit hæc vincula dulcia, sed appetit.

Vxores sunt aurea compedes rationis et adfectus, Seneca, in Dial.

Parthenica Sodalitas in collegio Romano habuit in Symbolo suo CATENAM. Petrarcha.

NAM ex annulis non nexis sibi invicem, sed secreto complexu à superstante magnete compositis. nam Magnes primo attrahit anulum ad se, anulus vi attractiva imbutus, trahit secundum, secundus tertium; et sic fit catena sine nexu connexa: Lemma fuit: ARCANIS NODIS. Applicata; potentem Magnetem Amorem esse; qui corda hominum arcanis nodis connectit, & ad se pertrahit.

Soda-

Idem.

Sodalitas Mariana aliud Symbolum habuit; Columbam odore persusam, quam gregatim aliæ insequabantur: Columcum Lemmate: IN ODOREM. ba.

Sodal.
Mari.
Symbol.
Colum-
ba.

Emissa enim una odorifera columba, plurimas adducit. Applica Te odore famæ, virtutis, Dõmini N. adductum esse.

Idem.

Due faces vinculo colligatæ, sunt Amoris mutui indicium. Significatur etiam per Lyræ Amorem, quia debet esse concors. Lyræ autem ea vis est, ut non solum Alexander ludente Timotheo; sed & saxa paruisse, ludente Amphione, dicantur.

Plato.

Amorem magnum Deum esse, dixit, & omnipotentem: quippe cui nec Hercules resistere potuit; & cujus famulum se esse Socrates ex Delphico oraculo Sapientissimus publice professus est. Et quid non vincit Amor? Applica, & Te ab Amore devictum in Dõmum D. N. opima Spolia Te & tuos Majores deferre.

Ravissus
lib. 7.

Apud Athenienses Amori in eodem Templo cum Pallade Sacra fiebant: Nimirum ut Sapienter ames non temere; amare enim & sapere vix Deo conceditur.

Tem-
plum A-
mori ac
Palladi
com-
mune.
Fidei
imago.

Romæ Imago Fidei sic fuit expressa:

Ab

Ab una parte stabat *forma Viri*, cui Guliel. Choulius de Imag. Deo, & nat. Gall. nomen erat adscriptum HONOR. Ab alia parte *forma Virginis*, cui adscriptum erat nomen VERITAS. Hæc autem Honori manum porrigebat: Inter has duas statuas, media stabat alia, cui nomen adscriptum erat AMOR. *Applica*: Hæc duo esse quibus Amor supervenit, nempe *honorem natalium*, & *Veritatem adfectus*: quæ duo cum Dominus N. habeat, & in Domo D. N. esse agnoscat, *tertium*, Amorem videlicet supervenire desiderat.

Amicitia
pomo
lucrata.

Mater dedit filio *tria poma*, ut *Tympius*. hunc instrueret quem eligere amicum deberet. *Hunc nimirum qui traditum sibi pomum æqualissime divideret*: Nam qui sibi majorem sumeret partem, hunc utilitatis suæ studiosum fore putabat: Qui sibi minorem accepisset partem & filio reddidisset majorem, hunc Adulatorem: qui æqualem sibi & filio sumpsisset, hunc verum amicum & sincerum. *Applica per Rejectionem* arguendo temeritatis, quod Amorem pomo lucrari vellet: Non sic Dominus N. Cor, *Se, Sua offert.*

Sylla.
Felix.

Lucius Sylla cognomine *Felix* hoc *Plutar.*
pri-

primum inter fortunas sibi esse dixit; quod P. Metellum haberet Amicum. Applica: Dominus Feliciorem se habebit, si apud Te Amicitiam poterit inire.

Plutar. in Apophtheg. Lacenarum Virgo quadam, roganti Virgo. cuidam quam dotem esset allatura, respondit: Pudicitiam, virtutem mihi à Majoribus traditam.

Pyerius lib. 46. Idem. lib. 54. Amor alas habere pingitur, sagittas Amor: item & arcum. Pingitur etiam Amor in una manu pomum habere, in altera papaver; significat jucunditatem fructuosam, securitatem & foecunditatem.

Narratur, olim Amicos duos ad Vulcanum ivisse, postulantes, ut se in unum hominem transformaret & transcuderet.

Nat. Co- mes Myth. 1.7. c.8. Mos antiquus fuit multorum, ut Mos Antiq. nuptias prestantium Mulierum virute comparandas proponerent. Sic Anteus Rex Lydiae filiam suam Alceim victori cursus proposuit: Sic Danaus filias, Pisander Camirensis Sorores, &c.

Nat. Co- mes in Myth. Et Ovi- dius in Metam. Atalanta Iasii Regis filia corporis viribus & elegantia atque pedum velocitate excellens, nulli volebat nubere nisi à quo in cursu esset victa. Multi atten-

attentarunt hæc sponsalia, sed victi ab illa, sicut conventum fuit, in pœnam occisi sunt: Tandem Hippomenes tria poma aurea sumens ex Hesperidum hortis, cum illâ certamen ingreditur, & quoties antecedit Atalanta, toties Hippomenes ad partem pomum aureum projecit, cujus pulchritudine & pretio capta morabatur, & pomum sustulit. Sic ter dum fecit, victor evasit & Sponsam accepit. Applicata; Ludicra esse hæc media quærendi Sponsam.

Pythagoras.

Pythagoras docebat eos qui Amicitiam colere vellent, omnia ad commune conferre debere. Applicata; hoc vult facere Dominus N. omnia quæ à Parentibus decora & à virtute sua habet, ad usum Amicitiaæ ecce confert.

Mos Gracorum.

Apud Græcos & Macedones dum inibant sponsalia, Sponsus & Sponsa debebat panem gladio divisum gustare.

Symbolum Frederici Duc. Julia.

Carolus Fredericus Dux Iuliacensis pro Symbolo habuit parmam, sicut scutum cordibus humanis plerum, cum inscriptione; HIC MURUS AENEUS ESTO. Applicata; omnes nos defendere nitimur ab hostili tempore & oblivione subruente omnia: nullus autem murus fortior est.

Es
co
ne
mi
2. 16.
nat.
infir.
Celtus
jici
Redit.
lib. 6.
antiq.
1. 5.
Alex. ab
Alex. 1. 4. lu
cap. 7.
m
be
in
ab
In Embl.
pru
den
N
M

Est, quam concordia familiarum & conjugum, in quo tot corda connectuntur. quot in amicitiam admittuntur.

Lib. 16. natur. hist. for.

Caelius Rodig. lib. 6. antiq. lect.

Plinius ait reperiri *Arborem* quam **LARIX**. dam nomine **LARIX** que igne non comburitur, quin potius si in ignem conjiciatur ac si esset lapis, ejus flammis resistit; quod experimento probavit *Cesar*, circa civitatem *GeZgobiam*, ibi namque erat *Turris* ex hoc ligno **TURRIS**. confecta, cui ignem apponi jussit & cum flammis undequaque circumdaretur, nullum detrimentum passa est.

Alex. ab Alex. l. 4. cap. 7.

Lacedemonii priusquam ad bellum moverent victimas *Amori* immolabant: Cur non potius *Marti* bellorum *Duci*? credebant *victoriam* in bello *subditorum* potius adfectu quam ab *Armorum* robore dependere. **AMORI** victimæ.

In Embl.

Alciatus pinxit *Vlysses* consilio **ULYSSES**. prudentissimum, & *Græcorum* *Diomedem* fortissimum cum inscriptione **U- NUS NIHIL, DUO PLURIMUM POSSUNT.** **DIOMEDES.**

CAPUT IV.

De Orationibus Nuptialibus.

Oratio-
nes ad
Nuptia-
lia spe-
ctantes.

Post firmata *Sponsalia*, ubi dies Nuptiarum advenit, iterum Orationibus certatur: sed pleræque *Salutatoricæ* sunt; *Gratulatoria*; *Gratiarum Actoria*; quæ proprie ad Nuptias spectant hæc sunt: *Primo*, Est Oratio, qua nomine Sponsi petitur Sponsa ante vinculum maritale à Parentibus vel Adfinibus Sponsæ. *Secundo*, Est Oratio quâ respondetur nomine Sponsæ, sponso. *Tertio*, Est Oratio qua traditur post Copulationem; à Parentibus vel Adfinibus Sponsa Sponso; & omne jus Parentum vel Adfinium in Sponsum transfunditur. *Quarto*, Est Oratio qua gratiæ aguntur pro Sponsa nomine Sponsi. *Quinto*, Sunt Orationes quibus gratulantur Amici & Hospites præsentés. De Singulis distinctè quomodo construendæ sint, quæramus.

Q U Æ .

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio in qua
nomine Sponsi petitur Sponsa ante Co-
pulationem.

Hæc puncta servari solent: *Pri-* Petiturus
mo; Discursus aliquis ponitur, sive Sponsam
de voluntate Dei disponentis omnia, cui ne in minimis resistendum ante Copulationem
est: Sive de lætitia qua perfunditur ob-
is, qui expectatum tempus desiderii servet.
explendi tandem advenisse videt: Sive de Constantia adfectus ac Amoris qui temporis mora, si verus est, intepestere non solet, sed incrementum sumere.

Secundo; Fit applicatio ad Sponsum qui vel voluntati divinæ, à qua ductus fuit in Domum Sponsæ, repugnare non vult; vel latatur tempus venisse quo promissio expletur: vel adfectum habere dicitur æque stabilem ut ante, erga Domum Sponsæ & ipsam Sponsam. *Tertio*: rogatur Parens vel adfinis Sponsæ, ut promissam Sponsam, nunc, quia tempus venit, ei extradere velint, & hoc æternum amicitiae vinculum inter utrasque nobiles familias inchoare. *Quarto*: Offeruntur obsequia

quia & gratia. *Breviter*, optime hæc Oratio confuitur, si in illa revoce-
tur promissio facta Matrimonii; Si
protestatio fiat durantis animi & a-
moris; Si rogetur extraditio Spon-
sæ; si gratus animus offeratur.

P R A X I S.

Gracis
dicitur
Abbe-
ston La-
pis.

I.
Praxis.

Frustra Secretarius Naturæ *Pli-
nius* tantis verborum phaleris *Af-
besti* lapidis constantiam famæ & ad-
mirationi proponit; quod succen-
sus igne semel, imposterum nullo
possit extingui Oceano. Pectus ille
sincero candens Amore vidisset, ma-
gis Amoris ingenium admiratur, ma-
jorem fecisset commendationem.

Profecto *Adamante* scribit, qui
vere amat; nullisque evitandum
machinis gerit propositum, amato
potini: Hoc donec fiat ornis illi fe-
stinatio mora est; omnis expecta-
tio, violentia: Imo pone gladios;
funde maria; explica ignes, & mille
discrimina rerum; per omnia per-
get audax Amor, in amplexum di-
lecti, citiusque volet emori, quam
non pervenire. Recens & Dome-
sticum ante oculos exemplum vide-
re licet in D. N. Domum, ille Tuam
N. ama-

N. amare cepit, cum tua stirpe nobili amicitiam inire petiit: & quid ardentius voluit hastenus quam conjungi? quid sollicitius expectavit, quam eum diem qui summam rerum ferret, coronaret fortunam & desideria felici fine absolveret? Hic igitur cum faustus advenerit & jucunda hospitem comitia id exigere in partem lætitiæ videantur. Dominus N. promissam sibi dilectam, velut eximium & dulce debitum à Te Domine N. repetit. In te solatia & gaudium, à Te tot Amicorum vota pendent & desideria; annuo verbo & diem lætitiæ implevisti: Caterum Dominum N. æternis tibi meritis perpetuo obæratum experieris.

P R A X I S A L I A.

Supra vocem & Eloquentiam est lætitiæ, quâ hodie Dominus N. perfunditur, cum ex hodiernæ diei diu expectata præsentia, tum ex tot Magnificor. Dominorum Illustri hospitem Corona; qui serias amicitia hodiernas & negotium Domini N. inter omnia maximum, præsentem exornare non recusarunt: Amico amplexu excipit omnes & æternum

K sibi

sibi futura cordi hæc tanti momenti beneficia sanctissime pollicetur. Sed ut cumuletur lætitia & culmen accipiat; Tu Author esse debes Domine N. A Te Dominus N. à Te Domini N. N. Amici enixe orant, ut quam sibi dilectam & præ omnibus unicam fata destinaverunt, virtutis & familiæ tuæ splendor suavit, nobile verbum & gratia tua promisit, ei nunc in æternam fidem & amorem porrigas: ut hic perennis Amicitiaë auspex dies insurgat auctior. Hoc unanimi consensu volunt omnes, hoc perpetuum tibi devota Domini N. iterum iterumque petunt desideria.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur Sponso à Parentibus Sponsæ vel Adfinibus.

Primo fieri solet vel discursus brevis de voluntate Dei disponentis omnia; vel de constantia amoris veri; vel de lætitia, quæ percipitur ex adventu Sponsi, Amicorumque ejus, & ex præsentia diei nuptialis; quo Nobile Amicitiaë Vinculum utriusque Familiæ debet imponi; vel

Respon-
soria
quomo-
do con-
struen-
da ad
præced.

ab

ab æstimatione adfectus Sponsi, qui non satis habuit rogare semel sed iterum iterumque precatur. *Secundo* Annuitur petitioni & siquidem ita volentibus animis Deoque disponente fit, omen sumitur futuræ faustitatis.

P R A X I S.

Etiam nunc noster in Te calet adfectus & magis succenditur ex tot Illustrium Hospitum Amicorumque præsentia & iteratis precibus tuis Domine N. Non sic levi momento fundatam habeo fidem, ut facilis inconstantia everterit: non sic hoc Nobile Amicitiae Vinculum, quod subire paramus semel placuit, ut displicere possit. Quod maturis utrimque consiliis ponderatum est, quod nobili verbo & promissis decretum, adhuc inviolabile possidetur. Ne verò tempus amplius gaudia differat, fiat feliciter! fiat bene precantibus Superis quod sic amat fieri nobis volentibus! *Vox Populi, vox Dei est*: quod autem vocante Deo fit; anne prospero successu destitui potest! Hilares præterea vestri Hospites & effusi in vultus ani-

Praxis.

mi, ad omnem faustitatis spem, non inutile mihi augurium porrigunt.

Q U Æ S T I O III.

Quomodo construitur Oratio, in qua post Vinculum Maritale traditur Sponsa Sponso à Parentibus vel Adfinibus?

Traditio-
riæ quo-
modo
fabrican-
da post
Copul.

Primo, Præmitti solet vel laus Conjugii: vel lætitiæ manifestatio de vinculo injecto: vel discursus aliquis de Amicitia: vel quid simile. *Secundo*, Laudatur Sponsa à Majoribus, Parentibus, Nobilitate, Adfinitate & ab iis virtutibus, quæ illi propriæ sunt; ut est Pietas, Verecundia, Honestas &c. *Tertio*, Explicatur adfectus Parentum; quo in Sponsam feruntur, & quo eam tradunt. *Quarto*, Exponitur adfinium lætitia, & votum pro felicitate, virtute, imitatione parentum. *Quinto*, Commendatur Sponsa Sponso ut ejus curam habeat, amorem & venerationem.

Nota.

Adverte vero non semper necesse esse omnia hæc prædicta puncta in Oratione exprimere, sed quæ pro tempore & loco videbuntur, dicere;

ces; quæ itidem videbuntur, omit-
tes.

P R A X I S.

Brevissima quidem est illa *Episco-
pi Wilnensis Eustachii Wollonicæ* sed ^{I.} Praxis.
nervosa & plurima continens; qui
ex tempore iussus à *Sigismundo III,*
gloriosissima memoria, tradere Spon-
sam ex Reginae Gynæceo nomine
Leonoram, cuidam Magnati, sic dixit:
Illustrissime D. *Hæc est Leonora,* Tu
illam in Conjugem accipe, ama &
honora. Dixi.

P R A X I S S E C U N D A.

Adhuc felicitatis plenitudinem, ^{2.} Praxis.
quam dies hodiernus in sinum ve-
strum & animum infudit, non satis
explicuero; si nobilem Conjugii
Copulationem inter omnia Socie-
tatis vincula & arctissimam & ju-
cundissimam esse dixero; & quod-
dam humanæ felicitatis Corolla-
rium. Altius est beneficium quam
ingeniis attingi possit. Latius & am-
plus quam verbis suis Eloquentia
circumscribere. Nec late fluens so-
lum *Ciceronis* copia hic deficiat, nec
stagnans *Isocratis* suavitas; sed cen-
tum

tum ora & centum Linguæ, solemne Poëtarum in caussis gravioribus votum ad enarrandum non suffecerint. In cæteris enim inveniendis aut mortalis necessitas aut industria subtilior humana excogitando laboravit: Connubium, ipsius Potentis omnia, naturæ Authoris inventum est, adhuc ab ipsis Mundi incunabulis, in illo voluptatis Viridario; Cui magnam beatitudinis partem deesse credidisset, nisi primos inter homines hoc decumanum munus inferuisset; quod cum tempore deinde ad nos hereditaria felicitate transfiret. Parentis & Filii amorem, supremum naturæ vinculum & jus credimus? Ecce strictius Sponsi charitatem & fœdera, quæ & Parentem à Filio deserit, & Filium à Parente manumitri possunt, persuaderem: Phytiam Damoni accessisse, Orestem Pyladi uberrimam gaudii materiem reputavimus, virtutisque & fortunæ singulare privilegium: Conjugio tot Amicos paraveris, quot utriusque familiæ homines in unam sanguinis lineam facis convenire. Parum est thori Sociam, curæ vitæque Consortem acci-

cipere ; dulcissima humanæ conversationis & gravissima nomina, *Imperium & Servitus*, ea hic temperantia mansuescunt, ut & dulcedo gravitatem minuat, & gravitas augeat dulcedinem : Sic alter in alterius jus concedit, ut suo non abeat ; sic suus manet, ut totus sit alterius ; uterque servit : & quæ duo erant ac diversa, Sacra Metamorphosi eadem sunt & unum. Quid quod aliquam æternitatis imaginem æmuletur & perenni nepotum successu, familiam ab oblivionis ruina sustineat ? aureæ non inconveniens Arbori, in qua

*Ramo avulso uno, non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga
metallo.*

Hinc felicitatis acervum nobis hodie cœlitus obvenisse Nobil. N. cum cæterorum plausu Amicorum gratulor. Tibi vero inprimis Domine N. qui hanc N. Virginem in perenne vitæ confortium & eligere voluisti & copulare ; cujus ego vitam cum inspicio, ita omnium honestarum actionum societate contextam invenio, ut sub nobilibus figuris Natalitia Claritas velut aurea

tela lateat, emineatque decentius, si
 Paternum Maternumque Genus;
 tot utriusque ordinis Heroës, uno
 impetu obtutum incurrunt, ut me
 quos proferam, quosve sileam, in
 ambiguo sistant. Sed quis in Sole
 nisi noctua cæcutiat? quis nobilif-
 simam stirpem nisi hōspes in Patria
 ignoret? Adhuc fama non conse-
 nuit, nec senescet unquam, Sed im-
 mortalis gloriæ *Phœnicem* in memo-
 ria posteritatis faciet æternum ju-
 venescere. Quis Nob. *Arum* &c. N.
 quis *Parentem* Virginis, quis *Fratres*
 nescit? &c. Adhuc *Subsellia* Sena-
 torum ornant &c. ut me tempus
 citius deficiat, quam singula virtu-
 tum magis quam virorum nomina
 possim enumerare. Ipsa Virgo Nob.
 quos hactenus vitæ annos exegit,
 cum probitate egit, ut in summam
 de se semper Parentum Amicorum-
 que animos spem erexerit, & mi-
 tiorem honesti familiam, qua se hic
 sexus solet exornare abunde colle-
 gerit. Hanc itaque tantorum He-
 roum Heredem, tanti sanguinis
 Neptem, & tantarum virtutum
 Sponsam cum hodie ad intimam
 cordis familiaritatem admiseris, Pa-
 ren-

rentum & Amicorum nomine atque adeò animis omnium Illustrissimor. hospitum iterum & rursus gratulari debeo. Nam ut foveas perenni amore, ut honores Sociam nec monere me sinit tua Nobilitas, nec orare pietas. Ultra spem & preces dignaberis illam, quam tanto desiderii molimine, tanti adfectus promulgatione quæsivisti, elegisti. Adfuit modo *Superi* & quam inchoavimus Amicitiam in felicem faciant sobolescere posteritatem.

Q U Æ S T I O I V.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur nomine Sponsi ad traditionem Sponse.

Primo, præmitti solet vel laus Respon-
soria ad
præced. Conjugii vel Amicitia; vel solet explicari lætitia ex inito Conjugio orta; vel aliquis alius discursus fieri *ex consuetudine Gentium* vel ab aliqua *Antiquitate*. *Secundo* Laudatur Sponsus à familia & Virtutibus. *Tertio* Explicatur animus Sponsi de tali Socia, agunturque gratia pro illa sibi tradita. *Quarto* promittitur adfectus, debitusque cum amore

more honos Sponsæ. *Quinto Vota*
fiunt & apprecationes.

P R A X I S.

Praxis.

Amico diu quaesito, diu desiderato potiri, hæc demum lætitia est, quæ nullis Eloquentiæ cancellis possit definiri. N. Clamat hilaris *Celeusma suum Nauta*, ubi procellis superior tempestates transit, & incolumis portum ingreditur: canit *Paana miles*, quando hoste subacto victoriam adipiscitur: *Cursor in Olympiis* ubi consecutus Coronam est, *plausus hominum & Triumphos præstolatur*: Sed potiori jure Amicus, postquam Amico frui conceditur; nec *Celeusmate*, nec *Peane*, nec *Triumpho*, aut si quid Orbis amplius excogitat, lætitiæ suam potest evolvere. Quippe Amici pectoris & portus, & victoria & triumphus & corona alter Amicus est. Blandiatur sibi, ut moris habet, de sui ævi gloria Antiquitas; fingat, scribat, dicat duos sibi ejusmodi prærogativæ Amicos fuisse, quorum uterque à se abire & alter in alterum *Vulcano artifice necundi voluerit, atque unus homo fieri: Ferias etiam Amoris Solemnes instituat;*

tuat; quibus Amicis convenire Sanctum fuerit atque in reciprocum æterni adfectus debitum conjurare. Habuisse hoc, sicut alia pleraque comminisci antiqui poterant & imaginaria felicitate lætari: Nos sacro Conjugii fœdere & videre fieri possumus & possidere gratulamur. Nonne enim hæc pulchra Metamorphosis & unio? quando non Sponsi dumtaxat Cor & animum, in Cor & Animum Sponsæ transire intuemur, sed nobiliss. præterea stirpes venusta confusione commisceri; ut amplius Reip. lumen crescat & ornamentum. Hæc ego cum dico Te non possum non laudare N. cujus arbitrio & gratia hoc nobilissimum par conjugum convenire potuit: qui omni ornatam Choragio virtutum filiam tuam Domino N. pleno jure in æternam amicitiam concessisti. Non errasti certe in amico deligendo: Nam sive stirpem Domini N. spectare velis, eam utique esse nôsti, quam merito jure *Equo Trojano* conferre possis *ex quo tot Heroës quot homines prodierunt*, in Orbis & Patriæ defensionem. Fuerunt in hac Illustri Domo qui victrices A-

quilas in hostium castris plantaverunt; fuerunt, qui Consiliis, fuerunt qui Manu fulserunt Rempubl. fuerunt qui sanguinem & vitam, ubi occasio volebat & necessitas, in Patriæ salutem profuderunt; longe ab eorum consuetudine diversi *quibus immensis poculorum certaminibus quasi bello nihil præter vinum pro Reip. salute effundunt. (Hic laudetur fufus familia)* Majorum suorum vestigiis insigniter inhæsit Dominus N. & cum teneriores annos in Scholis ad virtutem & probitatem exegit, tum reliquos in cæteris exercitiis, in exteris Nationibus, in Castris, in Militia, in Aula Seren. probavit: & post hæc cum laboribus suis portum quæreret & familiæ suæ solatium, hoc non alibi quam in domo tua N. invenisse lætatur. Gratias habet immortales pro adfectu, & hanc nobilem filiam quam in consortem ei dedisti, non cordi sibi futuram, sed Cor & Animum suum, sanctissime pollicetur. Tibi interim obsequia sua æternum devovet, hoc uno sollicitus ne ingratus moriatur.

QUA-

Q U Æ S T I O V.

Quomodo construuntur Orationes in quibus hospites & Amici præsentibus gratulantur Sponsis.

Primo ; poni solet vel significatio Grati-
lætitiæ exundantis in omnes, vel dis-
curritur breviter de felicitate ejus, Gratula-
qui æternum & fidelem Amicum toria.
invenit ; vel laus connubii ponitur.
Secundo ; fit Gratulatio Sponsis su-
per præsentibus felicitate. *Tertio* ; Omen
sumitur de futura faustitate. *Quarto* ;
Laudantur Conjuges, à Familia &
virtutibus. *Quinto* ; Vota fiunt &
apprecationes. *Exemplum* habes hu-
jusmodi Orationis, supra Capite 2.
sub sexto Modo. Exemplo 1.

C A P U T V.

De Orationibus Epithalamicis.

Epithalamicæ Orationes illæ di-
cuntur, quæ haberi solent ad thalamum,
quando Sponsa Sponso iterum traditur.
Vix in aliquo differunt hæ Orationes à superioribus
Nuptialibus, nisi tantum tempore.
Claritatis tamen gratia etiam de illis
distincte dicamus.

Due præcipue sunt; Vna nomine Parentum & consanguineorum in qua traditur Sponsa Sponso & plenum jus transfunditur in Sponsum. Altera est nomine Sponsi, in qua gratiæ aguntur pro sponsa.

Q U E S T I O I.

Quomodo construitur Oratio in qua nomine Parentum vel Consanguineorum traditur ad Thalamum Sponsa Sponso pleno jure?

Epithalamica.

Fere eadem puncta seruari debent, quæ seruari dixi in Oratione Nuptiali traditoria Sponsæ: nam *Primo*, poni solet vel laus Nuptiarum: vel discursus aliquis de Amore aut Amicitia; aut de fortuna ejus qui fidelem & insignem invenit Amicum: vel explicatur lætitia communis de inito Matrimonio inter hos conjuges. *Secundo*, Laudatur Sponsa à Familia & dotibus. *Tertio*, commendatur Sponsa Sponso & traditur ei in illam plenum jus. *Quarto*, fit cohortatio ad mutuuum Amorem & concordiam. *Quinto*, Apprecatio felicitatis & benedictio impertitur.

P R A-

P R A X I S.

Ea est creatarum rerum ambitio, ^{Praxis.}
 ut nulla non Societatem desideret :
 N. Domine. Forū Universi Aë-
 rem si adspicimus, concolores A-
 VES pariter volare videbimus : si
 in Sylvas & Nemora descendat co-
 gitatio, CERVOS gregatim curre-
 re & quodcunque Animal cum hu-
 manitate communicat, similitium
 contubernia vestigare & sequi ani-
 madvertemus : Et viventia quidem
 convivere non utcunque admira-
 tionem superat : illud stupore magis
 quam verbis dignum ; quod *Ioannes*
Bustamantius inter *Adamantes* duos
 se vidisse historica fide confitetur :
Duos, inquit, *Adamantes* heredita-
 rium unius familiae pretium vidimus, ^{Ada-}
 naturali connubio ita sociatos, ut ma- ^{mantes}
 rem alter, alter fœminam retulerit ; hos ^{duo.}
 si loco componeres uno, videbās perenni
 amplexu & osculo secum herere : si se-
 parares spatiis & situ, radiis tamen &
 quodam promicante fulgore se mutuo
 intuitu irrorabant, donec fœcunditate
 mirabili tertius è duobus *Adamas*, sin-
 gulos in annos nasceretur. Quod si
 muta mutuus tangit Amor, quidni
 ho-

homo animal ad societatem natum? ut sollicitus inveniatur, cui cor amicitiae obliget vinculo, desiderii orbem inambulet? Utcunque enim bonis animum vitamque impleverit; si amico tamen careat, nullius boni jucundam possessionem habebit. Non quiescit *Magnes* nisi *Cynosuram* habeat; nec Homo si non Amicum. *Absque igne & aqua vivere homini non est possibile;* potio-rem tamen igne & aqua magisque necessarium Amicum esse censuit cum cæteris *Plutarchus*: Unde venuste Latini *Amicitiam à necessitate Necessitudinem* voluerunt nominare. Sed quid multa? Tu N. impetu naturæ & imperio persuasus, amicum Tibi & socium prudenti diligentia quaesivisti, quaesitum invenisti, inventum ecce è paterna manu accipis. Accipe & posside, quam per me servum & Amicum tuum Tibi tradit N. Dominus filiam: accipe Nobilem Nobilium Heroum sanguinem, Familiae Gemmam, Parentis Spem, Matris solatium, & *Anima dimidium*. Accipe simul cum ea verrecundiam virginicam, & fere dixim Angelicam: Accipe humilis ani-
mi

mi pietatem, devotionem ad tuos
nutus & obsequia promptitudi-
nem, & cæterarum virtutum gynæ-
ceum, accipe jus & potestatem,
quam Pater cum amore pariter
omnem tibi cedit in filiam suam.
Quod si & stirpis claritatem deside-
ras, cum Te sanguinem accipere co-
gita, qui liberalissime in amorem
Patriæ fusus, eos nutrit Heroës,
qui & Sago & Toga celebres, apud
famam vivunt, viventque in memo-
ria posterorum, donec Orbis recte
gesta sciverit revereri. Veniat in
mentem Dominus N. Patruus; ve-
niat Avus &c. Hunc igitur amicum
perennem, hoc ornamentum Do-
mus Illustrissimæ; ut amico pecto-
re & suscipias & foveas, & Parentes
Magnif. per me orant, & precamur
Amici. Nec tua sponte inclinata vo-
luntas multis eget precibus inflecti:
Nulla *Erynnis* infelix concordiam
vestram temeret: aut *Alecto* tu-
multuum obstetrix domi vestre re-
spondeat; sed Amor, sed faciles *Gratie*,
sed honor, sed fortuna & omnis fe-
licitas comitentur, assideant; nec
hospitentur, sed habitent. Hoc bene
precati vovent N. Parentes: hoc nos
Ami-

Amici & Adfines unanimi desiderio
precamur.

*Este pares & ob hoc concordēs vivi-
te, nam vos*

*Et decor & Virtus & Amor socia-
vit & atas.*

Q U Æ S T I O II.

*Quomodo construitur Oratio in qua
gratiæ aguntur ad thalamum, pro Spon-
sa sibi tradita, ab Amicis Sponsi.*

Respon-
soria ad
præced.

Primo; Solet præmitti vel Matri-
monii laus vel discursus de beneficii
obligatione; vel de Amicitia aut
Amore vel etiam lætitia explicatur,
quæ omnibus inest ex felici nuptia-
lis diei successu. *Secundo*, Breviter
laudatur Sponsus à Majoribus & vir-
tutibus. *Terio*, Acceptatur Spon-
sa & pro ea gratiæ aguntur. *Quarto*,
Promittitur omnis Amor & honor
Sponsæ. *Quinto*, Vota fiunt & ap-
precationes & ad omne obsequium
oblationes. Solent interdum aliqui
hic subijcere Gratiarum Actionem
ad Parentes Sponsæ, pro bona edu-
catione Sponsæ Sponso enutritæ: &
mentionem simul facere hospitem
maxime præcipuorum, quibus gra-
tiæ dantur, quod adfuerint.

P R A X I S.

Odium perenne apud veritatem Praxis.
 meruerunt, tamquam sacrilegio in-
 fames. *quicumque AMOREM & pue-* Amor
rum esse & cæcum ausi sunt comminisci. Cæcus
 & puer.
 An enim Amor immaturus semper
 & semper fragilis est? cujus forti-
 tudini nullum robur par potest Or-
 bis invenire. An semper stupidus &
 incogitans consilii? ut quem hodie
 in animum & pectus admisit, cum
 cras mutato suffragio non de me-
 moria solum, sed oculis etiam ex-
 turbet. Leviores isti plumâ gratiam
 putaverunt, & in omni pectoris de-
 fiderio, nescio quid puerile decreve-
 runt inveniri; ipsi pueris magis pue-
 riles, quibus maturo mentis obtu-
 tu nondum licuit adultum agno-
 scere Amorem. Vel cum nomen
 improbitati dederunt, quod ipsi non
 sunt, alios non esse arbitrantur. Suis
 moribus metiuntur cæteros, & aspi-
 cere solent nullum, nisi suæ de se
 opinionis vitro oculos inumbrent.
Argum ego potius Amorem dixe-
 ro & supra Heroës invictissimum,
 qui plena timoris sollicitudine inspi-
 cit omnia, attendit omnia, vitamque
 prius

prius destituere, quam amatum obstinato conatu laborat. Et verò prophanus Amor, si forte levi receptus fomite, ubi aliquantum arsit illustrior, non difficulter extinguitur. Hic certe connubii, quem natura & naturæ Author consecraverunt, flammæ cœlestis æmulus est: lucet & ardet semper, si in fidelia cecidit pectora, tenebrasque & fumum ignorat: Hoc prudenti Amore succensus animus N. nobilis prosapiæ & Majorum imaginibus clarissimus, socium vitæ & consortem quæsivit; hoc, invenit; hoc, è benigna & paterna manu tua Domine N. hodie accipit; hoc, habebit; hoc, possidebit, donec vita superaverit. Lætari quidem ille potest, de Majorum suorum non vulgari luce; atque ut lucernam in sole non præferam, quot suæ familiæ viri, tot Patriæ ornamenta, sunt, à quorum gloria & dotibus ne latum unguem abivit: sed nobilissimam hanc domus suæ lucem, cum nobiliss. stirpis tuæ radiis commisceri, tot Heroës Majorum suorum tecum & cum Heroibus Majorum tuorum in recte gestorum communionem concedere, hoc

hoc gaudiorum ingens diluuium est, cui omnium nostrum animi atque pectora non innatare debent sed mergi. Aderunt Boni superi sine dubio, & quod hodie felici initio incipimus, hoc felix successus, non sine fama & posteritatis commendatione perficiet. Magnif. vero Dominus hanc nobilem filiam tuam Domine N. non in cordis dumtaxat & animi sociam, sed, si dulce Mariti nomen patitur, in Dominam servus ad honorem & cultum paratissimus admittit: Et hanc à Te sibi hactenus enutritam, optimisque & sanctissimis moribus imbutam fuisse, & gratulari debet & gratias reponit immortales. Tunc ad voti culmen se venisse arbitrabitur, si grande quod subit debitum, sua obsequiorum gratitudine, non dico adæquare laborabit, sed æstimare æternum ostenderit. Vobis etiam Perillustres &c. Domini hospites, qui vestra nobili præsentia, hoc perennis amicitiae sacramentum condecorare voluistis, siquidem verba non suppetunt, quibus gratiæ possint referri, ahimum suum Dominus N. cum utriusque familiae obsequiis, voluntati

tati Illustrium Dominorum N. N.
& nutui devotum aeterna dedicat
subjectione. Dixi.

A P P E N D I X.

Observa Primo, Posse interdum fieri, ut solitaria Oratio dicatur nomine Sponsæ, in qua gratiæ aguntur parentibus pro honesta educatione: Quæ Oratio quomodo construenda sit, & facile patet cuivis, & si quidem Gratiarum Actoria est, inferius docebimus.

Observa Secundo, Interdum contingere ut alter conjugum conditione inferior sit altero, nec adè clarus, ut cum dignitate ex familia & majoribus laudari possit: tunc ergo prudens Orator, vel communem locum de nobilitate tractet: vel in utraque Oratione tam traditoria quam responsoria nobiliorem Conjugem laudet, non instituendo comparationem familiarum, sed potius dicat, æstimandum beneficium esse quod talis ac tantus eam personam ambiverit. Laudet ergo prolixius ejus virtutes & dotes, cujus Natalem fortunam laudare non poterit.

SENTENTIAE

his Materiis Servientes.

- Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem prudens Uxor.* Oratoria supellex.
- Prov. *Mulier digna, corona est viro suo.*
- Ecl. 9. *Mulieris bonæ beatus vir, nam numerus duplicatur dierum ipsius.*
- Ecl. 16. *Gratia super gratiam mulier sancta & pudica.*
- Petrar. *Conjugio ornatus speciosa vir-
Etus es catena, unde Te sola mors liberet.*
- Phocyl. *Ne maneat sine Nuptiis, ne sine nomine pereas.*
- Plutarchi. *Amor conjugalis naturam nostram pessum euntem generando resuscitat.*
- Gregor. *Amicus Anima custos est.*
- Idem. *Amicitia est una anima, duo corpora ferens.*
- Idem. *Inimicitia terminos cognosce, Amicitia nullos.*
- Chrysostom. *Quot Amicos paraveris, tot oculos habebis, quibus quæ velis videas: tot aures, quibus quæ decet, audias; tot consilia, quibus de iis quæ conducunt consultare possis.*
- Seneca. *Nihil æque agrum rescit; sicut Amicorum adfectus; non iudico me mori,*

mori, cum illos superstites relinquo; pu-
to me victurum non cum illis, sed per
illos.

Non exercitus neque thesauri presi- Sallust.
dia regni sunt; sed Amici.

Nulla est pretiosior possessio bono Seneca.
veroque amico, nec aliunde plus fructus
ac voluptatis capitur.

Amici non debent esse, ut supputa- Solon.
torii calculi, qui interdum valent multa
millia, interdum nummum, interdum
nihil.

Tota domus duo sunt, iidem parent- Ovid.
que iubentque.

Tristia omnia vince, aut Animo aut Anonym.
Amico.

Satis magnum Regnum est Marito Eurip.
Vxor & Liberi.

Optime sunt divitiae generosam in- Menan-
venisse Conjugem. der.

Virtutis penu est generosa mulier. Alexan-
der.

Genus humanum sociale est, ipsius Arhe-
autem societatis principium est Conju- naus.
gium.

Conjux aut perenne refugium aut Fulgent.
perenne tormentum.

Bonum Maritum agere, quam in Alex.
Republ. magnum virum esse, plures re-
teres amplius censuerunt.

Conjugium genus hominum immor- Plato.
tale reddit, In =

- Plutar. Inter Conjuges pullulent quotidie timor, gratia, amor mutuus atque fides.
- Aristot. *Vxor existimet mariti mores esse legem vite sue impositam quam sequatur.*
- Tacit. *Quod honestius levamen quam assumere conjugem prosperis dubiisque sociam?*
- Hieron. *Tanto Vxor est honoratior, quanto amplius virum honorat.*
Concordia fulciuntur opes.
- August. *Conjugum dissensio, est totius domus perturbatio.*
- Theodat. *Similes sunt senectus & nuptiæ: utrumque consequi desideramus; postquam vero nacti fuerimus, tristamur.*
- Ecclesiast. 36. *Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem.*
- Cassiodor. *Qui verè amicus est, omni tempore amicus est.*
- Aurelianus Imp. *Pulchra mulier est saepe inaurata pillula, formosa ad videndum, acerba ad sumendum.*

E X E M P L A

Et *Alia Supellex.*

- Themisto. *Themistocles dicere solebat eligendum Stobaeus.*
potius esse virum sine pecunia, quam pecuniam sine viro; alludit ad Diogenis dictum, qui viso divite indocto, en, inquebat, Ovis aurea. Ovis propter stultitiam, Aurea propter divitias!
- Diogenes. *Democritus dicebat, eum qui bonum Idem.*
generum nactus esset, invenisse filium: eum autem qui malum; perdidisse & filiam.
- Olympius. *Olympius dicebat, quidam nec auribus nec oculis, sed digitis. Vxorem ducunt, solam spectantes dotem.* Eras. l. 5.
- Socrat. *Socrates consultus à quopiam Adolescente, an Vxor ducenda esset? dixit; Pisces qui nondum intra nassam sunt, volunt intrare: qui autem jam intus sunt, volunt exire: sic tu vide ne idem tibi contingat.* Anton. part. 2.
- Epaminondas. *Epaminondas reprehensus à Pelopida, quod caelebs viveret; non curas tu, inquit, rempublicam Epaminonda, qui nullos post Te filios relinquis, quorum manu salus Patriae defendi possit.* Briffon.
- Socrat. *Socrates dicere solebat, normam Anton.*
Conjugis virum esse.

Pho.

Pho.
 re a
 utere
 gnus o
 Ve
 ornata
 ornat,
 rator.
 Luc
 Symbol
 re Con
 calamit
 lati m
 Valerius
 M. Mari
 mus. 4.
 A
 lum
 & an
 tra se
 sti,
 Deind
 etum e
 conune
 quoque e
 rum con
 Dem
 tuo Sp
 ram, e
 esse, sibi
 Prot
 ejus La
 bat, ut s

Idem. Phocionis Vxor interrogata, quare auro & muliebri splendore non uteretur: Satis, inquit, Vxoris magnus ornatus est, viri sui virtus. Uxor Phocionis.

Sabell. Vel ut alibi: dixisse fertur, Meus ornatus non est talis, sed Phocion me ornat, jam vicies Atheniensium Imperator.

Lucerna ardens apud Onocritas Symbolum Conjugii fuit. Quia Amore Conjugium ardere, fama lucere, calamitatum tenebras pellere & solari mutuo convictu debet. Conjugii Symbolum.

Valerius Maximus. 4. Artemisia Carie Regina, Mausolum virum suum defunctum eo honore & amore prosecuta est, ut mortuum intra se sepeliverit. Nam cineres defuncti, vino immiscens paulatim ebibit. Deinde sepulchrum ei Mausoleum dictum & inter Orbis septem miracula connumeratum construxit; ad funus quoque ex tota Grecia Principes Oratorum convocavit. Artemisia.

Hieronymus ad Iovianum. Democio: Areopagite filia, mortuo Sponso negavit se alteri nupturam, dicens: aliis quidem mortuum esse, sibi tamen adhuc virum vivere. Democ. filia.

Propert. Prothesilao sub Troja occiso, Vxor ejus Laodemia in solatium mæroris orabat, ut saltem umbram mortui viri videret. Prothesilai Uxor.

- re possit: Quod cum impetravit, præ
gaudio in amplexu umbra exspiravit.
- Philippi- Philippiades dicebat, bini cum uxore *Floril.*
des. sunt jucundissimi dies, unus quo duci- *mag. sub*
tur, alter quo mortua effertur. *tit. Nupt.*
- Anti- Antiphanes ajebat, infortunium *Ibidem.*
phanes. extremum Nuptias esse.
- Dioge- Diogenes dicebat Amorem esse otio- *Laërtius.*
nes. forum negotium, eo quod plerumque ad- *lib. 6.*
fectus otio deditos invadat.
- Cato Cato major ajebat amantis animum *Plut. arc.*
Major. in alieno corpore vivere & animam il- *in ejus*
lic potius esse ubi amat, quam ubi ani- *vita.*
mat.
- Amoris Quemadmodum radius à Sole, calor *Philipp.*
adjuncta. ab igne, frigus à glacie, candor à nive *Beroal-*
nequeunt separari: ita ab Amore di- *aus.*
velli non possunt benevolentia, societas,
necessitudo, concordia.
- Amor Apud Plantum senex Amorem ap- *Plantus.*
Deus pellat Deum munditiantem, seu omnis
mundi- elegantiæ & munditiarum patrem,
cia. eumque vitoribus nitidissimis antecel-
lere.
- Amor Qui Amorum agmina depingere so- *Pierius.*
Iudibun- lent, pingitant eos plerumque malis col- *l. 4.*
dus. ludere & inter arbores poma decerpere,
abrodere, jactare &c.
- Martia Martia Catonis filia quesita quare *Eras. l. 8.*
Catonis post mortem Mariti cum alio copulari *Apoth.*
filia. nollet,

Pay
nollet, re
inven.
Porti
rum lu
ultim
eum que
Cato
dus esse
Diu.
Idem
mode viv
omnino:
cessarium
Alp
trimoni
nias po
Vxor ca
patiatu
non lab
Marito.
Antij
debetur n
e. i. propius in
aco. non ita m
qui civem
cum dare
Demo
de lam Vxor
ter. ex omnib
tie Peric

nollet, respondit: Quia non facile virum inuenio qui me magis velit quam mea.

Idem.

Portia cum diutius defunctum virum lugeret, rogata; quem esset diem ultimum habitura luctus, respondit: eum quem & vita.

Portia.

Idem.

Cato dicebat, si sine Uxoribus mundus esse posset, vita nostra non esset sine Diis.

Cato.

Idem dicebat cum uxoribus incommode vivitur, sed sine illis non vivitur omnino: Vnde Uxor quid est, nisi necessarium malum.

Erasm.

Alphonsus dicere solebat tunc matrimonium tranquille & citra querimonias posse exigi, si Maritus surdus fiat, Uxor caeca, hoc est, si garrulitatem patiatur Uxor Maritus, & Uxor non laboreat suspicionibus malis de Marito.

Alphonsus.

Diog.

Antisthenes ajebat Uxorem ducere debetur naturae & Patriae: Nam rem propius intuenti; (inquit Plutarchus) non ita magnum discrimen est inter eum qui civem occidit, & qui civem Reipub. cum dare possit, recusat.

Antisthenes.

Laert.

l. 6. c. 1. in Laco- nic.

Anton.

Democritus interrogatus cur pusillam Uxorem duxisset, respondit: Ego ex omnibus malis minimum elegi.

Democritus.

serm. de Mulier.

for.

Facetiae Polon.

Periclitantibus quibusdam in mari

ac jam prope naufragium subeuntibus cum nauta dixisset, ut ejectis oneribus levarent Navim: alii merces ejiciebant & quae habebant onera: unus arreptam Vxorem in mare projecit, eam sibi gravissimum onus esse dicendo.

Uxor
cuidam
onus
grave.
Aristip-
pus.

Aristippus mulierem parvam sed pulchram conspicatus: Parvum quidem pulchrum, inquit, magnum autem fort. malum.

Anton.
serm. de
mulier.

Protha-
gor.

Prothagoras quaesitus cur inimico filiam suam nuptam dedisset? quia, inquit, nihil illi dare poteram deterius.

Idem.
serm. de
mul. im-
per.

Mulier
mala.

Philosophus quispiam interroga- tus quid esset mulier mala? respon- dit, viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vite captivitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sumptuosum bellum, bellua conviva, solitudo confidens, Leena complectens, exornata Scilla, animal malitiosum, malum necessarium.

Maxi-
mus
serm. 9.

Causæ
nubendi
Antiq.
Mos
Carma:

CAUSÆ NUBENDI

Ex Antiquitate.

Apud Carmanos nemo Vxorem ducebat, nisi qui hostis caput prius ad Regem detulisset.

Alex.
Alex.

Apud

Arria-
nus l. 8. de
reb. g. Apud Indos ille in præmum acci-
piebat conjugem, qui in pugnis & lueta
prevaluisset, rum.

Alex. M. Nemo inibat connubium nisi qui ho- Amazo-
Herodo- stem consecisset apud Amazones; idem num &
tus l. 4. Stobæus de Sauromatis; Et Melalib. 1. alior.
de populis circa Meotim adfirmat.

Strabo
l. 1. Apud Persicam gentem mulier e- Persa-
quitandi perita jus habebat nubendi, rum.
sic enim, ait Historicus; que optime
judicatur quadrigas ducere, cuiunque
vult, nubit.

ORNATUS NUBENTIUM Nubentium or-
natus.

Apud Antiquos.

Apud Romanos induebat Sponsa Apud
Rectam Tunicam & togam puram; Roma-
nos.
Erat autem toga pura, vestis, quam
nullus purpureus limbus prætexe-
bat: neque adscitus alter color candorem ejus ullo modo vitiabat: unde Candidus Umbo vocatur apud Persium. Tunica autem recta fuit purpurea & picta: Inde forte & moderna consuetudo apud plerosque inolevit, ut vestes albæ sumantur ab iis, qui Matrimonii fœdus sunt initura.

Tanaquil tunica rectæ inventrix.

Tanaquil omnium prima (teste Plinio) rectam tunicam fecit, quam simul cum toga pura tyrones induebant novæque nuptæ. Erat vero hæc vestis miri candoris, subtilitatis & odoris, & fortunæ consecrata. Unde & vestis fortunæ dicta fuit. Non cuivis verò concedebatur, sed ei tantum qui virtutibus & probitate famam meruerat, eaque uti tantum quadrante horæ licitum fuit: Servio tamen

Servius Tull.

Tullio, qui natus radios circa caput & flammam habuisse sine damno visus est, concessum fuit integro die ea veste uti. Addit Varro hanc vestem ad Sejani tempora duravisse & ideo dictam fuisse. Vestem immortalitatis.

Vestis immortalitatis.

Apud Hebræos. Apud Hebræos quamdiu Sponse statum virginalem profitebantur, tunicis albis utebantur: quibus in introductione solenni injiciebant floribus pictam vestem: Hinc apud Philonem filia cujusdam à spe conjugii lapsa inducitur sic loquens: & albam quam nexit Mater mea, tinea comedet eam.

Hieronymus de Hebræorum veste clypeata.

Divus Hieronymus in illa verba: In fimbriis aureis circumamicta varietatibus, dicit vestem Sponsarum apud Hebræos scutulatam fuisse, dictamque vestem

l. 5. natural. historie cap 48.

Dion. l. 4.

Varro.

Philo.

Psal. 45.

Fest. Pompej. lib. 3.

Plat. de convivia.

Strabo. l. 3.

In quest. Rom. num. 87.

vestem clypeatam: eo quod Clypei acupicti in ea fuerint, & in clypeis singulis, singula Majorum imagines. Hinc Sponsa Majoribus suis induta ad Sponsum ducebatur.

Fest.
Pompej.
lib. 3.

Ex verbera & floribus necebat olim sponsa corollam, eamque sub amiculo ad virum deferebat; & haec corolle quando ex variis floribus erant nexae, appellabantur Pancarpix.

Corol.
la.

Plut. de
connubio.

In Bœotia Sponsam Asparagine coronant: ut ait Plutarchus. Fit autem id ad significandam urbanam jucundamque vitæ societatem. Nam Asparagus, ut dicitur, fundit suavem fructum ex spina asperrima.

In Bœo-
tia,

Strabo.
l. 3.

Apud Lusitanos ex Solis rosis debebant esse ferta sponsalitia.

Lusitani.

In quest.
Rom.
num. 87.

Apud Græcos caput Sponse, hasta gladiatoris comebatur, & crines discriminabantur: sed hasta hec nulum debuit caput mortui tetigisse. Ejus rei Plutarchus dat triplicem causam: Prima, Ut monerentur nuptæ, quod bellicosus viris jungerentur, ideo ipsas debere à luxu & mollitie alienas simplici ornatu uti. Secunda, Ut innueretur hoc solo ferro Conjugium discissum iri. Tertia, quia pleraque ad Nuptias perti-

Græci
hasta
caput
comeb.
Sponsæ.

mentia ad *Iunonem* referuntur : *Iunoni* autem sacra habetur *hæsta* & plerumque ejus *statua* *hæstis* nitebantur. *Quartam* dat *Alexander* ab *Alexandro* : *Opinari*, inquit, licet quasi fortes *In Geæa* de *caussa* viros *genituram* se *omine-* nial. die.
tur. *Quinta*, ut hoc signo *subditam* se *sponsi* *disciplinæ* fatetur.

Flammeum.

Flammeo etiam *caput* tegebant, de- Ovid. l. 4.
pendebat autem ita ut *vultum* tegeret : Fastor.
Erat autem *lutei* coloris. *Causa* à *Festò*
l. 1. cap. 6. datur : *Flammeo*, inquit,
amicitur *nubens* *boni* *omnis* *caussa* :
quod *afidue* eo *uteretur* *Flaminis* *uxor*,
cui non *licebat* *divortium* *facere*. *Idem*
mos fuit apud *Spartanos* & *alias*
Nationes, ut *prodeuntes* *foràs* *puel-*
læ, vel *totam* *faciem* vel *dimidiam*
velarent.

Romani. *Cingulo* cingebatur *Romana* *Sponsa*, Fest. l. 3.
ex *ovis* *lana* *contexto*, quod *Herculano*
nodo *cinctum* erat. *Inde* *Iunoni* *na-*
tum *nomen* ut *Cinctia* diceretur.

Athenæ. *Athenis* in *usu* erat, ut *Sponsi* Alex. ab
caput *Caricis* & *palmarum* *fructibus* Alex. l.
inspergeretur. *Idem* *fiabat* *servis* *novitiis*, 2. c. 5.
qui *primo* *domum* *Dominorum* *ingre-*
diebantur.

Monile. *Ornabantur* *Sponse* *monili*, & *tunc* Natalis
exsecrabantur *monile* *filie* *Martis*, quod Comes.
fin-

fin
bu
liq
Tert. de
coron.
mil. c. 13.
Moy.
Bercepha
Syrus
lib. de
Parad.
cap. 28.

Plutare.
in Lycor. tur.

pite
sum

Fel. Virg.
l. 1. c. 4.
de rer.
Invent.

Varro
l. 4. de
ling. Lat.
in
beb

fugebatur adeo infaustum esse gestantibus, ut vel discordiam Conjugum, vel aliquem interitum insolitum portenderet.

Tert. de coron. mil. c. 13. Moys. Bercepha Syrus lib. de Parad. cap. 128. Sponsi & Sponsa solebant coronari fere apud omnes Gentes: Sic enim Tertullianus, inquit; coronant & Nuptiae Sponsos. Hic mos manavit ab Adam qui Evam gramine viridissimo dicitur coronasse, quando eam Deus ad se adduxit. Coronæ istæ erant prius è floribus textæ, postea etiam aureæ. Et inde natum ut Sponsæ Regina, Sponsi Reges vocarentur. Et in Sacris literis vox Hebræa, quæ est *Vxor*, dicitur etiam Regina. Bene ergo dixit Chrysostomus: Cuilibet viro Regnum ejus est Conjunx.

Coronantur Spons.

Adam primus coronavit Evam gramine.

Plutarc. in Lycur. Apud Coos Sponsus Sponsalia initurus muliebri veste induitur. Apud Coos & Spartan.

Apud Spartanos verò, Sponsa capite raso in indumento virili ad Sponsum deducitur.

Pol. Virg. l. 1. c. 4. de rer. Invent. In Anglia Sponsa corona spinea redimitur, & manu aliam gerere debet. Anglo- rum mos.

MODUS NUBENDI.

Varro l. 4. de ling. Lat. Apud Romanos ignem & Aquam in limine appositam ambo tangere jubebantur; qua etiam nova nupta Roman.

ignem & Aquam tangebant non va-
ua au-
pta.

aspergebatur: quasi eo fœdere aeterno
nexu essent copulati. Caussam dat Fe-
stus Pompejus: Aqua & igni interdici
solet, inquit, damnatis: contra ac-
cipiunt nuptæ, videlicet quia hæc duæ
res humanam vitam maxime continent.

Clarius Plutarchus; Ignis, inquit, lu-
strat, aqua purgat: debet autem quæ
nubit puritatem & castimoniam serva-
re.

in quest. Rom.

Apud
Maced.

Alexander Magnus more patrio
panem divisum gladio cum Sponsa liba-
vit. Hoc enim erat apud Macedones
Sanctissimi Matrimonii signum.

Curtius. lib. 8.

Apud
Galatas.

Apud Galatas inituri connubium
ex eodem poculo bibebant.

Plutar. lib. 8.

Romu-
lus.

Romulus in communicatione panis &
aqua dicitur iniisse Matrimonium.

Dion. Hætic. lib. 2.

Latini.

Apud Latinos Sponsus & Sponsa
amicti Vita purpurea, candido colore
distincta aut veste versicolore, jugum
subibant: unde Iuno Iugalis dicta est:

Iuno ju-
galis.

Virgilius: Iunoni ante omnes cui vin-
cla jugalia cura.

lib. 4. Æneid.

Perse &
Medi.

Perse & Medi inibant Matrimo-
nium dextris datis.

Arrian. lib. 3.

Galli.

Apud Gallos signum electi mariti
erat aquam manibus dedisse.

Iust. l. 4.

Massil.

Apud Massilienses cui Sponsa phia-
lam impletam porrexisset, ei nubebat.

Athenæus. l. 4. cap. 12.

Apud

Olaus. *Apud Gothos quando Sacerdos be-* Gothi.
cap, 14, *nedictum annulum porrigit, adstantes*
impingunt colaphos Sponsis.

Pol. Virg. *Apud Anglos Sponsa à Sacerdote* Angli.
l. I. c. 4. *benedicta incipit in templo bibere,*
Sponso & reliquis idem facientibus.

Binetus. *Megarenses Sponsum cum Sponsa* Mega-
copulaturi, eosdem à Templi vestibulo renfes.
usque ad Altare pugnis concutiebant:
Indicantes neminem ad gaudia per-
venire, nisi per tolerantiam adver-
forum.

S A C R I F I C I A Sacrifi-
 NUPTIALIA. cia.

Alex. ab *Apud Hetruscos in conjunctione* Hetruf.
Alexan. *nuptiali porcam immolabant.*

Plutar. *Apud Græcos in Epithalamio Deos* Graci.
in quæst. *presides nuptiarum invocabant, vide-*
Græca: *licet, Iovem adultum; Iunonem adul-*
l. I. c. 2. *eram; Dianam suadelam.*

Plutar. in *Apud Bœotios & Locros nihil erat* Bœotii.
Aristide. *in Sponsalibus firmum, nisi Sponsus &*
Sponsa in Ara Ecclesiæ Virgini dicata
prius libarent: Dum nubarent invo-
cabatur Deus Iugatinus: Dum Nup-
ta domum duceretur; Deus Domi-
ducus: ut domi esset, Domicitius. ut
cum viro maneret, Manterna: cum
postes ungerentur, Inno Vnxia.

Fortuna
mulie-
bris.

Erat Romæ Templum Fortuæ mu-
liebris in memoriam *Veturie & Vo-*
lumnie dedicatum, id est, Matris &
Uxor *Coriolani*: cum dedicaretur
ei Simulacrum, auditæ bis sunt vo-
ces hæ: *Rite me Matrone vidistis, &*
iri dedicastis. Addit *Diox: Halicar-*
nassus, quod monitu primæ Sacerdotis
sit institutum, quod hoc simulacrum so-
le novæ nuptiæ coronarent.

Valer.
Max. l. 1.
cap. 8.
num. 4.
lib. 8.

MODUS DEDUCENDI

Sponsam.

Romani.

Romani non patiuntur nuptam tran-
scendere limen, sed sublata transporta-
tur à pronubis. Hujus rei tres causas
dat Autor: Prima, quia in raptu non
ultra intraverunt mulieres Domos;
Sed illatæ sunt ut *Livius lib. secundo.*
Secunda, quia videri volunt non vo-
lentes, sed vi coactæ eo ingredi. Tertia,
quia hoc signum est eas exire etiam do-
mumque relinquere non debere, nisi
vi ejiciantur, sicut vi introducuntur.
Nam etiam in *Bœotia* in nuptiis
axem plaustrî ante fores combu-
runt: significantes Sponsæ hic jam
manendum esse, sublato avehendi
instrumento. Quartam causam sub-
jungit

Plutar-
chus in
quæst.
Rem.
num. 15.

Plutar.

Valer.
Max.

Jungit Cicero de claris Oratoribus, ubi de Scipionis familia dicit, ex duarum familiarum conjunctione, gloriam stirpis in unam domum vel in unam arborem inseri: Hoc igitur modo illiminatur Sponsa seu in limen inferitur alienæ familiæ; ut ibi nomen suum deponat novumque Sponsi induat.

Plutar.

Sponsa introiens domum Sponsi debuit dicere ubi tu Cajus ego Caja: Cuius rei duas dat causas. Primo, quia Sponsa hac conditione intrat, ut particeps omnium rerum & gubernationis fiat. Itaque hæc verba hoc significant, ubi tu Dominus eris & paterfamilias, ego Domina ero & materfamilias. Secundo, quia Caja Tarquini præci Regis Vxor optima lanifica fuit: ideo institutum ut nova nupta ante Mariti januam interrogata quomodo vocaretur: Cajam se esse diceret.

Cajus,
Caja.

Valer.
Max.

Romana Sponsa domo egressa ibat precedente Tibicine, & eo qui canebat Hymenæum, eum secum ferens & summi cum stamine: Canebatur autem sic, Hymen, ô Hymenæe Hymen: Ades ô Hymenæe Hymen. Fiebât autem in gratiam Hymenæi Dei nuptiarum, qui à Græcis pariter & Latinis

Romana
Sponsa.

Hymenæus
Deus
Nuptiarum.

cole-

Valer.
Max. l. I.
cap. 8.
& num. 4.
lib. 8.

Plutar-
chus in
quæst.
Rom.
num. 15.

colebatur, & pingebatur coronatus floribus & Amaraco, dextra facem tenens, sinistra flammæ in pedibus croceos soccos habens.

Pueri
duo & o-
res
Sponsæ.

Apud eosdem ducebant Sponsam duo pueri, qui ex eodem patre & matre sunt nati; seu (ut Festus ait) quorum uterque parens in vivis esset: tertius autem præibat, & præferabat facem ex spina alba; Fax vero hæc dicebatur Prelux: & rapiebatur ab Amicis, ne forte illam cito vir ferret in sepulchrum ut ibi combureretur, quod erat ominosum. *Plutarchus* Plutar. in quaest. Rom. dicit quod quinque præferebantur faces, & dat causam; quia impar numerus diffindi pariter non possit; quaternarius vero maxime congruit Nuptiis: Nam ternarius primus est de imparibus: binarius primus de paribus: ex his tanquam mare & sæmina nascitur quaternarius.

Faces.

Græci.

Apud Græcos medio in curru Sponsa locabatur: comitabatur eam Sponsus & ad finis aliquis necessarius, qui Parochus dicebatur eo quod pedibus iret.

Morem fuisse apud eosdem fertur, ut Sponsam in viri domum euntem puer Spina & glande querna obsitus præcederet, & canistrum panis præferens

clama-

clama-
num,
Tra-
tullus.

Spon-
caussam
pater

M

Plinius
23. c. 9.

Id

nos

ingre-

bat,

inun-

stis

quan-

Servi-

Alex. ab

Alex.

Horat.

b. 1.

ar. 8.

lin lib.

9. c. 2.

Al. ab

Alex.

guine

foret,

Larro.

For

posito

Larius

clamaret : Effugi malum , inveni bonum,

Tira-
quellus.

Apud Romanos Sponsa in domum Roman.
Sponsi deducta in gyrum vertebatur :
causam dat , ne scilicet viam sciret ad
paternas ades.

MODUS DISPONENDÆ

Domus , quam Nupta ingre-
diebatur.

Plinius
l. 28. c. 9.

Ianua cingebatur lana apud Roma- Roman.
nos & lauro exornabatur. Sponsa vero
ingrediens , postes vittis laneis attinge-
bat , & oleo vel adipe suillo vel lupino
inungi jubebat : ne quid perniciose pe-
stis irreperet. Et ab hac unctiōe Uxores
quam novæ nuptæ faciebant , dicit Unxor.
Servius dictas Uxores quasi Unxores.

Alex. ab
Alex.

Alii felle nigri canis suffitum facie- Fel.
bant : Alii in villarum foribus pone-
bant rostrum lupi , ne quid periret aut
fascinaretur. Alii caput Draconis li-
mini subiciebant.

Horat.
lib. 1.
Sat. 8.
Plin. lib.
29. c. 4.
Al. ab
Alex.

Alii stellam marinam vulpino san- Stella.
guine illitam , ne quid periculi aut noxæ
foret , desigebant.

Varro.

Focus accendebatur à Sponsa & de-
posito in eo nummo , in signum cultus
Larium , pluribus ornabatur corollis :
Ædiuna

Ædium vero fores exornabantur floribus & frondibus.

Cibus.

CIBUS NUBENTIUM.

Succus papaveris.

Sponsis apponebatur papaveris succus lacte & melle dilutus. Ovidius lib. 4.

Persæ malum.

Apud Persas malum edebatur aut cameli medulla: nec licebat alieno cibo vesci eo die. Fastor. Strabo.

Thymiama.

Babylonii & Arabes thymiama gustabant. Herod. lib. 1.

Cydonium malum.

Ex Solonis instituto malum Cydonium epulis nuptialibus adhibebatur. Plutar.

Repotia.

Repotia apud novum maritum postridie nuptiarum dabantur; & tunc jam Sponsa Dominam agebat: clavis adhuc ei tunc porrigebatur. Apoll. lib. 2.

Ritus.

Ritus Nubendi.

Cimbri.

Cimbri in more habebant ut ipso nuptiarum die, postquam inter propinquos de matrimonio convenerat; Sponsus unguis sibi demeret, Sponsæque presegmina mitteret & Sponsa vicissim Sponso; que si invicem accepissent, mox pro justis conjugibus habebantur. Guevar. ra in Horol. Princip.

Teutonnes.

Teutonum ritu Sponsus Sponsæ & Sponsa Sponsi caput radebat, quod simul atque uterque consensu mutuo fecissent, nuptias celebrabant. Idem.

Ar-

Idem.

Armenis Lex fuit ut Sponsus dextrae
 aurem Sponsae, Sponsa vero Spon-
 si aurem sinistram rumperet, quo facto
 & illa se illius conjugem, & ille se hujus
 maritum testabatur.

Arme-
 nii.

Idem.

Elamitis solenne fuit; ut Sponsae di-
 gitum annularem Sponsus pungeret, &
 sanguinem inde manantem sugeret, &
 Sponsa itidem digitum annularem
 Sponsi pungeret, & simul atque sangui-
 nem alter alterius è digitis libasset, con-
 juges erant.

Elami-
 ta.

Idem.

Numidæ habuerunt in more, ut Numi-
 dæ.
 Sponsus in terram spueret, idemque
 Sponsa faceret, lutoque ex amborum
 Sputis temperato mox Sponsus Sponsae
 & ipsa Sponsi frontem illineret, & sic
 lutum alter utrinque illitum, contracti
 conjugii signum erat.

Idem.

Daci Nuptias celebraturi, certum in Daci-
 locum Sponsum Sponsamque devehe-
 bant; quo cum convenissent; Sponsus
 novum nomen Sponsae quod liberat,
 itemque Sponsa Sponso vicissim impo-
 nebant: quæ nominum impositio, si ab
 utroque rata habebatur, signum erat
 contracti conjugii.

Idem.

Apud Pannonas Nuptiarum initio Panno-
 na.
 Deum familiarem, quem Larem voca-
 bant, id est, Deum domesticum, Sponsus
 Spon-

Ovidius
 lib. 4.

Faustor.
 Strabo.

Herod.
 lib. 1.

Plutar.

Apoll.
 lib. 2.

Guevar-
 ra in
 Herol.
 Princip.

Idem.

Sponse ex argento factum; itemque Sponsa Sponso Deum suum argenteum mittebat, & postquam alterius Deum alter acceperat, jam conjuges erant.

Thracēs. Apud Thracēs nova nupta ferramento subtilissimo candente, quendam characterem fronti novi mariti inurebat, Sponsus vicissim in fronte Sponse; quibus cauteriis notati conjuges habebantur.

Sicyoni. Sicyoniorum lex nuptialis fuit, ut Sponsus Sponse & Sponsa Sponso calcem mitteret; quod si alter alterius calcem accepisset, signum erat contracti Matrimonii.

Tarentini. Tarentini in more habebant ut nupturi mense accumberent, & Sponsus Sponse & Sponsa vicissim Sponsi manu ingesta comederet; quod si per incuriam aliquis eorum propria manu in os ingereret cibum, nec firmum nec ratum erat conjugium.

Scythæ. Scythis lex erat, ut quemadmodum nostro ævo matrimonium initari manus dant & accipiunt, ita pedibus Sponsus Sponse pedes, genua genibus, manibus manus, cubitos cubitis, capite caput tangeret; & tandem postquam inter se complexi erant, satis confirmatum habebatur matrimonium.

SYMBOLA NUPTIALIA.

Idem.

Cyro Regi spectaculo se oblectanti in Scenam produxerunt tres fratres sororem Colum nentem, Equum adaquantem, & Amphoram cum aqua. Miranti Regi virginem, & qua sit quærenti; fratres responderunt sororem suam esse. Placuit Regi tam laboriosa Virgo eamque in uxorem duxit. Hæc jam Regina facta in sua corona insculpi formicam & apem Symbolum sui laboris cum lemmate: HOC EX STO, QUOD GESTO in tumba vero sua excidi curavit Colum, Amphoram, Equum.

Cyri laboriosa Conjuax.

Ejus Symbolum.

Ægyptii ornabant filias suas etiam pauperrimas torquibus: & ab aliis pro torquibus filie stipem erogabant. In his torquibus figura erant sex: Prima, TURTUR, cum lemmate, SIC SOLA. Secunda, COLUMBA, cum lemmate; SIC CASTA. Tertia, AQUILA cum lemmate; SIC PROMPTA. Quarta, CICONIA, cum lemmate; SIC PIA. Quinta, NOCTUA cum Lemmate; SIC VIGIL. Sexta, ALAUDA cum lemmate; SIC SANCTA AUT DEVOTA.

Ægyptiorum Torques.

Pau-

Porphy-
rites.

Pausanias inquit, tracta Virginem ut Fulvia Porphyriten. Porphyrites vero lapis est, in quo quidquid vis sculperere possis. Fulvia ergo sculpsit in illo virginem super testudine stantem: à partibus duos serpentes: in dextera manu pomum stellatum: lævâ corniculam pellebat: ex capite crescebat palma. Hoc Symbol. Virginitatis est. In testudine stat, ut sciat Virgini convenire: graviter & tarde moveri. Serpentes à lateribus significant, ut sit Sapiens & circumspecta ubique. Pomum stellatum notat, ut Cœlum habeat in operibus manuum, & virtutibus velut stellis vitam suam ornet. Corniculam pellit, ut non sit garrula & litigiosa. Palma crescit ex capite, quia virgo vincere debet virtute sua omnes pravas cogitationes & desideria.

Dux Me-
diola.
Sponsa
Annul-
lum
mittit:
remittit
illa Lan-
ces au-
reas.

Iohannes quidam Dux Mediolanensis Leonore Sponse duos annulos misit, in quorum singulis, singule gemmæ erant pretiosissimæ. In gemmarum una scriptum erat A V E, in Secunda A G E id est, Saluto te & rogo ut facias hoc quod faciendum promissisti. Leonora hæc remisit tale hieroglyphicum:

Platina.

phic
verb
bum
fide
meu

An
carit

Tympan. &
conci
ergo
cem
mebo

Petr. Re-
buffus
lib. de
privile-
giis.

bel
Pir
scen
inda
erat
front
bebat
hec a
E r
inlig
mon
quo
temp
rest
cus
quæ

phicum : duas lances aureas & in una
verbum EXPENDI, in altera ver-
bum APPENDI posuit ; id est, con-
sideravi hoc quod petis & ad pectus
meum appendi seu admisi.

Athenienses singulis annis festum
Amoris celebrabant : in quo mutua
caritatis Symbola depicta exponebant,
Tympius, & specialiter Amorem invicem aut

Athe-
nenses
Festum
Amoris
celebr.

concordabant aut redintegrabant. Alii
ergo Geminos ; alii Castorem & Pollu-
cem ; alii alia caritatis Symbola pro-
mebant.

Petr. Re-
buffus
lib. de
privile-
giis.

Antiqui scite admodum ac per-
belle Amici figuram descripsere.
Pingebant insignis formæ Adole-
scentem, capite nudatum, hirsuta veste
indutum, in cujus fimbria scriptum
erat : VITA ET MORS. In
fronte HYEMS ET ÆSTAS ; ha-
bebat latus usque ad Cor apertum, ubi
hæc aurea verba legebantur, PROPE
ET LONGE : Hæc autem omnia,
insignia quædam documenta præ-
monstrabant. Quid etas viridis ?
quod vera amicitia vireseat semper,
tempore senescat nullo. Quid vilosa
vestis adumbrat ? quod fidelis ami-
cus debeat esse paratus toleranda
quælibet ardua pro Amico. Dese-
tum

Amici
pictura.

Etum Caput indicat, amicum nunquam esse negandum. *Latus apertum* quid? innuit Amicum esse diligendum, non ore tantum sed corde & opere. In *fronte Hyems & Aestas*; quia verus Amicus tam in prosperis quam in adversis leges amicitiae conservat. Circa *Cor* erant haec duo verba literis aureis exarata; *Prope & Longe*: hinc deducitur quod veri amici etiam absentes tanquam praesentes se mutuo diligunt; distantia enim loci non tollit Amicitiam; Corpora quidem sed non corda animosque separat. In *imbria Mors & Vita*: Quid hinc? qui vere diligit, usque ad mortem amat.

Symbolum aliud.

Huc quadrat quoque Symbolum istud: *Columbae duae utrinque pedibus tenent annulum cum inscriptione COMMUNIS UTRIQUE: Supple compes seu vinculum; Annulus enim compes cordium est. Infra pingitur Ciconia Serpentem lacerans; lemma NE CAT NE NO CEAT: significat à connubio omnem acerbitatem & venenum abesse debere.*

Marchionis & Uxoris Symbol.

Carrepta Wilhelmi Marchionis uxor Typat. in Symbolo Lunam habuit cum lem-
mate

P
mate M
vero L
mate, S
dem.
Hier
nii Col
perpetu
faces y
habuit
UN A
id est, L
rito.
dem.
Con
serenum
ras test
tem e
volatu
Symbo
ILL a
dem.
A
mie Fer
manus c
amoris h
PERP
Ijab
in Sym
Sponso
Gratia
myrib
Lem
S U P

mate ME TUIS ORNARI. Ipse
vero Marchio Solem habuit cum lem-
mate. SIC MUTOR AD ILLAM.

Idem.

Hieronyma Arragonia M. Anto- Uxor
nii Columnæ uxor ad significandam M. Ant.
perpetuam cum marito concordiam, duas Col.
faces vinculo quodam aureo colligatas
habuit pro Symbolo; cum lemmate;
UNA FUIT, & UNA ERIT, Faces.
id est, una anima, una vita cum ma-
rito.

Idem.

Constantia Sfortia Ducissa, ut suum Con-
serenum candorem inter conjugales cu- stantia.
ras testaretur, Cygnum in aquis natan- Cygn.
tem & desuper tres vesperiliones suo
volatu quasi tenebras minitantes pro
Symbolo habuit: Lemma; CANDOR
ILLÆSUS.

Idem.

Anna Regina Ungariæ & Bohe- Ferdi-
miæ Ferdinandi I. Imperatoris Uxor, nand. I.
manus connexas cum rosa pro Symbolo Uxor.
amoris habuit: Lemma: SIC IN
PERPETUUM.

Isabella Caroli V. Imperatoris Uxor Caro-
in Symbolo suarum virtutum quibus li V.
Sponso placeret, pingi curavit Tres Uxor.
Gratias, quarum una rosam, altera Gratia.
myrthum, tertia glandem præferret:
Lemma; HAS HABET ET
SUPERAT.

M

Renata

Renata
Herculis
Uxor.

Renata Vxor Herculis Secundi Ducis Ferrariæ pro Symbolo habuit duas manus quasi invicem se salutantes: & duos ramos in modum crucis positos, desuper coronam: Lemma, UNA FUIT.

Margari-
ta Fri-
derici
Uxor.

Margarita Ducissa Mantuæ FridERICI Vxor in Symbolo habuit duas manus ad se porrectas & junctas. Lemma: IN ÆTERNUM.

Elisabe-
tha Fer-
dinandi
Filia.

Elisabetha Austriaca Ferdinandi Imperatoris filia, Arborem fructiferam habuit in Symbolo, desuper verò è nubibus manus fulmen tenebat, ac illo Arborem fundebat; Lemma; SOLA MORS SPOLIAT MUNERA NOSTRA.

Sigism.
III.

In Nuptiis Sigismundi III. Regis Polonia cum Austriaca Archiduce, tale numisma cum Symbolo cudebatur. Stabat à dextris Aquila Nigra biceps Imperii Romani: à sinistris Aquila Alba Regni Polonia: utraque vero Aquila insistebat Stemmata Austriacæ domus, quod est, ALBA TENIA in scuto rubro: Lemma: POST ANIMOS SOCIASSE JUVABIT.

Idem.

Secundum Symbolum ejusdem Regis erat, Duæ Palmæ supra adversas

fas partes ripæ fluminis, se invicem, versum se acclinantes cum hac inscriptione. AMOR DISTANTIA JUNGIT.

Franciscus II. *Valesius*, Rex Gal-
liae habuit pro Symbolo aureum num-
mum coronatum, quem dextra ad lapi-
dem Lydium probabat: Lemma: SIC
SPECTANDA FIDES. Signifi-
cabat fidem Amicorum & amorem
Conjugum, non verbis sed re præ-
stari & cognosci.

Fran-
ciscus II.
Valesius.

CAPUT VI.

De Orationibus Munerum
oblatoris.

MUnera offerri solent variè: A-
lia inter Sponsalia & Nuptias:
alia postridie Nuptiarum: & hæc
quidem partim à Sponso Sponsæ,
partim ab Hospitibus, partim ab In-
vitorum Legatis. Sed omnibus
idem modus offerendi convenit:
itaque de duplici Oratione hic dice-
re sufficiat: De Oblatoria scilicet
munerum, & de Responsoris ad
candem.

QUESTIO I.

Oratio
Mune-
rum ob-
latoria.

Quomodo construitur Oratio in qua munera offeruntur?

Postquam *rationem* aliquam inveni-
neris, propter quam munus istud te
offerre dicas, dispone eam juxta ali-
quem modum supra dictum: hæc
tamen puncta in ipsa rationis expo-
sitione include. *Primo*, Expone ani-
mum & adfectum offerentis & be-
nevolentiam ejus semper consecra-
tam alteri commenda. *Secundo*, Ex-
tenua breviter & ingeniose munus
oblatum. *Tertio*, Roga ut munus
benevole recipiatur & constantem
imposterum adfectum offer. *Quin-
to*, si munera post Nuptias offerun-
tur, potest addi apprecatio felicitatis &
concordiæ vitæ in Connubio: Me-
minerit supra omnia Orator brevis
esse in ejusmodi oblatoriis & in ea
laudem sciat positam esse, si com-
pendiose & erudite hoc officium
transegerit. *Duos autem præcipue mo-
dos à modernis observare licet in ejus-
modi Oratiunculis.*

Primus est.

Incipiunt ab aliqua Sententia vel
Exem-

Exemplo vel aliquo discursu de testificatione Amoris; deinde exponunt benevolentiam suam: quam munere oblato testantur: tandem extenuant munus, ut suscipiatur orant, offeruntque se ad cetera obsequia liberalissime.

Secundus est.

Ex occasione muneris quod offertur, omnia hæc supra dicta puncta per *Allegoriam* exprimere: ad quod plurimum conferent jam jam scribendæ eruditiones.

PRAXIS PRIMA.

Utcunque verbis Amorem nostrum & lætitiã explicare conati fuerimus. N. amplius tamen in petore fervet desiderium, quod satis Linguã exsolvi non potest: grandior urit adfectus, qui interpretem sui vultum, pro dignitate nescit ad cognitionem incendere. Optime itaque ex Majorum instituto, aliam Eloquentiam invenimus, & cum ore non sufficeret, manu loqui incepimus, cujus dicere, dare est, cujus verba munera sunt. Et licet hic etiam Amoris Orator infirmus sit

Praxis
prima.
Oratio
Oblatio-
nis munus.

& infans, uberius tamen & clarioris pectoris benevolentiam perorat Elocutione. Hac igitur & ego facundia instructus, cum N. tibi hoc simplex amoris argumentum porrigo, Tu N. in æternam amicitiae persuasionem admittes, sed una cum animo meo, à quo sicut humanitatis testimonia veniunt, ita pretium accipiunt: Humilis fateor Amoris character est; sed cogitabis omnes amare posse & lætari, à nemine amorem & lætitiã satis explicari,

P R A X I S II.

Si offerre velles *poculum navis instrar sabrefactum*, quod vulgo *Cymbium* dicitur & insuper anchoram adderes; hac uti posses Oratione.

Onerariam plenam non mercium gemmarumque, sed votorum tibi veho. N. Gubernacula tua petit hæc Navis: Sincerius nemo *Navigium* regere potest, quam is qui suã gerit regitque commoda. Occupa prudentia tua *Malum*, ut in integro attingas. Enaviga feliciter his remis omnes tempestates: *Navim* inconcussam turbulentis exime fluctibus. *Favonii* benigni, venti placidi.

Cymbium,

Praxis
Altera.

cidi fidi que Te propellant, quo te fortuna, quo te quies tua vocat. *Anchoram* etiam eidem *Navigio* addo, quam jacere ad felicitatem tuam, quietemque poteris, tunc potissimum cum tempestates te exagitarint. Hæc te *Anchora* tutæ ac firmæ benevolentiaë sistat inter ipsas turbas ac mota discrimina: hæc Portum tibi inter maris procellas statuatur. Utere illa feliciter, nullumque naufragium pertimesce.

P R A X I S III.

Trixis
Tertia.

Oblatio Torquis.

Amoris compedes & amicæ servitutis Catenam, qui Torquem esse diceret, an à veritate calculum non mereretur? N. Ad quid enim colla cingimus; nisi ut publico argumento nos amicorum captivos voluntaria deditioe profiteamur. Et sint dulcia licet semper vincula, sint amabiles catenæ, quas AMOR Tyrannus injicit: non eo tamen nomine hunc Torquem N. offero. In servum me & amicitiaë mancipium dedico atque vincula simul, quibus in omnia obsequia meam obliges

M. 4. volun-

voluntatem, porrigo. Non *Gallicus* olim duntaxat *Hercules*, ea gaudebit prerogativa, ut missis ab ore catenis, omnes ad suos nutus inflexerit: etiam Tu inter amicos felix imperabis. *Imperare enim invicem & servire amicorum est.* Cæterum cum torquem hunc vile adfectus mei documentum benigne admiseris, animum meum cum tuo aurea unione colligatum esse interpretare.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur ad Oblatoriam munus.

Respon-
soria ad
preced.

Responfurus hæc puncta observet. *Primo*, Demonstrat gratum sibi esse adfectum offerentis. *Secundo*, Munus oblatum æstimet & breviter collaudet. *Tertio*, Mutuum adfectum polliceatur.

Nota.

Adverte autem, quod tota respondentis industria in eo verti debeat, ut respondendi occasionem sumat vel ex verbis offerentis, vel ex re oblata. Ad hoc autem multum juvabit: *si rerum earum, quæ pro munere offerri solent Qualitates & Adjuncta bene considerabit.* Pulchros enim

enim & ingeniosos conceptus eruet.
v. g. si de Serto dicturus dicat: Amorem semper floridum esse, semper coronatum incedere, semper amcenitatibus tamquam floribus cingi, & nunquam finem scire, ut circulus ferti, &c.

PRAXIS I. RESPON-
SORIA

Respons.
ad I.
præced.

Ad primam Praxin præced. quest.

Non Amorem & lætitiã tantum persuasisti, hac duplici oris manusque Eloquentia. N. Sed animum & gloriæ commendationem meruisti non vulgarem. Nefas est inter eos Te numerare Oratores qui ut facundissimi, *Mel & Rosas* locuti fuerint, non nisi tamen clamores suis auditoribus dederunt. Eorum Catalogo inscribimus, quia aurea elocutione aureum nomen acceperunt: Teque novum nostri ævi (absit invidia verbo) & potio rem Chrysothomum, Chrysologumque placet appellare. Crede mihi non in summa aure hæret hoc aureum amoris verbum: altissime in pectus à N. demittitur, ut in aureas gratias

exurgat. Cui siquidem pro majestate impræsentiarum responderi non potest, animum erga Te suum æternis obsequiis N. perorabit.

P R A X I S II.

Respons.
ad II.
prac.

Responsoria ad Secundam Praxin præcedentis Questionis.

Feliciter in portum benevolentia gratissimus Amoris Nauta Onerariam tuam appulisti. N. Excipit votorum merces latissimus N. Dominus, & quia in regno Amoris COR & *Animus* monetæ sunt, quibus emuntur omnia: non alio etiam pretio hæc amicitia mercimonia redimit solvitque. Utcunque fuerint venti & Dominum N. super procellarum capita tempestates vehent incolumem, non se felicem tamen opinabitur, si non magis te quam *suam Caesar fortunam*, comitem secundorum habuerit. Hoc cum vovet, cum exoptat, tum æternam latitia *Anchoram* apud animum tuum suumque jecisse se arbitratur.

P R A

Greg.
l. 12.Augu-
stinus.

P R A X I S III.

Responsoria ad Tertiam Praxin præcedentis Quæstionis.

Uti servitus Amoris grata est, ita
Symbola amicæ servitutis non pos-
sunt esse non gratissima N. Certe
accipit lætissima fronte Torquem
hunc quem tradidisti: & quod *Man-*
lius olim fecisse ad famæ commen-
dationem perhibetur, hoc in amoris
tui meritum faciet. *Detractum ille*
in acie è collo Galli torquem, suæ cervicis
imposuit, & eam ob rem apud posterita-
tem Torquatus audire meruit: Domi-
nus N. Catenam hanc Amoris, quæ
non è collo sed corde tuo processit,
gratissimi instar muneris, imo dicam
opimi instar Spolii de tuo animo re-
portati habebit, meliusque in Corde
quàm collo Torquem hunc porta-
bit, ut & ipse Amoris tui Torquatus
possit nominari.

Responf.
ad III.
praced.

Manlius
unde
Torqua-
tus di-
ctus.

S E N T E N T I E

Huic Materiæ Servientes.

*Non Abel ex muneribus sed munere Abel
ra ex Abel placuerunt.*

*In beneficio conferendo plus animus
quam sensus operatur.*

M G

Re-

Greg.
l. 12.

Augu-
stinus.

Regium est & humanum parvula Plutare.
accipere & largiri magna.

Nihil offertur Deo ditius bona ro- Gregor.
luntate.

Ante Dei oculos non est vacua ma- Augu-
nus à munere, si arca cordis plena est fin.
bona voluntate.

Rejiciendi genus est protinus aliud Sen. l. 4.
invicem mittere; & munere munus ex- de Benef.
pungere.

Benefactorum recordatio jucundiss. Aristot.
ma est.

Beneficia eo usque grata sunt dum Tac. l. 4.
videntur exsolvi posse; ubi multum an-
tevenère pro gratia odium redditur.

Liberalè officium, serere beneficium, Cicero.
ut possis metere fructum.

Interdum beneficii solutio est ipsa Senec.
confessio.

Duo beneficentiae venena seu vulne- Petrar-
ra sunt hinc exprobratio largientis; hinc
oblivio accipientis: utraque Mater in-
gratitudinis & beneficii Noverca.

Nemo habet eam in beneficiis ma- Seneca.
num, ut non saepe fallatur.

Maximum beneficium est, unus in Seneca.
fame panis.

Animum in beneficiis spectamus, Lipsius
nec pretium iis unquam à se faciamus, Cen. I.
sed ab affectu. Epist. 4.

- Lipsius. In beneficiis non ut in pecunia red-
ditione querere opus est ut solvas sed
agnitione & grato animo.
- Mart. Extra fortunam est quidquid dona-
tur Amicis,
Quas dederis solas semper habebis
opes.
- Ovidius. Acceptissima semper munera sunt,
Author que pretiosa facit.
- Idem. Multiplicat doni gravitas authoris
honorem.
Et Majestatem res data dantis ha-
bet.
- Cicero. Ei plurimum tribuamus, à quo dili-
gimur plurimum.
- Epiet. Quoniam non potest fieri id quod
vis, id velis quod possit.
- Seneca. Non quanta quaque sint sed à quali
& quo Domino dentur, perspicendum
est.
- Idem. Valentior fortuna Voluntas est.
- Caro. Melius est benefacere quam benedi-
cere.
- Cicero. Vultus & frons animi est Janue,
que abstrusam animi voluntatem signi-
ficat.

Oratoria
supel-
lex.

ERUDITIONES

& Alia Supellex.

Annulus.

De Annulis.

*Plinius pessimum vitæ scelus patrâs lib. 13.
se dicit eum, qui anulum digitis primus cap.
induit.*

Prome-
theus
Annuli
Author.

*In Fabulis Prometheus habetur au- Kirchm.
thor annuli: Hic exfectum circulum de An-
ex catena, qua ad Caucasum ligatus nul.
erat, dicitur gestasse cum tubis fra-
gmento ut maneret poenæ recorda-
tio. Unde factum est, ut in gratiam
Promethei Parentis homines deinde an-
nulos gestarent.*

Servis
dabatur
annulus.

*Servis in libertatem vocatis, circu- Petra-
lus ex catena cum particula lapidis de Santa l. 3.
quo fuerant empti eidem circulo inserta de An-
dabatur, ut essent memores conditionis nulis.
pristinæ. Deinde ex luxu ferrum in au-
rum, lapis in gemmam transit: cœpit-
que esse gestamen quod antea fuit vin-
culum. & ornamentum quod fuit tor-
mentum.*

Spons.
dantur
annuli.

Annuli dantur Sponsis, quia ser-
vire invicem conjuges debent, nec
retinent sui in matrimonio liberta-
tem.

Apud

Petra-
sant.
lib. 3.

Apud Pythagoram etiam *Annulus* Symbolum servitutis fuit, ideo pro-
verbio monebat; *arctum annulum ne*
indue, id est, in duram servitutum
te non committe.

Annulus
servitu-
tis Sym-
bolum.

Flamini Diali interdicebatur annu-
li usus: nam Sacerdotes maxime de-
bent esse liberi: Nostri tamen utun-
tur utcunque, quia Deo & virtuti
servire debent.

Sacerdo-
tibus in-
terdi-
ctus.

Numæ Pompilii & Servii Tullii
statuæ cum annulis erant tempore Plinii
in Capitolio; quia Rex bonus est servus
publicus.

Statuæ
cum
annul.

Post exactos Reges annuli ferrei e-
rant Romæ apud Imperatores, & man-
serunt tamdiu quam manserunt aurei a-
mores.

Impera-
tor.
annul.
ferr.

In funere apud Romanos, *luctu &*
acerbis Reipublica casibus aureos annu-
los deponebant, & ferreos induebant.

Mos.
Rom.

Erant annuli *æstivi* pro *Æstate*, *hy-*
berni pro *Hyeme*, *Verni* etiam & *An-*
tumnales, *Candida gemma Hyemem*,
Cerasina Ver, *flava Æstatem*, *rubea*
Autumnum representabant.

Annuli
diversi.

Erant pro *singulis Mensibus singuli*
annuli, imo *Heliogabalus* quotidie toto
anno annulos mutavit, & singulos se-
mel tantum induit.

Helioga-
balus.

lib. 13.
cap.

Kyckho.
de An-
nul.

Petra-
santa l. 3.
de An-
nulis.

Petra-
sant.
lib. 3.

- Annulus pronubus. *Annulus Sponse dabatur loco pignoris, quem Tertullianus Pronubum vocat, & Iuvenalis Pignus digiti.*
- Seleucus. *Seleucus in annulo Anchoram sculptam habuit; convenientissimam Sponsis; quia est signum fixæ firmæque benevolentiae, ut possit dici illud Poëtæ:*
Anchora jacta mihi est: Propert. Pindari.
 Et illud: *Iam Anchoram ad felicitatem jeci.*
- Indi. *Nec novum est Anchoram portare in manibus, dicit enim Philostratus Consuetudinem apud Indos fuisse ut Anchoram auream in manibus gestarent.* *Philost. in vita Apoll.*
- Polycrates. *Polycrates in annulo habuit sculptam lyram, quæ signum est concordiae.* *Clemens Alexandrin.*
 ex hoc:
- Annulus corona cordis. *Ubi nuptie ibi harmonia, ubi harmonia nostra Deus jungitur.* *Ambros.*
Annulus nuptialis in quarto digito manus sinistrae portabatur. Ratio hujus præcipua est, quia in eo digito vena quædam reperitur, ad Cor usque pertinens: & hoc modo putabatur, ab Ægyptiis cor ipsum coronari. Ideo bene non nemo dixit, annulus est corona cordis.
- Romani. *Romani soliti sunt omnes alios digitos.* *Pierius. lib. 4.*

gito
roja
Pin. 13.
cap. 1.
feri
hoc
mo
aut
sa
ni
fent
nep
Pin.
ut
b.
Idem.
ar
us
Idem.
tion
Idem.
E
caj
Petra
saur.
m
gu
in
cu
gl
Pin. lib.
23. cap. 1.
cap.

gitos coronare præter medium, qui morosus, sordidus, impudicus dicebatur.

Plin. l. 3.
cap. I.

Annulus qui à Sponsis offerebatur ferreus fuit, & sine gemma; pertinet hoc ad durationem & robur: vel ad modestiam & fugam luxus: Gemma autem Annulo deerat, quasi ipsa Sponsa gemma esset.

Annulus
sine
gemma.

Apud Persas Annulis ac monilibus Persæ uti nulli licebat, nisi cui à Rege data essent. Proinde donari annulo, magnæ benevolentie & amicitie signum erat.

Plin.

Apud Romanos soli honoratiores, Romæ uti Centurio, Tribunus &c. aureis utebantur annulis; alii omnes ferreis.

Idem.

Idem legatis ad externos profecturis annulum aureum tanquam in signe munus dabant.

Legati.

Idem.

Carthaginenses pro munere expeditionum militibus annulos dabant.

Carthagin.

Idem.

Hannibalis annulus venenum pro necessitate servatum sub gemma habuit.

Hannibal.

Petrus
sanctus.

Nefas erat olim victimas offerre, nisi eas prius Sacerdotes annulo obsignavissent. Habuit verò hic annulus in gemma sculptum hominem procumbentem manibus junctis, cum gladio ad jugulum.

Victimæ
obsignatæ.

Plin. lib.

13. cap. I.

Midæ aut potius Gygis annulus erat cuius gemma si versus volam manus ver-

Annulus
Midæ.

teba-

Pierius
lib. 4.

Propert.
Pindarus

Philost.
in vita
Apoll.

Clemens
Alexan-
drin.

Ambrosius

tebatur, ipse à nemine cernebatur et omnes cernebat. Hoc annulo ipse usus Opilio in Regem Lydiae evasit.

Adami
annuli
duo.

Adamus duos dicitur habuisse annulos; unius nomen OBLIVIO, alterius, MEMORIA fuit. Ex Tat. Indeor.

Mos
Venet.

Princeps Venetus quolibet anno, die Ascensionis Domini cum solemnibus supplicationibus per mare vehitur, et illi annulum injicit, ut ita Mare Reipublicae Venetae desponsent.

Alex.
Magn.

Alexander Magnus ante ipsam Curiam mortem cum jam loqui non posset, Perdiccae magno amico suo, annulum quosus fuerat in signum Amicitiae dedit.

Polonus
Legatus.

Legatus quidam Polonus apud Imperatorem quendam Germaniae, cum illi Imperator thesauros ostentaret, quibus se Polonos debellaturum gloriabatur, annulum ex digito detractum in thesaurum injecit, dicens: Addamus aurum auro. Cui Imperator vernacula respondens dixit: Habt danck, Ex hoc nomen deinceps promeruit familia Habdanckorum. Cromer.

Sacrificaturi.

Annularem digitum Sacerdotes sacrificaturi variis odoribus inungebant. Pierius.

Pyrri
Annul.

In Pyrri annulo Apollo cum novem Musis exsculptus fuit ac ferè Parricidius integer. Alex. ab Alex.

Pli.

Plinius junior quadrigam in suo annulo habuit. Plinius jun.

Carolus Magnus pro annulo signatorio gladii capulo utebatur. Carol. Magn.

Pharaonis Annulus quem Iosepho dedit, habuit signum crucis significans quod ei sumendorum suppliciorum potestatem daret. Pharaonis annul.

Agell. Flamen Dialis casto & pervio annulo utebatur. Nimirum Sacerdos ipse gemma est. Flamen Dial.

Abrahamus Gorleus scribit se reperisse annulum aureum vetustum cui simul adnexa erat clavis: in gemma habuit duas spicas sculptas, inter quas erat gubernaculum navis & in manubrio gubernaculi, crux. Annul. vetust.

Dabantur Sponsis annuli, qui insculptam sponforum aut sponsarum effigiem ad memoriam eorum cordi habendam gererent. Puto ego insculpta fuisse quaedam amoris Symbola, Sponsis annuli dari.

nam & in calceis ejusmodi Symbola ferebant, ut testis est Clemens Alexandrinus; Multae inquit foeminarum soleis quoque amatorias salutationes imprimunt, ut vel per terram numerose incedentes meretricios Spiritus in incessu insculpant. Castae autem Sponsae in superiori parte calcei Symbola haec

Ex Tal. Ludaeor.

Curt.

Cramer.

b. 2. P. e. dag. c. II.

Pierius.

Alex. ab Alex.

hæc gestabant, vel in parte subjecta calcei, addebant soleis clavos, cum iis formis insignes, quas in sigillis exstare

Fiat rosa quid calceaveris; unde hoc natum.

videmus. Et hinc arbitror natum loquendi modum, cum ex vestigiis alicujus dicantur flores erumpere.

Sic dicitur quoque: *Quidquid calcaveris, hoc rosa fiat: Quia fortè clavis inscripta fuit rosa.* Apud Perse.

Carolus V. Horologium in annulo.

Carolus V. In annulo horologium habuit, quod non sonabat sed pungendo digitum, horas indicabat, monebatque Imperatorem temporis exacti. Petra-
sant.

Smaragdus.

Quædam Regina Ungariæ annulum ex Smaragdo habuit; sed prima nocte nuptiarum fractus est: Sentit enim hæc gemma jacturam Virginitatis. Idem.

Philosophi Magistros in annulis habuerunt. Alii Alios.

Philosophi suos Magistros in annulis celatos habuerunt. Stoici Zenonem: Academici Platonem: Peripatetici Aristotelem: Alii Epicurum. Idem.

Alii parentes, Avos, Patriam: Africanus Patrem: Lentulus Avum: Iulius Cæsar Venerem: Galba canis caput.

Alex. M. Annuli.

Alexander M. in annulo uno habuit Darii imaginem, pro Epistolis in Asiam à se victam obsequandis: Epistolas vero in Europam suimet imagine obsequavit.

In

In Pompeji annulo ensifer Leo fuit. Pomp.

In Augusti, Sphinx (significabat Augusti
robur cum solertia, vel secreta esse annulus.
principum consilia) Deinde cum
murmuraretur Augustum ænigma-
ta scribere, imago Alexandri magni
in eodem annulo sculpta fuit.

In quorundam annulis Harpo- Harpo-
crates Deus silentii: in quorundam crates
Amor Leonis insidens habenisque re- Deus si-
gens iram, fuit. lentii.

In Mecænatiss annulo Rana fuit ex Mecæ-
Insula quapiam, ubi ranæ perpetuo nas in
silent. Hic Mecænas cum esset Secre- annulo
tarius Augusti, omnem silentii fidem Ranam
ei promittebat. hab.

Plinius. Olim gravatisomno & morientibus
detrahi debebant annuli.

Seneca
lib. 3. Tiberius sub pœna gravi prohibuit, Tiber.
ne quis annulos imagine singulari nota-
tos in lupanaria, latrinas, aut alia loca
obscœna inferret, & ob id accusatus est
Paulus Pretorius quod matulâ indi-
gens manum cum annulo & imagine
Tiberii obscœno vasi admovisset.

Guevar. Cato in annuli sui gemma scri- Cato.
ptum habuit: Amicus unus, inimicus
nullus.

DE TORQUE.

Con-
stant.

*Constantinus Imperator in Torque Niceph.
suo Solem aureum tulit cum Inscriptio-
ne: ET ASTRIS, ET SIBI.*

*Idem Imperator alium Torquem ha- Idem.
luit, in cuius medio pendeat Cor au-
reum, circumcirca vero omnia supplicio-
rum genera erant expressa cum Inscri-
ptione; NIHIL, NIHIL, NI-
HIL: quasi diceret Cor vere Deum
& patriam amans pro Dei & patriæ
amore hæc omnia contemnit.*

Burch.
Mont-
morent.

*Burchardus Montmorentius stetit in Petra-
Acie infractus, dum alii è pralio fuge- sant.
rent: post intravit semel aulam Phi-
lippi I. Regis, torquem in collo ha-
bens connexum ex aureis capitibus
Cervorum, ex quibus dependebat
caput canis. Aulici indignati, quod
venationum trophæa circumferret,
sed ille Regi quærenti de insolito
Torque, respondit: Notari illo tor-
que proceres illos, qui fugerunt ex præ-
lio timidi instar Cervorum, dum ipse
mansisset instar fidelis moloysi ad custo-
diam sui Regis.*

Bolesl.

*Boleslaus Rex Poloniæ circumfe- Cromer.
rebat in Torque, parentis sui imaginem
ne*

ne u
ret
Typicus
C
in ex
à Re
O qu
const
Dion.
C
causs
Clau
retin
pedib
Sena
Herodot.
I
firu
rean
I
Da
prosp
Pu
cit M
hens
Ar
Curtius.
T
Ima
quib
T
incis
habu
Alex. ab
Alex. c. 3.

ne unquam aliquid turpe aut parente suo indignum faceret.

Tipocius. Quidam Prorex Neapolitanus cum Prorex Neapol.
in extremis, illi allatus esset torques
à Rege, collo eum imponens dixit :
O quam magna ciphra ex multis ciphris
constans.

Dion. Cum Sardinus quidam habitandi Aureæ
caussa Carthaginem migrare vellet, compe-
des.
Claudius Imperator eum magno studio
retinuit, inquit, Ego Te aureis com-
pedibus obligabo. Intellexit per hoc
Senatoriam dignitatem.

Herodot. Darius Medicum qui se graviter in- Darius.
firmum sanavit, duarum compedum au-
rearum paribus donavit.

Philo hoc sensu dari torquem dicit : Philo.
Damus Tibi torquem ornamentum in
prosperitate, vinculum in adversitate.

Pulchra est illa catena quam effi- Catena.
cit Magnes ferreos annulos attra-
hens ad invicem, cum inscriptione.
Arcanis nodis. De qua supra.

Curtius. Tiris obsidione pressi Herculis Dei Tirii.
Imaginem ne à se discederet, aureis tor-
quibus alligaverunt.

Pierius Torques Fabii Quadrati in marmore Fabii
lib. 41. incisus, in medio speciem candelabri
torques.
habuit.

Alex. ab
Alex. c. 3. Qui in pralio se insigniter gesserant Romani.
apud

apud Romanos torquibus donabantur: sed Externi aureis; Romani ferreis.

In Galliis erat Ordo qui torquem ex liliis aureis concinnatum gestabat, vocabaturque ordoliliatus.

Ludovicus. II. Valesius instituit Carda-
ordinem ex Proceribus Gallia qui ute-
rentur torque de quo pendeat bulla cum
immagine S. Michaëlis Archangeli
Draconem calcantis, cum inscriptione.
IMMENSUS TERROR OCEANI.
Supra torquem verò erat corona
regalis.

DE POCULIS.

Græci In Cœna apud Græcos tria pocu-
la apponebantur, unum Mercurio, Alex. ab
alterum Gratiis, tertium Iovi Ser- Alex.
vatori.

Gram- Grammaticum poculum seu pocu-
maticum literarum fuit versibus Homeri-
cum poculum circumscriptum & Palladi sa-
Palladi crum: Hoc postea fuit adfixum in
sacrum. Diane Templo.

Cym- Erat etiam genus poculi quod
bium. dicebatur Cymbium, qui erat in for-
mam cymbæ aut navis factum.

Pocul. Vetus Imperator habuit calicem cry-
Veri stallinum, qui nominabatur VOLU-
Imper. Capiti-

CER s
nomineIn S
gemme

lium ada

In D

stæ Maj

Beli, A

Pocu

habens

tum cum

debat An

tibias,

bantur.

Ex c

la, ex

nec fer

obnox

Ferd

ce Pocul

mis dist

chinam ho

tum, sed

ram &

bat: Era

daedecim

Ludo

batur pr

cum in

rior.

CER seu EQUUS: ab ejus equi nomine quem dilexit.

Tursell. In Scypho *Henrici Gallie Regis* Henri. Scyph.
gemmeo, erat *Angelus aureus*, li-
tium *adamantinum manu tenens*.

Virgil. l. I. In *Didonis poculo* erant res ge- Didonis.
Aeneid. stæ *Majorum sculptæ*, id est, *Jovis*,
Beli, *Agenoris*, &c.

Mayt. Poculum *Rusi* ex *Electro* fuit, Pocu-
lib. 8. lum
Epiqr. 49. habens *caprum aureum efforma- Rusi.*
tum cum *aureo vellere*, in quo se-
debat *Amor aureus*, *alatus*, *inflans*
tibias, *qualibus Epithalamia canebantur*.

Philo lib. Ex *cornibus Onagri* fiunt pocu- Onagri
3. cap. 41. la, ex quibus qui potaverit, eo die cornua
nec *ferro*, nec *igni*, nec *venenis* est contra
obnoxius. venen.

Ferdinandus Rex, *Solimanno Tur-* Poculum
ce *Poculum aureum obtulit*, totum gem- machi-
nis distinctum, habens *argenteam ma-* num ho-
chinam horariam, quæ non *horis tan-* rariam
tum, sed *motus etiam errantium signo-* præ se
rum & lunares mutationes exprime- ferens.
bat: *Erat autem tante magnitudinis ut*
duodecim viri portarent.

Jovius & Sab. Ludovicus XII. *Gallie Rex* ute- Ludovi-
Tipac. batur pro *Symbolo*, *Cratere Cœlesti*, cus XII.
cum *inscriptione*: *Inter eclipses*
orior.

N Scyphus

Nestor. *Scyphus*, quo *Nestor* olim utebatur, dicebatur *Nestorida*: fuit aureis clavis confixus; ansæ ipsius quatuor erant, & circa quamlibet duæ columbæ aureæ pascebantur: duæ *Columbæ aureæ* sub pedibus *Scyphi* erant: Hunc *Scyphum* vocat *Alciatus Cœlum*:

Est cœlum Scyphus ipse colorque argenteus illi

Aurea sunt cœlis sidera clariculi.

Plejades esse putant quas dixerat ille columbas,

Umbilici gemini magna minorque fera est.

Apollo & Nept. in ædificata Trojæ præmium pocul. accep. *Neptunus & Apollo* in præmium *Mart. l. 8.* ædificatæ *Trojæ* poculum aureum acceperunt: Cecinit autem *Apollo* *Lyrâ*, qua sonante muri steterunt. Figurabantur etiam pocula exsculpto intus speculo ad multos angulos: ut uno intuente turba appareret.

Quem quisque gratum habebat, ejus speciem insculpebat in poculo: *Vlt. de Fin. Trebell. Pollio.* quod de *Epicureis* testatur *Cicero*.

Cornel. Marc. *Cornelius Marcus* utebatur poculo ex *Electro*, in cujus medio *Alexandri M.* vultus erat expressus: in

in circuitu autem omnis historia & bellum illius exprimebatur.

Alex. Aphro. in Probl. l. Erat & poculum *Baucalium*, ita *Baucal.* dictum, quod redderet quendam sonum cum infunderetur.

Achill. lib. 2. Pater *Clitophontis* habuit poculum, *Poculum vinea.* cujus oram vites in ipso natae coronabant: è vitibus racemi pendebant cum botris, qui sicco poculo omnes acerbi, immixti autem vino rubentes & maturi fiebant. poterat hoc poculum dici *Vinea*.

Gen. 44. v. 5. Joseph Patriarcha ex poculo divinabat teste S. Scripturâ. *Joseph. Pocul.*

Alex. ab Alex. l. 5. Priusquam in convivio pocula gustabantur Diis libabant Antiqui; & convivis apprecatio instituebatur. *Mos Antiq.* Primus autem calix *Iovi Olympio* mifcebatur; *secundus Heroibus*; *tertius Iovi Servatori*.

Idem. Remotis mensis mos fuit Anti-Scyphus quis, maximum scyphum afferri, *boni omin.* qui dicebatur *Scyphus boni ominis*, quia boni ominis causa circumferebatur, & de illo omnes gustabant.

DE CORONIS, SERTIS
& Floribus.

Idem l. 4. *Cajus Caligula* coronas invenit in-
star Solis & Lunæ. *Caligula*

- Corona. Donabantur antiquitus *Coronâ* viri fortes & strenui in bello. Alia
- Civica. autem erat *Civica*, quam perpetuo gestare licebat & fiebat ex fronde, hanc qui meruisset in ludis à populo universo & Senatu ei assignabatur. *Corona obsidionalis* erat ex gramine in eo loco collecto, in quo cives obsidione liberati erant. *Corona muralis* definebat in similitudinem
- Navalis. Pinnarum; *Navalis* autem instar navis rostrata erat.
- Persæ. Apud *Persas* non modo Sacrificuli, sed omnes qui Sacro intererant, coronabantur. *Idem.*
- Barbaræ gentes. Apud *Barbaras gentes*, florescentes *Polybius.* corollas imposuisse, pacis & Amicitia signum fuit.
- Romani. *Romani* in conviviiis etiam ministros conviviorum & pocula & potestates coronabant. *Alex. ab Alex.*
- Nuntii victoriæ, *literæ & naves* & *fusces victorum lauro* coronabantur. *Idem. l. 6.*
- Templum Floræ & Sal. *Dea Floræ & Dea Salutis* in eodem loco apud Romanos templum erat. *Idem.*
- Corona Musarum. *Coronæ Musarum* ex pennis neuntur quas ex *Sirenium* alis evulserunt, quo significatur earum famam Orbem peragraré. *Pierius.*

Etiam

Par.
Eti
lita fuit
quidem
coronæ,
extestam
Trium
sed prius
in triumph
spargebant
toris Iovi co
Refam o
filius: sed
assumpisse
apud Aug
glyphicum
Egyp
mum ino
tate obse
rollam cap
autem Am
potius quan
res defecer
vivificit, &
Æstas &
cantur à P
C A
De Ora
Oratione

Idem
lib. 55.

Etiam Mortuorum sepulchra so- Sepul-
lita fuisse coronari, refert *Pierius*, & chra co-
quidem *Valeriani filio*, *Rome*, *terre* ronata
coronæ, *rosæ* in *Iulio*, *Myrthæ* *hyeme* apud
ex testamento *superimponi* debebant. Rom.

Alex. ab
Alex.

Triumphatori sertum laureum fuit, *Trium-*
sed prius myrtheum: dum autem *curru* phat.
in triumpho *vehetur*, *flores* per *plateas*
spargebantur. *Sertum* autem *triumpha-*
toris Iovi *consecratur*.

Pierius
lib. 55.

Rosam olim spinis caruisse docet Ba- Rosa
sius: sed post peccatum *Adæ spinas* absque
assumpsisse: Unde *Rosa* sine spinis spinis.
apud *Authorem* est *Amoris Hiero-*
glyphicum.

Idem.

Ægyptii si quem vixisse ad extre- Ægypt.
mum inoffensa valetudine & digni-
tate observassent, *Amaranthi* co-
rollam capiti ejus imponebant. Est
autem *Amaranthus* spica purpurea
potius quam flos: & postquam flo-
res defecerunt, aquis madefactus re-
viviscit, & hyernas coronas facit.

Æstas & Pax in Spiceo sermo di-
cuntur à Poëtis ambulare.

CAPUT VII.

De Orationibus Funebribus.

Orationum funebrium duplex genus
est

est in usu. Nam alia dicuntur ab Hospitibus ad Amicos defuncti; Alia ab Amicis defuncti ad Hospites. De utrisque agendum separatis quaestionibus, & deinde *Epitaphiis* seu Sepulchrorum & Vexillorum Inscriptionibus.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio funebris ab Hospitibus ad Amicos defuncti.

Oratio-
nes Fu-
nebres
ab Ho-
spitib.
ad Ami-
cos.

Tria præstare debet talis Oratio: exprimere dolorem super defuncto: Laudare defunctum: & consolari Amicos defuncti: Hæc autem ita fiunt optime. *Primo*, Exordiendo ab aliquo discursu de Mortis certitudine, aut de incertitudine temporis mortis, aut de varietate, aut de potentia: vel dicendo de brevitæ vitæ aut de mutatione fortunæ aut de Calamitatibus impendentium hominibus multitudine: vel declarando quis dolor ex morte secutus sit: vel optando latiore occasione, in qua adfectum tuum & obsequia defuncto ostendere velles: vel dicendo, ferreum eum fore, qui mortuum

tuum talem non d. fleat : vel descri-
bendo dignitatem & potentiam
mortui, & ex ea occasione erumpe-
re in querelas & commiserationem :
vel laudando Amicos à constantia
amicitiæ &c. *Secundo*, Laudando
defunctum à Nobilitate Majorum, à
factis Parentum, à meritis & bene-
gestis erga Patriam, Ecclesiam, alios.
Tertio, Consolari Amicos ; adferen-
do Causas quæ dolores mitigare
possunt. Tales autem Causæ com-
muniter sunt : *Voluntas Dei* ; *neces-*
sitas moriendi communis ; *recte acta*
vita ; *bene merita in Rempubl. & Ec-*
clesiam ; *memoria secutura, posterorum*
felicitas, exempla aliorum, qui mortem
suorum tulerunt patienter ; *dicta Sa-*
pientum ; *Amicorum constantia &c.*
Sed

Nota quod hujusmodi in oratio-
ne maxime hi dominari debeant
affectus ; *Amor, Dolor, Commise-*
ratio, & alii graviores : atque ideo
valent *Primo*, *Exordia* ex abrupto
aut alio singulari impetu fusa. *Se-*
cundo, Possunt adhiberi frequentes
Exclamationes, Epiphonemata, De-
scriptiones, Apostrophe. *Tertio*, Ex-
curratur sæpe in querelas de incon-
stanti-

stantia vitæ, de fallacia spei, de afflictione Amicorum, Patriæ, Ecclesiæ, quando vir singularis occumbit. Quarto, *Apostrophe* fieri solet vel ad Amicos defuncti, laudando quod talem virum in suo genere habuerint; vel ad hospites excitando eos ad mortis terrorem & considerationem: vel ad defunctum gratulando illi æternam Patriam & perennem ex benefactis famam apud posteros: vel ad Familiam, Patriam, Religionem, Tempa, Xenodochia, filios, conjugem; excitando ad fletum, quod benefactorem amiserint: vel valedicendo defuncto nomine singularum hospitem & Amicorum: aut illius nomine hospitibus & Amicis: vel introducendo ipsum defunctum valedicentem.

P R A X I S.

Fune-
bris
Oratio.

Hæc est humanæ conditionis infelicitas, ut cum interituram se publico æternitatis decreto noverit, interitus tamen sui destinatum tempus ignoret. Effet aliquod adhuc in malorum maximo solatium, si, ubi cauta declinatione evitari non posset, posset tamen prævideri, ut cum inopinato ictu vim amitteret. Sed
ô fa-

ô fatorum inclementiam, ô crudel-
les supra nomen suum *Parcas* ! latet
ultimus dies, ut observentur omnes:
& quasi parum sit, fragile vitæ filum
invida manu carpere, omne præter-
ea quod vivimus tempus, timore in-
undat. Sæpe nimium de Tempestate
securi negotiorum æquor adimus:
hilaresque & salvi super procella-
rum capita triumphamus & nesci-
mus *sub malacia insidias esse*, ponen-
teque vento *Brevia* superesse & *Sco-
pulos*, qui etiam in portu parant
nafragium. Omnino *sicut Fortuna,
ita Vita nostra vitrea est, cum maxime
splendet, maxime frangitur.* Et hæc
ego non eo animo dico, quasi Do-
minus N. cujus ossa mœsti tumula-
mus exultimem non expectato mor-
tis telo præventum esse: & in eorum
vixisse conubernio, quibus omnia
casu metientibus, omnia accidunt,
non eveniunt: illudque temerarium
& imprudens verbum subinde oc-
clamant, *non putavi.* Semper ille
mortis memor, ubique mortem ex-
spectabat: Semper virtutis Alumnus,
nunquam non æternitati maturus
fuit: & ne ignavi militis more, ab
impedimentis oneratus, tunc vasa

colligeret primum, cum jam in acie standum esset, suam quotidie in numero habebat *Conscientiam*. Exire è vita voluit, non excludi, cum sciret *volentem à Fatis duci, nolentem trahi*. Nostram hic ego lamentor miseriam, Reipublicæ calamitatem defleo, quæ tantum virum nobiscum præter spem amisit; Cujus si redimere vitam integrum foret, nemo nostrum esset, qui de suis illi annis non concederet. *Atlas* certè noster fuit & Patriæ delictum; qui, si mœrorem nostrum nolisset, numquam nasci debuit; si perenne Reipublicæ decus & commodum, numquam mori. Magnus quidem ille fortunâ fuit & Majorum imaginibus insignis; quippe cujus familiæ claritatem nec ille ignorare potest, qui in Patria nostra plus quam peregrinus & hospes vivit: Sed in hoc vere maximus dici meruit, quod Avorum virtutes supergressus, mensuram suam totus in se habuerit, & fortunam quantamcunque & animo & meritis excefferit: ut novo naturæ ingenio, non ille ex Majoribus, sed Majores ex illo ad gloriam & famam nati videantur. Juventutem
& lu-

& lubricos ætatis annos laudent in illo, illi, qui disciplinis regendum habuere commendatum; Nos putavimus & meminimus innocentiam cum lacte imbibisse, cum ætate corroborasse: & sæpius incertum fuit, an in eo differret à virtute natura. Iverat æmulo *Vlyssis* studio in exteras Provincias, quod hac tempestate Nostratibus nimium solemne est: Sed innocens exiit, innocens rediit, quod heu nimis rarum. Excepit redeuntem Patria, ut amantissimum filium sollicita Mater; & in Reipubl. obsequiis instructum ad Off. N. honorem primum, deinde & Off. N. Reipubl. evexit. Hic ille virtutis campum nactus, quid non egit ut decurreret. Summam adhuc Juvenis auctoritatem atque admirabilem in rebus tractandis industriam habuit: huic suavis accedebat affabilitas, affabilitati humanitas, humanitati diligentia. Sic universi hominum ordines, cum necessitatis suæ *Asylum* habere; in auribus eius suarum precum domicilium collocare; neque ullum esse audivimus vel infimæ conditionis, qui non illum, quem supremum dignitate su-

spiceret, parem sibi facilitate expe-
 riretur. Privatorum dumtaxat esse
 aiebat *sibi & suis vivere, se publica
 luci expositum velut candelam aliis lu-
 cere debere, sibi consumi.* Quid quod
 semper ille in publica territorii no-
 stri corona prudentiâ superior
 triumphavit? nosque velut à Sole
 minora sidera consilium accipere
 potuimus, & illi, qui ætate ei non
 cedebant, sententia tamen libenter.
 Et cujus tandem facundia, Patriæ si-
 bique non morituram apud externos
 famam conciliatam, satis enarret?
 plus cogitationi hic relinquendum
 quam sermoni concedendum est;
 siquidem multa de Te N. N. dicere
 possumus, sed nemo satis. Si tamen
 has lugubres nostras admittis gra-
 tias, agit Tibi, agetque immortales
 Patria pro consiliis & ornamento:
 agunt Senatorum subsellia pro
 prudentia; agimus nos pro fama
 & laude: & Tibi simul illustri fa-
 milia gratulamur, quod tantum vi-
 ri decus protuleris, quem imitari
 possumus omnes, admirari debe-
 mus. Prohibe jam cadentes lacry-
 mas ac æternæ Numinis voluntati
 defunctum concede. *In hanc neces-
 sitatem*

statem nascimur ut moriamur; serius aut citius, ad illum pertinet, cujus arbitrio totus componitur Orbis. Juvenis quidem Dominus N. vixit, at senex mortuus est, si non ætatem annis, quod hominum est, sed recte gestis & virtutibus, quod Heroum est, censemus. Quamquam, quid vixit? quid mortuum dico; adhuc vivit, vivetque non in hoc mortali corpore fortunæ & calamitatum teatro, sed in animis cordibusque omnium; mortalitatem deposuit; Vitam non exuit, sed mutavit. Dixi.

QUESTIO II.

Quomodo construitur Oratio in qua gratiæ aguntur nomine defuncti Hospitibus? Ad Hospites
Gratiarum

Similis in multis esse hæc Oratio priori debet, ita tamen texti solet: Actoria nomine defuncti.
Primo, ponitur aliquis discursus de morte, aut de miseriis humanis, aut de vita præsentis; aut ex abrupto describitur dolor propter defunctum: aut quocunque alio modo, supra in præcedenti quæst. dictio inchoatur. *Secundo*, instituitur laus defuncti. *Tertio*, fit gratiarum actio

hospitibus, qui funebri pompæ adesse voluerunt, sive per se, sive per Legatos missos: & fit repromissio obsequiorum in alia latiori necessitate & occasione. *Quarto*, fit invitatio ad Convivium funebre.

Nota. Nota quod plerisque in locis inter Magnates legati mitti soleant, qui nomine eorum perorent: illis ergo, cum gratiæ agendæ erunt, prioribus dignitate, prius respondendum erit.

P R A X I S.

Gratiarum
Actoria
ad Hosp.

Et non ille latissime humanæ imbecillitatis imaginem explicuit, qui duarum vocum angustiis inclusit Elogium & *vivam mortem vitam hominis* appellavit N. N. Omnino non morituri, sed morientes vivimus, alternisque momentis vita & mors, dies & annos sibi partiuntur. Ruina & perennis fuga est tempus quod vivimus. Labitur Infans in puerum, Puer in juvenem, Juvenis in virum, Vir in senem; & sic omnis rerum humanarum Historia, est interire. Atque utinam hoc ordine constanter procederet negotium, & ultimus qui omnes consumat dies

non;

non nisi cum senectute incumberet :
Sed cæca Mors nescit discrimina , &
latronis more quidquid obvium est
diripit , juxta maturos immaturos-
que invadit, eo solum nomine, quia
mortales. Ecce recens ante oculos
exemplum Dominus N. cujus si re-
cte gesta & virtutes consideramus
non immature obiit : si annos &
desideria omnium , cheu nimis im-
mature !

Ut enim famæ satis , ut satis im-
mortalitati vixerit ; Nobis certe non
satis, non satis Patriæ, non satis bo-
norum votis , qui cum tot immor-
talia gerentem viderent , vix censere
volebant mortalem, Fuit benignio-
re natus genio, & cælo liberali , ut-
pote in quo Natura parens nimium
permiserit sibi cum genuit, quando-
quidem unum habere concessit ea ,
quæ vix multis concessit. Cum *Si-*
donio dicam, *Natura, Virtus, fortuna*
in eo sibi compendium fecerant , & no-
bilem nobiliss. Heroum epitomen.

Et quis non in illo *Aristidis* ju-
stitiam suspexit ? quis non *Lycurgo*
prudentiam admiratus est ? quis non
Alexandri magnanimitatem ? *Julii*
Cæsaris fortunam ? imperterritum in
ad-

adversis *Catonis* & *Pompeji* pectus vidit, coluit, adoravit? Nemo illo incorruptior; nemo in negotiis agendis aptior; in gratificando humanior; in bene de aliis merendo paratior. *Non sibi Se, sed Patriæ natum sciebat;* quare quod *Themistocli Militiadis* trophæum, hoc illi amor Reipubl. fuit. Vigilabat, dormiebat, & Patriæ cura semper versabat animum: cujus publicam quietem, privata inquietudine dicebat sanari oportere. Et audivit illius ex ore verbum aliquis, quod Religionem, quod Cœlos, quod famam violaret? Sane nihil virtuti ipsius arduum, nihil impervium fuit; quod autem impietatis & Religionis Amore præcipuum est, *nescivit velle, quod velle non debuit.* Sint igitur multa quæ luctum familiæ & Patriæ mitigare possint. N. N. illud grande & magnum doloris solatium, Dominum N. sub onere Reipubl. fractum occubuisse. Quamquam & serenitas & tranquillitas, qua supremum clausit diem, quanta & qualis? Deus immortalis quam non perturbatè, quam suaviter: In morte sibi vel maxime vivere videbatur, qui dum

dum viveret, assidue sibi moriendum esse cogitabat: ut minime illius vita mori oblivione possit, cujus vel ipsa mors visa sit immortalis. Sed quæ jam vobis gratiæ referantur Domini Hospites &c. quod Supremo amicitiaë & Christianaë pietatis officio egregiè perfuncti, frequentes confluxeritis, ut diem hunc Patriaë & nobis luctuosum vestro etiam dolore levaretis: Revera Amici; revera vicini & usque ad summam factorum urnam in amore constantissimi. Faxint Superi ut hanc obsequiorum industriam latiori occasione compensare liceat: ad hoc prompti & alacres, animos & corda consecramus. Interim ut mutuus dolor, mutuo convictu melius mulceri & profligari possit, post lugubrem laborem ad lugubre convivium N. N. Dominos invitamus.

SENTENTIAE

Huic Materia servientes.

Epist.
tus.

Uno eodemque ubere vitam mortemque fugimus.

Seneca.

Non est res magna vivere, magnum est honeste mori.

Ne-

Nemo unquam mortalium erravit Idem.
ad Sepulchrum.

Alia vos, ô Reges, Aula deducit in Gers.
Sepulchrum, vermis, putredo, tene- Paris.
bræ.

Quem Dii diligunt Adolescens mo- Plaut.
ritur.

Optima queque rapit mors, pessima Homer.
queque relinquit.

Puer centum annorum moritur, & Iesaias
peccator centum annorum maledictus c. 65.
erit. v. 20.

Mors ultima Linea rerum. Horat.

Somnus frater mortis. Seneca.

Mors medicus Malorum est. Aesch.

Mors terribilis est iis, quorum cum Cicero.
vita omnia extinguuntur; non quorum
laus emori non potest.

Mors nobis quasi Saxum Tantalo Idem.
impræ det.

Impie & impudenter vivere, non Demo-
tantum est male vivere, sed diu mo- crat.
ri.

Vidique eadem est via ad Sepul- Diog.
chrum.

Nos accendimur & extinguimur, Seneca.
medio tempore aliquid patimur.

Quoniam vita qua fruimur brevis Sallust.
est, memoriam nostram, quam maxime
longam efficere studeamus.

Tota

- Idem.
Gers.
Paru.
Plant.
Homers.
Isaias
c. 65.
v. 20.
Horat.
Seneca.
Æsch.
Cicero.
Idem.
Demos-
crat.
Diog.
Seneca.
Sallust.
e
- Seneca. Tota vita discendum est mori. Et :
Nullius rei difficilior est scientia, quam
vivere.
- Isocrat. Cogites velim mortale Corpus nos ha-
bere, sed gloria & laudibus fieri compo-
tes immortalitatis.
- Euripid. Bene moritur, quisquis moritur cum
lucrum facit.
- Plutarc. Post mortem non opuscula, sed opera
pensanda meminerimus.
- Seneca. Non vivere bonum est, sed bene vi-
vere. Et : quid est novi hominem mori,
cujus tota vita nihil est aliud, quam ad
mortem iter. Et :
Quisquis ad vitam editur, ad mortem
destinatur.
- Senec. Illi mors gravis incubat, qui no-
tus nimis omnibus, ignotus moritur fi-
bi.
- Seneca. Quotidie morimur, quotidie enim
demitur aliqua pars vite, & tunc cum
crescimus, vita decrescit : & hunc ipsum
quem agimus diem, cum morte dividi-
mus. Et : Vir fortis & Sapiens non
debet fugere ex vita, sed exire. Et :
Quidquid egeris tunc apparebit cum a-
nimam ages. Et : Omnes eadem condi-
tio revinxit, cui nasci contingit, mo-
ri restat ; intervallis distinguimur, exi-
tu æquamur.

Commorandi nobis diversorium natura, non moriendi, dedit.

Ex vita discedendum est, tamquam Cicero. ex hospitio, non ex domo.

Mibi nec diuturnum videtur illud, Seneca. in quo aliquid est extremum. Et: Vestra quae dicitur vita, Mors est.

Nunquam bono quidquam mali evenire potest, nec vivo, nec mortuo.

Iustus mortem cavet, non pavet. Bernh.

Non potest male mori, qui bene viserit. August.

Compendium est male agentibus, si Ambro. cito moriantur.

Inopi quanto longior vita, tanto plus Tacitus. supplicii.

Tota vita hominis unus est dies. Fabius.

Non est ullum majus solatium mortis, quam ipsa mortalitas. Seneca.

Mala mors putanda non est quam Aug. bona vita precessit.

Mors vitae est testimonium.

Cui peregrinatio dulcis est, non amat Patriam. Ambrosius.

Non domus est hoc corpus, sed Hospitium & quidem breve hospitium, quod relinquendum est, ubi te gravem esse hospiti videas. Angustinus. Seneca.

Sicut mali nascuntur ut moriantur, sic bovi moriuntur, ut vivant. Guevar.

Vir

Idem.

Vir bonus etiamsi moriatur vivit;
vir malus etiamsi vivit, moritur.

Idem.

Mundus est taberna fortunæ, in qua
omne mercimonij genus suspectum est.
Et: In Fortunæ nudinis nihil nisi
mendacia venduntur, nihil nisi nostræ
vitæ stipe solvitur, nihil ad pondus
mensuram datur.

Idem.

l. 3. c. 44.

Viri Sapientes magis duos vitæ hu-
jus dies felices, quam ducentos fortunæ
adverse formidant. Et:

Non minus egent consilio felices in
rebus secundis, quam auxilio miseri in
rebus adversis. Et:

l. 3. c. 51.

Maximum ultionis genus, quo ini-
micos nostros afficimus, est; ut eos diu
vivere sinamus. Et:

Mors est verum perfugium, perfecta
sanitas, portus securus, integra Victo-
ria, caro sine offe, pisces sine spina, fru-
mentum sine paleis. Et:

l. 3. c. 53.

Vita innocens mortem reddit secu-
ram. Et: Immoderatum in vita risum,
lurgus in morte ploratus sequitur.

Idem.

Quod Phœnix inter aves, hoc filius
inter homines, qui Patris mortem non
exoptet.

Idem.

l. 3. c. 35.

Divitiæ, Adolescentiæ, Solitudo,
Libertas, sunt quatuor pestes quæ viros
occidunt, mortuos infamant. Et:

Pau-

Pauper ut requiescat moritur, Dives cap. 56.
ut crucietur. Et :

Soli felices appellandi sunt, qui ex Ibidem.
hac vita Deo chari, & hominibus non
invisi discedunt. Et :

Germanus & minime ingratus f- l. 3. c. 59.
lius, quo die Patrem in tumultum durum
miserit, eo ipso die illum sepelire in tene-
ro corde debet.

Ita vivere hominem oporteret, ac si *Lastan.*
post horam ei esset migrandum. *Diff- lib. 7.*
cile est tacere cum doleas. *Cicero.*

Loquacissima res est homo infelix. *Philos.*

Non ii optime vix erunt, qui divit- *Varri.*
simè, sed qui modestissimè.

Quo facilius obrepit mors, sub ipso *Seneca.*
vite nomine latet.

Qui est hodie, in eum qui cras erit, *Plutare.*
moriatur; & qui heri fuit, in eum qui
hodie est, mortuus est.

Vita Comædia est, cujus Epilogus
Morsest.

Vita Grecis Comædo-Tragædia est,
quam mixta habet letis tristitia: Por-
phyrius Matrimonium etiam sic appel-
larit.

Quomodo fabula sic vita: non quam *Seneca.*
divi, sed quam bene acta refert.

Congenita sunt sibi prorsus; vita & *Philem.*
dolor.

Vita

Plutar.
ex Ar-
toph.

cant-

ra se

In Orat,
contra
gent.

C

esse C

ficut

hom

hono

bus fa

fit in

Rum

mor

E

à se

plora

diceb

tie tes

tus vi

Te. tio

prodes

quen

deniq

tam ex

Ista

dum p

lulit p

confu

Macrob.

l. c. 21.

Plutar.
ex Ar-
stoph.

Vita humane accinitur perpetuo
cantilena, Eja, Eheu!

Ad majora natus sum, quam ut ter-
ra serviam. Philo-
soph.

ΑΠΟΡΗΤΗΓΜΑΤΑ.

In Orat,
contra
gent.

Clemens Alexandrinus hominem Homo
esse Citharam dixit: Pulchre, nam Cithara,
sicut Cithara è variis chordis, ita
homo ex corpore & anima, opibus,
honoribus, compingitur; ex qui-
bus tamen omnibus una harmonia
fit in laudem Dei, Patriæ, sui:
Rumpitur hæc cithara dolore &
morte.

Diogen.
Laërtius
in vit.
Phil.

Braxillus Philosophus moriturus cum
à senatu frequenti visiteretur & de-
ploraretur; propter quatuor se letari
dicebat. Primo, propter bonæ conscien-
tiæ testimonium. Secundo, quod tan-
tos viros suam mortem lugere videret.
Tertio, quod 60. annis Reipubl. & aliis
prodesse studuerit. Quarto, quod cultum
quem debuit aliis, præstiterit semper;
denique subjunxit, Ergo mihi hodie vi-
tam exordiri videor.

Braxil-
lus mo-
riturus
ob qua-
tuor la-
tatur.

Macrob.
Saturn.
l. 2. c. 21.

Isidorus Pellusot. vocabat Mun-
dum perpetuam ruinarum ruinam. Al-
ludit puto ad Ethnicorum veterum
consuetudinem, qui Deum suum
non

Mundus
ruina.

non in forma humana depingebant, sed in forma baculi simplicis, appellabantque hoc Idolum; *Jupiter Tigillus* seu *Fulciens Dominus*: quasi humana omnia ad interitum ruentia fulcire Dei munus continuum sit.

Jupiter Stator.

Huc pertinet quod *Romulus Iovis effigiem in Capitolio* posuerit; cum titulo: *Jupiter Stator*. in manu baculum hic *Jupiter* habebat, ut eo fulciret *Novam Romam*; sed *Sempronius Consul* ibidem jussit *Vulcanum* locare, quasi dividendum *Iovis baculum* in baculos minores pro aliis *Diis* v. g. in sceptrum pro *Plutone*; in tridentem pro *Neptuno*; in clavam pro *Marte*; in caduceum pro *Mercurio*, & lemma adscript: **ET VOS FULCIUNTO**. Quasi diceret vos minores *Dii*, id est, vos *Domini*, terreni *Principes*, *Magnates*, simul cum *Deo* fulcite ruentem mundum. Nam scepra vestra participant à *Sceptro Dei*.

Adde hic quod in *Italia* alicubi in *Templo* depictus sit *mundus rotundus*, quem *duodecim baculi* sustentant, Lemma subscriptum est: *Predicatio Evangelii*, ac si *duodecim Apostoli*

stoli
nean
Guert.
3. c. 56.
xit:
duo t
offen
ritis
Se
tus q
Somn
dirit
inervit
tio, la
rita,
Intio
sula
pren
Lycosten. Ep
rum o
Eign
Pla
flamma
Guitur
Seneca. Ho
corpus
proje
A
tatis o
Bernhar. M
citatio

stoli verbis suis velut baculis te-
neant orbem.

Quæst.
l. 3. c. 56. *Aurelius Imperator moriturus di-* M. Au-
xit: Ex omnibus que habui & possedi, relius.
duo tantum habeo, nimirum quod Deum
offendi, cruciatum, & dolorem, quod
vitæ tempus impendi.

Idem.
l. 3. c. 51. *Secundus Philosophus interroga-* Mors
tus quid esset Mors? respondit: Est quid sit?
Somnus æternus, dissolutio corporum,
divitum pavor, pauperum desiderium,
inevitabilis eventus, incerta peregrina-
tio, latro hominis, somni mater, umbra
vitæ, discessio vivorum, omnium reso-
lutio, laborum finis, cupiditatum clau-
sula, improborum carnifex, bonorum
premiium.

Lycosten. *Epaminondas mortem fortium viro-* Epami-
rum otium esse dixit: improborum vero nondas.
& ignavorum laborem.

Plato dicebat vita nostra sicut Plato.
flamma stupæ à minimo vento extin-
guitur.

Seneca. *Homo est vas quassum & fragile, est* Homo.
corpus in omnem fortune contumeliam
projectum.

Alii dixerunt hominem esse calami-
tatis omnis hospitium.

Bernhar. *Mors bona est laboris corona, feli-* Mors.
citatis porta, vitæ janua.

Philip-
pus.

Philippus Maced. Rex. cum con-
sulisset Oraculum quomodo pos-
set senex fieri: responsum accepit:
Vita quadrigas. Quo audito primum
edixit, ne ullus in regno suo quadri-
gis uteretur: Deinde cum Montem
audiuisset esse, nomine *Quadrigam*
eum suffodit & evertit. Sed *Pausa-
nias* in capulo gladii, quo eum occi-
dit, quadrigam habuit caelatam.

Venus
quatuor
cygnis
vehitur.

Dicerem ego si vis ad Maturita-
tem pervenire, *vita quadrigas*, sed
Veneris. Venus quippe juxta Poeta-
rum Opiniones quatuor Cygnis vehitur;
& secundum *Bernhardum* Luxuriæ
currus quadriga volvitur vitiorum:
*Inglurie ventris, inhonestate sodalium,
mollitie vestium, otii soporisque resolu-
tione.*

Cræsus
Socrat.

Quæsitus quidam olim quid mal-
let, an esse *Cræsus dives*, an *Socrates*
sapiens; respondit: *In vita Cræsus, in
morte Socrates.*

Gorgias
Leontin.

Quæsitus olim *Gorgias Leontinus Lycost.*
Orator jam senex, an mortem æquo
animo ferret, si è vita vocaretur, re-
spondit: *Ex putri & defluente domun-
cula non in vitus discedo.*

Orator.
Severus.

Severus Imperator vivo sibi locu-
Lum parati iussit, cui se interdum in-
clu-

*Valer.
Maxim.
l. i. c. 8.
Ext. n. 9.*

*Annales
Larici.*

Antyrius

cm.

ine.

m.

n.

clude
locu
capit.

Re
cedun

portig

spice e

Zer

nis Ora

poslet

accepit

fit facie

An

quid e

& hoc

prelat

corpu

neimpe

esse ani

minim

Nab

sed in fi

bi occid

runt.
ditur.
Tiden
culi mor
ptione
lorum.
Apu

cludens sic illum alloquebatur: tu ô locule virum capies, quem Orbis non capit.

Annales Turcici.

Relligiosi quidam in Turciâ incedunt per plateas portantes specula; porriguntque obviis & dicunt; inspice & vide quis sis.

Relligiosi Turcici.

Laërtius l. I.

Zeno philosophus cum ab Apollinis Oraculo sciscitaretur, quomodo posset vitam bene agere? responsum accepit, mortuos consule, & ab iis quid sit faciendum discere.

Zeno.

Idem.

Antisthenes à discipulis quæsitus quid esset Mors, duos Circulos fecit, & hoc esse mortem affirmavit: Interpretati sunt illi, unum circulum esse corpus, quod ducitur unde inceptit, nempe ad terram; alium circulum esse animam, quæ etiam suum terminum quærit.

Antisthenes.

Reinorus.

Nabathæi Reges non in Mausoleis sed in simo sepeliebantur, nec aliud sibi occini præter hæc verba voluerunt: Pulvis pulveri, simus simo traditur.

Nabathæi Reges in simo sepel.

Idem.

Idem Reges ante pectus loco signaculi mortem gestabant, cum inscriptione: Mater bonorum, Noverca malorum.

Idem.

Apud Scythas in coronatione Regis

Scythæ.

gis spargitur terra & cinis, & simul
hæc verba dicuntur: Hæc tua est origo,
vide ne quid superbe agas.

Medi-
caus.

Nicolaus Medicus Princeps cum *Idem.*
post multas expectationes filium
accepisset, lacrymans in hæc verba
prorupit: Et tu fili adferendas hujus
seculi calamitates advenisti.

Justinus.

Justinus Imperator jubebat sibi le- *Cedre-*
Etum conspergi pulvere & lacrymans *nus.*
dicebat: Ecce nunc in pulvere dormiam,
quoniam pulvis sum & in pulverem
convertar.

Albani.

Apud Albanos si masculus nasce- *Crispi-*
batur, Adfines ei militaria munera *manus.*
offerebant cum his verbis: Armeris
miser, quia ad Bellum non ad otium
venisti.

Marcus
Anto-
nius.

Marcus Antonius Senator Roma- *Comi-*
nus cum Pyramides Egypti lustraret, *nes.*
ad suos dixit: Omnia tempus devorat,
omnia consumit, sola gloria laborum
nostrorum cum tempore intercidere non
potest: hæc ut aeternum duret, vitæ est
anteponenda.

Epami-
nondas
præ-
mium
quale
postula-
verat.

Epaminondas Dux Thebanus acce- *Lycost.*
pto lethali vulnere, cum universa ci-
vitas ad corpus ejus afflueret, de
præmio laborum rogatus dixit:
Nullum aliud volo quam memoriam
mei.

mei. Sollicite itidem quaesivit an Clypeus salvus superesset, & cum superesse audivit, dixit; nunc letus morior hoc salvo, quo salvo letus vixi: Epaminondas dux vester, nunc vivere incipit, quia sic moritur.

Iuven. & Inlianus in Epist. ad Aem. vi.

Democritus Philosophus maestum Darium Regem ob mortem conjugis con-solaturus; vitam defunctae se restitutum promisit, si modo tres illi homines invenirentur: qui nunquam lugubri vestitu nisi fuissent, quaesiti tres in tota Persia, & non inventi; tum ille ad Regem, vides o Rex quam inevitabilis sit omnibus fati necessitas; nefas est deslere, quod nefas est devitare.

Demo-critus solatu-rus Da-rium tres po-stulat homines qui lu-gubria non sumpsi.

Sponda-nus.

Ferdinandus Rex Castell. ubi ab Isidoro intellexit vicinam esse horam mortis; regio habitu indutus ad Tem-plum concessit, ibique consistens ad Altare, purpuram, sceptrum, coro-nam, torquem, annulum & omne re-gium vestimentum exsuens deposuit, dicens: Domine! Regnum quod a Te accepi, tibi restituo: colloca me in aeterna luce: sic mortuus ibidem. Pto-lomeus Philadelphus Aegypti Rex in-ter medias epulas mortui cranium sem-per habuit, & a ministris hanc si-bi vocem dici voluit; inspicere Rex

Ferdi-nandus. Rex.

Plut. in contrivis Sapien-tum.

Ptol. Phila-delphus.

Et cogita te talem aliquando futurum

Xenophon.

Xenophonti sacrificium peragenti Lycosten. cum nunciatum esset, majorem natu filium occubuisse in prelio, coronam regiam primo deposuit, qua sivitque quonam modo occubisset: ubi ergo audivit fortissime pro Patria pugnantem occubuisse, reposuit capiti coronam, & testatus est se voluptate majori perfundi, quam dolore.

Basilii.

Basilii Episcopus sibi virus construxerat sepulcrum, sed imperfectum reliquit consulto: cum ergo pro festis diebus Episcopali pompa cogebatur uti, puerum destinavit qui subinde exclamaret: Pater mortem cogita, & sepulcrum tuum perfici jube. Marlia. c. 26.

Lips.

Lipsius decubiturus dicebat semper: Drexel. ad Lectum ad Letum.

Carolus M.

Carolus Magnus cum in extremo mortis articulo constitutus, à suis rogaretur, quanam insignia sepulcro affigi vellet, respondit: Sola Mortis insignia sculpanur, hæc est enim regina illa potens, quæ omnes meas victorias in nihilum redegit & de meipso victore triumphum agit, hæc adscriptio: Sola mors omnia equat. Gregor. Turro. lib. Histor.

Diogenes ad Alex.

Diogenes Cynicus cum aliquando Laërtius. curio.

curio
cloru
M.
cum
in h
lippi
gnos
Marl.
c. 26.
quis
mum
Vire

Syn
in c
stitt
Topoiu.
ponen
na po
Lemo
no pro
nens f
mate
Ca
Dum
Bra
lent r
facta f
vita h

curiosius sepulcra inspiceret, ubi defun-
ctorum ossa cernebantur, Alexandrum
M. obviam habuit, & cum ille per-
cunctaretur, quid inter mortuos ageret?
in hac ossium congerie Patris tui Phi-
lippi calvariam quero, sed à cæteris di-
gnoscere non valeo.

Marl.
c. 26.

Musonius Philosophus interrogatus, Muso-
nium quænam sit aptior modus ad diem ulti-
mum feliciter claudendum, respondit:
Vive ut cras moriturus.

HIEROGLYPHICA
& Symbola.

Alphonsus. Arragonum Rex in Alphou-
Symbolo dicitur habuisse Coronam, si coro-
in cujus ambitu hæc inscriptio ex-
stitit: Artífex cudit, Deus ludit, im-

ponendo, deponendo. In fronte coro-
næ pomum erat Smaragdinum; cum
Lemmate: Æstate prodor; Autum-
no probor; Hyeme perdor. Manus re-
nens filo Orbis globum; cum lem-
mate Tenui pendentia Filo.

Candela ardens cum inscriptione: Cande-
Dum aliis profum, consumor. la.

Drexe-
lius in
Prod.
ater.

Brachmani certis temporibus so-
lent mittere vicinis regionibus are-
facta folia cum his verbis: Talis est
vita hominum, qualis foliorum.

Lilium. *Iohannes Dux Clivie* habuit in *Topotius.*
 Symbolo lilium cum inscriptione ;
Hodie aliquid , cras nihil. Hinc in
 tumbis antiquorum exprimebantur
 lilia & rosæ.

Germ. In sepulcris *Iuvenum* ac puero- *Drexe-*
 antiq. rum apud *Germanos* erat olim hæc *lius in*
 Sepul. Inscriptio per interrogationem & *Prod.*
 inscrip. admirationem : *Et mortuus est ? In*
Senum vero Epitaphiis erat eadem
 cum periodo seu puncto : *Et mor-*
tuus est.

Scipio. In Exequiis *Scipionis* celeberrimi *Tomachs.*
 Marsali Gallie, ante tumbam cadu-
 ceum prætulerunt , è cuius manu-
 brio *tria lilia* pullulabant, utpote
stemma Gallie ; per medium verò
 caducei erat inscriptio hæc : *Non*
genere tantum sed ore et re Scipio.

Calvaria. Duæ calvarie jacent ; una inter *Sond.*
 dua. scepra & coronas alia inter ligones
 & rastra ; inscriptio *His discerne Re-*
gem à Rustico.

Sol. *Perse* in tumbis sculpebant *So-*
 lem, cum lemmate : *Orietur.*

Phoenix. *Antiqui Egyptii* Phœnicem in
 sepulcro post fata superstitem scul-
 pebant , cum lemmate : *Evolu-*
bit.

Athe- *Athenienses* in monumentis scri-
 niens. bebant

beb-
 mat
 A
 qua
 nasc
 vere
 & fi
 scit,
 Phil
 solet
 cum
 bat,
 trium
 te se
 I
 eran
 diver
 Lem
 minis
 re vol
 In
 hæc u
 In
 mosy
 Habe
 E
 caput
 ribus
 sales

bebant ciphras multas, cum lem-
mate : *Ignorans.*

Avis quæpiam reperiri dicitur,
quæ uno dumtaxat die vivit, mane
nascitur, vespere moritur : Interea
vero aliarum avium nidos pervolat
& singularum voces ac cantus addi-
fcit, canitque jam ut *Turdus*, jam ut
Philomela, &c. Hæc avis Symbolum
solet esse hominis cito morientis,
cum inscriptione : *Non diu sed satis.*

Alexander M. de se dicere sole-
bat, *vixi satis, quia non annos sed*
triumphos numero; metior me non ata-
te sed perennitate.

Ale-
xand. M.

In monumento *Pausania* depicti
erant canes multi insequentes feras
diversi generis per campos & sylvas;
Lemma : *Venatio.* Nempe vita ho-
minis venatio est, & sæpe dum cape-
re volumus, capimur.

Pausania
monu-
ment.
Vita ho-
minis
Venatio.

Cirica.

Marl.

In *Orphei* sepulchro inscripta erat
hæc unica vox : *Lusit.*

In monumento cujusdam *Elee-*
mosynarii scriptum fuit : *quod dedi*
Habeo; perdidit quod servavi.

Plutarc.

Ægyptii inter convivia mortui
caput circumferunt, & convivato-
ribus ostendendo dicunt : *Comedite*
tales futuri.

Ægypt.

Elati cu-
jusdam
Symbo-
lum.

Habit quispiam ampullatus ho-
mo ex superbia potius quam ex
scientia pro Symbolo, in stemmate
hanc unicam vocolam *Omnia*. Cui
oblique tumorem castigando quis-
piam adscripsit literam *S.* ante *O* &
legenda fuit vox *Somnia*. *O* bene
humana *Omnia* sunt *Somnia*!

Anguilla
fragil.
hum.
Symbol.

Aegyptii notaturi eum, qui rebus *Pierius*.
hujus vitæ fideret, spemque suam in
fragili poneret: *hominem manu an-
guillam tenentem pingebant*; Nam
mundana instar anguillæ elabuntur
è manibus, nec teneri possunt,

Homi.
vita na-
vis inst.

*Alii vitam hominis notaturi navem
pingebant, cujus clarum Deus guber-
naret.*

Isabellæ
Arrago-
niæ Re-
ginæ
Symbo-
lum.

Isabella Arrag. Regina in Symbolo *Brisson*.
habuit duos flosculos, unus vocaba-
tur *Scelenitropos*, id est, Flos Lunæ:
Alter *Heliotropos*, i. e. Flos Solis: cum
lemmate: *Sequor & aeternum specto.*

Mel
mortis,
fel vitæ
Symbol.

Mortis Symbolum olim mel fuit, Rodigin.
vite vero fel: Nimirum sicut apis, est *l. 28.*
homo, & dum vivit ex floribus vir-
tutum, mel aeternitatis colligit.

Mortis
Tem-
plum.

Spartani Templum Deæ Morti ex Pausa-
candido marmore exstruxerunt, in cù-
nis.
jus postibus scriptum erat: Morti matri
perennis felicitatis.

Leo.

Idem.

Leonidis ossa in mausoleum sunt translata cum inscriptione : Speculum benemeritorum de patria.

Leonidis ossa.

Clotarius Imperat. tres Philosophos quos à consiliis habuit, interrogavit, quomodo posset vita humana optime exprimi : respondit horum Primus, pingendum esse florem Caryophylli Indici, qui licet honore & odore ceteris præcellat, si cum tamen Testudo subintraverit, statim arefcit ; cum inscriptione : Tales opes momento pereunt.

Clotario Imperatori à tribus Philos. vita humana equiparata Caryophyllo.

Secundus, suafit pingendum Phœnicem, qui cum ab plumarum pulchritudine aves sibi sciat insidiari, noctu & interdiu volitat, nec tamen manus aucupis aufugit ; cum inscriptione : Tantorum laborum stipendium. Mors : Tertius suafit hominem pingi in mari naufragantem, supra verò in nubibus Aquilam & Anchoram ; cum Lemmate : Domine ad Te sunt oculi nostri.

Phœnici. Et Naufraganti.

In Caroli V. sceptro stabat mafculus manu tabellam tenens, cum lemmate : Sto : infra vero mures ejus plantas arrodebant cum inscriptione : Iacebis. Idem Imperator dicitur annulum habuisse cum horologio, in quo carbunculus instar indicis horas indicabat ; bicolor au-

Sceperum Caroli V.

Pierius.

Eriffan.

Redigim.
l. 28.

Pausanias.

tem fuit hic carbunculus, & lucida parte diem, nigra noctem denotabat. Lemma fuit: *Vertimur*, id est, Carbunculus in carbonem.

Henrici
Gallie
Regis
vitæ
adorna-
tio.

Henricus Rex Gallie sic vitam suam ordinaverat; *Octo horas legebat, octo orabat; octo dabat corpori & Reipublicæ*: Sedit ad Mensam tres Orbes apponebantur, in primo orbe *Crucifixus*; cum lemmate; *Cibus cordis*; in secundo *Liber*, cum lemmate; *Cibus mentis*: in tertio *panis*, cum lemmate; *Cibus ventris*: supra mensam ex tholo pendeat *Alauda*, cum inscriptione; *Cælum cane, terram tace*. Loco horologii utebatur *candela*, quæ viginti quatuor lineis distincta, viginti quatuor horas diei ac noctis continuo ardens indicabat.

Annales
Gall.

Alauda.

Adverte hic, quod Alauda cum in terra sedet, tacet, cum volat in altum, canit: unde bene ille, Deum lauda, non sicut Alauda, à terra te elevasti, Deum laudare cœpisti ad terram redire noli ut Alauda redit, justorum enim via crescit, non decrescit.

Cassiodorus.

Salamandr.

Urbis Parisiensis insigne *Salamandra* nimirum in medio flammarum.

Idem
cap. 6.

marum, apposita hac nota; *Circum-*
dor, sed non uror.

Idem
cap. 6.

Struthio aspiciendo ova, fovet: *Stru-*
cui apposite Academicum: *Ex visu* thio.
Salus.

Iulianus Imperator gerebat in Julia-
stemmate regio *Aquilam* sagitta nus.
percussam, quæ confecta fuit ex
ejusdem plumis addita notula; *Ex*
ipsa contra ipsam: id est, ab ipsa na-
scitur quod illam perimit. Ita Mors
ex peccato, at memoria mortis oc-
cidit peccatum, unde merito dici
potest: *Ex ipso, contra ipsum.*

Pulchrum etiam Symbolum hu- Lapis
manæ vitæ potest esse Lapis ille pre- Alex. M.
tiosus, quem, *authore Dorotheo,* datus.
Angelus dedit Alexandro M. Para-
disum ingredi quærenti: hic enim
lapis omnes alios pretiosos in bilan-
ce superabat, etiam simul positos:
Conspersus vero pulvere minimo,
minima pluma levior fuit: Hunc
lapidem pulvere obsitum in Sym-
bolo habuit *Alphonsus Arragoniæ*
Rex cum Lemmate; *in pulvere non*
Rex.

In *Alexandri M.* tumulto fuit Alexan-
Asia & Africa ligata catenis cum dri M.
Lemmate: *Victoria Alexandri.* tumal.

Exempla & reliqua Supellex.

- Noctis filii Somnus & Mors. *Olympia* visa est Nox in figura & habitu muliebri, quæ puerum album dormientem dextera tenebat, & sinistra nigrum dormienti similem. Primus appellabatur *Somnus*; Alter *Mors*, uterque *Noctis* filius. *Pausanias.*
- Hispani. Apud *Hispanos* mos fuit tot hastas figere circa sepulchra, quot hostes quis interfecisset. *Veridicus.*
- Scythæ. Apud *Scythas* qui victor fuisset in bello & vivus debuit bibere ex *aureo scypho*, & super mortui sepulchrum *aureus* appendebatur *scyphus*. *Idem.*
- Regina Amaluf. Reginam *Amalufintam* sic descripsit *Cassiodorus*: *Si prudentem queris, hæc fuit: si sortem, nulli cessit: consilio optima; religionem nitens; prole beata; ubique chara; Epitaphium ei tale fecit: Casta vixit, lanam fecit, domum servavit.* *Lib. I.*
- Tessalia. *Tessalia* funeri Matris suæ cum adesse non posset, misit spongiam lacrymis plenam cum lemmate; *Corde & lacrymis prosequor.* *Appianus.*
- Libitina statura. *Romani* in medio foro statuam *Libitina* posuerant, ut transeuntes ementesque & vendentes mortis monerentur. *Rosinus.*

Syba-

Columus.

Tacitus
l. 5. an-
nal.Claudius
Parad.Stobæus
Sermon. 19.Alian.
l. 5. c. 15. d.
Plutar.

Solinus. Sybaritæ ut melius voluptatibus indulgerent, *plectebant eum morte, qui mortis mentionem fecisset.* Sybaritæ.

Tacitus l. 5. annual. In Principatu *Tiberii* sub pœna capitali interdictum erat, mortuos deflere; ipsæ matres flentes super mortuis filiis convictæ necabantur. Mortuos deflere interdicitum.

Claudius Parad. In Coronationibus Imperatorum hujusmodi genus usitatum fuit, ut eo ipso die quo capiti Corona, manibus sceptrum Imperiale imponebatur, egregius sepulchrorum fabricator, tres diversos lapides, *Alabastrum, Iaspidem & Porphyrum* afferret, ut ex illis habito delectu, sepulchrum construeretur, alta voce inclamans: *Elige ab his ex quo Augustis, Cæsar, Ipse tibi tumulum, me fabricare velis.* Mos in coronatione quondam usitatus.

Stobæus Serm. 19. *Philippus Macedo* puerum habuit in Aula, huic tantum muneri destinatum, ut quotidie ad eum ingressus tale quid proferret: *Memento, ô Rex Te esse hominem: tunc Rex miseram conditionem considerans, tales è pectore effundebat voces: Heu me miserum! Homo sum, & proinde mortalis ac in cinerem redigendus.* Philip-
pus Macedon.

Ælian. l. 5. c. 15. *Ægyptii* dum *Genio* indulgerent, *Osirim* Regem in aurea tumba circumferebant. *Ægyptii.*

Domitianus.

Domitianus Imperator invitatos ad *Xiphili-*
convivium, in palatium nigro pan-
no obductum induxit, ubi tantum
duæ ardebant candelæ, & quemli-
bet loco solii, in tumba collocavit:
dicendo: *Vive memor Lethi.*

Æthio-
pes.

Macrobii Æthiopiæ populi defun-
ctorum statuas ex auro vel Argento
vel ligno erigere solebant, ut ita
memoria defunctorum in Animis
conservaretur: His vero Statuis
excavatis includebantur cineres de-
functorum. Is autem qui sanguine
proximus defuncto fuit, eam sta-
tuam domum deferebat, & vitro
pellucido includebat: Cæteri vero
ad fines, primitias frugum suarum,
& alia plurima singulis annis offere-
bant.

Galatæ.

Galatæ superstitionem habuere, *Al. ab*
ut quamprimum exspirasset aliquis
varias ad eum literas & scripta desti-
narent: quæ ipso sepulture die una cum
corpore cremabant. Credebant literas
à mortuis in alio mundo legi.

Lacedæ-
monii.

Lacedæmonii, ut Juventutem ad *Bessens.*
Majorum imitationem accenderent;
defunctorum Heroum imagines in
ære vel marmore ad vivum expri-
mebant, in senatuque exponebant
sua-

sing
mat
ist
feril
offa
isqu
que
divi
T
mor
dice
est.
in
to
ve
rat
Pocyl
des.
sua
dare
Lycos
fren
tim
Rader
in virid
Santho.
Refn. 5.
ha

singulas cum suis elogiis & hoc lem-
mate; si fueritis sicut isti, eritis sicut
isti.

Abrahamus Ortelius Cosmographus ossa
scribit quandam gentem esse, que
ossa mortuorum loco nummorum habet,
iisque utitur in emendis vendendis-
que rebus, loco auri, & ea ossa loco
divitiarum habet.

Tyrannus quispiam sibi ex ossibus Tyrannus
mortuorum, organa fieri curavit, ex
dicens. *Saltus Regum, Mors hostium* organa
est. fabric.

Idem Tyrannus Capita occiforum
in Arborum ramis horto suo delica-
to pomorum loco appendebat: in
vestibulo autem horti scriptum e-
rat: *Bellaria Martis.*

Phocylides. Philosophus quidam rogatus ut
suam de vitæ brevitate sententiam
daret, tacens in orbem se gyrauit.

Lycosten. Alter Philosophus parumper subsi-
stens deinde se abscondit, & hoc esse op-
timum Symbolum humane vitæ dicebat.

Raderus. Ex carnio Nicephori Imperatoris
in virid. poculum formatum est, Bulgaro-
Sancto. rumque proceribus ab ipsorum Principe
deinde propinatum.

Resin. l. 5. Romani, ubi animam ægrotus ex-
halare cœpit, qui proximiores erant,
spiri-

d Xiphili-
nus.

n- Cresias
apud
Diod.
ra Siculum.

Al. ab
Alexan-
dro l. 3.

d Besseni.

spiritum ejus egredientem ore apposito excipiebant.

Cupressus Symbolum Mortis.

Apud eosdem *Cupressis* signabatur mortuorum domus, quia sicut hæc arbor excisa non renascitur, ita ex mortuo nihil jam sperandum est.

Tibicines.

Tibicines præcedebant funebrem pompam, qui canebant laudes & facta defunctorum, præferebantur etiam insignia honorum quos gefisset, coronæque omnis generis quas meruit: præterea totius familiæ imagines in hastis & perticis portabantur: *Servi à defuncto libertate donati lacrymantes & pileati, seu alba lana velantes capita, præcedebant ferebatur*; & hoc maxime honorificum fuit, familiam suam à defuncto honoratam fuisse.

Mos apud Romanos post exultum cadaver.

Apud eosdem *Romanos* mos fuit, ut post exultum cadaver *Præfica* novissimum verbum illud, altissima voce inclamaret. *Ilicet: id est, ire licet jam domum: quo dicto qui comitati funus erant, domum abituri extremum Vale sic ter occlamabant: VALE, VALE, VALE! nos te ordine, quo natura permiserit, sequemur.*

Epif-

Alius Sparti.

Petrus Alphon- sus apud Draxel.

Lucius Marin. de reb. Hisp.

Episcopi Constantinopolitani, ita ^{Episcopi} olim gratulabantur Imperatoribus, ^{Con-}stantino. *Imperator oriaris*, *Imperator moriaris*: pol. quæ verba etiam ab Imperatoribus inter gemmas Diadematis circum- quaque scripta portabantur.

Severus Imperator moriens ul- ^{Severus.} timo dixit, *Omnia fui, sed nihil prodest.*

Ad Alexandri mortui corpus ^{Philoso-} plures philosophi confluerunt, & ^{phi la-} ^{mentan-} super Regio funere lamentati sunt. ^{tes super} ^{Alexan-} ^{dri mor-} ^{tui cor-} ^{pus.} Unus dixit; *En modo quatuor ulnarum spatium ei satis est, cui spatiosissimus terrarum Orbis non sufficit.* Alter sub- jungit: *Heri potuit Alexander quos voluit à morte liberare, hodie seipsum non potest.* Tertius aureum tumulum contemplatus dixit: *Heri ex auro fecit thesaurum, jam mutatis vicibus thesaurum ex Alexandro facit aurum:* alii aliter sunt lamentati.

Carolus Rex Sicilia cum in ul- ^{Carolus} ^{Rex} ^{morti} ^{vicinus.} timis esset, hæc locutus est: *O vanas hominum cogitationes, ab miseri honoribus delectamur & Cælum negligimus! Nondum cæpi vivere, & jam cogor vivendi finem facere. Eadem me necessitas involvit, quæ vilissimum mendicum: Vale igitur terra vale! sed ab utinam liceat dicere: salve Cælum!*

Tur-

Idem.

Resinat.

Idem.

Alius Sparti.

Petrus Alphon- sus apud Drexel.

Lucius Marin. de reb. Hisp.

Turci-
cus Im-
perator.

*Turcarum Imperatores cum quen-
dam è Basis suis & imperii proceri-
bus perire volunt, literas ad eum sua
manu scribunt, easque nigro holo-
ferico obvolvunt: Harum literarum
hæc semper est summa: Mitte mihi
tuam caput.*

*Busbe-
quius de
reb. Tur.*

Pacu-
vius.

*Pacuvius Syria prefectus hoc in
more habuit, ut quotidie à cœna vi-
no somnoque sepultus se in lectum
ferri à famulis juberet atque à flen-
tibus occlamari: Vixit! vixit! Ap-
plica: Quod ille ex perversa con-
suetudine faciebat, nos pio & lau-
dabili Christianorum more, cum
Domino N. facimus: reddimus illi
ultimum obsequium, extulimus in
lectum subterraneum, restat ut ac-
clamemus, Vixit: nimirum ad decus
familie, Patrie, Ecclesie & glorie,
&c.*

*Cassinius
l. 4.
Symbol.*

*Græc.
rus.*

Augu-
stus.

*Augustus Imperator supremo vitæ
die vocatos ad se amicos percuncta-
tus est, ecquid videretur an vitæ Mi-
mum bene transegisset, cum illi re-
spondissent bene; subjecit ille: Er-
go plausum date.*

*Sueton.
in Au-
gust. 99.*

Moneta
Herod
dicta.

*Tempore Severi Imperatoris. re-
perta est moneta, quæ Heros dicta est,
in qua mirabilis exsculpta fuit figu-
ra:*

*Trebel-
lius.*

*Henric.
Sponda-
nus.*

ra: Caput Elephantis fuit, cum lemma-
te: Magnanimitas. Pectus Delphinum
cum lemma; Humanitas. Manus
Castoris cum lemma; Officiositas.
Pedes Vrsi cum lemma; Modestia.
Imago fuit Herois significans virtutes
quibus vitam suam ornare debet, ut lau-
di vivat immortalī.

Grace-
rus.

Henrico Bavariæ Duci apparuit
quispiam in pariete scribens hæc
verba: *Post Sex: Henricus* moritu-
rum se existimans *post dies sex*, om-
ni diligentia ad mortem se præpara-
vit; *ast transactis diebus sex* cum
salvus existeret, *post 6. hebdomadas*
mortem imminere verebatur, ideo-
que rursus sua disponebat, sed nec
tum mortuus: quapropter *post*
menses sex vitæ finem fore autumans
denuo paratus quasi moriturus; sed
& tunc evasit incolumis: certissimè
itaque *post annos sex* moriturum se,
conclufit; Sed ecce *elapsis annis sex*
in Casarem eligitur, & hoc ei Elo-
gium adscribitur: *Seipsum singulis*
Senariis superabat, & *post mortem*
identidem vivebat.

Henri-
cus Dux
Bavariæ.

Henric.
Sponda-
nus.

Philippus Rex Hispaniæ moriens
sic Philippum III. filium instrue-
bat: *Fili hoc assequutus fastigium quod*
habui

Philip-
pus Rex
Hispan.

Buste-
narius de
el. Tur.

Cassinus
4.
Symbol.

Sueton.
in Au-
gust. 99.

Trebil-
sius.

habui, hujus etiam lecti in quo me jam
vides meminervis; hic ut cernis subsistit
omnis Mundi gloria: sic vive ut Re-
gem, non amittere se Regnum sed com-
mutare sentiat.

Geor-
gius
Dux
Claren-
tia.

Georgius Dux à fratre Eduardo Drexel.
Quarto Angliæ Rege ob suspicionem Prodrum.
affectati Regni iussus est mori, data ta- cap. 3.
men est ei mortis optio. Ille, suavissi-
mam, inquit, mortem eligo, labrumque
vino Malvatico impleri præcepit, in
quod se collocans sensim dulcissimum li-
quorem sorbendo se submersit.

Fons
mirabilis
effica-
cia.

In Insula quapiam, Boguca dicta, Eusebius
Norimb.
1.6. c. 54.
fons laudatur perennis & nobilissi-
mus, cujus aqua epota, senes jam
mortuis vicini rejuvenesunt: Quidam
senex decrepitus eo se contulit a-
more vitæ lotus & potus est ibidem
aliquot dies, resumpsitque robur
virile, & florens domum rediit, uxo-
rem iterum duxit & genuit filios.
Hunc senem dicit se vidisse Petrus
Martyr.

Mauso-
leum.

Artemisia Regina, Mausolo ma- Bessens.
rito celeberrimum monumentum
exstruxit & à nomine viri Mauso-
leum vocavit; Cineres verò viri cum
vino mixtos ebibit, ipsa vivum Ma-
riti sui sepulchrum facta.

Ludo-

Drexel.
in pro-
drom.

tus
cos
ret
vir
&
stip
ro
nig
ner
men
I
in C
vita
de
gn
par
aq
men
I
lia p
res e
Epistol.
11. ad
Geront.
con
sepe
qua
viris
secu
nes
mon

Plutare.

Idem.

Drexel.
in pro-
drom.

Ludovicus Cortusius Jurisconsul-
tus Patavinus ad funus suum musi-
cos 50. omnis generis conduxit : fe-
retrum iussit ferri à 12. Virginibus
viridi veste ornatis cum cantu læto
& triumphali; centum funalibus
stipantibus comitante toto urbis cle-
ro & monachis omnibus, exceptis
nigris, ne tristitiæ color latitiam fu-
neris funestaret, lachrymari testa-
mento prohibuit.

Sepul-
tura
trium-
phalis.

Plutarc.

Menandro optimo Regi Bactrorum
in Castris mortuo honorifice in ci-
vitatibus omnibus parentatum est :
de reliquiis ipsius vehementer pu-
gnatum est, & vix hac conditione
pax stetit, ut singulæ civitates parte
æquali cinerum ejus ablata, monu-
mentum ei statuerent.

Menan-
der Rex
Bactro-
rum.

Idem.

Dionysii Vxor & liberi contume-
lia prius affecti, necati sunt & cine-
res eorum in mare dissipati.

Dionysii
Uxor &
liberi.

Epistol.
II. ad
Geront.

Hieronymus scribit se vidisse duos
conjuges, virum quidem, qui viginti
sepelivisset Uxores: fœminam vero
quæ viginti duobus superstes fuisset
viris; & hos matrimonium denique
secum inivisse. Expectabant homi-
nes avidissime, quis horum prius
moreretur, sed mortua primo fœ-
mina

Duo
Conju-
ges.

Bosius.

mina est, ergo maritus à populo totius urbis coronatus est, palmamque ferens manu, laureatus ante feretrum & omnem populum ibat, dum uxorem terræ commendaret.

Philippus Rex Macedoniæ.

Philippus Macedo moriens ad Procereas flentes & adstantes dixit hæc solandi ergo; *Non moriar quia Alexandrum in quo vivam, in terra relinquo.* Plutar.

Eduardus IV. Angli. Rex.

Eduardus IV. Rex Angliæ moriens cum ei Cancellarius dixisset an non doleret, quod tam splendida palatia & possessiones relinquere deberet; respondit; ostendendo filios: *Ista pignora erunt mihi eburnea palatia, in quibus habitabo quoad stabunt: & possessiones meæ erunt, ex quibus sine ullo jam labore percipiam fructum.* Annald. Angl.

Hippocratis Ara. Galenus Morborum Imperator.

Hippocrati Aram statuerunt Antiqui; cum inscriptione *Deo Vitæ.* Lampri- dius.
Cum *Galenus* à quodam morbo lethali *Antoninum Pium* liberasset (in quo depellendo Cæsar duodecim gemmas hausit, quæ novem millionibus constabant) Imperator medico suum diadema dono dedit, dicens: *Antoninus Imperator Romanorum, Galenus Morborum.*

Ma-

Binetus. Maria Ungaria Regina habuit aviculam nomine *Vita* quæ ejus moris est, à quo oculos avertit, signum est illum brevi moriturum; quem vero hilariter intuetur, ei vitam longiorem promittit: Hujus ergo aviculæ oculus hæc Regina in annulo habuit, cum inscriptione: *Non gemma sed Vita.*

Vita
Avis.

Epit. variar. histor. Athenienses Regibus suis sic precabantur vitam: *Vince hostes armis, civis animis, corvos annis.*

Athen.

Ibidem. Lacedæmones sic: *Dent Tibi Diæ largam manum, longam fidem, longam vitam.*

Lacedæmones.

Ibidem. Veneti sic: *Princeps esto tot annorum quot subditorum.*

Veneti.

Binetus. Clementi VIII. Pontifici Romano ab initio Papatus obtulit quidam Horologium cum inscriptione: *SEMPER PRIMA, NUMQUAM ULTIMA.*

Horol.

Epitom. var. hist. Franci recens creatis Regibus offerebant formicam, in qua scriptum: *SEMPER SUPERSTES.*

Franci.

Ibidem. Lacones sic gratulabantur suis Ducibus: *Pelle mortem, pelle mortem.*

Lacones.

Camera-rius. In Terra Saracinorum *Arvicula* nomine *Soroactes* hæc duo propria habet:

P. bet:

bet : primo quod à Dominica Passionis ad Pascha nec cantet nec volitet, sed veluti mortua extensis in crucem alis ad ramos arborum pendeat; secundo quod sub tempus Eclipsis Lunæ cor ei obrigescat, & oculi velut nube quadam & caligine inumbrentur.

Lamentatio.

Super uno Imperatore defuncto sic lamentabantur: *Vtinam aut non nasceretur, aut non moreretur.* Aurel. in mori. Imperat.

Augustus.

Augustus Imperator capta Perusia in plurimos sevit: Orantibus veniam hæc unica vox occinebatur; Morendum est. Sueton.

Thracenatos plorant; mortuos rident.

Gens quæ epiam Thracibus finitima, edito infante cum amicis frequentibus plorant, commemorando sibi quantas hic calamitates perferre debeat; è contra defunctum hominem cum letitia efferunt, recensentes, quam multis sit malis subductus. Herodotus.

Idem fecerunt Causiani, & Gethæ Stobæus. puerperia luxerunt, funera plausu exceperunt.

Saladinus.

Saladinus Ægyptiorum Regum maximus, cum totum Orientem subjungasset, Occidentem terruisset, Asiam domisset, totum denique Orbem concussisset, ut morti se jam vicinum vidit, mandavit ut statim ac spiritum exhalasset, tunica Anton. p. 2. tit. 17. 6. 9.

nica interior per omnes civitatis vicos in
 hasta circumduceretur & à præcone al-
 ta voce inclamaretur; Saladinus O-
 rientis flagellum, Asia Dominus, om-
 nium populorum terror, ex omnibus suis
 victoriis in bello partis, tandem Regi-
 ne Morti cedens, nihil secum defert, nisi
 unicum hoc indusium quo in sepulchro
 operitur.

Xerxes innumerabiles militum copias Xerxes,
 collegerat, quas cum lustrandi causa in
 verticem montis se contulisset, lachrymis
 obortis suspirans dixit: centum abhinc
 annis nullus omnino superstes erit, omnes
 in cinerem redigentur.

Philippus Macedo cum palæstram in Philip-
 qua Græci luctabantur, ingressus esset, pus.
 & inter luctandum ad terram prolabe-
 retur, jacentis sui corporis imaginem,
 in arena expressam videns & quam pa-
 rum loci occuparet, considerans, jocando
 incepit dicere: O quam minimam terre
 partem, natura sortiti, orbem appeti-
 mus Univerſum!

Brachmani cum ab Alexandro pe- Brach-
 tiissent donum immortalitatis, ipse vero mani.
 respondiſſet; rem prorsus filii impossi-
 bilem postulatis, quia & ipse mortalis
 sum, tunc protinus adjecerunt, cur ergo
 tam insana regnandi libidine flagras, ac

si mori nuncquam tributum soluturus.

Pictores ut Mortis naturam exprimerent, illam proponunt nudam, lumine cassam, auribus carentem & falce armatam: Nudam quidem, ut doceant, quod hinc nudi exire debeamus. Cur lumine captam? quod in obvia quæque impingat & sine respectu obruat. Auribus caret, quia clamoribus non flebitur, lacrymis non movetur, & ad preces humanas veluti rigida rupes surdescit: Hinc à Pericle Atheniensem Duce Atropos (inexorabilis) nominatur: Porro quid per falcem, quam feralis hæc Megæra manibus vibrat? quoniam mors omnia Sola æquat.

Est commune mori, mors nulli par-
cit honori;

Debilis & fortis, veniunt ad fune-
ra mortis.

Navi-
ganti si-
milis vi-
ra nostra.

Gregorius Navigantibus similem fa-
cit mortalium vitam, videntur enim ho-
mines quiescere loco, & opinantur arbo-
res, agros, scopulos moveri, at non sic;
navis iter agit, cetera neutiquam mo-
ventur.

Agri-
gentini
Itulci.

Stultos Agrigentinos antiquitas no-
minavit, de quibus dicitur: Agrigenti-
ni epulantur ut cras morituri, adificiant
ut semper victuri. Al-

mpof.
s.

P
filio ju-
talem
erant
scripti
vus ti-
cundus
P A R
(Cicc
portat
do cur
P R O
suam
tum er
O F F
alios
do,
net s
immi
Super
L E R
Id est
longa

Qu
& sep
Epi
sive li

Campof.
l. 8.

Alphonsus Dux Calabriae Eduardo filio suo dedit in aureo clypeo Zodiacum talem, in quo quatuor animalia picta erant: Primum erat Cervus cum inscriptione; DEUM TIME. (Cervus timet tonitrua & fulmina.) Secundum erat Ciconia cum inscriptione; PARENTES REVERERE. (Ciconia senes parentes dorso suo portat ac nutrit:) Tertium erat testudo cum inscriptione; DOMUM PROCURA; Testudo domum suam semper portat secum; Quartum erat Delphinus cum inscriptione; OFFICIIS VACA. Delphinus alios pisces sibi conciliat benefacendo, non nocendo: nautas praemonet saltu suo & lusu cum tempesta imminet, mergentes tergo portat: Super omnia hoc lemma fuit: Celer virtutis cursus. Id est, sic cito senescere possumus & longam vitam vivere.

Alphonsus filio clypeum dat.

QUESTIO III.

Quomodo Epitaphia construenda sint & sepulchrorum inscriptiones

Epitaphium est Oratio sive prosa sive ligata in defunctorum sepulchris

Epitaphium quid?

chris scribi solita, vel vexillis super sepulchra pendentibus: Debet continere nomen mortui, genus mortis, gentis, familiæ & factorum præcipuorum brevem commemorationem. Supra inscriptionem communiter hæc verba ponuntur, D E O O. M. vel ÆTERNITATI: Infra verò ponuntur nomina eorum, qui defuncto *Epitaphium* posuerunt.

Epitaphia alia sunt jocosa, alia seria. Variis modis scribuntur. Aliquando enim simpliciter narratur, quis hic sepultus sit & qualis fuerit. Aliquando ipse mortuus inducitur de se loquens cum Viatore aut Lectore. Aliquando ipsum marmor aut saxum loquitur de eo quem tegit: Interdum instrumenta loquentia inducuntur, quæ defunctorum tumulis aut insculpuntur aut adpinguntur. Solebant autem antiquitus singulis sua instrumenta apponi v. g. *Pastori baculus; Nautis remus; Agricolis aratrum; militibus framea; Venatoribus falco aut canis; Ceteris cætera.* Modernis verò temporibus stemmata imprimuntur aut Symbola tumulis v. g. *Ducibus Aquile vel Leones; Sacerdotibus claves; Ora-*
tori-

toribus Fulmen ; Poëtis Cygnus ; Ergo
mos est ut interdum aliquod instru-
mentum loquatur v. g. Framea sic ;

ACUTA FUI OLIM
FRAMEA,

Sed nunc ad mortis saxum hebetata
sum :

Fulgebam olim splendore Martio
Ibi, &c.

At nunc rubigine Lethi corrodor.
Timebat me Hostis,

Sed quamdiu me brachium Domini
N. agitabat.

Jam cum Domino fessa Bello
& Victoriis

Hic quiesco &c.

Interdum ponitur supra tumu-
lum pictura tantum seu Symbolum
aliquod cum Elogio, seu acuta sen-
tentiola v. g. *Si Regis cujuspiam A-*

morem in subditos velles depingere :
Symbolum hoc serviret, Pelicanus san-

guine pullos suos fovens, cum Elogio :
PRO LEGE ET GREGE. Vel

Aquila expansis Alis cum Epigra-
phe ; SUB UMBRA ALARUM

MEARUM. Vel *Leo apertis oculis*
dormiens cum lemmate ; NON

P 4 DOR-

DORMIUIT QUI CUSTODI-
UIT.

Adverte autem, summè curan-
dum esse ut *Epitaphia* & *Inscriptio-*
nes sive tumulorum sive vexillorum
abundent doctrinis & sententiis
moralibus. Sed omnia melius in
exemplis videbuntur.

E X E M P L A.

Quæris Viator quis sub hoc Mar-
more tectus jaceat ?

Homo, ut Tu mortalis,

Qui sic Patriæ vixit,

Ut eum vixisse non poeniteat :

T u

Manibus ejus bene precare
Salutis tuæ non immemor :

Vive & Vale!

A L I U D.

Hic decumbo Viator

Vide quid sum,

Fui quod es,

Eris quod sum;

Vale.

ALIUD.

A L I U D.

Mortales cum simus,
Quid futura dies nobis vehat
nescimus:

Johannes mihi nomen est,
Cognomen N.

Annis vixi X VI.

In palæstra literaria exegi V I I I.

Virtuti litavi;

Integritati sacrificavi;

Parthenius Partheniè vixi;

Et Ecce,

In vernanti ætate morior.

O me vel ipsæ Musæ,

Vel Fata,

Vel Amici,

Vel Parentes,

Flete!

Ex deliciis Orbis hæc sint.

Franc: sc̃i Pacini.

*Inveni portum, Spes & Fortuna valetè,
Nil mihi vobiscum est, ludite nunc
alios;*

*Hospes eram-Mundo, per Mundum
semper eundo;*

*Nunc suprema dies fit mihi summa
quies.*

Angeli Politiani.

Politianus in hoc tumulto jacet Angelus ; Vnum

Qui Caput , & linguas (res nova)
tres habuit.

Iocosum in Vespianam, litigiosam
Verulam.

Tres habuit furias quondam, sed Vespia
Manes

Vi petiit, furias quattuor Orcus ha-
bet.

Silvii Palladii.

Fui,

Non sum

Estis,

Non Eritis ;

Silvius Palladius

Qui

Ut moriens viveret

Vixit ut moriturus.

ALIUD PRO

Juvene,

Heu ! Heu !

Hic ante annos Juvenis jaceo

Morti ludibrium,

Fratri Funus,

Patri mœror,

Matri lacryma,

Musis luctus.

Juve-

Juvenibus exemplum,
Senibus suspirium,
Mihi tabum, Cinis, Nihil:
Deo quid?
Ah! Viator cur rogas?
Eheu!
Jam audio quod timeo,
Quod Spero
Tu cras Scies,
Curiose Civis abi.

Saladini Ægyptiorum Regis.

Floruit in toto, qui Rex Oriente poten-
ter.

Nunc jacet; ex tantis quid tulit?
Ecce nihil!

Principis Poëtarum Virgilit Epitaphium quod morti vicinus sibi erexit, ad libros respiciens suos quos conscripserat, De Bucolicis, de Georgicis & Æneidos.

Pastor, Arator, Eques, pavi, colui, superavi,

Capras, Rura, Hostes, fronde, ligone, manu;

De Capris pastis, de Rure sato, Hoste subacto,

Nec Lac, nec segetes, spolia nulla tuli,

Ovidii ex l. 3. Tristi. Eleg. 3.

Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amo-
rum

Ingenio perii Naso Poëta meo.

Mirandula in templo S. Marci
Florentia.

Hic situs est Picus Mirandula: cetera
norunt

Et Tagus & Ganges: forsan &
Antipodes.

Similii Præfecti militia sub
Adriano Imperatore.

Similius hic jacet,

Cujus etas multorum quidem annorum
fuit;

Septem tamen duntaxat vixit

Quibus vixit sibi:

Similius septennis vetulus.

In Sardanapali tumulo erat manus
sculpta ad elidendum digitis crepitum
disposita.

Sardanapalus Anacyndaxis filius

Anchialelem & Tarsum

Uno die condidit.

Ede. bibe. Lude.

*Reliqua ne digitorum quidem crepitu
digna sunt.*

In Orphei sepulchro.

Lyra fuit sculpta cum inscriptione

L U S I T.

In Mercatorem magnum debitorem.

*Mercator jacet hic : cujus mihi dicere
longum*

*Nomina sit : moriens nomina mille
habuit.*

Vienna Maximiliani Caesaris.

*Maximilianus Caesar semper
Augustus.*

Demissus caelo

Redditus caelo.

Non obiit sed abiit.

Lovanii Joannis Vamesii.

Iste vir fuit, Lector sed fuit :

Tu quoque quod es non eris.

Alius alio sed omnes huc inus ;

Cogita & huic bene apprecare,

Ita posteri tibi.

Joannis Fossæ ex nimio Poësis studio
ad insaniam redacti.

*Hac sunt in fossa Fossæ mirabilis ossa ;
Qui sibi condendo versus , cere-commi-
nuit brum.*

Philosophiæ Magistri indocti , inter
disputandum in Grammati-
cam peccantis.

*Hic jacet Magister noster,
Qui argumentavit bis vel ter,
Semel in Celarent
Ut omnes admirarent :
Bis in Frisese morum,
Requiescat in secula seculorum.*

Magistri Grammaticæ.

*Grammaticam didici , multos docuique
per annos ;
Declinare tamen non potui tumulum.*

Uxoris Loth in statuam versæ.

*Hoc est sepulchrum intus cadaver
non habens ,
Hoc est cadaver sepulchrum suum non
habens ,
Sed cadaver idem est & sepulchrum
sibi.*

ALIA

ALIA RECENTIORA.

SIGISMUNDI III

Poloniæ Regis.

Æternitati

Sigismundus III.

Suecis à Natura, Polonis à libera
populorum suffragatione

Utrisque à DEO Datus Rex

Joanne Sueco & Catharina Jagel-
lonia;

Hoc est

è vetustissimo hinc Gothorum, inde

Polonorum utrinque

Regio sanguine :

Flos Europeæ Nobilitatis

Natus

A Patre Regum sapientissimo

Regnandi,

A Matre Fœminarum piissima,

Deum colendi artes edoctus :

Ita vixit ut

Regnare,

Ita Regnavit,

Ut vivere eum diutissime Reipubl.

interfuerit.

Regnavit à pueritia,

Vixit ad Senium,

Semper bonus supra suorum vota,

Semper felix

Supra sua merita &c.

Bello

Bello invictus, Victoria mitis,

Pace justus :

Nihil unquam magis timuit quam
bellorum causas :

Nihil minus quam eventa ;

Bellavit saepe, vicit semper, trium-
phavit numquam,

Quod diceret

Regum rationes ita demum consta-
re, si illis opus & Labor, Reip.

merces & fructus, Soli Deo

Gloria & honor,

sua cuique redderentur, &c.

Vixit

Annis LXVI,

Quod Regum non multi,

Regnavit XLIV,

Quod pauci

Ubique inculpatus & propria sua
laude innocens, quod vix alius.

Fama cane,

Livor file,

Posteritas mirare!

Ego magnos Manes veneratus
similes Orbi terrarum Reges precor,

& ab eo N. N. Lacrymans.

Constantia Reginae Poloniae

D. O. M.

Serenissima Regina Poloniae

Constantia,

Fer-

Ferdinandi I. Imperatoris Optimi
Neptis Caroli Archiducis Austr.

& Mariæ Ducis Bavarix filia,
Ferdinandi Cæsaris semper Augusti
soror,

Seren. & Potent. Pol. & Suec. Regis
Sigismundi III.

Conjux,

Mortalitatis suæ exuvias
ad Dei Judicis usque adventum hic
deposuit:

Joan. Casimirum, Joan. Albertum,
Carolum Ferdinandum,

Alex. Carolum,

Annam Catharinam,

Leçtissimos Principes,

foecunda boni publici Mater reliquit:

Cœlo autem foecunditatis suæ

partem filium & filiam

consecravit, &c.

Inopinato mortis casu

Conjux Regem,

Mater Principes,

Regina Regnum,

totam Christianitatem piissima Prin-
ceps in mœrore reliquit.

Verſaviæ X. Julii Anno salutis.

reparatæ clō Idc xxxi.

Ætatis XLIV.

Conjugii XXIV.

ALEXANDRI CAROLI
PRINCIPIS.

D. T. O. M.

Hic

Primævo in flore raptus,
Flos ille Principum
Alexander Carolus Poloniae & Sue-
ciæ Princeps,
Sigismundi III. & Constantiæ Po-
lon. & Suec. Regum filius
Vladislai IV. Pol. & Suec. Regis
Frater, tot Caesarum, tot Re-
gum germen,
mortales ævi flores, mortales exuvias
deposuit;
Ille Alexander
Sanguine, Indole, expectatione
Magnus;
Et ipsa expectatione Major
Alexandro illi Magno, sed innocenti
simillimus
Ea jam Indoles, is Animus præcur-
sor ætatis
In moribus, in factis, in consiliis,
emicuit, eminuit
quo jam Regnis, quo spei publicæ
non Domi tantum, sed
foris placuit.
Qui dum Christiani Orbis florentio-
res partes inter stuporem &
amorem

amorem magnus hospes
lustrat,

Repente ad Arma & bellum contra
Christiani Orbis Hostem

Pro Relligione, pro Patria propera-
vit, rediit:

Huc studia, huc vota omnia præpa-
rabat.

Intercessit Pax, accessit Morbus,
successit heu Mors!

Sed nihil laudi, nihil gloriæ
decessit.

Respexit Vota Cœlum, Animum-
que coronavit,

XIII Kalendas Decembris

ANNO

ÆTATIS XX.

CHRISTI CLIOC XXXIV.

Regnantis

Vladislai Fratris III.

Walensteinii Manibus

Hanc nec molem, nec Pyramidem,
nec Sepulchrum, sed exiguam

Ruderum struem

ne despicias

Viator;

Quam ingentis machinæ ruinam

Ipfemet Jupiter Germanicus ex-
horrescit.

Gigantem tegit,

Qua-

Qualem, terram Parentem
 irâ Deorum irritatam
 extremum Encelado fratrem
 peperisse dicas ;

Hunc

ex claris quidem sed modicè fasti-
 giatis penetibus
 ea fors suscepit,

Quæ ligones sceptris vel gaudet vel
 audet æquare

quæ ex Pastoribus facit Heroës,
 Novum Herculem dixisses ge-
 nitum.

nisi ille serpentes in ipsis cunabulis
 necâisset, ut monstribus interficien-
 dis adultus assuesceret ;

Hic

ab incunabulis malos Genios
 fovisset

à quibus aliquando monstribus inter-
 ficeretur.

Jamque ita excreverat,
 ut ipsum Jovem suam prolem
 agnoscere credidisses ;

Ille

Supremus bellorum Minister,
 Summus Imperii Administrator,
 Olympum solus sustinere videba-
 tur.

Cur autem in tanto culmine non
 valide

valide steterit, quæris?
Ambitionis turbo eum dejecit
Siquidem non ipse, Sed fortunâ fa-
tigata dum majus quod sibi
parabat pondus,
levis illa, detrectat,
Degeneres Ortus prodidit,
& ex filio Jovis
Rebellem indicavit,
Ut quem simulata fides evexerat
aperta perfidia deprimeret:
Relligionis sacra polluere,
Imperii Majestatem evertere,
tot Regum, tot Cæsarum ipsique
pene Coelo cognatum san-
guinem innoxium
profundere,
Omnia superbo pede calcare,
Regem se facere
Sacrilegus moliebatur:
Verum
Moles tanti furore ignis ante
tempus disjecta,
Molitorum ipsum egit in Cineres.
Sic Imperia iisdem quibus parta sunt
artibus amittuntur.
Tu
antequam abeas
Lapillum saltem congerere ne
graveris

Ut

Ut in Gigantis olim excrescat tumulum,
qui Gigantis nunc operit aufus.

EPITAPHIUM
CARDINALIS DE RICHELII.

Piis manibus tumulus.

Adsta Viator quo properas? quod
uspiam videbis & audies
hic tegitur.

Joannes Armandus de Plessi de Richelii.
Davius origine, Magnus ingenio,
Fortuna eminentissimus.

Quod mirare

Sacerdos in castris, Theologus in aula,
Episcopus in plebe, Cardinalis sine titulo,
Rex sine nomine, Unus tamen omnia.

Naturam habuit in numerato, felicitatem
in consilio, ararium in peculio, securitatem
in bello, victoriam sub signis, Socios in
procinctu, amicos in obsequio, inimicos
in carcere, Civis in servitute.

Hoc uno miser quod omnes fecit
miseros,

tam

tam sæculi sui tormentum quàm
ornamentum.

Galliam subegit, Italiam terruit,
Germaniam quassavit, affluxit Hi-
spaniam, coronavit Lusitaniam, ce-
pit Lotharingiam, decepit Catalo-
niam, fovit Sueciam, truncavit
Flandriam, turbavit Angliam,
lulit Europam

Poëta purpuratus, cui scena mun-
dus, gloria siparium, regia gaza
choragium, Tragicus maxime, quia
fabulam male absolvit.

Post regnum Suis testamento di-
stributum, paupertatem populo im-
peratam, dissipatos Principes, no-
bilitatem exilio & suppliciis exhau-
stam, Senatam auctoritate spolia-
tum, pacem terra marique profligatam,
exteras gentes bello & in-
cendiis vastatas, cum fatifcente cor-
pore animum grandioribus consiliis
ægrè vegetaret & nullius non inter-
esset, aut vivere ipsum aut mori,
jamque bona sui parte mortuus,
aliorum tamen morte viveret, dere-
pente spirare desit & timeri.

O fluxa mortalitas, quam tenue
momentum inter omnia & nihil.

Mortui corpus rheda extulit, fe-
cuti

cuti pedites equitesque magno numero, faces prætulerunt ephæbi, crucem nemo, quia currus vehebat publicam.

Denique hunc tumulum implet non totum, quem Europa non implevit

Inter Theologos situs ingens disputandi argumentum,
Fidem Regi servavit,
Spem vivis reliquit,
Charitatem ab hæredibus abstulit,
Quo migravit Sacramentum est.
Hæc te volui Viator, hic te metire
& abi.

E P I T A P H I U M

aliud Ejusdem.

V I A T O R

Sub hoc marmore quis quiescat vix
effari audeo,

Cum vix mortalem fuisse censeam,
Qui tot immortalia dum vixit, fecit.
Est tamen.

Armandus Joannes Plesseus Cardin.
Dux Richelius

Sanguine, pietate, ingenio, prudentia,
magnanimitate, fortuna
magnus, virtute Maximus.

Ex

Ex bono olim subdito Optimus
Galliæ Princeps

Non minus prompte obedire, quam
sanctè imperare didicit.

Quocunque Regis sui arma vexit,
Simul terrorem, victoriam, famam
circumvexit :

Armis prope totam pertransit
Europam.

Nemo Rex nec Regnum
cui sui non incussit timorem ;
nec Thronus in quo suum Regem
non posuisset ,

nisi religiosæ menti magis iustitia
quam potestas imperavisset.

Illustre illius nomen

Galliæ & hostibus fulmen fuit,
ad cuius fulgorem etiam sera poste-
ritas connivebit & contremiscet.

Si dies quibus vixit, Victoriis ;

si anni Triumphis
numerentur

plura illum vixisse secula olim nasci-
turi censebunt.

Rerum ab eo gestarum Historia non
habet, nisi à seipsa quod metuat :

tot Prodigiorum ferax, tot mirabi-
lium fecunda

difficulter apud ventura tempora si-
dem inveniet

Q

quæ

quæ felix tamen hoc seculum
vidit.

Æqui semper tenacissimus & ideo
invincibilis

Nec hostes aliud lucrum habent,
quam quod prostrati ejus victorias
auxerint,

Cæsi famam & nomen dilatarint,
Prudentia affluebat incredibili &
ideo felicissimus, imo omnibus
ideo felicior, quia supra
omnes prudentior.

Quod dixit fecit semper,
quam promisit fidem nunquam
fefellit.

Vidit & mirari debuit Orbis,
paucorum odio obnoxium
à pluribus diligi, ab omnibus
æstimari.

Si eximia illius virtus
ipsam interdum coëgerit loqui in-
vidiam
ne detrahat

Veritas silentium indicet.
nec ipsa sibi fidem dabit oblatrans
maledicentia.

Virtutis erat asyllum, artium bona-
rum Mæcenas singularis.

Inaudito Seculis miraculo effecit,
ut innocentissimæ Pacis deliciæ
inter

inter horrida bella & arma late cir-
cumferentia tota Gallia lu-
ferint, regnaverint.

Tandem caelo maturus
Laudabili vitæ morte laudabili Co-
ronidem imposuit.

Dum viveret ingentes possedit opes,
nunquam ab iisdem possessus.

Vitæ metam intrepidus operiebatur,
quod

novos sibi Triumphos novas parari
cerneret Coronas.

Diem clausit sicut vixit

Magnus invictus gloria plenus.

Et ne quid illi deesset honoris aut
amici solatii.

Regiis etiam lachrymis desidera-
tus est.

Tu Viator,

Si fortassis ita diffitus à Gallia
vixisti,

Ut lucentem harum veritatum fa-
mam ignorare potueris,

fidem vera promenti adhibe,
& mimineris

turpe esse mortuis assentari ei,
qui à vivis quod speret in posterum
non habet,

Gallia denique quanta quanta est,
nisi sibi æternam ab hoc marmore

Q 2. ingra-

ingratitude obijci velit.

Omnia quæ dixi

Calculo suo confirmabit.

Vale & Manibus benè præcære.

Mirare hac urna inclusum, quem se-
cula nunquam satis mirabuntur.

CAPUT VIII.

De Oratione Natalitia.

DUplex Oratio Natalis esse so-
let: Una est qua gratulamur
Parentibus felicem filii aut filię na-
talem. Altera est qua Natalem ali-
cujus in recurſu anni recolimus, ei-
demque ipsi gratulamur. De utra-
que breviter.

QUÆSTIO I.

*Quomodo construitur Oratio in qua
Prolem natam Parentibus gratulamur.*

Primo, præmitti solet aliquis dis-
cursus; aut de Parentum felicitate;
qui familiæ suæ fulcra aut decora in
liberis accipiunt: aut de felici suc-
cessu Amicorum, aut de consuetu-
dine gentium, aut alia Historia ad
rem accommodata. Præsertim tam-
en hi discursus formari solent, ex
occasione aliqua interveniente tem-
poris,

poris, loci, personæ, vel aliarum circumstantiarum. *Secundo*, explicentur causæ lætitiæ, propter quas parentes & amici gaudere debent, ut quod hoc modo familiæ fulciantur, Majorum gloria propagetur & optata nobis per posteros nominis æternitas occupetur, &c. *Tertio*, Omina & auguria fiunt de Infantis felicitate, de valetudine bona, de genere vitæ: & hic laudes tractari Majorum possunt, quos scilicet infans imitabitur, & à quorum virtutibus nunc lucem & nobilitatem accipit. *Quarto*, fiunt apprecationes, ut hæc omnia impleantur quæ spe sunt concepta. *Quinto*, si Patrimus Orationem dicit, gratias agit Parentibus quod singulari ratione ad hujus lætitiæ sensum se admiserint: seque illis & Infanti ad Obsequia offert.

P R A X I S.

Semper ego risu dignam existimavi lacrymandi eorum consuetudinem, quibus suorum natales indictis plorationibus excipere in frequenti amicorum collegio nimio-
pere religiosum fuit N. N. Stolidi-
certe Mortales, aut ne mortales qui-
dem,

dem, si rationis in hoc opere & naturæ injuriam rite contemplerur: Vel enim se natos deflere debebant, vel plenissimo invidiæ ausu velle soli vivere & secum universam humani generis OEconomiam extinguere. Nam ut ut verum sit, etiam quotidiano experientiæ calculo, hominem fortunæ adversarium & calamitatum nasci; numquid ita fuerunt in rerum natura hospites aut plumbei sensus, ut ad Virtutem homines creari nesciverint: Virtus verò cum fortuna litigare debet, si vera est, ut triumphet, & inter adversa debet clarescere. Non frangunt hominem sinistra, sed firmant; sicut Nebulæ Solem non foedant sed commendant. Ignaviæ igitur militare voluerunt illi & voluptatem in stipendium mereri, non vitam velut arenam ingredi, in qua fortia agere & pati generosorum est hereditas. Sed ut ut sit, sanioribus saltem voluissent oculis hæ nationes hominis vitam inspexissent, didicissent utique filium personam patris, vocem patris, animum patris, simulacrum patris nasci, in familiæ ornamentum, decus Amicorum, senectutis

Autis fulcrum, ærumnarum leni-
nem, Reipubl. præsidium, Ecclesiæ
tutelam, Coeli incrementum. Quid
vero istorum tantam lacrymis ma-
teriam suggerit. Meliori nos disci-
plina imbuti, hodierna die & animis
exultamus & nobis nostrisque Pa-
rentibus gratulamur; cum singulari
Authoris naturæ beneficio; nos vo-
torum vestrorum terminum, in se-
nectute & ærumnis anchoram, nos
amici commune solatium, illustis
familia incrementum, Respubl. ci-
vem & præsidium, gloria & im-
mortalitas clientem, in hoc recens
nato filio attigerimus. Præfagit au-
gur animus omnia summa de par-
vulo, nec infirma spes dicere jubet,
fortunatissimam prolem, à Majo-
rum suorum vestraque inprimis,
qua dignitate, quo morum candore,
qua virtutum frequentia, qua nomi-
nis & honorum sublimitate, neuti-
quam discessuram. Urent eum ar-
canæ quæ in Majorum cineribus la-
tent faces, quæ etiam tunc cum co-
gitantur, quasi manu admoveren-
tur, inflammant. Vocabit in sui ho-
noris vestigium Dominus N. voca-
bit &c. (Hic laudentur Majores)

vocabunt alii; & quem generis nati sunt, virtutis etiam vitæ heredem volent nancisci. Quemadmodum enim non omnis Arbor cydoniis malis rubet, nec quilibet fons Nilum fundit: Ita non exiguum est fortunæ ad Virtutes præsidium illustri venisse origine.

Est præterea quædam ad honestæ vitæ prosecutionem in venis nobilibus lex, quæ magnos Spiritus suppeditat, semperque velut igniculis urit, & tanquam admotis calcaribus excitat, nec degenerem esse finit. Sic hunc parvulum olim *Themistoclem* non unus *Miltiades* in æmulos ausus animabit, Interim cresce beate Infans, Deo regente & ducente, tenero solidare corpusculo, & cresce in virum fortem fortiam sanguis, hauri ex institutione te digna nobiles Spiritus, æmulos indue Majoribus mores; Avorum Parentumque imago virtutes representet, meritis in Deum, in Patriam, in tuos auctus & dives ad sublimes conscende dignitates. Denique non nisi fessus annis & meritis commune mortalitatis tributum per solve. *Dixi*

Quod si aliquis brevius dicere velit,

let, omisso discursu longiori, dicat tantum, gaudendum esse, quod Proles spei bonæ & sanguinis nata sit; enumeretque ornamenta quæ à Parentibus & Majoribus recens Natus accipit: Denique apprecetur Infanti fausta omnia & longam salutem.

Q U E S T I O II.

Quomodo construitur Oratio, in qua respondetur à Parentibus Gratulationi Natalitiæ?

Primo, solet etiam adhiberi aliquis discursus per modum accessus. *Secundo*, Gratia aguntur pro adfectu & appreciationibus, optaturque ut ea eveniant. *Tertio*, Merita & laudes modice extenuantur. *Quarto*, petitur Continuatio benevolentia inchoata. *Quinto*, Gratia aguntur illi qui Patrem pueri egit in Baptismo: optaturque ut puer maturescat ad ejus & reliquorum hospitem obsequia.

Respon-
soria ad
Præc.

P R A X I S.

Si quemadmodum in magnis domibus vestibula ulteriorem ornamentum promittunt, ita natalis dies cæterorum dierum velut janua, reli-

Resp. ad
Natal.
Grat.

quæ ætatis certissimum foret augurium, fortunatissimam prolem ex DE I munere recens natam arbitraret, utroque parens virtutis ac Cœli filium veneraret. Sed ab Occasibus diem commendare jubemur; ceterum ab ortu inter meridiem & vesperam spe metuque fluctuare, ne tempestas expectationem eripiat; dedecorant enim (ut Lyricus canit) bene nata culpe; & usitato Græcorum circumfertur proverbio, etiam Heroum filios plerumque noxas nasci. Utinam votis N. N. vestris subscribant fata & defideriis, ducatque & animet in Majorum vestigia nobilis Genius; fiatque non quidquid calcaverit rosa, sed quid egerit Reip. gloria, Parentum lætitia, amicorum solatium, familiæ ornamentum. Sed vestrum comprimis N. N. in obsequium adulescat, nobilemque hujus diei benevolentiam, quem secundo natalem lætitiæ fecistis, multis maturisque officiis compenset. Quam quidem felicitatem quia infans non agnoscit, Ego vicaria gratitudine immortales gratias habeo, meque simul meosque aeterno favori Vestro N. N. consecratos esse, unice exopto! Dixi.

De

Prov. 17.
v. 6.

Clem.

Alexan.

drinus.

Menan.

der.

Eurip.

qu

tur

Natav.

ex

Horat.

est

tus

A

Aratus.

plu

Casan.

conus.

De alia natali, quam in recurſu
anni recolimus, non eſt quod dica-
mus; eo quod hæc Oratio proprie
ad Gratulatoriam ſpectet, in eaque
nihil fiat, niſi quod gaudii Cauſſæ
coacerventur, ex laude ejus, cujus
natalis dies eſt. Denique diuturnæ
incolumitatis & proſperitatis appre-
catio additur. Sed de his paulo poſt.

SENTENTIÆ

Huic Materiæ ſervientes.

- Prov. 17. Corona Senum Filii eorum.
v. 6. Matrimonii flores liberi ſunt, quos
Clem. quidem carnalium pratorum Divinus
Alexan- colligit Agricola.
drinus.
Menan- Letitia patris, filius ſapiens.
der.
Eurip. Nihil eſt tam honorificum pueris,
quam bono & honeſto parente eſſe na-
tum.
- Nazar. Rapitur ad ſimilitudinem ſuorum
excellens quæque natura.
- Horat. Fortes creantur fortibus & bonis,
eſt in juvencis, eſt in equis patrum vir-
tus, nec imbellem feroces progenerant
Aquila columbam.
- Aratus. Aurei Patres ſæpe filios reliquerunt
plumbeos.
- Casau- Acetum vini filius.
bonus.

Ex ovo albo saepe nigri pulli prodeunt. Garnerus.

E spinis Rose prodeunt.

Filii sunt dulcedo amarissima & fel melle circumlitum. Am-
mianus.
Petrar-
cha.

Habes filios? habes & unde vivus doleas & mortuus agnoscaris: habes in quibus vivas, & in quibus saepe moriaris. Idem.

Magnum & dulce solatium Patri filius, sed sollicitum & grave. Idem.

Magnum depositum habent parentes filios suos. Chryso-
stom.

Boni viri & boni viri origo non est inquirenda.

Et verbo & facto parvis sit regula natis, Verinus.

Optima sitque omni tempore norma Pater.

Qui non recte instituunt atque educant liberos, non solum liberis sed & Reipubl. faciunt injuriam. Cicero.

Nemo gloriatur quod magna urbis sit, sed quod sit dignus magna & illustri Patria. Arist.

Liberis nihil est carius humano generi. Livius.

Iam non admiror si omnia nos à prima pueritia mala sequuntur, inter excitationes parentum creverimus. Senec.
Epist. II.

Idem.

Proverb.

In Pa-

nig.

Const.

Marcell.

Dorothe.

Ep. Tyr.

in Sy-

nosfi.

Idem.

Contemptum Tibi omnium opto, quorum tibi parentes copiam optaverunt.

E X E M P L A

Et Alia Supellex.

In Sacris literis vocatur filius Ben, id est, ut ait Bineda, Domus seu Ben. palatium Parentum.

Proverb.

Salomon à matris vocabatur filius Salomon. votorum.

In jure filius vocatur persona Patris, vox patris, corpus patris. Alii vocant filium animum patris. Filii diversi nuncup.

In Pa-neg.

Nazarius vocat imaginem seu simulacrum patris.

Const.

Marcell.

Votum erat Carthaginensium, Carthaginens. votum. quo precabantur, ut Romani aut improbi aut malefani nascerentur.

Doroth.

Ep. Tyr.

in Synopsi.

Helias cum esset nasciturus, Pater ejus vidit illum ab Angelis niveis salutari, & igne tamquam fascis involvi & flamma ignis tamquam cibo nutrir: Hierosolymam ergo profectus nunciavit Sacerdotibus visum, & dictum ei fuit ne timeret, nasciturum filium qui in luce habitabit, igneque & gladio vindicabit Israël.

Garnerus.
Am-
mianus.
Petra-
cha.

Idem.

Idem.

Chryso-
stom.

Verinus.

Cicero.

Arist.

Livius.

Senec.
Epist. II.

- Ester. Cum Ester nata esset, *Philomela* in *Salianus*.
cubiculum involavit, in cunisque
fedens suavissime aliquandiu cecinit.
- Statuæ
loquent. Apud *Iones* statuæ, erantquæ præ-
tereuntes salutabant dicendo: *Sal-* *Appian.*
ve, responde. Cum nascimur nos ma- *lib. 8.*
jores nostri salutant sed ut respon-
deamus volunt, virtuti eorum, non
ore sed more.
- Orphei
Sepul-
tura. Locus Sepulturæ *Orphei* produ- *Causin.*
cit *Lucinias* excellentes cantu super
omnes alias. Sic ubi nascaris inter-
est.
- Annul. In *Emigildis Regina Scotiae* cunis *Annal.*
apparuit annulus miræ pulchritudi- *Angl.*
nis & magnitudinis, cum inscriptio-
ne: *Mater Regum, filia Regum, Regi-*
na Regum.
- Zoroast. *Zoroastes* ridens natus est, in præ- *Iustin.*
fagium magnæ *Indolis*.
- Venus. *Venerem* etiam ridentem natam
fabulantur *Poëtrae*.
- Curius
Dentat. *Curius Dentatus* natus est cum *Livius.*
dentibus & inde nomen traxit.
- Fabius. *Fabius Ambustus* dictus erat, *Volaterra-*
quod ipsi adhuc adolescenti fulmen *nus l. 14.*
nates ambussisset. Dictus est etiam
pullus Iovis, quasi dilectus ab eo-
dem.
- Hercul. *Hercules* tener adhuc & lactens *Nat.*
angues *Con. 65.*

Ælia-
nus.

Plind. 10.

Diod.
Sta. 1. 8.Sabellicus
lib. 9.

Idem.

Iustinus
lib. 9.Dionys.
Halicar.Fulgos.
lib. 1. &
Lactarius.

angues manu elisit. sic jam infantulus indolem futuri roboris dedit.

Plato cum positus esset in myrte- Plato:
to examen apum ori ejus infedit.

Alia- In ore *Stesichori* Poëtæ infantis Stesich.
nus. dicitur *Luscinia* confedisse.

Plind. 10. Eadem in *Pindari* dormientis ore Pindar.
mellificarunt. præfagium fuit mel-
lilui sermonis.

Diod. *Semiramis* infans exposita diu e- Semira-
Sic. 1. 8. ducata est ab avibus : alii dicunt nu- mis.
tritam esse à *Columba*, cujus etiam
nomen habet ex *Syriaca*.

Sabellicus In *Caji Marii* pueri sinu repertæ Cajus
lib. 9. sunt septem *Aquila*, quod erat si- Marius.
gnum septies eum Consulem futu-
rum.

Idem. *Aureliamum* infantem ortum hu- Aurel.
mili genere *Aquila* ex cupis rapuit,
& in propinquam aulam deposuit.

Iustinus *Hieronem Syracusanum* expositum Hieron.
lib. 9. apes in *Sylvis* aluerunt : fuit is po-
stèa *Rex Siciliae*.

Dionys. *Servius Tullius* visus est dormiens Servius.
Halicar. habere caput ardens, flamma circa
tempora serpente.

Fulgos. *Socrates* instituturus *Platonem* Socrat.
lib. 1. & puerum, visus est sibi *Cygnum* vi- de Pla-
Laërtius. dere è gremio suo egredientem, qui tone.
cantu orbem terrarum impletet.

Phi-

- Philip-
pus. *Philippus Macedo visus est sibi per Fulgof.*
somnia imprimere Sigillum in
quo erat forma Leonis. Natus est
ei deinde *Alexander Leoni par ma-*
gnanimitate.
- Olymp. *Olympias Mater Alexandri puta-* *Sabell.*
bat se fulmen gerere in utero. *lib. 9.*
- Aquilæ. *Cum Alexander nasceretur duæ* *Plutare.*
Aquilæ super palatium sedebant &
una ad Orientem, altera ad Occi-
dentem avolavit.
- Mater
Octavii. *Octavii Cesaris Augusti mater* *Alex. ab*
somnia sua viscera in sublime feri *Aex. l. 3.*
& in totum Orbem diffundi:
Item se Solem peperisse; unde cum
natus esset *Octavius* summum illi
Imperium prædixit.
- Cicero
de Octa-
vio. *Cicero somniavit quod Iupiter au-*
rea catena *Octavium* Coelo dimitte-
ret ad portam *Capitolii* & postea fla-
gellum illi daret, & revera triumvi-
ratus illius fuit flagellum insolentis
nobilitatis.
- Rufica. *Rufica quedam in Britannia som-* *Fulgof.*
niavit ex utero suo egressam *Lu. lib. 1.*
nam, quæ totam illustraret *Britan-*
niam, genuit deinde puellam, quæ
peperit *Alestunum Regem Britanno-*
rum.
- Mecuba. *Mecuba visa est sibi per quietem* *Sabell.*
facem

facem eniti, natus est ergo Paris, qui Trojæ exitialis fax fuit.

Idem.

Astyages somniavit ex se vitem enatam quæ magnam terrarum partem inumbraret: Nata ei postea filia quæ mater fuit *Cyri*, *Potentissimi Persarum Medorumque Regis*.

Astyages,
Avus
Cyri.

Plutarc.

Agarista Xantippi Vxor visa est in somniis Leonem parere & peperit *Periclem*.

Agarista
Periclis,
Mat.

Fulgos.

Iustus Patricius Romanus somniavit ex se egressam purpuram, genuit ergo filiam *Iustinam*, quæ in uxorem à *Valentiniano Imperatore* est accepta.

Iustina.

MOS ANTIQVORVM
CIRCA
Natalitia.

Macrobius.

Mos fuit antiquus ut infantes statim in Terram deponerent: Terram enim Deam Opem esse, ejus igitur implorabant auxilium ut pia alimenta subministraret infanti; Sedentes autem parentes vota concipiebant & terram de industria tangebant.

Infans
in Terram
deponof.

Solebant etiam puerum natum super Clypeum locare: unde *Claudianus*

dianus

Fulgos.

Sabell.

lib. 9.

Plutarc.

Alex. ab

Aex. l. 3.

Fulgos.

lib. 1.

Sabell.

dianus de Honorio; Reptasti per scuta
puer.

Lacedaemonii etiam in Clypeos ex-
ponebant infantes: forte ut eundem
locum nascens puer haberet, quem
moriturus; nam iidem & super cly-
peos sepeliebant: Ideo Matres Laca-
eone filii suis ituris ad bellum Cly-
peos porrigebant dicendo: *Aut cum
hoc, aut in hoc* Supple; redi.

Lacæna
Matres.

Herodo-
tus.

Infanti-
bus Po-
lypus
offertur
& cur.

Infans ortus die quinto circa adem
ferebatur curriculo, & tunc ei mitte-
bantur munera, præsertim autem
Polypi: dat rationem *Lysias*; quia in-
fans veluti Polypus est, talis enim e-
vadit quales ii sunt, cum quibus est
affiduo.

Theatr.
vit. hu-
man.

*Est autem Polypus piscis, qui ejus rei,
cui se applicat colorem induit.*

Thracas. Thracas infantem circumfede-
bant eum propinquis & lacrymabantur,
narrabantque ei omnia, quæ erat
passurus: mortuum verò cum lati-
tia sepeliebant, narrantes sibi, quæ
mala evafisset.

Herodo-
tus.

Apud
Roma-
nos Fe-
sta dicta
Gene-
thlia.

Romani singulis annis recolebant
diem Natalem, unde festa dicta *Ge-
nethlia*; & carmen quod tunc de-
cantabatur dictum est *Genethliacum*.
Hunc diem felicissimum habebant,
dona.

Resin-
us lib. 2.
Antiq.

Varro.

Resin.
Sed enu-
te in
Quæst.
Plur.
Rom.
Boxhor-
mus.

Alex. ab
Alexan-
drol. 2.

Varro.

dona sibi invicem mittebant: sanguine eodem die abstinebant, ne eum diem, quem ipsi acceperant, aliis demerent. Munus etiam *anniversario Genio* solvebant.

Varro. *Vulcano* non arriserunt parentes (solebant enim pueris arridere) ideo nec *Iupiter* illum est Mensa dignatus, nec cubili.

Vulcanus.

Rosin. Ad *Genitam Manam* suscipiebatur votum, ne quis Domi nascetur probus, & credebantur eum nequissimum fore, cui hæc *Nascenti* adstitisset.

Genita Mana.

Parca colebantur inter Natales, ne stamen vitæ cito abrumperent, & ut candidi & aurei velleris horas, hoc est, felices nerent: Diætæ sunt à parcendo quia nemini parcunt.

Parcæ.

Alex. ab Alexandro l. 2. *Brachmanes* edito infante faciebant consilium & ex membris iudicabant cujus essent indoles, & si ea placebat, dabatur disciplinis informandis, sin minus occidebatur.

Brachmanes.

Varro. Pueri, quamprimum cum lacte transferebantur, consecrabantur Deabus, *Eduse, Potinae, & Cubæ*; Scilicet edendi, bibendi, dormiendi.

Edua, Potina, Cuba, Deæ.

CAPUT IX.

De Orationibus Saluatoriis &
Valedictoriis.Salu-
toria
Oratio-
nes.

IN Saluatoriis Orationibus significare solemus latum nobis & gratum accidisse adventum alicujus, precamurque simul eidem omnia fausta & obsequia nostra dedicamus.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio Saluatoria?

Primo, Gratulando adventum vel incolumitatem alicui, redditur causa lætitiæ & salutationis: quæ optima erit si desumetur ex re & occasione præsentis, sive ex circumstantia loci, temporis, personæ tam ejus quæ salutatur quam illius quæ salutatur. *Secundo*, laudatur is qui salutatur à familia, virtutibus, meritis, adfectu &c. *Tertio*, omnia fausta eidem imposterum aprecamur, dedicamus officia nostra, animos, studia, obsequia. *Quarto*, Petimus vel mutuam benevolentiam vel gratiam vel protectionem quisque pro conditione suæ personæ.

P R A -

P R A X I S.

Et incolumem Te illustr. Domine & præsentem intueri, ingens mihi gaudiorum materia est: Nam & votis meis Cælum subscripsisse video & benevolentiam in me tuam supra vota ascendisse adverto. Vehementius mirarer certe, in tanta animi tui profusione, nisi scirem eam Vobis Magni Viri à virtute impositam necessitatem ut prodesse debeatis. Et sicut sidera lucem habent ut illustrent, ita Vos amorem & gratiam ut communicetis. Sed & inopem se hic Eloquentia mea in tuo Meccœnatis mei favore explicando fateri debet: & quia animorum negotium est, adfectibus cedit, ut illi scilicet perennem gratitudinem aternâ obsequiorum periphrafi aeternum perorent.

Salutatoria.

Salutatoria qua illust.

A L I A P R A X I S.

Latitia est, & pronior in Te adfectus Perillustris Domine qui nos ad Te expedit & studiosæ juvenutis universæ animorum de tuo adventu jussit esse interpretes. Circumspice frontes omnium & colliges neminem esse cujus plenum gaudiis pectus in vultum non exundet, neminem qui non quam optime

quepiam persona pro stemmate Lunam habens Collegium illustratura excipiebatur quondam.

me

me cupiat, neminem qui ad iunctos *Maji* Dies amcenam sibi de avita tua LUNA affuluisse lucem non affirmet. *Diogenis*, quod meminimus olim, querela fuit, cum illum *publicum Orbis hospitem* & re & nomine *Magnum* incola dolii susciperet, ex Principis adventu tenebras sibi suboriri & clarioris diei interire amcenitatem: Contrarium experimur hodie: tantam scilicet lucem nobis cum lætitia infundi ut dejecto vultu, ipsa prope debeat connivere Eloquentia: Enim vero si vel generis tui inspiciamus claritatem, bonam fidem, quis fulgor! quot homines video, tot Heroës numero; quot viros, tot pene Senatores; ut recte Domus vestra *Equo* conferri possit *Trojano*, de qua semper amplissimi Duces, non in Orbis excidium, sed in Patriæ Salutem & Ornamentum prodierunt. Fatiger enumerando, si incipiam & citius deficiam quam finiam: Vestra hæc laus à multis viget annis, vos domi habere exempla quæ sequamini non aliena tueri; & nobilem honorum textum semel cepisse, numquam interrupisse. Itaque cum fortunam non nemo

glo-

gloriabundus in Domo sua dixit
confedisse : in vestra ego annon ve-
rius virtutem dixerim habitare ; ali-
bi hospitem esse, apud vos incolam :
nisi forte & ideo insigne gentis lu-
nam geritis, quod sicut hæc defice-
re quidem debet : Sed commoda vi-
cissitudine aliam sui vice semper
substituit : ita in vestra Profapia
cursu cedere quidem debetis aliis,
quod naturæ decretum urgeat, alii
tamen in locum succedunt, perinde
quasi alter alteri lampada traditis &
desinendo semper incipitis. Sat cla-
rum in te documentum videmus,
Perillustris Domine, qui Religio-
nis amore & Sapientiæ studio &
belli gloria Majores tuos producis, &
velut vivum ac celebre trophæum
Orbi loqueris. Gradere tanquam
hæres eorum, virtute & honore, in
Ecclesiæ, Patriæ, Familiæ ornamen-
tum diutissime ; hoc vovemus,
optamus! *Dixi.*

QUESTIO II.

*Quomodo construitur Oratio Re-
sponsoria ad Salutatoriam.*

Responsurus Primo, Gratum sibi Respon-
esse adfectum Salutantis & se vicif- foriæ ad
sim Praced.

sim lætari tum ob valetudinem ejus tum ob animi in se propensionem dicit. *Secundo*, Extenuet modeste laudes suas & salutantem laudet. *Tertio*, Apprecetur ei omnia fausta & sua studia cum obsequiis offerat, oretque ut perseveret in adfectu erga se.

Praxis.
I.

P R A X I S.

Ad plurimos Salutantes Responsorio.

Placet Nobilissimi Domini igneus in pectoribus adfectus. Optime in meam initiati benevolentiam non verba dedistis, sed tela! Tela quæ Animum inflammant, Cor adurunt, totum invadunt, & nihil nisi vos, nisi vestri Amorem injiciunt. Perennet hic ignis in animorum vestrorum Templis, & vestri pectoris in me benevolentia, melior quam *Clelia Vestalis* hanc flammam æternis excubiis custodiat. Meliore nos quam *Achillem Mater* incendio perfundimus, ut immortalitate imbueamur: Ille inviolabili *Styge lotus*, plantarum tamen improvidus fuit; & quam toto corpore nactus æternitatem habuit, gressu corruptit; ne totus fortassis hominem,

minem, adhuc inter homines, excederet, & nostræ felicitati majus reservaretur beneficium, qui amoris mutui flammâ irrigamur & involvimur. Amor autem, non vili fomite succensus, æstatem habet semper, hyemem nescit; semper incipit meridiem, nunquam declinat in vesperum; semper ortus dedidit occasum. *Asbesti* erimus sic credo & quæ lapidis gloria est, cordium nostrorum fiet, *semel accendi, semper ardere.*

PRAXIS ALTERA.

Praxis

2.

Concordem singulorum adfectum, quem veluti omnium lingua Orator liberalissimè explicuit, gratissime suscipio, & quia Animus non nisi animo dignè æstimatur meum rependo. Quot verba audiui, tot Amoris monumenta accepi; quem in ea ingeniorum ac nationum diversitate reperire, erga me immeritum & volentem adhuc mereri, vehementissime gaudeo. Præcox gratitudinis vestræ natura est, gratos fieri ante munera, & ut gratissimifitis, gratis beneficia præcurrere: Nisi forte quod in magnis solet esse satis, apud vos magnæ mentis Possesso-

scissores voluisse facere, fecisse sit. Si tamen in tam casto Amore peccari potest; nimium ego in laudes meas vos exundavisse, accuso: quas in me haud reperiri ut ego dissimulem, rubor ingenuus cordis interpret, confitebitur. *Sed qualis esse deberem, non quis sim edocuistis; Et Amor vester, ut Me venustiore haberet, fecit. Nihil tamen non placet in amore, sapiunt errores & peccata prope virtutes fiunt. Agite mutuos colligemus amores, non Gordio Nodo, quem Macedo quispiam diffindat; sed Adamante aeterno, quem nec Morti, nec tempori violandum relinquamus. Dixi.*

QUESTIO III.

Valedictoria.

Quomodo construitur Oratio Valedictoria.

In tribus praesertim occasionibus utimur valedictoria Oratione. *Primo*, Quando Amici Amicis per se vel per alios valedicunt. *Secundo*, Quando filii Parentibus valescunt, discessuri vel in exteris Nationes, vel ad Bellum, vel ad Aulam. *Tertio*, Quando famuli à Dominis abeunt.

In

In ejusmodi itaque Oratiuncula fabricanda, hæc puncta exprimi debent: *Primo*, Dolor de abitu suo explicetur & reddatur causa, quare invitus disjungatur. *Secundo*, Exponatur necessitas discedendi, & causæ dentur, quæ eandem urgeant. *Tertio*, Gratia habeantur pro beneficiis, & eorum laus instituat. *Quarto*, Venia abundi postuletur & sui Memoria, (Filius autem petat paternam benedictionem.) *Quinto*, Offerat se cum obsequiis suis, quod memor velit manere beneficiorum, gratusque vivere pro iisdem. *Denique* precetur ut saluum & incolumem rursus redire liceat.

P R A X I S.

Valedictoria ad Amicum.

Praxis
Valedictor.

Ignosces Amicorum optime, si crudelior in utriusque nostrum amicitiam esse debeo. Non meæ potestatis negotium est, sed eorum, quibus in me fortuna & nondum matura ætas arbitrium concessit & Imperium; ut relicta paulisper Patria alienas per terras *Ælysis* colligam vestigia. Durum fateor est, à Patria
R 2 abire;

abire: durius ab eo avelli amico, cujus conspectu frui & colloquiis, nihil ferè in vita dulcius fuit. Sed parendum Majoribus est, qui Fatorum nobis tabulas prælegunt: Eris mihi Amicus etiam in absentia præfens, & cum oculis Te non potero, animo circumferam; in quo altius Te mihi tua beneficiorum argumenta impresserunt, quam ut tempore possis aut reminiscens animi infidiis obliterari. Alia in terrâ vivam, alio sub Sole, sed non alius: semper Idem, semper Tuus ero hoc in votis laturus perpetuo, ut sicut nunc salvos & tristes separari contingit: ita postliminio incolumes & hilares convenisse eveniat.

Q U Æ S T I O I V.

Quomodo construitur Oratio Responsoria ad Valedictoriam?

Respon- Respondens *Primo*, Explicet causas doloris concepti propter ab-
soria ad- sas doloris concepti propter abi-
Præced. tum; si tamen id Valedicentis persona & dignitas patiatur. *Secundo*, Apprecetur felix iter & felicia omnia; & si de aliquo monendus erit discessurus, moneat. *Tertio*, Polliceatur

tur se ejus memorem fore, petatque vel imperet mutuam sui memoriam, præsertim autem ut communicatione literarum subinde sibi loquatur.

P R A X I S

Responsoria ad Præced.

Amicum in oculis ferre non posse, grande pectoris Amici vulnus est; & dimidio animæ suæ privari, quidni doloris ingens materies? Abis à me inter Amicos optime, & quomodo animum tristitia non vulneres? I tamen felix, siquidem hæc Majorum tuorum voluntas, cui refragari velle, læsi Numinis foret piaculum. Eat Tecum fortuna & virtus tua individuo passu, eat amor noster, & jam Orbem in benevolentia campum nactus, quo fuerit remotior, hoc fiat auctior.

Ostendes non dubito, Amice, Cælum non animum ab iis mutari qui trans mare currunt; & levem illorum damnabis Amicitiam qui simul ex Oculis ubi evaserunt, etiam ex animis evolant. Hærebis, mihi crede, infixus pectori, impressus

R 3 animo,

animo, & vitam prius, quam tui memoriam amifero. Illud unicum Te meminisse cupio, *Amyclas silentio perusse*: quapropter ne simili ruina noster Amor pessum eat, dulcibus verbis & absente colloquio eum nutrire cave obliviscaris.

SENTENTIAE

His Materiis Servientes.

Laetitia loquax res est & ostentatrix sui. *Symmachus.*

Bona valetudo maxime divinum longeque blandissimum est condimentum. *Plutar.*

Nihil tam difficile est quam differre gaudia: Item, Spem gaudia parant. *Quintil.*

Amicos incolumes cogitare & inveniendi, melle frui est. *Seneca.*

Sequenti gaudio confert dulcedinem praemissa tristitia. *Cassiodorus.*

Hospites à Iove sunt omnes. *Homer.*

Iupiter est honorator supplicantium & hospitum: est hospitalis qui hospites venerabiles simul comitatur. *Idem.*

Qui favoris gloriam veri petit, animo laudari magis, quam voce volet. *Seneca.*

Diis thura, hominibus probris laudes debentur. *Socrat.*

E X E M -

E X E M P L A

& Alia Supellex.

Alex. ab Alex. Mos fuit apud Romanos ut matu- Roman.
tina Salutatio absolveretur verbo,
Ave; vespertina autem verbo Sal-
ve.

Idem l. 2. c. 19. Ad affabilem Salutationem mul-
tum pertinebat suo quemque nomi-
ne salutare: unde Romani secum habe- Nomen-
bant nomenclatores qui civium nomina clatores.
suggerabant.

Ibidem. Apud Græcos verò mos tenuit Græci.
non proprio sed officii nomine salu-
tare: eos tamen qui præcipua digni-
tate eminebant, proprio nomine
salutabant.

Dii salutari debebant capite tecto, Modus
præter Saturnum: Et Imperatores salutandi
aliqui ut Caligula & Diocletianus, Deos.
qui divinos honores affectabant,
aperto capite salutari volebant: Sa- Salutando
lutabantur etiam Dii dextera osculo, tan-
& corporis circumactione: quod & gebant
Imperatoribus aliquibus factum
fuisse ab Adulatoribus testatur hi-
storicus.

Alex. ab Alexan. Fiebant etiam Salutationes appre- Manus,
hensione manuum: Genua etiam oscu- Genua,
labantur & frontem tangebant: eo Fron-
tem.
quod

quod genua sacra sint Clementia,
Frons autem sinceritati & Maje-
stati.

- Oscu-
lum
manus. *Romani milites ex more patrio Idem. l. 2.*
victrices Imperatorum manus oscula-
bantur.
- Aves
salutan-
tes. *Non solum cives Romani ingre-*
diendo Imperatores post bellum ac-
clamationibus salutabant, sed &
aves edocebant, ut hæc duo verba:
Salve Imperator; distincte possent
pronuntiare. *Pontan-*
- Hebraei. *Apud Hebraeos & alias gentes Sueto-*
viguit mos, ut viris magnis ur-
bem intrantibus cives obviam pro-
didrent cum lampadibus ardenti-
bus. *mus.*
- Holofer-
ues. *Duci Holoferni omnes Lybiae & Indis.*
Mesopotamiae populi cum ramis oli-
varum & lampadibus obviam pro-
cesserunt. *cap. 3.*
- Pompe-
jus. *Magnum Pompejum cum trium-*
pho Neapolim ingredientem, cives,
ornati fertis cum lampadibus exce-
perunt. *Plutar.*
- Idem. *Idem Pompejus ex morbo recreatus, Justinus.*
cum Romam Neapoli venisset tota fere
Urbs cum palmis ei obviam processit,
floresque sparsit. *Justinus.*
- Odores. *Mos fuit ut in adventu Principum Albe-*
naus.
Viro-

Virorum varii semper odores accenderentur.

Idem. *Antonius Triumvir cum Arcem Athenarum ingrederetur, salutatus est lampadibus ac universis tectis fulgentibus.* Ant. nius.

Idem. *Cum ad Olympia semel descensisset, omnes Græci ad eum concurrerunt, relictis ludis: illumque velut Numen divinum venerati sunt.* Plato. lib. 3.

Idem. *Hanc habuit authoritatem Zeno Philosophus, ob probitatem morum apud Athenienses, ut dum Athenis moraretur hospes, Cives apud eum claves urbium deponerent.* Zeno.

Idem. *Platoni Syracusas venienti Dionysius Tyrannus navim laureatam obnaviam misit: è navi autem exscendentem quadrigis excepit, & ipsemet ejus aurigam egit: Summam Platonis Sapientiam hoc cultu æstimans.* Plato.

Idem. *Iulius Cæsar cum ab aliquo salutareretur, scintillas ex oculis projiciebat gaudens se salutari.* Cæsa.

Idem. *Alexander Magnus à nemine volebat salutari, sed ab omnibus adorari.* Alex. M.

Idem. *Scipio Africanus id sibi nomen comparaverat, ut prædones etiam ad* Scipio.

eum salutandum venirent, felicesque se judicabant quod eum videre licuerit: manus ejus victrices deosculabantur & dona Diis offerri solita in vestibulo ejus deponebant.

Livius. A Gadibus usque Romam aliqui Fulgos. venerunt ut Livium Romanæ Historiæ l. 2. Scriptorem viderent & salutarent: Putabant enim ex Livii adspectu melius se veterem Romanorum frugalitatem, fidem, sinceritatemque comprehensuros, quam ex statuis & ædificiorum magnitudine.

Ismenias. Ismenias Legatus Thebanus ad Per- Plutarc. sas, ne Regem salutans adoraret, annulum suum volens dejecit, & eum suscepturus se inflixit. Applicæ, dicendo te non coacte nec fecte facere, &c.

Sfortia. Franciscus Sfortia Dux Mediola- Fulgos. nensis cum inter hostes aperto capi- l. 2. te esset productus, tanta Majestate eos perculit, ut confestim ex ejus conspectu humi procumberent, eumque genu flexi adorarent.

Ammoni Statua. Ammon statuam in Ægypto fabri- Strabo. melo- carit super montis culmine, quæ intus diam instrumenta musica habuit eo artificio reddens ad Or- composita, ut quotidie Sol Oriens, cum rum Sc- per ejus status Os radios immitteret in- strumen- lis.

strumentaque attingeret, statim elegans
melodia audiretur exire de statua, qua
☉ Sol Oriens salutabatur semper ☉
prope habitantes de presentia Solis ex-
hilarabantur.

C A P U T X.

De Orationibus Gratulatoriis.

Gratulari est gaudium testifica-
ri, quod concipitur ex felicita-
te Amici aut cujuscunque personæ.
Gratulamur verò felices eventus, de-
pulsam pericula, honores obtentos ac di-
gnitates, comparatam victoriam, &c.

Q U Æ S T I O I.

Quomodo construitur Oratio Gratu-
latoria?

Primo, Mentio fit felicitatis, quæ Gratula-
toriæ.
illi contigit, & quis hominum inde
sensus, quæ lætitia sit, explicatur.
Secundo, Laudatur is, cui gratulatio
fit à Majoribus & meritis ac factis
& dictis, & à modo quo ad eum re-
rum successus pervenit. Quod si
victoriam v. g. gratularis, exaggeras
ejus magnitudinem, celebrita-
tem, justitiam, fortitudinem, item

clementiam, utilitatem, perennitatem facti, expectationem aliorum & praesertim adjuncta illa *Quis, quid* &c. per comparationes & consequentia. Quod si verò honorem gratularis, exaggeras ejusdem honoris amplitudinem etiam ab adjunctis & consequentibus. *Tertio*, Excitamus eum cui gratulamur ad gaudium super hoc suo eventu. *Quarto*, Optamus ut imposterum feliciter illi eveniant omnia ad publicum bonum & Patriæ gloriam.

P R A X I S

*Gratulatoria Festorum Pentecostes
ad multos.*

Gratula-
toria
Festorum.

Beatissimus ignis, quo melior Christiani Orbis portio, hoc triduo succensa incaluit, eccujus glaciale etiam peccus feliciter non resolvit? Et siquidem Amoris est colliquefcere; eccujus in vota animum scintillare non fecit: Cor enatare in desideria? Nimirum pudor est in Eloquentia sterilem esse, post tam uberem Caelestium linguarum pluviam: quando ab eloquente Caelo Verbum prius quod Caro factum est.

&c

& modo pro nobili *Verbo* ut simus
 disertis linguas accipimus. Et potue-
 rit olim felix *Cadmus* ex projecta te-
 mere *dentium* semente, armatam videre
Gigantum messem, in sui ipsius perni-
 ciam mutuo certamine ruentium? non
 poterit nobilissimus Divini Cordis
Tullius de profeminatis ex consilio
 linguis enatos Oratores intueri? qui
 pulcherrimo conflictu mitissime
 crudeles in mutuæ salutis commo-
 da depugnent? Certe si vera pro-
 menti apud ingenuos fides est, me-
 liore supra *Catullum* voto, potiore su-
 pra *Nasonem* *Metamorphosi*, totus
 lingua fieri exopto, ut integram vo-
 bis valetudinem totus gratuler; vel
 ut nobiliter viveam; totus verbum
 esse amaverim, ut animi in vos mei
 propensionem, perpetua factorum
 elocutione enuntiem: aut denique
 quod ego & Vos mavultis, totus
 Cor fieri, totus Cor vivere deside-
 ro, ut nihil nisi non amare nesciam.
 Eritis & vos sic credo *Lingua*, eritis
Verba pectoris mei, eritis *Corda*, &
 in reciproco amoris duello invicti,
 vinci vos æternum non patiemini.

PRAXIS ALTERA.

Gratula-
tio Di-
gnitatis.

Gratulatoria Dignitatis.

Inter oborta dignitatis tuæ gaudia Tibine honorem an Te honori gratulemur, adhuc apud nos in ambiguis est N. Scimus honorem diuturna ambitione talem desideravisse, qualem Te Indoles tua & virtus pridem fecit: Virum sua fortuna dignum & huic muneri natum. Sed & hoc ignorare non possumus, te ad illud dignitatis subsellium adscendere, quod avitæ Majorum tuorum virtuti veluti hæreditarium præmium est; in quo sustinendo à multis prope ætatibus ex vestra stirpe alterna fatigatione *Atlanti Hercules* succedit. Redit, crede, nobis hodierna die in animum N. Divus avus tuus, cujus in eodem munere prudentia; hæc recte factorum apud nos vestigia impressit, quæ nulla temporum oblivione possunt eradi. Redit & divus Parens ejusque simul & eloquens lingua & strenua manus & beneficiorum in nos omnes ac inprimis in Patriam amplitudo. Redit N. & Frater tuus qui paulo ante hoc solium bene gestis implevit,

vit, quod nunc inscendisti: & si ideo cessit ut tu succederes, fas est ut dolorem lætitiæ commutemus; sed quid multa: melius Tu moribus omnes referes, quam nos Oratione, siquidem nobile Majorum compendium & viva tuorum Historia nobis relictus es, ut quod sparsim fecerunt omnes, tu unus feceris. Facies, non dubitamus, & ituro in posteritatem exemplo ostendes, non ab honore Magnates, sed à Magnatibus honorem exornari: Hoc in lato animorum plausu hodie vovere non possumus, sed à tua virtute iussi, sperare & audemus; & debemus.

PRAXIS TERTIA.

*Gratulatoria Professoris ad
Discipulos.*

Nunc demum & ipse clarissime intelligo, quam difficile sit Amori & lætitiæ verba reperire. N. Invictus enim uterque Hercules, ubi Cor & Animum possederunt, columnas eloquentiæ figunt, & solemne roboris sui Epitaphium Non plus ultra audacter

Gratula-
tio Pro-
fessor. ad
Discip.

audacter obijciunt. Omnem excedunt loquendi potestatem magnitudine, & arbitrantur exiguum omne, quidquid sermone potest terminari. Benignius tamen nobiscum egit parens natura, quando vultum pectoris Oratorem esse voluit, & in verborum deliquio ipsum eloquens fieri silentium. Unde videre vestrum hic audire sit, & mei magnitudinem gaudij de vestra valetudine, si cognoscere desideratis, per geminas animi fenestras, oculos & frontem feliciores *Momi* Cor inspicite. Quid enim vero amicus in salvo amici adventu omnem prompserit lætitiā? Vos dulcissimum amicitiae nomen Amore in me vestro supergressi, prope ad ætatis meæ injuriā, velut filij parentem diligitis. Ut vel inde colligere liceat, volociorem amoris cursum esse quam ætatis; & alios vitæ, alios virtutis annos computari. Utinam vero quod vestrum plerisque in votis est, hoc in felici eventu videamus! Utinam (parcite ambitiosius dicenti) æmula *Jovis* felicitate, de meo cerebro velut totidem armata *Pallades* in Orbis decus prodeatis & Ornamentum. Sed labore hic opus
 &

& obstetrice industria, ut mihi laudis vestigal non pereat, vobis desiderium.

Aderunt boni Superi sine dubio, aderit is qui triumphat omnia J E S U S, ut abjecto tristitiæ & inertię sepulchro in omnis diligentię vitam conatus erexerimus: & pia modo non defuerit voluntas; ab hac sudoris nocte, à prudentię aurora, in perennem lætitiæ & solatii proficiemus meridiem.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio Responsoria ad Gratulatoriam?

Primo, Explicet lætitiã Respon-
sorus; quam ex Gratulantis adfectu
percepit; collaudetque ejus in se stu-
dium. Secundo, Extenuet modestę
suas laudes: & si dignitatem conse-
quutus sit, dicat se alteri potius a-
ptiori & digniori eam optasse, cui
ipse tum ob amplitudinem tum ob
oneris magnitudinem non sufficiat.
Tertio, Gratias agat pro adfectu &
sua studia gratulantibus offerat.

Respon-
sor. ad
Præced.

P R A X I S.

Praxis
Respon-
soria.

*Responsoria ad gratulationes
multorum.*

Et non ingens mihi lætitiæ cum-
ulus ad Orbis commune gau-
dium accesserit? quando temporis
& Scenæ studiosos in pulcherri-
mum amoris certamen descendisse
video N. Ecce amoris feriæ sunt &
mutuæ gratulationis solemnia: &
in occasionem & humanitatis le-
gem peccatum putavissetis, nisi tot
torrentibus, favoris in me vestri &
adfectus studia, non ornate minus,
quam alter altero copiosius effun-
dere contenderetis. O placidam li-
tem quia concordia! ô dulce bel-
lum, quia pacis! Et quidni singuli
Victores amicum animum meum,
tot jam beneficiis victum, tot jam
nominibus vestrum, rursus & ite-
rum universi in prædam & trium-
phum accipitis. Accipite, possidete,
triumphate, sed vestri prius victo-
rem, possessorem, triumphatorem.
Certe fortunam meam venerari de-
beo, certe virtutem vestram agno-
scere, qua jam effectum video, ut
magis

magis in singulorum animis & cordibus, quam in hoc doctrinæ pulpito me consedisſe intelligam: magis adfectibus provehi veſtris; quam meis paſſibus. Sicut animorum Principi ſceptra porrexiftis & in tanta cordium claſſe ad clavem ſedo. Agnoſco, generoſa pubes, agnoſco nobiles animos, & beneficiorum licet adhuc tenuium, non ſteriles ſinus, de quibus nobilem fructum & regiam meſſem, amorem & gratitudinem ecce maturè colligo.

Pendeſis revera ante peſtoris horreum pretioſus laboris mei manipulus: pendeſis æternum memoriæ monile: & ſiquidem te mihi gemmam imprimis, æterno tui teſtimonio cor meum conſignabis.

Dixi.

PRAXIS ALTERA.

*Reſponſoria ad Gratulatoriam
Dignitatis.*

Ab amici honore in æmulationem non accendi hæc demum veriſſima amicitiaſ tefſera eſt, & ambitione maguarum mentium furia ſecu-

Praxis
altera.
Reſponſoria.

securos vivere, non homines ostendit, sed Heroës N. Optassem ego hoc honore maectatus, ita me veritas, ut Serenissimi nostri &c. & omnium vestrũ favor, in alterius potius humeros hanc dignitatem devolvisset: qui & consilio & manu melius omnium expectationi respondisset & votis. Sed quia Fatorum voluntas me hac felicitate damnavit, mei erit laboris negotium accurare ut Serenissimum & vos beneficii non poeniteat. Illud tamen animum erigit & non exiguam lætitiæ materiem sufficit, quod, de vobis bene merendi campum nactus, obsequia & studia in vestri commodum convertere possim, & in honore publico, publicus omnium vivere servus. Quod ubi pro virili enitar; gratia & amor vester, sic credo, mihi nunquam defuerit. *Dixi.*

SENTENTIÆ

Pro Gratulatione dignitatis.

Honor fugientes sequitur, sequentes P. Syrus fugit.

Virtutis umbra honor etiam invidos Seneca comitatur.

Glo.

- Bion. *Gloria Mater annorum.*
- African. *Ipse honos laborem leviolem facit,*
- Bias. *Magistratus virum ostendit.*
- Valer. *Virtutis uberrimum rēst alimentum*
- Max. *honos.*
- Arist. *Virtuti laus debetur.*
- Tacitus. *Gloria Virtutis pedissequa est.*
- Cedren. *Ab hominibus iis honor debetur, quos honore Deus dignatus est.*
- Arist. *Solis bonis honor debetur.*
- Gregor. *Honor malis exhibitus in eorum commutatur ruinam.*
- August. *Honorem non debet sequi Virtus sed ipse Virtutem.*
- Gregor. *Dejicitur cum elevatur, qui honoribus proficit & moribus cadit.*
- Arist. *Qua in civitate non magnus honos virtuti tribuitur, in ea optimus civitatis status, stabilis & firmus esse non potest.*
- Xenophon. *Nulla voluptas humana ad divinam accedit propius, quam ea delectatio que ex honoribus percipitur.*
- Arist. *Melius est civitatem regi a viro optimo, quam a lege optima.*
- Cicero. *Magistratus est lex loquens.*
- Thucyd. *Magistratus est medicus civitatis.*
- Dion. *Prefectum rebus publicis stantem mori oportet.*

Vel-

Velut thus non hominibus sed Diis Stobaeus.
competit, ita laus non indignis sed bonis tribuenda.

Magna virtutis est cum felicitate Augustinus.
luctari.

Vita brevis est, gloria cursus semper Cicero.
terminus est.

Fax mentis honesta gloria. Silius.

Eximiam virtutem sponte sequitur Plutar.
suum decus.

Gloriosis magis placent praemia, Casiodorus.
quam tributa.

Quid est dignitas in indigno? ornamentum in lato. Saresb.

Quidam honores fugiunt, ut honoribus obviunt, saepe enim gloria ut acquiratur contemnitur, & munus ut obtineatur relinquitur. Hugo.

Magni animi sunt magnis honoribus. Livius.

Pecunia ex quo in honore esse coepit, Seneca.
verus rerum honor cecidit.

Nullus in fortium Regum pectoribus Guicciardus.
aculeus, laudis & gloriae cupiditate acrior est.

Homicidii genus est famam hominis Idem.
impetere.

Fama unicus sapientum thesaurus est Lipsius.
purissima vita gemma.

Nec flamma sine fumo, nec sine Idem.

calumniâ fama solet surgere.

Sola dulcedo gloria non senescit.

Sat ero dives si bonam famam mihi
servassem.

Fructus honos oneris, fructus hono-
ris onus.

*Alia pro Gratulatione
Victoria.*

Reisne- Omnis victoriae fructus in eo consi-
rus. stit, si ea bene & recte utaris.

Plutar. Recte Victoria uti clarior est, quam
vivere.

Cicer. Victoria semper est insolens.

Agath. Non ita armis quàm pietate paratur
victoria.

Reisne- Victoriâ semel partam prudens
rus. conservabit Princeps, si securitatem fre-
quentissimum calamitatis initium vita-
verit.

Florus. Vera est victoria quæ salva fide &
integra dignitate paratur.

Fl. Vopi- Si vis vincere, clementer age.

scus. Vincere seipsum omnium Victoria-
Plato. rum prima est & optima.

Gorgias. Liberales & humanos esse erga in-
feriores præclarum est Ducibus viati-
cum ad victorias, ad triumphos.

Re-

Ratio & consilium sunt propriae Duce- Tacit.
cis artes.

Quemadmodum egregium est hostem Idem.
deicere, ita non minus laudabile infeli-
cium misereri.

Solet Deus his, qui iusta & necessa- Paulus
ria arma induunt & belli causa pra- Iovius.
stant, certam vincendi occasionem pro-
ponere.

EXEMPLA

Et Alia Supellex pro Gratu-
latione Dignitatis.

Tem-
plum
Honoris.

Apud Romanos Templum Honoris Al. ab
penes templum Virtutis erat, nec po- Alex.
tuit templum Honoris intrari, quin
prius virtutis penetraretur.

Statua
Honoris.

In civitate Peloponei fuit Templum Aeg-
Honoris, in quo Statua ejusdem prae- sippus.
rebat manu sinistra orbem, ex sapphiro
plenum coronis regis, sceptris, clavis,
& aliis dignitatum insignibus: dexte-
ra verò statuam Virtutis ChrySTALLINAM
gestabat, aureo torque colligatam; à
quo haec litera auro fusa dependebant:
TIBI UNI ET SOLI: (sup-
ple, militat honor.)

Princeps
& sub-
diti.

Timon Philosophus interrogatus, Frison.
quid interesset inter Principem &
Popu-

Populum, respondit: *Quod inter u-
num & omnia*; Omnes enim subdi-
ti Principem unum spectant, unus
autem Princeps omnibus mores &
leges præscribit.

*Tarda-
nus.* *Arcadii in Regum thronis posuere* Arcadii.
fortunam auream, quæ dextrâ diadema

*regium cum Sole, sinistra spheram Or-
bis cum lilio tenebat.* Significare vo-
lebant eum qui in dignitate esset,
debere ut Solem lucere, ut aurum
Rempubl. ditare, ut liliū bonis
moribus bonos odores spargere.

Plutar. *Cum Pyrrhum ob præclara gesta* Pyrrhus
milites Aquilam vocarent: per vos, Aquila.
inquit, Aquila sum qui vestris armis
velut pennis sublevor.

Stobæus. *Aristoteles præcipuam dicebat* Arist. de
esse dignitatem non fungi honori- dignit.
bus, sed ab aliis honore dignum ju-
dicari.

*Panor-
mitanus.* *Alphonsus Arragonum Rex di-* Alphonsus.
cebat, hos qui aliis præsumt, tanto
privatis hominibus meliores esse de-
bere, quanto honoribus alios præcelle-
rent.

Idem. *Idem Rex dicere solebat: Bonus*
est Princeps qui subditos suos habet in
capite: melior, qui in corde; pessimus
qui in ventre.

Episcopis oblatum quid?

Episcopis suis quædam nationes *Epitom.* ingressum gratulantes, ex aureis literis componebant & offerebant illas duas voces: *Bonus Pastor*. Aliis flores aureos: *Ambrosio suo Mediolanenses* Apiculam & stellam auream.

Cives gratulantes Regi.

Cum Regi cuidam recens coronato *Anglia* cives gratularentur, *Genebr.* offerebant ei: *Primo, Aureum libellum & gladium cum lemmate: Et pace & cade Tui. Secundo,* offerebant lances aureas, cum lemmate: *Tu unus, plus omnibus vales. Tertio, Claves aureas cum lemmate: Tecum & intrare & exire & manere parati. Quarto,* offerebant ei filios suos & pueros acclamando: *Et patrum & filiorum & Nepotum Rex esto. Quinto,* faciebant Sertum ex tot flosculis quot urbes erant in *Anglia* & coronantes Regem clamabant: *Regno coronaris, Vive!*

Carolus V.

Carolus V. cum ad aliquam veniret civitatem de triplici P quærebat quale esset, hoc est, qualis esset *Parochus, Præceptor, Prætor.* Putabat enim omnia salva esse, si hi qui eminent, sancti & boni essent. *Nam*

Pierius.

Sabellius.

Annales Franc.

Nam mobile semper mutatur cum Principe vulgus.

Pierius.

Ægyptii inter gratulandum porrigebant Principi *sceptrum*, quod in imo habuit caput *Hippopotami*, quod Animal ferum est & immitte; in summo autem *Ciconiæ* caput avis benignissimæ; ut innuerent Principem debere esse ferum malis, benignum bonis.

Ægyptii
apud
eosdem.

Sabellius.

Apud *Ægyptios* eosdem hic mos fuit antiquitus Principem eligendi, eique honorem gratulandi. In aperto campo, ubi coronandus erat Princeps, quærebatur ex eo, *Essetne pius?* Et ille tunc manus in Cœlum tendebat. *Secundo*, Quærebatur, *Essetne iustus?* & tunc ille frameam eductam cervici propriæ applicabat. *Tertio*, quærebatur: *Essetne liberalis?* Et tunc ille aurum argentumque in vulgus spargebat. *Quarto*, *Essetne laboriosus?* Et tunc stivam à rustico oblatam ad aulam instar arantis deferebat. Ad aulam verò appropinquanti occurrebant *Juvenes cum ornamentis & insignibus regis*. Post ingressum autem illius in aulam prodibant *centum juvenes cum cultris argenteis, & prospectan-*

Mos eligendi
Principem.

Pius.

Iustus.

Liberalis.

Laboriosus.

Centum
juvenes.

Epitom.

Genebr.

Annales
Franc.

te Rege è palatio in cultros irruerant
dicendo : MORIMUR UT VI-

V A S.

Agato-
cles.

De *Agathocle*, qui ex figulo Rex
erat factus, refertur, quod singulis
annis suis Senatoribus gratulantibus
sibi, ollulas à se factas distribuerit,
in quibus hæc inscriptio fuit : *Vilis*
labor honor Regum.

Indi.

Apud *Indos* veteres pridie coro-
nationis, iuventus in campum ef-
fusa expeditis jaculis nummum in
sublime projectum ita configebat
ut tota die non decideret : Postri-
die verò totum nummifera confos-
sum, gratulabunda offerebat Regi,
dicendo ; *Forma Rempubl. sicut pe-*
cuniam. Porrò Regum *Indiæ* mu-
nus erat, monetam cudere, in qua
hæc inscriptio fuit : *Regis opus, Regis*
munus.

Erius.

Mos
Graco-
rum.

Apud *Græcos* olim mos fuit, ut
Princeps electus, adhuc ante coro-
nationem per Provincias & Urbes
imaginem suam mitteret ; quam
cum summa reverentia suscipientes
ubique exponebant, & dulci cantu
atque acclamationibus adgratula-
bantur dicendo : *Vivat Rex !*

*Sydo-
nius.*

Mace-
dones.

Macedones ultimo Regi suo Perseo
gratu- *Politia-
nus in*

Miscelan. gratulantes auream fortunæ statuam obtulerunt, dicendo: Dent superi vitam, nos fortunam.

Epit. Bactriani anniversarium Regi suo gratulantes natalem, Cupressum mortalitatis signum succendebant: Cedros vero & Myrtos immortalitatis Symbola radiis solaribus exponebant, clamando: Pluant vitales Regibus ignes.

Baden. in Symb. Alphonso Regi Castellæ cum gratulabundus Populus acclamaret iuxta morem, Vivat Rex. Ipse ad vices singulas respondebat, Vivat Lex, vivat Grex! Vivit Lex per attentam sedulitatem, vivit Grex per providentiam Regis.

Tipotius. Vladislavus Ungariæ & Bohemiæ Rex in Symbolo habuit Obeliscum in cuius fastigio corona aurea erat posita ad quam homo alatus enitebatur: Lemma. Vel sic enitar.

Eduardus Marchio habuit in Symbolo laurum juxta amnem profluentem: desuper vero in nubibus solem: à cuius radiis laurus urebatur; cum lemmate: Non aliter. Significatur neminem posse Laurum mereri, nisi virtute Solis illustris sit, & æstum fatigationis sustineat.

Ericius.

Sydo-
nius.

Politi-
cus in

- Ægyptii *Ægyptii* hominem in Magistratu collocatum sic exprimebant. *Senem in cuius dextra Sol, in sinistra Horologium.* Hinc *Calius Rodig*: inquit, *Esto horologium, ad quod se tota vita dirigat, esto Sol exemplo & moribus præluceus.* *Rodigiz. lib. 5.*
- Romani. *Romani ante Magistratum faces ardentes præferebant, ut innuerent, Magistratum virtute debere præluce.* *Rosinus.*
- Johannes Rex Angl. *Johannes Rex primus Angliæ ut virtutem exprimeret, qua omnibus præluxit, Montem Ætnam pinxit eruantem flammam cum lemmate:* *Tipoc.*
- Alphonsus. *Alphonsus Rex Arragonum in Symbolo habuit lumen ardens cum lemmate: Aliis servio, mihi consumor,* *Biner.*
- Rex Ludovicus XI. *Ludovicus XI. Rex Gallie habuit in Symbolo Pelicanum revocantem ad vitam sanguine proprio pullos emortuos; Lemma: Sanguis meus estis, vivite.* *Annales Franc.*
- Urbanus V. Pont. *Ambrosius Pigapheta in coronatione Urbani V. canem instruxit, qui occurreret Pontifici, & se pedibus ejus supponens ululatum ederet per syllabam *V* vel *ur*; Tunc dixit Pigapheta.* *Platina.*

pheta. *Vive Pontifex, te Pontifice canes in oves convertentur; tuumque nomen si non exprimendo, certe inchoando celebrare conabuntur.*

Claudia-
nus. *Ad Honorii Caesaris Inaugurationem in Cælis melodia audita est, visæque stelle motu quodam veluti saltu commoveri.* Hono-
rius.

E X E M P L A

Et Alia Supellex pro Gratulatione Victoria.

Stobæus. *Epaminondas conspecto ingenti exercitu, qui Duce carebat bono, O quam magna, inquit, bellua, sed sine capite.* Epami-
nondas.

Plutar. *Pausanias quærenti cuidam, quomodo de Thracibus victoria comparari posset: Si, inquit, qui vir optimus est in belli Ducem eligatur.* Pausa-
nias.

Siob. *Agesilaus quæsitus quid Ducem belli præcipue exornaret, respondit; Adversus hostes audacia & in oblata opportunitate ratio & consilium.* Agefi-
laus.

Briss-
nius. *Numantini à Scipione in fugam versi cum castigarentur à suis quod toties victos fugissent; respondit quidam: Pecus equidem nunc etiam idem est, sed mutatus est Pastor. In-* Numan-
tini.

nuens æque fortem nunc esse exercitum, sed Ducem debilem.

Alphonsus. *Alphonsus Arragonia Rex non tam quod hostes vinceret, gloriari solebat, quàm quod didicisset victis consuleret. Illud enim fortunæ munus esse, hoc verò semper suum.* Panorm. lib. 2.

Julius Caesar. *Julius Caesar à Pompejo acie quadam victus, cum victor hostes non prosequeretur: Hodie, inquit, penes hostes erat Victoria, sed non habent Ducem, qui Victoria sciat uti.* Flutar.

Fridericus. *Fridericus Imperator debellatis in Hungaria hostibus, dixit ad suos: Magnum opus actum est, milites, nunc autem majus restat, ut scilicet vincamus nosmetipsos, atque avaritiæ & ulciscendæ cupiditati frenos imponamus.* Æneas Sylvius.

Alexander. *Alexander suadenti Parmenioni ut noctu Darium invaderet, respondit: Malo me fortune pœnitent, quam Victoria pudeat. Et nolo victoriam furari.* Curt.

I. Caesar devictis hostibus hoc sibi scripsit encomium. VENI, VIDI, Phil. Camer.

Caesar. *VICI. Et Carolus Imperator dixit, Carolus. VENI, VIDI, VICIT AUTEM CHRISTUS.*

Timol. *Timolion Corinthius cum in Templo Delphico Apollinem de victoria* Fulgos. lib. I.

con-

consuleret, Corona quæ inter donaria pendebat, in caput illius tam apte incidit, ac si manu imponeretur, quod omen Victoriæ fuit.

Sabell. lib. 9. I. Cæsar cum in Africam exscendens corruiisset, omen in melius vertens exclamavit: Teneo Te Africa.

Plutar. Idem. Alexander Magnus cum obsideret Tyrum, videbatur sibi videre Herculem à Tyriis maxime cultum, qui sibi è muro manum porrigebat. Unde omen victoria cepit & vicit.

Aneas Sylvius. *Fulgos.* Primo bello adversus Marium Sylla. Sylla vidit à Pallade sibi fulgur dari, monerique ut eo telo hostes peteret: Marium igitur igne & ferro patria expulit. Idem deinde contra Marii filium pugnaturus, vidit Marium patrem monere filium ne postredie cum Sylla confligeret, eo quod illa dies sibi infausa fuisset.

Phil. Camer. Idem. Judas Macabæus antequam confligeret cum Nicanore Regis Syrie Duce vidit in somniis Oniam pro se orare, & quod Ieremias Propheta gladium sibi aureum contra hostes porrigeret.

Theo-Phrasius. Apud Celtiberos aque Scyphus ante Ducem belli portabatur, & Celta-beri.

vocabatur *poculum fortune*. Si ergo aliquid aquæ casu effunderetur, pro malo omine id fuit interpretatum; quod si ex inadvertentia scyphus è manu decidisset, desperabant omnino & se hostibus ultro subiciebant.

Mithridates.

Mithridates Rex Ponti devictus à Paternulo Pompejo sic se solabatur: Omnis mihi etiam adversa fortuna, cujus author Pompejus est, tolerabilis est: nec enim turpe est ab eo vinci, quem vincere esset nefas: neque inhonestum ei se submittere, quem fortuna supra omnes extulit.

Carolus V. Rex.

Carolus V. Rex Hispanie occupavit castra Ducis Brunsvicensis, & miles ejus statim etiam castra diripuit: Cecidit Dux ad pedes Regis supplex, ut satis haberet, accepisse castra & vicisse; vitam relinqueret militibus & aliam suppellectilem, respondit Carolus, cujus castra ejus rasta. Hoc est, qui castra accepit, omnia potest radere & accipere.

Alphonsus.

Alphonsus Rex Castellæ dicebat: Probos milites gemina manus armat, fortis & iusta: sædifragos terna exarmat, perfida, pia; strenua.

Cabrias.

Cabrias Dux Atheniensium dicere sole-

Fulgo.

Patricia, lib. 5.

Patricius in Ethic.

solebat : *Se malle exercitum Cervorum
Duce Leone , quam exercitum Leonum
Duce Cervo.*

Fulgof.

Ludovicus Burgund. Rex contra Ludovi-
Cæsarem bellum movit : sed captus cus Rex.
ab eodem juravit se amplius illi bel-
lum non illaturum. At liberatus de-
nuo cum majori exercitu venit , sed
iterum victus omnia perdidit. insu-
per oculi illi eruti sunt , & in fronte
ab aure ad aurem hæ literæ ferro
impressæ : *Hunc servavit Clement a ,
perdidit perfidia.*

Politia.
lib. 5.

Apud Cimbro contra perfidos Cimbri.
quatuor cohortes educebantur ; *pri-
ma erat Puerorum , secunda Juvenum ,
tertia Virorum , quarta Senum.* Sed
primæ tres tantum spectabant præ-
lium. Quarta autem cohors pugna-
bat. *Putabant enim debiles vires suffi-
cere ad hoc ut perfidi vincerentur.* Nam
perfidia deseritur à Deo & ideo e-
nervis est.

Patricius
in Ethic.

Normantici Gallie urbem obsede-
rant , & jam occupaverant arma-
mentarium. Inaudivit hoc Rex Phi-
lippus & ad turbatos cives scripsit :
*ne timueritis , mox aderit vobis dexte-
ra magnetica ; Venit & castra meta-
tus , supra castra magnetem in mon-*

Philippi
Magne-
tica dex-
tera.

Patercu-
lus.

Camerar.
l. 5.

Aventic-
na lib. 5.
Ann.

Marli.

te posuit: & ecce gladius cujusdam Normantici per aëra ad Magnetem volat: quod videntes adversarii conturbati, se suaque omnia Philippo, subdiderunt. Retulit tunc Philippus tale Elogium: *Philippus Rex utitur in bello dextera magnetica, in pace aurea: (erat quippe liberalis.)*

Sce-
ptum.

Cheronenses habuerunt aureum sceptrum instar hastæ à Iove donatum *Pelopi*, quod hanc prærogativam habuit, ut quoties exercitus tumultuaretur, Rex solo sceptri tactu tumultum sedaret, si victa pars fureret & discordaret, elevatione sceptri concordiam faciebat; cum defecit pecunia, dona sibi oblata cujuscunque materiæ, tactu sceptri in aurum mutabat.

*Pausanias in
Bœoticis.*

SERE-

SERENISSIMO
DOMINO
FRIDERICO
WILHELMO,

Sacri Romani Imperii Archi-
camerario, Marchioni Brandenbur-
gico, Magdeburgi, Borussia,
Julia, &c. Duci, &c.

Prussiam suam ingredienti,

PANEGYRIS GRATULATORIA,
Oblata Anno 1655.

INGREDERE
Inclita Germaniæ Principum
Gemma

SERENISSIME
FRIDERICE WILHELME:
per altas exultantis populi voces,
plausus, vota, panegyres;

INGREDERE.
Oculis TE ferre liceat;
quem hactenus Corde ferimus,
Crede sine furo loquenti.

Quocunque venies; TE præve-
nisse invenies.
Velocior Amoris, & Famæ cursus
est, quam corporis.

Reperies, TE pectorum omnium
Inquilinum, quando conspicien-
dum Hospitem concedes:

Hæc BONORUM PRICIPUM

Immensitas est:

Ubique! esse.

Non venire ad suos; sed apparere.
Provinciarum intervalla tenere;
non contineri.

Nec aëris circumfusi ambitu
suam præsentiam metiri:

sed

animis subjectorum.

Fuerit felix

Ille Regum Phœnix.

qui singulari commendationis epi-
phonemate gloriari ausus fuit:

Se in subditorum gremiis secure
dormire posse:

Quid enim verò est Somnus?

gelidæ nisi mortis imago?

Quid sunt fidorum Civium gremia?
nisi amica benevolentia Cæmi-
teria?

Majus TIBI, Amor TUI con-
cinnavit encomium:

In Tuorum pectoribus, vigilas per-
petuò, pro quibus vigilas.

Et eorum vitâ jugiter vivis,
quorum

PUBLICA,

Ut vivere possint

Anima, Cor, Tutelare Numen es.

Hoc est verè ELECTOREM esse:

eligere

cordium imperatorem fieri:

& Throni loco,

Animos Civium potiùs,

quam aurum vel ebur

inscendere,

Hoc est BRANDENBURGI-

CUM esse;

Sceptro Amoris eminere:

&

Principem omnium, residere in

omnibus.

INGREDERE

Aureum BRANDENBURGICÆ

domus ornamentum,

Prosapiæ Serenissimæ Culmen.

A T U I Nominis auro, preciosi

fieri possumus:

A T U A luce, exornari

optamus.

Pacifici vivimus sub T U Æ C E L -

SITUDINIS Palladio:

In T U O S E R E N O etiam

apricari lubet.

Non de Principum illorum grege

es, qui ortu suo ecclipsim fa-

ciunt

ciunt exiguis stellis.
Tenebras quoque accendis adventu
T U O.

& more Magni fideris,
quicquid contingis,
inauras.

INGREDERE

Prusiae nostrae Illustrissimum

CAPUT & CORONA.

prona ecce T I B I membra sterni-
mur : per acclines omnium
procede sublimis cervices.

A T E pro T E sapere volumus,
T E C U M pro T E. velle.

Facundus orator ; Tui Amor ;
pectoribus nostris T E persuasit :

Aliâ non indiges panegyri.
Epistolæ Tuæ commendatitiæ
vivimus.

Animi nostri ad obsequium T U U M
cerei, Non aliò quam T U Æ
Voluntatis Sigillo, gau-
dent obliquari.

INGREDERE

lætitiæ provincialis, Amplissime
Fundator.

Si delectat gratulantium læta peri-
phrasis ?

obtutus nostros intueri.

Specula sumus ;

quæ

quæ nullam novimus referre ima-
ginem nisi T U A M.

Artifice nimirum gratitudinis Eu-
ripi TE TIBI refundimus.

Arcus & Colossos non desidera.
quot numeras circumfusæ multitu-
dinis ingenia
tot Triumphales statuas,
tot adventus Tuus
erigit Elogia.

I N G R E D E R E

Virtutum Nobile Palatium

TE à TE,

non à Satellitio quod foris est
æstimamus.

Non in TE fortunam sed TE in
fortuna veneramur.

Magistra Fortunæ Virtus agmen
ducit.

& meritum honoris tributum
indicit.

Adest à latere Tuo, ne quaquam
separabilis Achates,

J U S T I T I A.

Mens D E I, Harmonia Reipublicæ,
Regnorum omnium urbiumque
sustentatrix.

Adest Æquitatis soror Clementia,
Princeps P R I N C I P U M gloria.

Ad-

Adest comis severitas cum Humanitate.

rarum hodie apud Magnates conjugium.

Adest Magnanimitas & in utramque fortunam ambidextra Fortitudo.

Adest reliqua, supra numerum & censum Honesti familia.

Nam qui uni Virtuti fores aperuit omnibus domicilium elocavit.

Ita sociale singularum cum singulis vinculum est,

Omnes habet, qui unam.

Tali tantoque stipatus exercitu quando ades non potes non

adesse amabilissimus

SERENISSIME HOSPES.

Aliàs

perennis Animorum Nostrorum

Incola.

AVE. FAVE.

CAPUT XI.

De Oratione Gratiarum

Actoria.

Gratias agimus pro beneficiis vel publicis ut Regi & Reipubl. vel privatis, ut Patronis, Amicis, Benefactori-

etoribus, &c. Utrobique idem artificium servandum.

Q U Æ S T I O I.

Quomodo construitur Oratio Gratiarum Actoria?

Primo, Mentio fit accepti beneficii. *Secundo*, Exaggeretur hoc beneficium à circumstantiis personæ dantis & accipientis, loci, temporis, modi & aliis: ita ut extenuetur dignitas accipientis; amplificetur autem gratia dantis; dicendo sufficientes gratias agi non posse, optando vocem & eloquentiam multiplicem. *Tertio*, Fiat gratiarum actio humilis & sincera, item promissio gratitudinis & curæ, ut illud munus ad honorem dantis vel publicum bonum cedat. *Quarto*, Subjungatur petitio, ut in gratia servetur.

P R A X I S.

Gratiarum Actoria pro Dignitate collata,

Gratiarum Actoria.

Si mihi centum linguas, ex veteri Poëtarum voto, hodie natura donavisset; aut si jucundiori Metamorphos.

morphosi totus mens, totus lingua fierem, nondum ego beneficii magnitudinem; quo me amplissime cumulavisti, *Regum Serenissime*, vel eloqui possem, vel complecti: Nam & me unum è tam nobili illustrium virorum collegio, electum esse, in quem regium animum tuum beneficentia gravem deponeres; & supra vota mea imo & ultra merita hoc insigniri honore, quantum amoris & regis gratiæ argumentum? At teneris quidem ad hoc paternis præceptis imbutus vixi, ut tibi servire & ad tuos nutus obsequiis promptissime currere, supremam judicaverim fortunam: nec vivere jucundum foret, nisi Tibi viverem: sed quanti apud eum studia tua ponderis esse convenit, cui vitam debeas, & omnia quæ cum vita mortales acceperunt; Quamquam & hæc si tuleris, & sorte tua minus & majestate tua inferius obsequium obtulisti. Habetis hoc, habetis, *Serenissimi Terra Soles*, jam experientia disco, cum illo Planetarum Rege commune, ut quidquid à nobis, velut inferioribus Regni elementis, studiorum accipitis, uberiori fœnore

re-

refundatis; nos umbras adspicitis, ut illustretis: nostra obsequia exigitis, ut benefaciendi campum aëticam quam Majestas imposuit necessitatem decurratis singulis prodesse. Quid verò huic animi regii in me propensione possum, nisi humilibus verbis humiles gratias reddere: nisi forte mea meorumque studia, sicut in dignitatis meritum, ita in meriti stipendium suscipis. Certe si dati beneficii qualiscunque solutio est, accepti perennis confessio: non ingratos nos morituros sanctissime pollicemur. Permittet enim benignitatis tuæ facilitas, nos vel nubium mutuam gratitudinem æmulari, quæ eodem, quod à Sole acceperunt lumine; plures in se Solis imagines depingunt, ut à quo splendeant Orbis demonstrent: & nos amorem regium, quo nunc insigniti vivimus, late per Orbem & Orbis famam portabimus: dicemusque natis, narrabimus posteris, ut consequentium seculorum memoria sciat, cujus stellæ simus, cui Soli lucem debeamus. *Dixi.*

SENTENTIAE.

Hic cum primis Seneca de beneficiis, legendus; nam in hac materia unus Seneca pro multis valet.

Sine gratitudine nec thus nec myrra Deo placet. Trismeg.

Beneficia sunt voluntatis compedes Prov.
 & aureae catenae quibus animus ligatur Com.
 & trahitur. Latin.

Qui in gravi periculo succurrit, vel magno aliquo beneficio alium afficit, Dei vice fungitur: & ei cui prodest, Deus est. Cicero.

Iusta causa est letitiae letum amici cum videre, justior fecisse. Seneca.

Referre non potest gratiam nisi qui meminit, & qui meminit iam refert.

Statim gratus est, qui se onerat, id est qui promittit gratitudinem.

Eodem momento quo obligatus es, si vis cum quolibet paria fecisti; quoniam libenter qui beneficium accepit, reddidit.

Non necessitatibus tantum nostris provisum est, sed usque in delicias amamur (nempe à Deo.)

Mundus est domicilium hominis, caelum

coelum autem tectum, aliter die aliter
nocte splendens.

Beneficium aspere datum lapidosus
panis est.

Ingentia beneficia saepe tarditas cor-
rumpit.

Bis dat, qui cito dat.

Illud beneficium jucundum, victu-
rumque in animo scias, quod obriam
venit.

Tempore quaedam magna fiunt, non
summa.

Ingens beneficium est unus in fame
panis.

Gratia sine poenitentia esse debet.

Mus in pera, serpens in gremio, ignis
in sinu, male rependunt gratiam hospi-
tibus.

Gratia tarda ingrata est gratia.

Si quid benefacias levior pluma est
gratia.

Post munera cito consenescit gra-
tia.

Immortales sunt gratiarum horti.

Beneficium da caesus, accipe vi-
dens.

Demus beneficia, non sceneremur.

Dignus est decipi, qui de reddendo
cogitabat, cum daret.

Magnanimi & boni proprium est

non fructum beneficii sequi sed ipsa beneficia.

Multò gratius venit quod facili quam quod plenâ manu datur.

Quod voles gratum esse, rarum effice.

Nemo libenter debet quod non accipit sed exprimit.

Nulla res carius empta est quam que precibus empta est.

Molestum verbum & onerosum & demisso vultu dicendum Rogo.

Exorari in perniciem sava bonitas est.

Rogantibus pestifera largiri blandum & affabile odium est.

Non committe ut possit aliquis quandoque dicere: Hic me amando occidit

Ante des oportet arbitrium mihi, deinde beneficium.

Non est beneficium, debere cui nolis.

E X E M P L A

& Alia Supellex.

Gratias
Tres.

Poëtæ & antiqui tres Gratias finxerunt, cum ob multas causas, tum ob hanc, ut meminerimus gratiam

tiam
oble
iam
mut
nafa
ben
cta:
cior
tium
mul.
Plerius. In
Grat
ram,
beba
fi ver
ficiu
Aut
debe
tion
dem.
G
Fort
ita ha
P
hom
respo
& om
Gen. de
Benef.
ib. s.
no de
giens
fortu

tiam memoria tenere, ore laudare, obsequiis demereri. Pinguntur etiam *junctis manibus*, quia beneficia mutuo redeunt: *Ridentes* quia beneficientium vultus hilares esse debent; *Virgines*; quia sincera & sancta: *Tres* quia tria genera beneficiorum sunt; *promerentium*, *dantium*, *accipientium* & *reddentium* simul.

Manibus
junctis
Riden-
tes Vir-
gines.

Pierius. In manu *Delphici Apollinis tres Gratie* insidebant, quarum *una Lyræ*, *altera tibias*, *tertia fistulas* habebat: Innuebant scilicet *Gratias*, si veræ sunt, vocales esse & beneficium acceptum ubique canere. Aut beneficium si alio non possit, debere saltem compensari celebratione.

Gratiæ
Vocales.

Idem. *Gratiæ* Symbolum olim *Rosa* fuit. Forte quia ut illa *scarabæum* necat, ita hæc *ingratitude*.

Rosa
Symbo-
lum

Elia- nus. *Pythagoras* quæsitus quomodo homines possent *Diis* similes vivere, respondit, *si veritatem amplectantur* & *omnibus benefaciant*.

Grat.
Pythi-
goras.

Sen. de Benef. lib. 5. *Alexander Magnus* cuidam dono dedit *Urbem*, qui *invidiam* fugiens, dicebat, id non convenire fortunæ suæ, cui *Alexander*: non

Alexan-
dri mu-
nificent.

T que

quero quid Te accipere deceat, sed quid
Me dare.

Anaxi-
laus.

Anaxilaus quæsitus quid in regno Phavor.
esset beatissimum, respondit: Non vin-
ci beneficiis.

Simoni-
des.

Simonides roganti cuidam, ut sibi Stobæus.
encomium scriberet, se gratias pro
eo relaturum; respondit; duas ar-
cas domi habeo, unam gratiarum, alte-
ram argenti; & cum me premit neces-
sitas, gratiarum quidem arcam aperio;
sed inane reperio: alteram solum mihi
commodam experior.

Varro dicebat qui aquam hauris, Varro.
fontem corona. Allusit ad consuetu-
dinem Romanorum, qui in Festo
Fontinalium solebant fontes coronis
redimi.

Fontina-
lia.

Athe-
nien-
sium
gratitu-
do.

Non erga homines tantum sed Rodig.
erga belluas grati fuerunt Athe-
nienses. Nam decreto sanxerunt, ut
Muli, qui egregie diu laborarunt,
vinculis soluti libere pascerentur, ad
mortem.

Russorum Proverbum est vulgare: Prov.
Etiam saccharum non bono animo
datum in absinthium vertitur.

Pompo-
nius.

Pomponius Dux Romanus, dum Epitom.
Victor rediret, Pyramidem illi tri-
plicem exstruere volebant filii, cum-
que

que ille rogâisset ne facerent; illi,
cum tres posuissent Pugnatori, Victori,
Triumphatori, etiam quantam Con-
temptori Pomponio exstruxerunt.

Agésilauſ Rex cum Apellem æ- Agesi-
grotantem viſitaſſet, pulvinar ſurri- laus.
gere fingens, decumbentis cervici
caute aurum ſuppoſuit. non multo
poſt Regis diſceſſum, adueniens
puer, amoto pulvinari, dum lectu-
lum ſternere vellet, aurum repe-
riens exclamavit: *Vide Domine* quid
in lectulo tuo repererim; At *Apel-
les* ſilentium ei imponens dixit; hoc
eſt furtum Regis: mox intulit Puer;
*Quid? benignitate motus voluit tuæ
inopiæ ſubvenire, & furtum diciſ?*
tunc *Apelles*; *Optime dixi, quia Rex
hoc munere Cor meum furatus eſt &
perpetuo me ſibi addixit.* Sciebat enim
Agéſilauſ multo præclarius eſſe alios
ditare, quam ditari, & nil glorioſius
quam beneficium apud bonos viros depo-
ſitum.

CAPUT XII.

De Orationibus Petitoriis, Com-
mendatoriis & Exhor-
tatoriis.

QUESTIO I.

Quomodo construitur Oratio Pétito-
ria?

Primo, Solet fieri communiter accessus vel à commendatione liberalitatis ejus à quo petis : vel ab extenuatione petentis : vel ab exaggeratione meritorum præsertim cum pro aliis intercedimus ; vel à refutatione eorum quæ in petitione suspecta esse possunt : vel à deprecatione audaciæ seu professione verecundiæ, quod sine meritis ad petendum accedat, &c. *Secundo*, Exprimitur postulatum. *Tertio*, Subjiciuntur rationes, quæ, quod petitur, persuadent ; Hæ autem rationes accipiuntur communiter, vel ex persona dantis vel petentis, enumerando scilicet merita ejus & majorum : vel etiam sumuntur à necessario, à facili, à glorioso & reliquis rei petitiæ adjunctis. *Quarto*, Promittitur perpetua beneficii memoria, exprimitur

mitur spes de obtinendo petito concepta, & obsequia offeruntur.

P R A X I S

Petitoria Dignitatis à Rege.

Et Ego ad pedes munificentiae Petitoria
tuae cum precibus supplex advolvor ^{dignita-}
ut beatorum surgam; & in hac felicitis.
ruina ac Majestatis tuae umbra, fortunae
meae lucem & fastigium inveniam. Scio
petentium desideria regis animis theatrum
gloriae sternere: & injuriam eos infligere
Principibus, qui necessitate pressi, ad has
publicae salutis Aras, vel ut verius dicam
ad hos tutelares Deos accedere erubescunt:
Siquidem regiae manus, divini fontes sunt,
quibus latissime beneficia in nos & Rempublicam
emanant. Certe ut *Pharus* in æquore laborantibus
inter pericula nautis viam ostendit, qua
securitatem inveniant, ita liberalitas Principis,
suum Principis; in quem vota nostra
velut portum confluant, ut ditiora redeant.
Audivimus lamenta Regum, *dies sibi perisse conquerentium*,
quos cum nulla beneficii linea signavissent,
neque se vixisse arbitrabantur:

Quia ut Soli lucere, ita Regibus benefacere natura est. Et tua in Nos *Seren. R.* subditos humanitas & Majestatis tuæ insignis facilitas, idè in virtutum Regiarum exercitu altius eminent; ne à conspectu tuo à magnis aliorum corporibus, minorum necessitates præpediantur. Quid mirum igitur si hac Majestatis tuæ beneficentia provocatus, cum *N. Dominum* fatis concessisse accepi, ejus honoris heres fieri ex nutu & benevolentia *Seren. Majest.* supplicem? In manu tua *Seren. Rex* fortunam meam volvis, velis tantum & levasti: respice & serenior abeo. Forte mea & Majorum merita aliquis hic exegerit; *sed petere beneficium veni, non licitari: impetrare, non exigere:* Omniaque quæ aut mei aut ego pro *Republ. pro Sereniss. Majestate tua* fecimus, oblivisci malimus quam producere: parati & vitam ponere si Patriæ necessitas, si voluntas *S. M. & Amor* jusserit. Gratiam & favorem Regium peto non debitum: cujus vel uno radio, si me nunc beaveris perennes servitutis compedes animo meo iniecisti. *Dixi.*

Menan.

Sidonius.

Cicer.

Demost.

Plutarc.

Martia.

Iovianus.

Idem.

P. Mimus.

Demost.

Cicero.

Eurip.

SENTENTIAE.

- Menan.* Pulcher thesaurus collatum beneficium.
- Sidonius.* Benefacere homini est magnum beneficium apud Deum deponere.
- Cicer.* Liberale officium serere beneficium ut possis metere fructum.
- Demost.* Principum dona sunt auctoramenta servitutis.
- Plutarc.* Ficus non florent & fructus habent dulcissimos; & quidam benefaciunt, non promittunt.
- Martia.* Extra fortunam est quidquid donatur amicis,
Quas dederis solas, semper habebis opes.
- Iovianus.* Princeps liberalis amicos ex hostibus, ex alienis suos, ex insidis fidos faciet.
- Idem.* Melius beneficiis custoditur Respublica quam armis.
- P. Minus.* Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.
- Demost.* Plures honorare est multos ad bene merendum provocare.
- Cicero.* Beneficium & gratia sunt vincula concordiae.
- Eurip.* Thesaurus pulcher pulchrè collata gloria.

Hinc solum pretiosa est pecunia, Boetius.
quando usu largiendi desinit possideri.

Beatissima dos in Principe Liberali Pomp. Lat.
tas & Clementia.

Corpus alimento nutritur, animus Xenoph.
nobilis, laude, honore, premio.

Multo praeclarior est beneficiorum Idem.
quam trophaeorum relinquere memo-
riam.

Premia bonorum malorumque bonos Plinius.
malosque faciunt.

Liberalitatis aureum semen produ- Sophocel.
cit auram favoris ex qua prodit messis
honoris.

Nutrient praemiorum exempla vir- Plinius.
tutes.

Pauperibus una educandi ratis, bo- Idem.
nus Princeps.

Avaritia fuga & Liberalitatis gra. Arist. ad
ria Regum gloria est, & Regnorum fir- Alexan.
mamentum.

E X E M P L A

& Aliæ Eruditiones.

Croesus. Cræsus cum divitias jactaret co- Plutar.
ram Legatis exterorum; Legatus
Aegyptiorum quaesivit, quis thesaurus
omnium utilissimus esset? Cui Rex:
Liberalitatis, respondit, thesaurus præ-
cedit

cedit aurei gemmarumque thesaurum.

Typocius. Iacobus II. Arragonia Rex Cervam
alatum pinxit cum cornibus aureis. Jacobus
II. Ar-
rag. Rex.

Inscriptio: & auro & celeritate. In-
nuebat Principes debere esse libera-
les in dando & celeres in agendo.

Zonaras. Aurelianus Imperator cum à suis Aurelia-
quæreret, quo pacto Imperium bene nus.
regi posset, respondit quidam: auro
& ferro, id est, liberalitate seu manu
liberali & forti.

Coker. Ptolomeus Rex incredibiliter dele- Pto-
statur, si à se ditatos videret, & meus.
dicere solebat: Magis esse regium di-
tare quam ditescere.

Idem. Alexander M. disputans inter Alexan-
Philosophos, de felicitate rogatus der M.
sententiam dixit: Nihil beatius esse
quam donis multos & muneribus sibi
obstringere. Gloriabatur itidem sibi à
natura datum esse quod nulli cede-
ret in beneficiis.

Plutarc. Indorum Rex quispiam occurrens Rex In-
Alexandro M. dixit: Provoco Te dia.
non ad pugnam nec ad bellum, sed ad
aliud certaminis genus; Si inferior es à
nobis beneficia accipe; si superior nobis
benefacito: Ita ab Alexandro M. re-
gnum obtinuit.

Dion. Augustus Imperator adeptus Im- Angu-
T 5 perium titus.

petium nihil se magis gratulari dixit,
quàm quod illum gradum conscendisset,
ex quo omnibus benefaciendi facultas
daretur.

Diony-
sius.

Dionysius Siculorum Rex ad filium *Plutar.*
ingressus cum magnam vim caelati
argenti in mensa vidisset: *Fili,* ait,
non est in Te regius animus, qui his
omnibus neminem tibi amicum fecisti.

Cimon.

Cimon Atheniensium Princeps ad- *Idem.*
eò ad dandum promptus fuit, ut
praedia, quae pluribus in locis habebat,
sine custode habuerit, ne quis ita im-
pediretur qui vellet suis bonis frui. Il-
lum etiam euntem semper famuli cum
nummis sequebantur, ut si quis ejus
ope indigeret, statim haberet quod da-
ret.

Sol.

Epietetus monet sicut Sol preces *Stobaeus.*
& blandimenta non expectat ut o-
riatur sed sponte surgit, & ab omni-
bus salutatur; sic tu nec plausus ex-
specta nec laudes ut benefacias, sed
sponte benefac & pariter ut Sol
omnibus eris gratus.

Theo-
dofius.

Theodosii Imperatoris tam certa *Pacat. in*
fuerunt beneficia, ut tum accepta *Paneg.*
viderentur cum sponderet.

Maximi-
lianus.

Maximilianus I. moris habebat *Reisner.*
dicere; *Charitas non expectat preces*
egentis,

Cokerus.

eg
prec
T

sis,
bera
jus
tute
D. F
ta ha
manu
eo tim
tem F

Apud
Lanpr
ium.

D
scrip
quam
civil
non e

Bodinus
Coke-
us.

R
res hun
menta
queren
nemo
impe

dem.

D
res ha
bantur
stenta
gestim
Lu
berali

egentis, sed ubi necessitatem videt, ante preces prævolat.

Cokerus. Thomas Briccotus Doctor Parisensis, ut Franciscum I. Gallie Regem liberaliorem nimis admoneret, in solemnibus inauguratione laudans ceteras virtutes, manus eum similes habere dixit, D. Francisci manibus, hoc est, stigmata habere eum in manibus sentirebratas manus per quas omnia effluant; Et ideo timendum, ne Regnum ad paupertatem Franciscanam deduceret.

Franciscus Primus.

Apud Lampridium. De Alexandro Severo Cesare hoc scriptum existat Elogium: Dies nunquam transit quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret, sed ita ut ararium non everteret.

Alexander Severus.

Bodinus & Cokerus. Robertus Capetis filius melle pauperes humanissime semper fovit, eisque iumenta præbuit ut se quocunque iret sequerentur, ac pro se vota facerent. Eo nemo aut felicius aut tranquillius imperavit.

Robertus.

Idem. D. Ludovicus 100. & 20. pauperes habuit qui eum ubique sequebantur, & eodem quo ipse victu sustentabantur: diebus verò Quadragesimæ numerum duplicabat.

Ludovicus.

Idem. Ludovicus V. Rex Scotorum ob liberalitatem præcipuè in egenos co-

Ludovicus V.

gnomentum accepit, ut *Pater pauperum* vocaretur & hunc titulum praeter aliis charissimum habuit.

Arche-
laus.

Archelaus Macedonum Rex cum Plutar.
ab eo poculum aureum quidam peteret: ipsi iussit ut minister illud *Euripi* daret, petentemque intuitus, *Tu quidem*, inquit, *dignus eras qui peteres & non acciperes: hic vero dignus est qui accipiat & non petat.*

Alexan-
der M.

Alexander M. quaesitus ubinam suos thesauros haberet; *Amicos ostendens; hi*, inquit, *liberalitatis meae scrinia sunt.*

Severus.

Alexander Severus Imperator singulorum nomina quibus aliquid praestitisset descripta habuit: qui nihil aut parum petissent eos appellabat inquit; *quid est cur nihil petis? nam me Tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me queraris.*

Agape-
tus.

Agapetus Iustiniano Imperatori sic Coker.
scripsit; *Vestimentum non veterascens est beneficentiae amictus & incorrupta stola erga pauperes. Eum igitur qui pie regnare vult talium indumentorum pulchritudine animum oportet exornare; Amoris enim in egenos qui indutus est purpuram, caelesti quoque candidatus est Regni.*

Caro-

Drexel.

Carolus V. Imperator ut Peruanam Provinciam sibi reconciliaret, misit eo Nobilem eique plures chartas puras & à Scriptura vacuas dedit, solo nomine suo imperatorio notatas, eo consilio, ut quisquis privilegium aut munus aliquod peteret jam impetrasset illud, si in hac charta virgine, hoc scripsisset.

Carolus V.

Plutar.

Menebrates ea conditione sanabat gratis plurimos, ut veste ab eo accepta ejus se clientes & ab eo sanitatem acceptam faterentur ubique.

Menebrates.

QUESTIO II.

Quomodo construitur Oratio Commendatoria?

In hac Oratione petimus aliquid, alicui commemorando ea, propter quæ videtur dignus ut accipiat. Hæc puncta servantur: Primo, vel liberalitatem ejus aut amorem extollimus apud quem commendamus: vel necessitudinem nostram cum eo exponimus: vel etiam ejus amicitiam quem commendamus cum illo vel nobiscum explicamus. Secundo, Laudatur is qui commendatur, à meritis, à studiis obsequendi, à dotibus

Commendator.

naturæ, à virtutibus, &c. *Tertio*, Ponuntur rationes suadentes ut commendatum habere velit. Sumuntur verò hæ rationes vel à necessario, vel ab utili, vel ab honesto vel aliis adjunctis. *Quarto*, Petitio adhibetur & promissio tam suorum obsequiorum quàm commendati.

Hæc Oratio ferè in omnibus cum petitoria convenit, nisi quod hic alteri petamus, ibi nobis: ideo & praxis specialem difficultatem non habens, frustra nobis remoram hic objecerit.

Q U Æ S T I O III.

Exhortator.

Quomodo construitur Oratio Exhortatoria?

Ignæ hæc Oratio tota esse debet & ardere, quia in illa auditores stimulamus, ut omni periculo contempto, omni abjecta ignavia animum assumere velint, & hoc quod opportunum est non negligere. *Maximè utilis est exercituum Ducibus, qui ante prælium suorum militum animos debent incendere.* Hæc puncta habet. *Primo* laudantur eorum virtutes quos exhortari debemus, spes egregias

gias de illis præferendo, quod scilicet stimulis ad honesta non indigeant: vel necessitas præsentis periculi graphice describitur: vel ex abrupto hostium ferocia aut ignavia exaggeratur. *Secundo*, Rei, ad quam exhortamur facilitas, utilitas, honestas, gloria ostenditur: & quod damnum, quæ infamia sit secutura nisi faciamus. *Tertio*, Adhortatio ardens fiat ad id quod volumus, commemorando Majores nostros & eorum exempla in simili negotio, Dei honorem, expectationem omnium, omnia etiam bona de eventu futuro.

P R A X E S hujusmodi Orationum nobilissimas habes apud *Livium*, *Salustium*, *Curtium* & alios; Excellunt præ aliis quas *Catilina* ad suos commilitones habuit; & *Darius* ad suos pugnaturus in *Alexandrum M.*

C A P U T XIII.

De Electione Officialium ac Magistratum.

Est apud plerosque consuetudo *Officiales* certos ut *Consules*, *Judices*, *Secretarios*, &c. eligendi liberis
& VO-

& votis & suffragiis; quod etiam
sine Orationibus perfici non solet.
Sit ergo

Q U E S T I O I.

De Ele- *Quomodo ejusmodi Oratio construi*
ctione. *soleat.*

Primo, Communiter ipsius officii
dignitas, potestas & ea quæ officium
comitantur, exponuntur & exor-
nantur. *Secundo*, Laudatur is cui tua
sententia suffragaris, tum à meritis,
tum à moribus, tum à virtutibus,
tum ab illis maximè quæ ad hoc of-
ficium rite obeundum conferunt.
Tertio, Concluditur vel per iteratam
commendationem aut petitionem
ut huic Officio suam operam sub-
trahere nolit: vel per interpretatio-
nem ejusdem sententiæ in aliis de
illo, vel per augurationem publici
boni, quod ex illius electione pro-
veniet: vel per expositionem expe-
ctationis omnium de illius virtute.

P R A X I S.

Praxis
pro Ele-
ctione
judicis.

Si de singulis hominum factis
absque errore judicare difficile est,
multo sane difficilior est de eo de-
cerne-

cernere aliquid cui iudicia & Tabulæ factorum humanorum committendæ sunt. Quæ enim ibi singula in periculum veniunt, in hoc consilio omnia velut agmine facto in unum periculum conjurant. Dicenda est aliquando sententia de unius hominis aut facultatibus aut vita: at hic simul de omnium opibus & incolumitate dicendum est, & in unius officii æqua & iniqua collatione omnium bonorum iræ improborumque rationes aut summo malo aut pari bono dijudicandi veniunt; *Iudicem nimirum eligimus*, id est, *justitia Antistitem*, qui æquum & iniquum discriminet; qui innocentiam à violentia tueatur; qui injurias arceat; qui vivum velut Oraculum omnibus nobis fatum prælegat, qui de fortunis & vita decernat. Omnes igitur quorum causæ ad hujus tribunal devolventur, de quorum dignitate, honore, nomine deinceps certabitur, supplices in hoc confesso se mentibus nostris præsentant atque à nobis exorant, ne eorum vestrasque fortunas alicui ex iis committatis, cui *judicialis sedes Messis aureæ campus cum Græculo quodam*

quodam audiat & qui defalcatis calamitosorum fortunis, avaritiae suae & cupiditatis horrea explere labores. Eligendus ille est cui aperta causa est & aequitas, cui clausa pro tribunali arca sit. Nam ut Poëta ait :

Non bene selecti Iudicis arca patet.

Eligendus ille qui *Iudiciale officium* agnoscat esse miserorum *Ashlon*: maximeque illud evitet quod vulgari verbo circumfertur; *Iudicium nihil est nisi publica merces*. Porro hunc esse *Dominum N.* non ego assero, sed *Virtus*, sed *Doctrina* & *animi Candor* indicant; Vos *Dominum N. N.* verborum non expectata assertionem, ex factorum meritis, de dignitate merito huic conferenda cogitate. Meminit hic *moniti Philosophici*, in *Magistratu* non ditio- rem hominem sed clariorem fieri debere. Meminit & illius proborum cautela, ita *Leges tractandas esse ne iudices cum alios absolvunt, se condemnant*. Spero itaque fore, ut si meae suffragati opinioni successeritis, *Patria* universa atque omnes boni cupitis bonis perfruemur.

Cassiod.

Augu-
stin.

Ovid.

Seneca.

Augu-
stin.Petro-
minus.

Cicero.

P. Syrus.

Cicero.

P. Cyrus.

P. Mi-
mus.

Petrar.

Idem.

Cassiod.

SENTENTIAE

De Judicio.

- Cassiod. *Tam diu Iudex dicitur, quamdiu Iustus putatur.*
- Augustin. *Ignorantia & malitia iudicis plerumque est calamitas innocentis.*
- Ovid. *Non bene selecti Iudicis arca patet.*
- Seneca. *Si iudicas cognosce, si regnas jube.*
- Augustin. *Sublata iustitia quid sunt imperia nisi magna latrocinia.*
- Petrus Petronius. *Ergo iudicium nihil est nisi publica merces.*
- Cicero. *Semper iniquus est Iudex qui aut invidet aut faret.*
- P. Syrus. *In iudicando criminosa est celeritas.*
- Cicero. *Summum jus, summa injuria.*
- P. Cyrus. *Grave iudicium est quod praedictum non habet, id est quod novo exemplo fit aut ad novam normam.*
- P. Minutius. *Grave praedictum est quod iudicium non habet, id est quod nullus Iudex sequitur vel propter crudelitatem vel propter timorem.*
- Petrus. *Malo Iudice nullum est venenosius animal.*
- Idem. *Iudicis vox, legum vox est, & ipsius iustitiae.*
- Cassiod. *Cunctator esse debet, qui iudicat de salute.*

Gladius conditur ubi aurum suscipitur. Idem.

Malum Iudicium omnis mali causa Stobaeus. est.

Poenam si tuto potes donabis, sine Seneca. minus temperabis.

Non est Princeps supra leges sed leges sunt supra Principem. Plinius in Trajano.

Tantum valent leges quantum volunt Reges. Pessima vox est.

Tantum valent Reges quantum volunt leges. Optima vox est.

Si in aurem Iudicis susurret pecunia; Orphei lyra & carmen Amphionis & Musa Virgilii voce pecunia suffocantur: Quid plura? Vbi nummus loquitur, Tulliani eloquii tuba raucescit: ubi nummus militat Hectoris militum fulgura comescuntur: Vbi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculis, Vincit nummus, regnat nummus, imperat universis nummus.

Plus valet favor in Iudice quam lex in codice.

Gustius est pluri quam tota Scientia iuris.

Iustitia non novit patrem, non novit matrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur. Castiod.

DE MAGISTRATU.

Thucyd.

Magistratus est medicus civitatis.

Aristot.

Melius est civitatem regi à Viro optimo quam à lege optima.

Idem.

Vbi præses fuerit philosophus, ibi civitas erit felix.

Pythagoras apud Stob.

Insanienti gladium & improbo magistratum committere perinde periculosum est.

Arist.

Ars gubernandi civitates principatum tenet in omnibus artibus.

Cic.

Magistratus est lex loquens.

Idem.

Qui Reipubl. præsumt nulla re facilius benevolentiam multitudinis sibi conciliant, quam abstinentia & continentia.

Idem.

Magistratus intelligat se civitatis personam gerere, ejusque dignitatem & decus sustinere.

Idem.

Qui præsumt similes legibus sint, quæ ad puniendum non iracundia sed aequitate ducuntur.

Dion. in Adria.

Præfectum Reipubl. stantem mori oportet.

Eruditiones de his Materiis.

Archytas dicebat: Iudicem & Judex aram idem esse, utrumque miserorum & Aræ Assyriorum.

Alexan-

- Alex.M. *Alexander M. cum audiret Ac. Plutar.*
cusatorem alteram aurem manu occlu-
debat, quæsitus cur id faceret; Alte-
ram, inquit, aurem defensori integram
relinquo.
- Ægyptii. *Apud Ægyptios iidem erant judi-* *Ælia-*
ces qui Saceraotes erant. *nus.*
- Lacedæmon. *Apud Lacedæmonios judicabant* *Al. ab*
Indices occlusi, ut neminem viderent. *Alex.*
- Bythinii. *Bythinii judicaturi in conspectu So-* *Idem.*
lustris tribunal ponebant.
- Allobroges. *Allobroges antequam ad Iudicium*
irent vini craterem bibebant, vocantes
craterem iudicii & veritatis. Forte ut
è fundo veritatem haurirent: vel ut
eloquentiores & audaciores essent:
vel quod sicut vinum est dulce & se-
verum; ita iudex esse debeat seve-
rus per iustitiam, dulcis per clemen-
tiam: & sicut vinum æque Regem
inebriat atque gregem, sic iudicium
debeat esse sine respectu.
- Trajanus. *Trajanus Imperator iudicibus hoc* *Epitom.*
Symbolum dabat: Fulmen super pul- *var. hist.*
villum cum Lemmate: Lenis seve-
ritas.
- Veritatis imago. *Apud Ægyptios iudices gestabant* *Diod.*
in collo imaginem Veritatis ex Saphi-
ro; quæ habebat oculos clausos & plu-
rimos ante se libros.

Præ-

Pa
 Pra
 cit
 de ex
 sed in
 Cel
 furum
 reæ in
 suppli
 nulos
 micus ta
 Ad
 accessit
 peteret
 pendem
 ris ad
 flagita
 ee jocu
 mine T
 nam sec
 si tu prin
 qua non
 prius
 Cand
 fiffim
 Gor.
 sangui
 go de r
 cium, q
 mavit s
 ceret fib
 nostro
 miorem

Præclare de veritatis imagine dicit *Alianus*: Ego Iudicem non ex lapide exsculptam veritatem circumferre, sed in ipso corde defixam habere volo.

Coker.

Celeberrimus ille in Germania furum domitor, sub quo catenæ aureæ in publicis viis intactæ jacebant; supplicio afficiendis in convivio annulos donabat, dicere solitus: *Amicus tuus & Index sum.*

Amicus & Index.

Pontan.

Ad *Ludovicum XII Gallie Regem* accessit qui patrati homicidii veniam peteret, Rex facti enormitatem perpendens & quod jam tertio id sceleris admisisset: *Tene*, inquit, *veniam flagitare, homicidii jam tertii?* & ecce jocularior qui forte aderat; quid *Domine Tertii?* imo *Primi dumtaxat, nam secundum & tertium tua sunt, quia si tu primum non condonasses, hæc reliqua non perpetrasset.*

Ludovicus XII.

Granzius l. 3. Vand. Histor.

Canutus Vandalorum Princeps justissimus fuit & nulli vel amico vel sanguine juncto parebat. Dum ergo de reis semel sumeretur supplicium, quidam damnatorum proclamavit se *Principis Cognatum esse*, parceret sibi; tum Rex: *Cognato*, inquit, *nostro ut honoratior ei sit locus sublimiorem parate crucem.*

Canutus.

Fer-

direct Ac. Pla
annu oculu-
et; Alie-
integram
rant judi- A
nus
judicabant Al
viderent. Al
speflu So- Ide
Judicium
vocantes
Forte ut
ut: vel ut
es essent:
alce & fe-
eat seve-
clemen-
Regem
Judicium
Ebus hoc Epit
Super pul- var.
enis seve-
gestabant Diad
ex Saphi-
s & plu-
Præ-

Ferdi-
nandi
dict.

Ferdinandus Caesar clemens & ju- Cokerus.
stiffimus illud crebro in ore habebat:
Fiat Iustitia aut pereat Mundus.

Lacedæ-
monio-
rum sel-
læ Sena-
torix.

Lacedæmonii centum & quadragin- Epit.
ta sellas in senatu habebant totidemque
judices, hæ sellæ verò ex ebore erant
factæ & Leonibus incumbebant:
Leones autem uno pede sellam ful-
ciebant, & altero simiam projecie-
bant: Lemma subscriptum fuit: Ce-
de, Leo hic sedebit.

De Magistratu.

Cleo.

Cleo Reipublicæ destinatus con- Plutar.
vocatis amicis dixit, *Solvere se velle*
amicitia vincula; ne forte cæco erga eos
adfectu ductus à Iustitiæ semita defle-
ctat.

Rex fa-
tius Si-
mius in
tecto.

Bernhardus ad Eugenium recens
electum Pontificem scribens sic ait:
Simius in tecto & Rex fatuus in solio
eque monstrosæ res est: gradus summus
& animus infimus: sedes prima & vita
ima; lingua magniloquax & manus
otiosa; sermo multus & fructus nullus;
vultus gravis & actio levis, ingens au-
thoritas, & nutans stabilitas.

Ambro-
sii di-
ctum.

Ambrosius de iis qui titulum cum
dignitate accipiunt sic dicit: Actio
congruat nomini, ne sit nomen inane &
crimen

crimen immane: honor sublimis & vita declivis.

Stobaeus. Zeno dicere est solitus; Solia & Zeno.

Urbes decorandas esse non pretiosis ornamentis sed viris.

Tympius. Iacobus Almanso Africa & Hispaniae Rex throno suo inscribi iussit hac: Primo Iustitia tenet primum à Regelocum. Secundo Charitas divitiis maxime convenit. Tertio Patientia pauperum est propria. Quarto Castitas est praeipuum juventutis ornamentum.

Ex alia parte erant haec scripta: Rex sine iustitia est nubes sine pluvia. Divites sine charitate est cibus sine sale. Pauper sine patientia, est alveus sine aqua. Juvenis sine castitate, est lucerna sine lumine.

Savedra. Mexicani quoties Regem novum inaugurant toties postulant ab eo iusjurandum quod iustitiam sit administraturus: non oppressurus subditos: futurus in bello fortis ac strenuus: curaturus denique ut Sol cursum suum ac splendorem retineat, nubes pluviam largiantur, fluvii manent aquis, & terra ubertim fructus suos proferat. Putabant enim quod si Rex probus esset, ei obediret Sol & tellus fecundior esset atque totus orbis
V
gratus

grātus fieret pro administrata rectè populi iustitia.

Sic Homerus :

Sicut percelebris Regis qui numina curat,

In multisque probisque viris iura aqua ministrat.

Ipsa illi tellus nigricans prompta atque benigna est

Fert fruges segetesque & pomis arbor onusta est,

Proveniunt pecudes & suppeditat mare pisces.

Ob rectum imperium populi: Sors tota beata est; unde & Boëtius. Annus bonus non tam de bonis fructibus quam de iuste regnantibus existimandus est.

Signum est boni regiminis & Regentis, quando panis est in foro: iustitia in iudiciis, securitas in omni loco. *Proverb. Italic.*

Chrysippus.

Chrysippus rogatus, cur nollet Rempubl. regere, dixit: Si male rexero, displicebo Diis, si bene, hominibus: juxta Poëta sententiam.

Sen sequeris verum, seu damnas, pessime vivis;

Odia Divorum contrahis aut hominum.

Epaminondas.

Cum Epaminonda per invidiam &

& contumeliam vilissimam quidam Magistratus datus esset, suscepit ipsum, dicendo non solum Magistratus ostendit ornatque virum, sed & Vir Magistratum. Itaque segebit & Magistratum illum honorabilem fecit, ut à multis deinde ambiretur.

Erasm.

Plutar.

Agesilaus quæsitus, cur Spartanorum Respubl. præ aliis floreret? quia, respondit Spartani & imperare sciunt & parere.

Agesi-
laus.

Stobæus.

Agathon dicebat Magistratum debere meminisse, primum, quod hominibus imperet: deinde quod secundum leges; tertio, quod non semper imperabit.

Agathon.

Panormitanus.

Alphonsus Magistratum Cotem appellare solebat, qua hominum ingenia probantur.

Alphon-
sus.

Trebell. Pollio.

Saturninus cum milites illi populum imperiale imposuissent, advocata concione, de se ipso dixit: Commilitones bonum Ducem perdidistis & malum Principem fecistis. Erat hic militum Dux optimus, sed Imperator factus cum severus nimium esset, ab iisdem militibus interemptus est.

Saturni-
nus.

Alian.

Themistocles audiens quosdam ambire Magistratum: Si mihi, inquit,

Themis-
tocl.

duas ostenderit vias, quarum una ad sepulchrum, altera ad tribunal duceret; multo libentius ingrederer eam, quæ re-
cta ad sepulchrum ducit.

**Demo-
sthenes.** Demosthenes dicebat, si ex duobus *Eras. in
Apopb.*
alterum sit eligendum, citius se in exi-
lium iturum quam ad suggestum aut
tribunal: Scire enim se quantum in vi-
die, calumniarum, ac periculorum ei
expectandum sit, qui ad gubernacula
accedit.

**Seleu-
cus.** Seleucus frequenter dicebat paucis *Idem.*
notas esse Magistratum magnas curas,
alioquin neminem repertum iri qui Re-
gum diadema humi projectum tolleret.

**Antigo-
nus.** Antigonus cum regium diadema *Stobaeus.*
& purpuram accepisset, dixisse fer-
tur; O nobilem magis quam felicem
pannum, quem si cognoscas. quam
multis curis, periculis & miseriis re-
fertus sit, ne humi quidem jacentem
elevares.

Bion. Bion dixit, oportere bonum virum à *Idem.*
Magistratu discedere non ditio-
rem, sed
clariorem.

**Pytha-
goras.** Pythagoras dicebat, primo luxu- *Idem.*
riam civitates ingredi, deinde satura-
tatem, postea contumeliam, postremò
exitium.

**Traja-
nus ad** Trajanus Imperator dum Præfe- *Dion.*
ctum

atum Prætorii ense accingeret, di- Præfe-
xit: Cape hunc ensẽ, & si juste im- atum.
peravero pro me, si injuste, contra me
utere.

Tran-
quillus.

Caligula.
Caligula vox fuit, cum in Impe-
ratorem esset electus, nunc omnia sibi
& in omnes licere. Reges vero Lace-
demonii minorem sibi delinquendi
potestatem censebant esse relictam;
quam privatis hominibus.

Reifne-
rus.

Clotarii
monile.
Clotarius Rex Gallie hoc monile
habuit: Cor puniceï coloris in campo
candido: ex corde duæ spicæ promica-
bant; una à dextris aurea & loco ari-
starum radios solares habens, cum lem-
mate: Et luce & ardore. Altera ve-
rò spica à sinistris adamantina, habens
aristas aneas cum lemmate: Nec lu-
ce, nec ardore. Prima Spica pietatem
notat fervore & luce boni exempli,
splendidam. Secunda Magnanimi-
tatem significat, quam nec ardor
adversitatis, nec lux prosperitatis
potest evertere; tale Cor habere
debet quisquis in dignitatem ad-
optatus est.

Gnic-
ciardi-
nus.

Ludovi-
cus
Sfortia.
Ludovicus Sfortia ad Genuenses
misit F. Marchesum ut ab iis grande
tributum exigeret. Genuenses Le-
gatum humaniter acceptum in hortum

Eras. in
Apoph.

Idem.

Stobæus.

Idem.

Idem.

Dion.

Basilica. *deducunt, herbamque illi BASILICAM nomine offerunt, dicentes: accipe & debilem hanc (afflictæ Reipublicæ Symbolum) herbam odorare: accepit ille & odoratus dulcem odorem percepit: Jusserunt deinde ut herbam premeret ac contereret, denuoque odoraretur; fecit & foetorem sensit: Tunc Genuenses: Sic inquirunt, Si clementer Princeps egerit, gratiam habebit apud omnes, si presserit nos & triverit, amaritudinem & molestiam sentiet.*

Pericles. *Pericles in Ducem Atheniensium electus frequenter sibi occlamabat potissimum mane dum indueretur: Attende ô Pericles attende, cives sunt, liberi sunt, Greci sunt, Athenienses sunt quos regis.*

Monarcha Indorum. *Apud Indos supremus Monarcha, quem sua lingua Pohon, hoc est, ju-bar honoris appellant: Is limites palatii nunquam egreditur, nec in oculos hominum venit; per palatium vel vehitur super cunas, vel à terra sublatus in altissimis sandaliis ambulat, ut nunquam terram attingat: cum in throno sedet, ex una parte pendet pugio seu gladius, ex altera arcus & sagittæ.*

Qui-

Epitom.
var. hist.Ludov.
Legionu.

Fulgof.

Panor.

Epitom.
var. hist.

Quidam Senator stellam habuit cum sex radiis ejusmodi : primus radius fuit instar Spicæ cum inscriptione ; *Utilitate*. Secundus, instar clavis cum lemmate ; *Æquitate*. Tertius, instar digiti cum lemmate ; *Actione*. Quartus, instar capitis coronati cum lemmate ; *Dignatione*. Quintus, instar candela accense cum lemmate ; *Pietate*. Sextus, instar floris pulcherrimi cum Lemmate ; *Odore bonæ famæ*. Plane Symbolum hominis ad Magistratum promoti.

Symbolum Senatoris.

Ludov.
Legionen.

Cimbri duplex Elogium dederunt Cimbri. *Reginæ Amphilia* : In moneta sculpta fuit ab una parte *Amphilia cum Cithara* ; lemma, *Cimbriæ hilaritas* : ab altera parte eadem *Amphilia cum lampade ardenti* : Lemma, *Cimbriæ Serenitas*. Innuebant exhilarari Regnum amore Reginæ erga suos, & præstantia familiæ illustrari.

Fulgos.

Alexander Severus Imperator Severus. eos quibus collaturus erat Magistratum ex albo recensabat, ut si quis vitia alicui objiceret & probaret, reus magistratu privaretur : quod si objecta non probasset accusator rei pœnam subibat.

Panor.

Alphonsus, Arragoniæ Rex in palatio

Symbolum. latio hoc Symbolum habuit, *Fuci* circa *Alveare* cum lemmate: *Malum Regnum* ubi apes laborant, *fuci* devorant.

Carolus M. *Carolo Magno* placebant illi *Principes*, qui essent *Augusti Imperio*, *Pericles* iudicio. *Alexandri Bello*. *Epitom.*

Idem. Idem dicere solebat; *Optimus ille Princeps* cui nomen *Adamus*, cognomen *Abrahamu* id est, qui laboriosus ut *Adam*, pius ut *Abraham*. *Ibidem.*

Numida Principes *Cauriach* vocant & unde? *Numida* Principem suum vocant *Cauriach* hoc est, rivulus: Hoc autem inde fuit: *Habebant Numida* fontem *Jovis nomine insignitum*, cui *sacrificabant tempore interregni*, ut *ipsis Principem ostenderet*. *Certis ergo temporibus summus Sacerdos fontem inspiciebat & cujus personæ vultum sibi ibidem ostendi à *Iove* advertit, eum mox populo Principem promulgavit: Hujus ceremoniæ memores, Principes quotidie aqua istius fontis lavabantur, quam porrigendo cubicularius dicebat: *Domine Cauriach*: h. e. memento Te rivum esse. *Ibidem.**

Tiberii Regn. *Tempore Tiberii Caesaris* cum Imperium suscepisset, *via d. cuntur immutasse situm lava in dexteram, dextera in lavam commutata*. *Plinius.*

Rudol-

Tipoc.

Rudolphus Secundus ex consensu Rudol-
 sex Electorum factus Imperator, phus II.
 curavit sibi in Symbolo pingi super
 eburneam mensam *sex calculos seu*
Sortes; septimum verò desuper quasi de
Cælis venientem cum lemnate; Con-
sentientibus. Innuebat omni electio-
 ni legitimæ, etiam Deum adicere
 suum calculum.

Epitom.

Tartari Principem electuri in lo-
 cum campestem conveniunt, & Mos
 Tartaro-
 rum in
 eligendo
 Princi-
 pe.
 eum qui Successione vel votis eligi-
 tur, in thronum collocant omnes
 que acclamant: *Rogamus, volumus,*
præcipimus ut domineris nobis! Re-
 spondet ille: *Si hoc à me vultis, ne-*
cesse est ut parati sitis quidquid præce-
pero facere. Respondent illi: *Sumus:*
Tunc Princeps; Ergo oris mei sermo
de cætero gladius meus erit. Fit interea
 applausus à Populo: Postea ipsum è
 throno acceptum supra stragulum
 in terra stratum deponunt, & se-
 dentem sic alloquuntur. *Vide sur-*
sum & agnosce Deum; respice deor-
sum & vide stragulum in quo sedes: si
bene administraveris, ad votum habe-
bis omnia; si male, à Deo humiliaberis,
ut nec hoc tibi stragulum relinqua-
tur. In sigillo dicti Principis solebat

esse hæc superscriptio: **D E U S** in
Cælo & **Cham** in terra: *Lei* fortitudo
& omnium hominum Imperator.

Bajaze-
tos.

*Baja*Zetes Turcarum Imperator ex-
probrabat *Tamerlani* natale pastori-
tium; sed hoc responsi tulit; *Nescis*
& ex lana ovium purpuræ Regum fie-
ri: Hic *Tamerlanus* loco monilis ful-
men de torque gestabat, cui inscri-
ptum fuit: *In terra vapor, in nube*
terror.

Paulus
Iovius.

Ioannes
Ponti-
fex.

Simile refert *Platina* de *Ioanne* *Platina.*
Pontifice, qui in gemma annuli
scriptum habuit. *Tunc gutta, nunc*
gemma.

Pausa-
nias.

Pausanias *Lacedæmoniorum* Rex
cum *Simonidem* Philosophum ro-
gasset, ut sibi dignum aliquod do-
cumentum traderet ad potestatem
Imperii recte administrandam; re-
spondit vir sapiens; *Hominem Te esse*
memento.

Amasis.

Amasis *Ægyptiorum* Rex obscu-
ro loco natus cum ad Regalem di-
gnitatem pervenisset, Nobiles & Pri-
marii obsequium præstare detrecta-
bant; tunc Rex accito ad se aurifice,
mandavit ut è pelvi quadam pedibus
suis lavandis antea destinata, insignem
Iovis statuam fabricaret; quam dum
quodam

Herodo-
tus l. 2.

Vinc. Be-
luac.
Spec.
Hist. l. 10.
cap. 46.

quo
pio
ri:
rar
tis
dib
on
ad
est
eos
Erg
quo
tus
lem
Marl.
pu
arc
rem
cula
Z
Vinc. Be-
luac.
Spec.
Hist. l. 10.
cap. 46.
te r
prel
Dor
vale
dign
cum
illa

quodam die ipse totusque populus in templo versarentur, iussit in medium afferri: mox eam flexis genibus omnes adorarunt: quibus Amasis, quid adoratis? adoratis vas quod hesternò die pedibus abluendis meis deserviebat: Cui omnes uno ore responderunt; non adspicimus quod fuit, sed quod nunc est: Tunc Rex, hæc eadem verba in eos retorquens, continuo dixit: Ergo non aspiciendum quod fui, sed quod sum: humili quidem loco sum natus, tamen Deo ita disponente ad regalem thronum adscendi.

Marl.

Rudolphus Imperator audiens purpuratos ab ejus congressu tenuiores arcere, dixit: Sinite homines ad me venire, neque ideo Imperator sum ut arcula includar.

Rudolphus.

Vinc. Belvac.
Spec.
Hist. l. 10.
cap. 46.

Trajanus Imperator profecturus ad bellum cum equum jam conscendisset, vidua quædam occurrit alta voce inclamans: Filius meus, ô Rex, te regnante interfectus est: mox apprehenso pede illius, dixit: Obsecro Domine, ut, cum eum mihi reddere non vales, sanguinem saltem ejus vindicare digneris. Ego, ait ille, satisfaciam tibi cum rediero; quod si non redieris, ait illa, quis mihi præstabit? Successor

Trajanus.

meus, ait Imperator: at illa; quomodo hoc sciam? quod etsi facturus est, quid tibi proderit si alius benefecerit? Successor tuus injuriam patientibus vel passuris pro se tenebitur; Te non liberabit justitia aliena: nonne melius tibi est, ut tu justitiam mihi facias & pro hoc mercedem recipias, quam alteri hanc transmittas, Movit Imperatorem pietas & equo descendens causam viduæ diligenter examinavit, & condigna satisfactione viduam consolatus est.

Idem.

De Eodem fertur quod culpantibus amicis, quia nimis circa omnes communis esset & facilis, benigne respondit, Talem se velle Imperatorem esse privatis, qualem Imperatorem privatus optaret. Hinc merito acclamatum est: Bonitas Trajani.

Entrop.
lib. 8.

Fulgos.
lib. 6.
cap. 4.

Julianus
ad Accu-
fatoreni.

Cephidus accusator quidam acerrimus apud Julianum accusabat Numerium furti: Cum autem objecta diluerentur, tunc accusator ita percutus exclamavit; *Equis nocens poterit esse unquam si negare sufficiet? Tunc Julianus; & quis innocens esse poterit si accusare sufficiet?*

Am-
mian.
Marcel.
linus
lib. 18.

Pelopidas.

Pelopidas Imperator in expeditionem proficiscenti cum uxor ingemiscens

Marc.

Plut. in
Apoph.
Rom.

miscens sæpius exclamaret ut propriam vitam tueretur sibi que confuleret; *Aliorum est*, respondit, vitam propriam tueri, at Imperatoris ex suis incommodis omnia Reipublicæ parare commoda.

Anmia.
Marcel.
lin. l. 14.

Alexander urgenti Matri, ut occideret quendam insontem, & dicitanti se per novem menses portasse prægnantem; ita respondit prudenter & piè; *Aliam parens optima posce mercedem, hominis enim salus nullo beneficio compensatur.*

Alex.
Magn.

Fulgos.
lib. 6.
cap. 4.

Themistocles Simonidi petenti ut injustam causam diceret, respondit; *Neque tu bonus Poëta fueris, si præter Musicæ modullos caneres, neque ego bonus Princeps, si contra leges pronuntiem.*

Themistocles.

Antiochus Rex Asia Regni sui civitatibus scripsit, si quid in literis, quæ ejus nomine scriberentur, esset, quod legibus adversum videretur, crederent se inscio ejusmodi Epistolas esse scriptas, ideoque iis non obtemperarent.

Antiochus.

Plut. in
Apopht.
Rom.

De Regibus Ægyptiorum legitur, quod Magistratibus præceperint, illos juramento devincientes, ne quid gererent contra leges, etiam si ab ipsismet Regibus mandaretur.

Reges
Ægyptii.

CAPUT XIV.

De modo ferendi *Votum seu Consultationem.*

VOti Propositio est Oratio in qua nostram sententiam in publico confesso cum gravitate explicamus ad Reipubl. aut districtus ad alterius cujuscunque loci vel personæ utilitatem. *Triples votum esse potest: Assertativum*, quod propriam sententiam à nobis inventam exponit. *Confutativum*, quod alienam sententiam allatis rationibus refellit. *Mixtum*, quod partim alienam sententiam refellit, partim propriam dicit & stabilis: de singulis singularim.

QUESTIO I.

Oratio
Voti
Propo-
sitiva.

Quomodo constructur Oratio Voti Propositiva?

RESPONDEO I.

Asserta-
tiva.

Votum Assertativum ita proponi solet.

Primo, Fit brevis ingressus ex occasione vel rei præsentis, vel periculi im-

li imminentis, vel personarum deliberantium, vel ipsius dicentis. *Secundo*, Proponitur sententia, quæ si partes habuerit, dividenda erit; & quid primo, quid deinde dici debeat, explicandum. *Tertio*, Rationes pro sententia afferuntur, non tantum ex locis Dialecticis sed etiam ex *Ethicis*, ostendendo id quod suadetur esse *bonum, honestum, gloriosum, jucundum, utile, necessarium, facile, opportunum, &c.* Item, à *Simili*, ab *Exemplis*, à *Testimonio*. *Quarto*, Concluditur per repetitionem brevem cum amplificatione. Solet etiam subjungi, id sibi quidem videri, sed tamen libenter rationes meliores & commoda publica secuturum: nec habiturum sententiam suam optimam sed optimam suam.

RESPONDEO II.

Votum Confutativum ita peragitur.

Oratio
Confu-
tativa.

Primo, Mentio fit Authoris prioris voti, sive cum laude, sive sine laude; & dicitur eum nonnihil ab eo quod salubrius est Reipub. discessisse. *Secundo*, Refutantur rationes dictæ
pro

pro priore voto, modestè tamen & sine offensa: vel omnes in cumulo simul, vel singulæ seorsim. *Tertio*, Concluditur per Repetitionem & Amplificationem brevem.

R E S P O N D E O III.

Mixta.

Votum Mixtum sic pertractatur.

Nempe occupatur illud circa puncta utriusque voti Assertativi & Confutativi: sive velis prius tuam sententiam asserere & stabilire, & postea refutare alienam; sive è converso utrum libet, licet.

Adverte autem *Primo*: quod is qui primus dicet Sententiam, exponere soleat causam consultationis institutæ, eamque exaggerare, invitareque & adhortari alios ad Societatem & conjunctionem votorum.

Adverte *Secundo*: quod is qui alterius sequitur sententiam, tractare possit prius aliquem locum per modum accessus: v. g. *Prudentis esse* (dicendo) *bona consilia sequi*: vel illud dictum *Herodoti* præferendum; *Apud me tantundem valet bene sentire per se, & alteri bonam sententiam dicen-*

dicen-

ars. 1.
2. 9. 3.
modo 1.
7 2.

dicenti accedere. Secundo, Sententiam alterius collaudabit, eique assentietur additis si quæ occurrunt, novis rationibus, aut egregia amplificatione. Potest etiam is, qui alterius sententiam sequitur, ita eam tractare, tanquam à nullo fuisset dicta, nisi forte in medio vel in conclusione, vel quando mentio fit datæ rationis, injiciendum sit, id ab alio esse dictum. Qui verò contrarium sentit, testabitur non se ideo facere, quod vero adversetur, sed quod aliud sibi videatur: ideoque protestationem benevolentiae aliaque amica verba & officiosa interferet si ve initio, si ve in conclusione.

Adverte Tertio: Quod in decretis ferendis, ubi non prævalet pluralitas votorum, sic procedendum sit. Primo, Repetuntur & explicantur sententiæ consultorum, collaudaturque eorum studium & consilium. Secundo, Rationes eorum vel approbantur vel reprobantur, datis causis cur utrumque fiat. Tertio, Fertur Sententia decretoria ostenditurque ejus æquitas modeste & prudenter.

Praxes frustra subjecerim cum & supra sub generalibus præceptis in-
Dispo-

Pars. I.
c. 2. g. 3.
modo I.
& 2.

Dispositione posuerim & passim apud Historicos probatos habeantur.

SENTENTIAE

Pro hac Materia.

- Rex est profecto sacra Consultatio.* *Plato.*
Omnia prius consilio experiri sapientem decet. *Terent.*
Consilio utilius quam viribus arma gerentur. *Verin.*
Vs consilii expers mole ruit sua. *Horat.*
Parvi sunt arma foris, nisi consilium sit domi. *Cicero.*
Diu delibera, cito fac: nihil curare hoc est insanum esse; nihil posse hoc mortuum vivere. *Seneca.*
Consilium qui de Republica tollit ex animo rationem tollit. *Farnes.*
In consilio sis restudo, in factis quila. *Vulg. dict.*
Veritatis Oratio soluta esse debet libera. *Am- mian.*
Veritas suavissima narratio est. *Demo- crit.*
Pietas palam declaranda, veritas audacter dicenda. *Idem.*
Non est turpe cum re mutare consilium. *Seneca.*
Non est consilii juxta metum locus. *Dic. Amor*

Livius. *Amor privati commodi, venenunus est boni consilii.*

Proverb. *Senex vinum sanum vinum.*

German. *Senex vir, sanum consilium.*

Eruditiones & alia Supellex.

Æne. *Fridericus Imperator tunc demum Fridericus.*
Sylvius. *salvum fore Rempubl. dicebat, si Senatores de rebus consultaturi, in vestibulo Curie simulationem ac dissimulationem deponerent.*

Panop. *Alphonsus Arragonie Rex dixit: Alphonsus.*
Romæ esse debuisse domum Concordiæ ante Capitolium & domum consilii: in qua priusquam ingrederentur Capitolium Senatores, amorem privati commodi, odia, simultates & alios adfectus malos exuerent.

Tacit. *Cæsonius Patus tuendæ Armeniæ Cæsonius.*
caussa à Nerone contra Parthos missus fortium & militarium virorum consilia optima contemnebat, & opposita licet deteriora faciebat, ideo tantum, ne indigere aliena sententia videretur.
Patus.

Coker. *Lacon quidam omnis consilii Lacon.*
quantumvis egregii, quod ipse non attulisset, inimicus fuit.

Plutar. *Aristides unâ cum Themistocle admodum sibi inimico in Reipubl. negotio*
Aristides & Themistocles.

ie
& passim a-
tos habeant

I E
ia.
Consultatio. Pa
experiri sa- Ta
iribus arma Va
nit sua. He
si consilium Ci
nihil curare Sen
posse hoc er
lica tollit ex Ean
e factis A. Va
esse debet & A
ratio est. De
da, veritas Ide
mutare consi- Sen
metum locus. Di
Amor

tio ad legationem missus; visne ô Themistocles, dixit, ut in his montibus paulisper inimicitiam deponamus, recepturi eam, cum redierimus. Innuebat deponenda esse odia iis qui Reipubl. negotia curant.

Occasio. Terentius dicit: Consiliatorum primum dogma est, occasionem observare properantem: Est enim occasio animæ actionum & rerum bene gerendarum Mater.

In subitis In subitis arduisque periculis, rapienda sunt consilia, non querenda. Coker.

Idem dicit, meminerit consiliarius, dum navis est salva, consulere; & providere ne evertatur; postquam enim fluctus exsuperat, inane est studium. Herod.

Maturum est consilium cui adsederint timor & cunctatio.

Alexander Severus rem primo die consiliariis suis tantum proponere solebat, & spatium dare ut disquirerent, cogitarentque dicturi postea sententias, ne incogitantes consilia funderent. Lampri- dius.

Puteoli Puteolis Respubl. in Campania, post multa feliciter gesta bella & triumphos exstruxit Servio Duci suo palatium ingenti sumptu: in quo diversa conclavia ea arte fornicata, ut ex uno in aliud transitus esset, & quod in uno dicebatur,

Pa
cebat
distinc
Cum
nibus
concl
concl
delibe
hæc so
decern
querel
les ad
In B
tudo fi
quo ve
campo
fodere
ora &
quebat
beratio
bant, at
nabant
lensio in
Tim
ces rap
late per
Regem P
morant
aures,
decretur
igitur a

cebatur, hoc in singulis & omnibus echo
distinctissime reddebat & audiebatur.
Cum ergo Dux cum suis centurio-
nibus consilium habebat in certo
conclavi, milites alii per alia sparsim
conclavia sedebant: & cum finire
deliberationem vellet, clariori voce
hæc solum verba pronuntiabat; *ita*
decernimus; & confestim echo undi-
que resonabat, *imus*: statimque mi-
les ad obsequia Ducis exsiliit.

In *Balearibus Insulis* hæc consue- Baleares
Insula.
tudo fuit, ut quoties de arcano ali-
quo vellent deliberare senatores, in
campos exirent, ibique foveam ef-
foderent, versus quam inclinabant
ora & vota invicem & consilia lo-
quebantur; & ubi finiebatur deli-
beratio, foveam illam terra imple-
bant, atque reliquo campo compla-
nabant. *Sepelienda esse consilia sub si-*
lento innuebant:

Timebant nimirum ne venti vo- Mydas.
ces raperent, deferrentque consilia
late per campos, quod circa *Mydam*
Regem Phrygiæ contigisse fabulæ me-
morant: Habuit hic Rex asininas
aures, & dum semel à *Chirurgo* ton-
deretur, habere animadversus est;
igitur apud hominem pecunia si-
len-

lentium emit, sed hic dum diu secretum tenuisset, semel in campis vagus, impatiens arcani, inclinato ad arundinem ore, arundo, inquit, audi, *Mydas habet aures asininas*: res mira, statim hæc verba ab arundine ad arundinem meare, & cum vel minimus spiraret ventus, clarissime omnes campi resonare: *Mydas habet asininas aures.*

Frigora. Et *Gobrias* in Apologo suo ait: in quadam parte *Indiæ* tanta esse frigora, ut verba loquentium priusquam ad aures audientium perveniant congelentur, in terramque ruant, aut in aërè suspensa hæreant; verno autem tempore cum resolutio incipit flantibus *Zephyris* resolvuntur etiam verba, & tunc prius sonare per aëra & audiri incipiunt.

Confus. Apud Antiquos *Confus*, Deus Consiliorum colebatur, ejus ara subterranea fuit; ad insinuandam Consiliorum occultationem.

Joannes Castellæ Rex. *Joannes primus Castellæ Rex* ferali *Resimus*. & lugubri veste toties induebatur quoties tributorum conferendorum consilio Regnum onerare debuit.

CAPUT XV.

De Legationibus.

ET Domi & extra Legationes obimus. Extra ad foedera struenda, indicenda bella, contrahendam amicitiam cum Principibus, petenda auxilia, &c. Domi vero mittimur ad *Comitia generalia* à Nobilibus: & à Rege ad *Comitia Nobilium* quando magna instant *Comitia*.

QUÆSTIO I.

Quomodo Oratio ejusmodi construi Legatio soleat.

Primo, Accessus solet fieri ab aliquo discursu, sive à laude ejus ad quem dirigitur Legatio; sive ejus à quo fit; sive à studio utriusque Regni erga se mutuo: sive ab alia quacunque circumstantia aut re, à qua commode ad rem institutam descendendi possit. *Secundo*, Puncta Legationis exprimuntur. *Tertio*, Singulæ Legationis partes suis argumentis suadentur & confirmantur. *Quarto*, Concluditur vel adhortando ad hoc quod intenditur; vel petendo ut admittatur; vel commendando, vel exigent-

exigendo, vel quid simile fieri debet, secundum exigentiam materiæ ac prout res postulat.

Quando laus Principis à quo legamur ponenda sit, facile prudens Orator adverterit: nempe tunc, cum rei in qua Legatos agimus auctoritas, veritas aut necessitas tali modo solidatur.

Nota verò, quod in florentissimo Polonia Regno hic mos invaluerit, ut Legati à Rege ad Comitola Nobilium, primo, Nomine Regis præsentibus salutent, gratiamque & favorem regium offerant: deinde, literas fidei, Credentes illi vocant, ostendant: postremo autem, puncta Legationis præmissis accessu & discursu, sive de bono regimine Reipubl. sive de studio Regis in Remp. oratione explicant.

Exempla Legationum pulcherrima exstant apud *Wassenbergium* in libro de rebus gestis *Vladislai I V Regis Poloniae*. Sed & apud historicos passim praxes legeris: Excellit illa *Legatorum Scytharum ad Alexandrum M.* quam videre licet apud *Curtium lib. 7.*

Quandoquidem tam varia & multiplex materia Legationis esse soleat,

soleat, non est possibile singulas occasionibus suis eruditionibus instruere; Studium igitur cuiuscunque, hic supplementum faciet.

A P P E N D I X.

In *Genere Indicali* in quo accusamus vel defendimus ut vel malitia puniatur; vel innocentia absolvatur, nihil dicere attinet: sive quod ex generalibus præceptis satis constare possit; sive quod in eo excellere ambiens, satis lucida apud Authores passim præcepta & maxime apud *Aristotelem* habeat. *PRAESES* vero in tot *Ciceronis* Orationibus. Hoc tamen pro comperto sit, à modernis Oratoribus forensibus, quos *Pragmaticos* aut *Causidicos* nuncupamus, non aliunde sumi probationes, quàm ex *Iure scripto communi & speciali*: & quo quis ingeniosior & in legendo *Iure* diligentior, eo facilius potest & leges & consuetudines accommodare *Causæ*, quam defendit aut arguit. Supervacaneum igitur hic hæere, quapropter litori potius vicinus antennis solvo & Anchoram figo.

Ignosci tamen mihi postulo, quod longior fuerim, quàm esse proposui

& prope in tituli nomen deliqui.
 Utilitas me studiosæ Juventutis pro-
 traxit, cui unice complacere studui.
 Nisi forte & Poëta versu mihi ad-
 blandiar, cujus judicio sunt,

*Qua bona, multa parum, qua
 mala, pauca nimis.*

Sed scio & Sapientum comitiis
 definitum circumferri, quod *in lon-
 gitudine brevitatis, in brevitatem longitudo
 possit inveniri*: Nam & ille quon-
 dam in paucissimis versibus habitus
 est longissimus ab Eruditorum cen-
 sura, quoniam *ineptus Poëta* fer: &
Homerus in Iliade & Odysseis ideò
 brevior, quia utilis & non è trivio
 Poëta. Sed manum de tabula, ne
 hoc ipso nomine malus esse inci-
 piam, dum me peccasse excuso.

ICON ANIMORUM
 BARCLAI.

*Quinque præcipuarum Nationum
 in Europa rhythmicè exposita.*

HISPANI.

Hispani viri, grandes & miri,
 Indiciosi, Majestuosus

Vultus

Vultu austeri, mente sinceri,
 Consiliorum utiliorum
 Providi cuncti, vivi, defuncti
 Iusti tenaces, joci spernaces,
 Non sunt verbosi, sed operosi,
 Cœptis constantes, gestis prestantes,
 Sordidi victu, mundi amictu,
 Quis, qualis, teste noscitur veste:
 Sunt pleni fastu, sed sine aëstu,
 Lactitant genus, numerant fœnus
 Cui vix est sulcus, vel est bubulcus.
 Servantes legum, amantes Regum
 Artes detrectant, arma affectant;
 Ad que ceu nati, dum fas ætati
 Terris & mari, Bellorum gnari,
 Quo pedem ponunt, nunquam deponunt,
 Nisi elati, exanimati.
 Ad mercaturas, & ad usuras
 Pronum servile vulgus & vile.
 Cautè furaces sed non rapaces
 Tegunt amores, & sic gratiores,
 Spreti, per tricas, vexant amicas:
 Donec donata reddant amata.
 Tacent irati, si provocati,
 At non diurni, sed diuturni
 Vltiores rixæ, menti infixæ.
 Religionis & Regionis
 Sunt dilatandæ & propaganda
 Semper intenti Zelo ferventi.
 Christianismum & Catechismum

Docent realem & non verbalem.
 Inquisitores, extirpatores
 Calvinistarum, Atheistarum,
 Et perversorum politicorum.
 Hinc pax optata & illibata
 Hispanas sedes colit & ades.
 Hac Hispanorum regula morum.

G A L L I.

GAlli famosi sunt bellicosi,
 Furore calent, impetu valent;
 Corpore breves, animo leves,
 Capillis nigri, ad artes pigri,
 Linguâ procaces, mente salaces,
 Luxu effrenes, etiam senes,
 Vestitu compti, ad arma prompti,
 Non provocati furunt irati,
 Cadunt duellis plures quam bellis.
 Vix viri gestu, scemina quaestu,
 Rident vel plorant quando perorant.
 Hosti venales, sponsis rivales,
 Permutant leges, occidunt Reges,
 Torturis fortes contemnuunt mortes.
 Fœdus cum Turcis cunctisque spurcis
 Barbaris pangunt, Hispanis frangunt.
 Et protestantium & rebellantium
 Parricidarum, & Pyratarum
 Sunt receptores & defensores.
 Perfidos amant, fidos infamant,
 Vindictas fovent, diris se vorant,

Blas-

Blasphemant, jurant, Cælum non curant
 Confecti rugis, vix cessant nugis.
 Sunt Christiani fide, sed rari,
 Credunt quod volunt, rident quod co-
 Religiosi, non scrupulosi, (lunt.
 Seu cucullati, seu purpurati
 Miscent in sanis sacra profanis
 Hec est Gallorum regula morum.

I T A L I.

ITali suaves vultu & graves,
 Callidi mente, lividi dente,
 Ingeniosi, fastidiosi,
 Negligunt cœpta, apta, inepta,
 Moras pertæsi simulant læsi;
 Odiis scitent, in quibus latent,
 Insidiosi sunt, & dolosi,
 Eneant arte hostes non marte,
 Mensas frugales amant & sales,
 Lati convivunt, nil tamen fidunt,
 Amici vultu tantum, & cultu
 Officiosi, & curiosi:
 Sunt hospitales & liberales,
 Moneri carent, advenis favent,
 Donis ditati, multum sunt grati,
 Vivunt decorè, gaudent honore,
 Zelant amantes, sunt simulantes,
 Non militares sed sunt scholares,
 Ludis, & jocis & cantu vocis
 Sunt personati, Comædi nati,

Scriptis lascivi, molles festivi,
 Cortesiani qui sunt Romani
 Oratione, Devotione
 Nulli cedentes, si sunt ferventes
 In his si frigent, in tantum rigent,
 Ut Atheista sint non Papiſta,
 Humanitate & Pietate
 Sunt Christiani verè non vani,
 Peregrinorum & miserorum
 Soli Patroni, ad curas proni,
 Hæc Itatorum regula morum.

GERMANI.

CAſti Germani, Iuvenes cani,
 Artibus clari, opere rari,
 Mente ſinceri, fidi & veri,
 Laborioſi ſed ebrioſi,
 Ut potatores ſic ſunt ultores
 Ad menſam Fratres, ſenatu Patres,
 Intenti ad queſtum amant honeſtum,
 Et parentelis, & clientelis,
 Obſtringi curant, ſervantque jurant,
 Peregrinantur, multum vagantur,
 Quovis in loco non ſine joco,
 Patriam putant ubi compotant;
 Vxor & panis ſi detur ſanis,
 Illis retenti, vivunt contenti.
 Cuncti civiles magni & viles,
 Diſciplinati, ad cultum nati:
 Sed geſtu craſſi, voce ſunt baſſi,

Blaphemæ

Blasphemant lesi, vomunt obesi,
 Edibus mundi, prole fecundi,
 Bella externa, ut & interna
 Puberes querunt, & dura ferunt,
 Nil curant aqua sint vel iniqua.
 Num sint pro charis focis vel aris
 Certant pro are, avari verè,
 Religionem, Devotionem
 Austeram rident, credunt quod vident.
 Illis doctrina hæc est divina,
 Quæ sensus mollit, terrores tollit,
 Qui de eterno fiunt inferno,
 Hæc Germanorum regula morum.

P O L O N I.

Fortes Poloni, equites boni,
 Gens generosa, sed otiosa,
 Nobilitatis, & libertatis
 Gaudent honore, equali more,
 Duces vocari, aut procreari,
 Nobiles sane putant inane.
 Immunitates & dignitates
 Plebeis negant, ut sint quos regant.
 Vivunt privati ut ruri nati
 Publicis curis, rebusque duris.
 Quæstu allekti, vix sic sunt recti,
 Soli mandata, cælitus data.
D E I rigorem, & Sanctum morem,
 Mitigant lenta lege inventa;
 Fide constantes, Zelo nutantes,

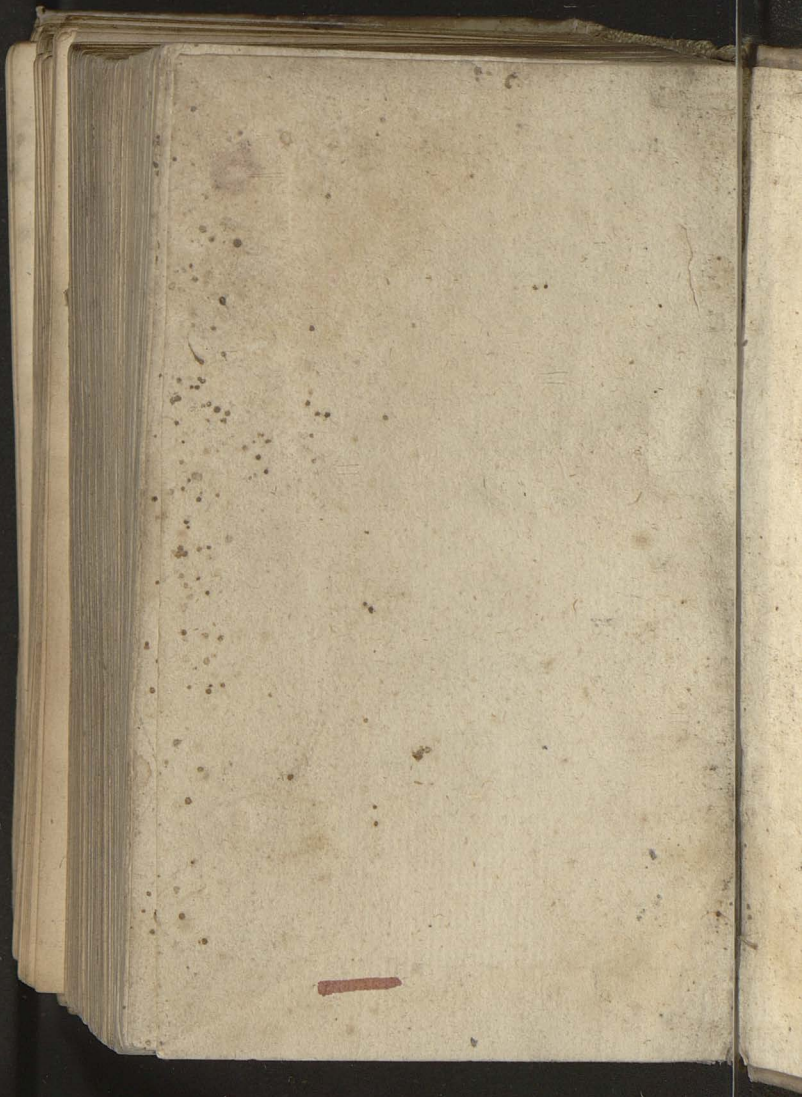
Verec-

Verentur clerum & amant verum ,
 Divos honorant , devotè orant ,
 Iejunant strictè , nil agunt fìctè ,
 Mens timorata illis innata .
 Captivant nullum , nec perdunt ullum ,
 Nisi convicium & jure dictum ;
 Hinc ditiores premunt minores ,
 Quos tollunt cade solvunt mercede ,
 Observant Reges sed frangunt leges .
 Nil celant justè , plorant percussè .
 Sunt prodigales , non liberales ;
 Ut sine muris , sic sine curis ;
 Vivunt bibentes & comedentes :
 Bonum futurum , malum venturum ,
 Provident nunquam , nec curant unquã ,
 Quando compotant ebrii notant
 Haustus aequales , qui negant tales
 Hostes censentur , mensis arcentur ;
 Sordidis lectis sædisque lectis ,
 Et cum vitellis , & cum porcellis ,
 Degunt conjuncti rustici cuncti :
 Hospiti stramen vix dant & panem ,
 Nobiles cauti sunt magis lauti
 Domos ducales , vel his aequales ,
 Struunt decorè magno splendore ;
 Sed mox erectas relinquunt neglectas
 Stillis sexcentis plenas & ventis ,
 Sic fit equile heri cubile .

Hæc Polonorum regula morum.

SOLI DEO GLORIA!

ontra-
is ; &
um li-
abilia
ostrâ
ntur.
ron-
ni-
iam
hu-
das

Biblioteka Jagiellońska

stdr:0026973

Seneca
&
Pontif. Viro
&
Rhetor.
Rad.